Plenair verslag Tweede Kamer, 20e vergadering

Woensdag 4 november 2026

Status **Ongecorrigeerd**

Pakket Belastingplan 2027

Voorzitter: Van Campen

Pakket Belastingplan 2027

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Belastingplan 2027) (37022);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Overige fiscale maatregelen 2027) (37023);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001, de Wet op de loonbelasting 1964 en enige andere wetten inzake de belastingheffing met betrekking tot aandelenoptierechten van werknemers en de daaruit verkregen aandelen van start-ups en scale-ups en inzake de afschaffing van de stakingsaftrek en de meewerkaftrek (Wet fiscale stimulering start-ups en scale-ups) (37024);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet minimumbelasting 2024 in verband met de internationaal overeengekomen veiligehavenregels in het Side-by-Side-pakket en een aantal overige technische wijzigingen (Wet veiligehavenregels Wet minimumbelasting 2024) (37025).**

Termijn inbreng

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de behandeling van het pakket Belastingplan 2027. Het betreft vandaag de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Ik heet van harte welkom de minister-president, de minister van Financiën en de staatssecretaris van Financiën. Ik zie een aantal sprekers bij de microfoon staan. Ik geef hun het woord. Eerst meneer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV):
Ik vroeg me af waar onze collega-fractievoorzitters van de regeringspartijen zijn, van D66, van de VVD, maar vooral van het CDA. Ik zou u willen vragen om toch even te schorsen

en ze te zoeken, misschien wat bodes de Kamer in te sturen. Misschien weet ik wel waar ze zijn. De heer Bontenbal heeft gisteren op televisie, bij het televisieprogramma Eva, maar ook journalisten, mensen uitgebreid te woord gestaan over wat hij gaat doen en wat hij van het kabinet vindt, dat hij eigenlijk een beetje de rol van de premier overneemt, dat hij anders wil gaan stemmen. Dat is uitermate relevant voor dit debat, want het gaat ook over de politieke situatie die nu is ontstaan. Het is onacceptabel en eigenlijk ook een beetje laf dat hij dan nu niet in de Kamer is, terwijl hij wel in de publiciteit spreekt. De fractie gaat over de eigen afvaardiging, maar ik zou toch aan u het verzoek willen doen — desnoods schorsen we even — of u de fractievoorzitters, en met name de heer Bontenbal, van de coalitie hier bij dit debat kunt krijgen. Ik zeg niet dat het anders zinloos is, maar dit raakt wel de kern van dit debat.

De **voorzitter**:
Ik begrijp heel goed dat u uw voorkeuren heeft in met wie u al dan niet het debat voert. Ik zie wel dat het CDA is afgevaardigd bij monde van mevrouw Inge van Dijk. Ik vertrouw er toch wel op dat u daar ook goed het debat mee kunt voeren. Dit is de afweging van de CDA-fractie. Ik denk dat het is wat het is.

De heer **Wilders** (PVV):
Dat begrijp ik. Niets ten nadele van mijn collega van het CDA, maar degene die in de media uitspraken heeft gedaan over dit kabinet, met "casino", "zigzagbeleid", "ik ga misschien anders stemmen" ... De spanning is groot binnen de coalitie — dat is wel duidelijk — anders zouden ze er nu wel zijn om verantwoording af te leggen, of in ieder geval met ons te debatteren als collega's. Ik begrijp dat u niet zomaar wat kunt doen, maar toch zou ik u dat willen vragen. Ik vraag ook aan mijn collega's zich erover uit te spreken of zij het met mij eens zijn. Als ze dat zijn, kunnen we een beroep op ze doen — meer kunnen we niet doen — om hier vandaag toch te zijn.

De **voorzitter**:
Ik denk dat hij mee zal luisteren vandaag bij dit debat. Wellicht leidt dit bij de CDA-fractie nog tot een andere afweging. Dat zullen we gaan zien. Meneer Markuszower, dan meneer Oosterhuis, dan meneer Klaver en dan mevrouw Keijzer. O, meneer Klaver, op het vorige punt.

De heer **Klaver** (PRO):
Ja, op het vorige punt. Wij gaan niet over de afvaardiging. Wat mij betreft gaat het ook niet alleen over de heer Bontenbal, maar gaat het over alle fractievoorzitters van de coalitiepartijen. Dat zit 'm in het volgende. Was het maar de plenaire afronding van het Belastingplan; was het maar dat we nog even wat details met elkaar moesten bespreken en dat we er dan uit waren. Hier liggen politieke vragen onder, bijvoorbeeld: "Wat zijn de afspraken? Wordt er verdeeld gestemd? Kan er verdeeld gestemd worden over de amendementen, maar stemt toch iedereen voor het Belastingplan? Hoe ziet dat eruit?" Ik vind het prima dat de fractievoorzitters er niet zijn, maar ik zeg u wel het volgende. Wij

gaan deze vragen dan stellen aan degenen die zijn afgevaardigd door de fracties, en ik ga er wel van uit dat er dan niet wordt gezegd: sorry, dan moet u bij mijn fractievoorzitter zijn. Dat is in ieder geval het punt dat ik hier wilde maken. Mochten ze dat wel van plan zijn, dan zou ik adviseren: doe nog even een telefoontje naar uw fractievoorzitter.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik wil eigenlijk een ander punt van orde maken. Ik wil namelijk een informatieverzoek doen. Wat mij betreft wordt dit niet het debat van het verknopen, maar ik las gisteren wel in de krant dat de Europese Commissie stikstofregels wil versoepelen voor bijvoorbeeld energieprojecten. Nou heeft dat op zich weinig te maken met het Belastingplan, maar ik denk wel dat het bij het stemmen daarover, volgende week en later ook in de senaat, heel wat zou oplossen als we zien dat de Europese Commissie op de rem staat, maar dit kabinet het gaspedaal indrukt. Ik zou eigenlijk willen vragen of het kabinet, voordat de minister-president aan zijn termijn begint, per brief kan aangeven hoe ze nou naar die plannen van de Europese Commissie kijken, of ze het met mij eens zijn dat het nu verstandig is om al die stikstofplannen van dit kabinet in de ijskast te stoppen, en als dat niet zo is, waarom ze dat dan niet verstandig vinden. Ik zie namelijk een Europese Commissie die dus op de rem wil stappen, en een kabinet dat nu tegelijkertijd op het gaspedaal drukt. Dat is voor de boerenstand en voor onze economie niet goed.

De **voorzitter**:
Uw verzoek om een reactie op deze berichtgeving geleiden wij door naar het kabinet. Ik wijs erop dat we het op dit moment hebben over de eerste termijn van de zijde van de Kamer bij het debat over het Belastingplan 2027.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. Daarover heb ik een punt van orde. We hebben nu inderdaad de eerste termijn van de Kamer, en dan zouden we dinsdag de voortzetting hebben met de beantwoording van het kabinet. De minister-president is nu aanwezig bij dit debat, en ik heb begrepen dat hij volgende week niet bij de voortzetting kan zijn. Ik zou dus willen voorstellen dat we de beantwoording van de vragen aan de minister-president vanavond doen, en dan dinsdag het debat voortzetten met de beantwoording van de staatssecretaris.

De **voorzitter**:
Poeh, dat vereist wel wat creativiteit in hoe dat dan procedureel werkt. Eigenlijk stelt de heer Oosterhuis hier dus in een punt van orde voor om de minister-president vandaag de beantwoording te laten verzorgen en om de overige voortzetting, dus de eerste termijn van de zijde van het kabinet en de rest, dinsdag te doen. Dat is wat ongebruikelijk, maar de Kamer kan in alle wijsheid besluiten wat zij wenst, dus ik ga dit voorstel in stemming brengen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik vind dit echt een bizar verzoek. Ik vind het een bizar verzoek.

Ik heb dinsdag gevraagd — dat is overigens de reden dat ik hier sta — om de overwegingen op papier te krijgen, dus met welke voorstellen er door verschillende partijen wel ingestemd is en met welke niet. Die brief heb ik nog steeds niet gehad. Daarbij begreep ik net dat zelfs de VVD, D66 en het CDA elkaar losgelaten hebben. Wat een zootje! Ik heb dit werkelijk nog nóóit meegemaakt. Ik sta er dus echt op dat ik te horen krijg waar we het vandaag nou eigenlijk over hebben. Over welk Belastingplan spreken wij? Er is een derde nota van wijziging, maar die ligt volgens mij inmiddels ook in de prullenbak. We hebben werkelijk geen idee. Volgens mij moeten wij het hier vandaag dus eerst hebben over de vraag welk Belastingplan wij hier bespreken. Ik denk dat het heel verstandig is als de drie fractievoorzitters van de drie coalitiepartijen aanwezig zijn, want ik zie al wat hier straks gebeurt. Er wordt namelijk gezegd: ik weet het niet, dan moet u bij die of die of die zijn. Dan krijgen we nog zo'n zelfde spelletje van de premier aan het eind van de avond. Echt, dit kan zo niet.

De **voorzitter**:
U steunt het voorstel van de heer Oosterhuis niet?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Zeker weten van niet!

En ik wil nog heel graag die brief hebben, die ik dinsdag trouwens al gevraagd heb. Daar voeg ik aan toe: wat staat er nog wel overeind tussen de drie coalitiepartijen? Dat wil ik ook heel graag weten, om een beetje vast te stellen welk debat wij hier vandaag hebben.

De **voorzitter**:
Uw informatieverzoek geleiden we door.

De heer **Wilders** (PVV):
Voorzitter, weet u, de fractievoorzitters van de regeringspartijen zijn er niet. Als de minister-president volgende week nou ook al niet komt, kunnen we net zo goed ophouden. Ik vind dit dus een absoluut onaanvaardbaar verzoek. We spreken over een bijna-crisis in het kabinet en de minister-president zegt: laat me nu maar wat zeggen, want volgende week kan ik niet. Ik eis dus dat de minister-president er volgende week gewoon bij is, en dat hij dan ook zijn antwoord geeft.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Voorzitter. Dit kabinet rijdt op een afgrond af. De fractievoorzitters van de coalitiepartijen zeggen de meest verstrekkende dingen in de openbaarheid, maar komen vandaag niet opdagen. Ik zou willen zeggen dat ik het appel in de richting van de collega-fractievoorzitters om hier naar het debat te komen, wil ondersteunen. Er is namelijk nogal wat aan de hand. We hebben bestuurlijk gezien nogal wat te bespreken. Ten tweede. Ik vind dat als wij deze situatie hebben met dit kabinet, de minister-president niet kan zeggen: ik ben niet aanwezig bij de afronding van dit debat, vanwege een situatie

in het buitenland. Als het land op deze manier in instabiliteit dreigt te raken, dan ben je hier gewoon aanwezig.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik heb net dus een informatieverzoek gedaan. Het lijkt me dat er in Brussel heel veel te regelen is. Die stikstofplannen kunnen daar misschien van tafel geschaakt worden. Het hoge bedrag dat wij afdragen aan de EU is verhoogd, en dat willen wij niet. Wij willen eigenlijk helemaal geen EU-afdrachten. Ik hoor iemand ook nog "de veto's" zeggen. Het lijkt mij dus dat de minister-president veel te doen heeft in Brussel. Ik heb er ook geen enkele moeite mee om vannacht door te gaan. Misschien zijn de andere collega's lui of zo, maar ik heb er geen enkele moeite mee om vannacht gewoon lekker door te debatteren en dit af te ronden. Als dit een wens is van de minister-president, vind ik het prima. Ik hoop wel dat hij volgende week in Brussel dan goede zaken voor Nederland doet.

De **voorzitter**:
U steunt het voorstel van de heer Oosterhuis dus.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter. De chaos is compleet. We kunnen ze niet verplichten, maar ik vind het erg frappant dat de fractievoorzitters van de coalitiepartijen er niet zijn, maar wel allerlei uitspraken doen in de pers en de media. Wij staan hier wél allemaal. Dat wil ik even gezegd hebben. Ze gaan er nog steeds zelf over. Ik zou het ook heel gek vinden als de minister-president niet aanwezig zou zijn bij het vervolg van de behandeling. Ik roep hem dus op om wel gewoon aanwezig te zijn. Als hij dat niet doet, dan zegt dat volgens mij ook iets over hoe belangrijk hij dit Belastingplan nou echt vindt en hoe belangrijk hij het vervolg van deze coalitie vindt.

De **voorzitter**:
Steunt u daarmee het voorstel van de heer Oosterhuis om de minister-president vanavond te laten antwoorden, ja of nee?

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Nee. Ik ben op dit moment totaal niet meer flexibel.

De heer **Schenk** (FVD):
Voorzitter. Met grote verbazing hoor ik zojuist het verzoek van D66. We debatteren hier met de premier van Nederland en niet met de premier van het buitenland. Als wij de premier hier nodig hebben voor het debat, dan is hij dus gewoon hier. Dat moet gewoon zo zijn. We gaan dus niet onze vergaderorde omgooien omdat D66 of andere partijen blijkbaar meer weten over de agenda van de premier dan dat wij doen. Oftewel, dinsdag staat de termijn van het kabinet gepland. De premier is hier dinsdag gewoon wat FVD betreft.

De **voorzitter**:
Ik concludeer: geen steun.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Voorzitter. Dit minderheidskabinet zit diep in de problemen. Ik mag hopen dat er vandaag voorstellen komen van de collega's om dit op te lossen. Dan zou het heel gek zijn als de premier dan niet kan reageren op die voorstellen, dus geen steun voor het verzoek.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Voorzitter. Volgens mij willen we graag zo snel mogelijk duidelijkheid, dus als de premier bereid is om vanavond langer door te gaan, zijn wij dat ook. Dus steun.

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter. Inderdaad, volgende week donderdag zijn er al stemmingen. Tenminste, dat is op dit moment nog het plan. Dan heb ik liever vanavond antwoorden dan volgende week dinsdag. Misschien gebeurt er van alles waardoor de minister-president alsnog besluit om er dinsdag ook te zijn. Dus alsjeblieft, laten we doorgaan en laten we ervoor zorgen dat we zo snel mogelijk de antwoorden van dit kabinet hebben.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter. Steun voor het voorstel van de heer Oosterhuis. Wat ons betreft had de premier er niet hoeven zijn, maar nu hij er is, is het leuk dat de premier er is en is het goed dat hij ook zaken wil beantwoorden. Laten we dat dan ook zo snel mogelijk doen en laten we ons voor de rest zo veel mogelijk focussen op het onderwerp dat vandaag op tafel ligt.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter. Ik heb het idee dat het debat over belastingen dit jaar al een tikje politieker is dan afgelopen jaar. Dat zo zijnde wil ik graag de minister-president de gelegenheid geven om vanavond te antwoorden en volgende week zijn werk te doen in Brussel. Dus steun voor het verzoek van collega Oosterhuis.

De heer **Stoffer** (SGP):
Voorzitter, zal ik een slotwoord spreken? Nee, dat doet u natuurlijk, nee, de heer Dassen. Steun voor het voorstel.

De heer **Klaver** (PRO):
Gisteren voorzagen we dit een beetje. We dachten: laten we een debat doen waarbij de minister-president aan het woord komt. Dat vond de coalitie toen eigenlijk een slecht idee, dus daarom hebben we nu deze route. Als de minister-president vanavond wil antwoorden, vind ik dat prima. Het getuigt wel van heel veel optimisme om te zeggen: ik hoef er volgende week niet bij te zijn. Als volgende week namelijk de technische afronding van het Belastingplan is, wat ik van harte hoop, dan hoeft hij daar zeker niet bij te zijn, maar als we er dan nog niet zijn, verwacht ik wel dat de minister-president er is.

Prima om hem vanavond te laten antwoorden. Laten we hopen dat het is opgelost en dat hij er niet hoeft te zijn, maar zo niet, dan verwacht ik hem hier gewoon in de plenaire zaal.

De **voorzitter**:
Ik noteer steun.

De heer **Dassen** (Volt):
Voorzitter. Steun om de minister-president vanavond ook te horen.

De **voorzitter**:
Ik heb geen meerderheid om vanavond de beantwoording van de minister-president te laten plaatsvinden. Ik zie mevrouw Inge van Dijk nog staan.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Wij steunen dat wel.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Steun.

De **voorzitter**:
Steun om de beantwoording van de minister-president vanavond te laten plaatsvinden. Het is een wat wonderlijke vorm, maar dat kan allemaal. Dat is de voortzetting in eerste termijn, dus van de zijde van het kabinet. De rest zal dan, met uitzondering van de beantwoording van de minister-president, na aanstaande dinsdag plaatsvinden.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:
We gaan beginnen met het debat. Daarvoor geef ik de heer Klaver het woord voor zijn inbreng namens PRO.

De heer **Klaver** (PRO):
Zelfs bij een korte regeling weet de coalitie spannend te houden wat er gaat gebeuren. Ik hoop niet dat het een voorbode is.

Voorzitter. Het ging er net al even over aan het begin van het ordedebat. Ik begrijp heel goed dat de heer Wilders zich afvroeg: waar zijn de fractievoorzitters van de coalitiepartijen? Het feit dat we nu namelijk niet een technische afronding van het Belastingplan hebben, maar eigenlijk een heel groot politiek debat over de vraag of er nog een meerderheid komt, is nog nooit vertoond. Ik ben zelf financieel woordvoerder. Ik kan me dit debat over het Belastingplan heel goed voorstellen. Ik ergerde me er altijd aan. Het ging over alle inkomsten — alle inkomsten! — van de overheid en er was nooit iemand die kwam kijken. Er was eigenlijk altijd superweinig aandacht voor. Ik dacht: jongens, hier gaat het om in het debat; hier zou iedereen bij moeten zijn.

Op een dag als vandaag verlang ik eigenlijk terug naar die tijd dat het gewoon een technische behandeling was waarin we goed naar de kwaliteit van de wetgeving keken en zorgden dat dat Belastingplan erdoorheen ging. Dat is niet meer. Voor het Belastingplan dat nu voorligt is geen meerderheid. Het is inmiddels zo vaak aangepast dat het de vraag is over welke versie we inmiddels spreken. Ik vind het dan ook kwalijk dat de fractievoorzitters van de coalitie er niet zijn. Er is gezegd: "Het ligt nu in het parlement. Het is weg van de gesprekken met het kabinet en het is nu aan het parlement." Dat is door de coalitiefracties zelf ook gezegd. Hier staan we, in het parlement, en dan lijkt het de fractievoorzitters van de coalitiepartijen een goed idee om politiek verstoppertje te spelen. Agenda's zouden worden leeggeveegd. Dit was het moment geweest om dat te doen en om hier in alle openheid met elkaar het debat te hebben over de oplossingsrichtingen die wij nog zien voor Nederland. Ik vind dat zonde. Dit getuigt niet van de nieuwe politieke cultuur waar we het met z'n allen over hebben gehad. Dit minderheidskabinet zou het anders gaan doen, maar het heeft fout op fout gestapeld. Dit vind ik weer zo'n fout.

Voorzitter. De belastingplannen zijn sinds Prinsjesdag een aantal keer gewijzigd, en wat onze fractie betreft niet ten goede. Het bedrag dat als cadeau naar de allerrijkste Nederlanders gaat, is niet kleiner geworden, maar groter. Gisteren kwamen de nieuwste plannen. Daarin zien we dat er een bedrag van 18 miljard euro wordt gegeven aan de allerrijkste Nederlanders. 18 miljard euro! Mijn collega Luc Stultiens heeft het voorgerekend: dat is €1.000 per Nederlander. Dat is van iedere Nederlander, van baby tot bejaarde. €1.000. Dit kabinet gaat straks langs om te zeggen: "Mogen we €1.000 hebben? Dan geven we dat aan de allerrijkste Nederlanders." Dat is wat hier voorligt.

Dat is des te schrijnender en volstrekt onbegrijpelijk als je weet hoe debatten hier in de Kamer gaan. Vorige week was hier een debat over onderwijs. Het ging toen over een belofte van het kabinet om de rente voor studenten niet te laten stijgen. Die belofte was gedaan. Het was logisch, want we leven in een onzeker wereld. Dat wisten we ook toen het coalitieakkoord werd gesloten en in een onzekere wereld, met onzekere financiële markten, kunnen de renten stijgen. Dus het kabinet zei: wij gaan dat risico nemen. En nu zegt het kabinet: er is geen geld voor. 160 miljoen. Er is geen geld voor. Studenten hebben pech.

We hebben hier ook debat na debat na debat over het debacle met onze infrastructuur. Onze bruggen kunnen niet meer open. Onze wegen kunnen functioneren niet. God verhoede dat er een oorlog uitbreekt aan onze oostgrens, maar hoe krijgen we dan het materieel dat in de Rotterdamse haven aankomt in een rap tempo naar die oostgrens toe? Maar er is niet genoeg geld om te investeren in onze infrastructuur. Steeds minder mensen komen fatsoenlijk rond in dit land. De energierekening stijgt. En ja, er wordt nu iets gedaan voor de allerlaagste inkomens, maar de hele middenklasse kan het zelf uitzoeken. Daar is geen geld voor. Ik kan deze lijst nog veel langer maken. Als je je dan

realiseert dat dit kabinet bereid is om 18 miljard euro te geven aan de allerrijkste mensen in Nederland, dan begrijpt u dat mijn fractie niet kan instemmen met het plan dat er nu ligt. Het is ronduit oneerlijk. En toch zullen wij vandaag een ultieme poging doen om tot elkaar te komen. We zullen proberen om te kijken of we het Belastingplan iets eerlijker kunnen maken en tegelijkertijd politieke chaos in dit land kunnen voorkomen.

Laat ik dus beginnen met het wat mij betreft slechte nieuws. Wij zijn bereid om een lastenverzwaring uiteindelijk, ook voor burgers, te accepteren. Wij zien dat het kabinet dat met 8 miljard wil doen. Wij hebben begrepen dat het echt niet gaat lukken om die van tafel te krijgen. Wij zijn bereid om daar een deel van te accepteren, maar dan moet er wel echt iets fundamenteel anders. Wij willen een eerlijke bijdrage van de allerrijksten, zodat we kunnen zeggen: iedereen in Nederland draagt bij, niet alleen werkende mensen. Daarom komen we met het voorstel voor een miljonairsbelasting voor een bedrag van 1,5 miljard euro. Dat bedrag is niet zomaar gekozen. Dat is het bedrag waarmee ze het gat dat in de komende jaren wordt geslagen met het cadeau van 18 miljard dat wordt gegeven aan de allerrijksten, weer zelf gaan betalen.

Dat doen we met een aantal maatregelen, te beginnen met het introduceren van een toptarief in de vermogensbelasting, zodat miljonairs net zo veel belasting gaan betalen over het geld dat zij verdienen met hun geld als gewone mensen over hun werk. In Nederland betaal je als cryptomiljonair namelijk minder belasting dan wanneer je buschauffeur bent, wanneer je hier in het parlement werkt of wanneer je in een winkel werkt waar je een broodje of een kopje koffie koopt. Zij betalen minder belasting. Dit willen wij repareren.

Het tweede wat we willen doen is het volgende. Dit kabinet stelt voor om in box 2 de belasting voor directeuren-grootaandeelhouders naar beneden te brengen. Dus we gaan de belasting voor alle werkende mensen met 8 miljard euro verhogen, maar voor deze directeuren-grootaandeelhouders met 2 miljard verlagen. Dit is niet uit te leggen. Daarom stellen wij voor om daar de belasting te verhogen, met 2%. We zeggen immers dat we investeren in Defensie en dat de uitdagingen waar dit land voor staat, groot zijn. Als we van burgers een eerlijke bijdrage vragen, dan vragen we die van iedereen. Dan gaan we niet de lasten verhogen voor werkende mensen en tegen directeuren-grootaandeelhouders zeggen: weet u wat, hier heeft u een mooi cadeau.

Ten derde gaat het over fiscale constructies, zoals het schenken op papier. We hebben hier lang over moeten nadenken, omdat ik eigenlijk vind dat er van werkende mensen al te veel wordt gevraagd. Het leven is onbetaalbaar. Ik vind het niet uit te leggen dat de belastingen voor hen worden verhoogd. Ik vind eigenlijk dat niemand hier in het parlement dat zou moeten vinden. Maar we zijn bereid om tot een compromis te komen.

Daarom komen we vandaag samen met Volt met deze ultieme poging. Ik ben ook benieuwd hoe het kabinet hiernaar kijkt. Aangezien de minister-president al vandaag

gaat reageren, zou ik graag van hem een reactie op dit voorstel krijgen. Want de grote vraag is wat dit kabinet gaat doen. Welke richting gaan zij kiezen? Je kan gaan werken … Daar is Mona Keijzer. Wilde u iets vragen? Nee? Dan ga ik door. Je zou kunnen werken met het rechtse trio, de Veluwse boys. Ik moet altijd denken aan een boyband als ik u met z'n drieën zie lopen. Daar kunt u voor kiezen. Het is een legitieme keuze om voor rechts te gaan. Dat zou niet mijn keuze zijn. Ik zou zeggen: ik vind de prijs om bijvoorbeeld het recht op abortus in te perken, te hoog. Ik vind dat je daar als kabinet niet in mee zou moeten gaan. Ik vind de prijs om op stikstof tot andere keuzes te komen dan het kabinet nu heeft gemaakt … Die steunt mijn fractie overigens. Nogmaals, grote complimenten hiervoor aan minister Jaimi van Essen, die volgens mij uitstekend werk doet. Ik zou het onverantwoord vinden om met die eisen mee te gaan zoals ze worden gesteld, maar het kan wel. Het is een keuze; dan ligt er een route open.

Ik denk dat er op zich een Belastingplan ligt waarin veel wensen van deze rechtse partijen worden ingewilligd. Maar ze hebben dit verbonden met allerlei andere dossiers. Dus dit is een route die u kunt lopen. Dit zeggen we al vanaf dag één: kies nou wat u doet. U kunt ook voor onze fractie kiezen, en voor Volt. Wij zijn bereid om dit kabinet en het Belastingplan aan een meerderheid te helpen. Het enige dat wij vragen is een grotere bijdrage van miljonairs, zodat we dat geld kunnen gebruiken om het leven van gewone mensen beter te maken. Het lijkt erop alsof daar een enorme blokkade ligt van de VVD. Die willen hier helemaal niets op doen; dat vind ik zonde. Het kabinet, maar zeker de VVD … Als het kabinet, iedereen, dit accepteert, dan heeft men liever een kabinetscrisis en geen meerderheid voor het Belastingplan, omdat er van miljonairs een beetje extra wordt gevraagd. Wat mij betreft is dit echt de wereld op zijn kop.

Tot slot, voorzitter, over de routes die er zijn. Ik wist niet dat die bestond, maar blijkbaar is er de route-Markuszower. Blijkbaar vindt dit kabinet het een serieuze optie om via de Groep Markuszower in dit parlement een meerderheid voor het Belastingplan te krijgen. Dan is er geen meerderheid in de Eerste Kamer, maar dat zien we dan wel, met alle gevolgen voor de uitvoering van dien. Bovendien hadden we hier in de Kamer iets afgesproken. Met politieke partijen die oproepen tot geweld, in dit geval tegen vluchtelingen van Palestijnse afkomst, en die de omvolkingstheorie omarmen, zouden we niet gaan onderhandelen. Ik kan me het debat hier met de minister-president nog levendig voorstellen. We gaan daar niet mee onderhandelen. Toen vroeg u nog: mag ik er wel mee praten? Natuurlijk. In dit parlement praten we allemaal met elkaar, en zo hoort dat. Maar dit gaat er niet om of straks Markuszower voor een Belastingplan stemt, omdat hij het een goed idee vindt. Zijn steun is gekocht. In de brief staat gewoon dat er 95 miljoen euro, uit goede gesprekken voortkomend, is gereserveerd voor de Groep Markuszower om te investeren in veiligheid. Zelf heeft hij aangegeven dat daarmee de steun voor het Belastingplan zeker is.

Ik hoorde de VVD-fractievoorzitter zeggen: "Ja, we hebben goede gesprekken gehad. Zo hoort dat. Dat is heel fijn. Daarmee is het alleszins redelijk dat wij dat Belastingplan kunnen steunen." Ik wil van de minister-president horen: is dit nou werkelijk een serieuze route? Waarom heeft hij ermee ingestemd dat dit überhaupt in de kabinetsbrief staat? Is hij met mij van mening dat als de route-Markuszower echt geen route is, je dan deze afspraak met de Groep Markuszower ook gewoon terugtrekt en uit de brief haalt? Want als u dat niet doet, dan wordt straks dit kabinet gewoon aan een meerderheid geholpen en gered door de heer Markuszower.

Ik sluit af, voorzitter; dan ben ik ook klaar. Dat heeft iets heel cynisch in zich. Vorige week was het een jaar geleden dat de minister-president — toen was het nog Rob Jetten — de verkiezingen won. Het luidde het tijdperk in dat hij premier werd. Hij keek daarop terug, verwees naar de heer Wilders en zei: de heer Wilders is naar de krochten van de Tweede Kamer verbannen. Het heeft wel iets cynisch in zich als je dan gered moet worden door een PVV-afvallige, die je dan overeind gaat houden en jouw premierschap moet redden. Daarom zeg ik maar één ding tegen deze premier: doe het niet.

De **voorzitter**:
Interrupties maximaal in drieën — dat mag dus minder — en kort en bondig.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Een aantal dingen. Dat debat hebben we een aantal maanden geleden gevoerd. Ik heb toen allang alles duidelijk in context gezet. Dat de heer Klaver nu weer net doet alsof dat debat niet is gevoerd en dat hij niet heeft geluisterd naar wat ik daar heb gezegd, toont wel hele kwade intenties van de heer Klaver. Maar los daarvan is mijn steun niet gekocht. Er is geld gegeven. Dat is niet aan Markuszower gegeven; dat is aan Nederland gegeven. Er komt bijvoorbeeld een ME-peloton. Weet de heer Klaver waar dat ME-peloton wordt gestationeerd? Dat is een mobiel ME-peloton, dat bijvoorbeeld kan optreden tegen onlusten zoals we in Frankrijk hebben gezien. Weet de heer Klaver waar dat ME-peloton wordt gestationeerd? In Utrecht. Weet de heer Klaver wie daar de burgemeester is? De PRO-burgemeester Dijksma. Het is dus echt cynisch dat de PRO-burgemeester Dijksma nu elke ochtend als ze wakker wordt op de knietjes meneer Markuszower moet bedanken voor het ME-peloton dat zij nu in de stad heeft.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik weet niet of ik deze beeld... Nou, goed, ik laat dit allemaal. Ik vind dit ongepast; laat ik dat ervan zeggen. De heer Markuszower gaat voorbij aan het fundamentele punt dat ik hier maak. Het debat dat we hebben gehad, ging over extreemrechts, hoe dat opkomt in onze samenleving, hoe we worden gewaarschuwd door de diensten over hoe dat zijn weg probeert te vinden naar de bovenwereld, en hoe dat zich probeert te nestelen in parlementen en in gemeenteraden, door het gebruik van de omvolkingstheorie, door oproepen tot geweld en al dat soort zaken. Toen hebben we gezegd: dit gaan we niet doen. De minister-president was ook helder: we gaan geen zakendoen met de Groep

Markuszower. Dat is nu wel gebeurd. U heeft namelijk gesproken met de minister van Financiën en met minister Van Weel. Er is nu geld toegezegd aan de Groep Markuszower. Daarmee komt een meerderheid hier in de Tweede Kamer, niet in de Eerste Kamer, dichterbij. Dit gaan lijnrecht in tegen alles wat de minister-president hier in het parlement heeft gezegd. Ik vraag hem hier dus naar, omdat ik dit een onbegaanbare weg vind.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Nee, meneer Klaver, dat debat ging niet over extreemrechts of over geweld. Dat ging over extremisme en geweld. Ik heb nooit opgeroepen tot geweld. Wie wel extreemlinks is, is de heer Klaver. Ook daar waarschuwen de diensten voor. Ik heb in dat debat ook genoemd: de rechterhand van de heer Klaver is de heer Wijnendak; weet ik veel hoe die heet, dat doet er ook helemaal niet toe. Die heeft geweld gepleegd tegen de overheid.

De heer **Klaver** (PRO):
Ja, goed verhaal.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Effe rustig, meneer Klaver. U kunt wel zeggen dat het ongepast is wat ik net zei over mevrouw Dijksma, maar het is niet zo ongepast, want u wilt dat dit kabinet niks ten voordele doet van onze goede ideeën, maar uw eigen burgemeester dankt mij nu elke dag op haar knietjes dat ze dat ME-peloton heeft gekregen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik blijf bij mijn punt dat de heer Jetten, de premier, probeert zijn premierschap en dit kabinet veilig te stellen door samen te werken met de Groep Markuszower en door tot afspraken te komen en die in een kabinetsbrief te zetten. Ik vind dat werkelijk ... Ja, sorry, ik begrijp daar helemaal niks van, temeer omdat ik hiernaar gevraagd heb aan tafel, onder anderen aan de minister van Financiën, toen we daar zaten: "Goh, wat gebeurt daar? Ik dacht dat het niet zou gebeuren." Daar kreeg ik toch echt de indruk dat het niet de bedoeling was om tot afspraken te komen maar dat er met iedereen wordt gesproken. Dat vind ik heel redelijk, maar nu liggen hier toch afspraken. Ik wil dus graag weten hoe dat precies zit.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Het klinkt zo lekker: "de miljonair ten opzichte van de belastingbetaler" of "de miljonair ten opzichte van de buschauffeur". Wij weten hier allemaal dat in veel situaties zo iemand netto geen belasting betaalt omdat hij allerlei toeslagen ontvangt. Wij weten ook dat er in de doorrekening van het verkiezingsprogramma van de toenmalige GroenLinks-PvdA al miljarden lastenverzwaringen voor het bedrijfsleven waren. Realiseert de heer Klaver zich dat je met nog hogere belastingen nog meer ondernemers het land uit jaagt, waardoor je uiteindelijk minder belasting ophaalt en dat dit ook heel slecht is voor de werkgelegenheid, waarin al die mensen juist hun banen hebben?

De heer **Klaver** (PRO):
Realiseert mevrouw Keijzer zich dat het leven nog onbetaalbaarder wordt door de belasting voor werkende mensen te verhogen? Realiseert mevrouw Keijzer zich dat het daarmee nog moeilijker wordt om te kunnen reizen met de auto of met het openbaar vervoer? Realiseert mevrouw Keijzer zich dat er, als je de lasten nog verder verhoogt, nog meer keuzes moeten worden gemaakt over wat er thuis wel of niet gegeten kan worden? Het verbaast mij altijd dat er aan de rechterkant van deze Kamer van alles niet kan in het belasten van de allerrijksten, maar dat als de lasten voor werkende mensen met 8 miljard worden verhoogd, daar met geen woord over wordt gerept. Ja, ik kom op voor die gewone mensen in Nederland, omdat ik vind dat zij altijd de rekening betalen. En wat wij vragen is niet zo heel veel, hè? De lasten voor al die werkende mensen worden verhoogd en wij zeggen: ook 2% voor de directeuren-grootaandeelhouders. Als je miljonair bent en met je vermogen €80.000 verdient, vragen we of je net zoveel belasting wil betalen als iemand die €80.000 verdient met werken. Dat is alleszins redelijk. Sterker nog, u zou mij hierin moeten steunen. Het is toch niet eerlijk dat iemand die miljonair is minder belasting betaalt dan iemand die werkt? Dat is toch een situatie die onhoudbaar is?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Debatteren kan de heer Klaver, maar dat kan ik ook. Wat mij altijd verbaast van de linkerkant van de Kamer, is dat er altijd gekeken wordt waar de belastingen nog een beetje omhoog kunnen, terwijl je juist zou moeten kijken waar de kosten die de overheid maakt, dus de uitgaven die de overheid doet, naar beneden kunnen. Dan heb je namelijk ook wat minder betutteling van diezelfde overheid. Maar die keuze zie ik ze nooit maken. Ik zie ze altijd de belastingen verhogen en dan net doen alsof miljonairs geen belastingen betalen. Die directeur-grootaandeelhouder is vaak gewoon de eigenaar van bijvoorbeeld een aannemersbedrijf. Die betaalt heel veel belasting.

De **voorzitter**:
Komt u tot uw vraag.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Er komt ook heel erg veel loonbelasting binnen, doordat hij 24 uur per dag, 7 dagen in de week verantwoordelijk is voor zijn personeel.

Nu even terug naar box 2 en box 3, want daar kwam geen antwoord op. Ja, hij debatteert, maar hij geeft geen antwoord op de vraag. Hij neemt een afslag naar een onderwerp waar ik hem in steun …

De **voorzitter**:
Als u hem kort en bondig stelt …

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
… maar ik heb een andere oplossing dan de heer Klaver. In box 2 en box 3 komt ongeveer 18 miljard binnen. Dat is al heel veel, en dat leidt ertoe dat mensen vertrekken. Als je

daar wéér op verhoogt, blijft dat geld vastzitten. Ziet PRO dat nou op geen enkele manier? Wil PRO gewoon lekker de belastingen verhogen en mensen met geld opzetten tegen mensen die wat minder geld hebben?

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer, dit was anderhalve minuut. Dit gaan we niet de hele avond dóór zo doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Maar dan moet hij ook bondig zijn, voorzitter, en antwoord geven.

De **voorzitter**:
Hij gaat over zijn eigen antwoorden, maar interrupties zijn kort en bondig. Anders gaan we een maximum afspreken met elkaar. Dat kan ook, maar dat wil ik eigenlijk liever niet doen. Kort en bondig. Meneer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik vind het mooi dat mevrouw Keijzer een oproep doet aan mij om mensen niet tegen elkaar op te zetten.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ja.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat is interessant. Laten we daar nog eens over doorpraten. Kijk, u zegt: als de belastingen voor miljonairs te ver omhooggaan, vertrekken ze. Ik spreek heel veel mensen, waaronder miljonairs en multimiljonairs. Die benaderen ons zelf en zeggen: "Wat zijn jullie goed bezig. Er verandert in mijn leven helemaal niks als ik een klein beetje meer moet betalen. Mijn kinderen gaan er niks minder van eten. Mijn kinderen kunnen gewoon een huis kopen en wij kunnen zo vaak op vakantie als we willen. We hebben een goed leven en ik wil graag bijdragen aan een land waarin iedereen die kansen heeft." En dan over de andere kant, dus over hoe je zou kunnen besparen. Dat is wat rechts liever doet, hè: bezuinigen op de overheid. Dat is in de afgelopen jaren ook gebeurd, bijvoorbeeld op infrastructuur. Het klinkt heel mooi, bezuinigen op de overheid, want niemand vindt de overheid leuk. Niemand vindt ambtenaren leuk: dat zit allemaal maar in die hoge torens, en wat gebeurt daar? Maar weet u wat het gevolg is geweest van de bezuinigingen van de afgelopen jaren op infrastructuur? Dat vrachtwagenchauffeurs nu vaststaan voor bruggen en moeten omrijden. Dat transportondernemers geld verliezen. Dat onze economie iedere dag geld verliest. Bezuinigen? We zouden moeten investeren in onze economie en in onze infrastructuur, en in al die andere zaken die belangrijk zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Afrondend. Een economie is niet het CPB-model. Een economie, dat zijn ondernemers die heel hard werken. En dat er een paar zijn die tegen de heer Klaver zeggen dat hij goed bezig is? De andere ondernemers en miljonairs, inclusief degenen in de Quote 500, vertrekken uit het land. Laten we dus met elkaar kijken hoe we al dat beleid, al die betutteling en al die regels eruit kunnen slopen, zodat we daarop bezuinigen en geld overhouden voor de zaken waar mensen echt wat aan hebben en tegelijkertijd zorgen dat ondernemers in het land blijven.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik zou willen dat mevrouw Keijzer een tiende van de zorg die zij hier aan de dag legt voor miljonairs — kunnen ze wel rondkomen en moeten ze niet verhuizen, want de belasting wordt te hoog? — had voor gewone mensen die de energierekening niet meer kunnen betalen en die in het weekend niet meer op bezoek kunnen bij opa en oma omdat reizen te duur is geworden. Het klopt dat ik niet alle ondernemers spreek. Ik krijg trouwens ook hele boze mailtjes, zeg ik tegen iedereen die denkt dat het altijd leuk is om mijn mail te openen. Crypto-ondernemers zijn bijvoorbeeld woedend. Die vinden vooral dat Forum voor Democratie het bij het juiste eind heeft. Maar ik maak mij geen zorgen over cryptomiljonairs. Die mogen best een beetje meer belasting betalen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
De heer Klaver zei net over de rechterkant van de Kamer dat wij allerlei zaken verknopen aan het Belastingplan. Nou wil ik wel memoreren dat PRO ook allerlei zaken heeft verknoopt om überhaupt te willen spreken over het Belastingplan. Dan heb ik het over de SZW-bezuinigingen, die helemaal niet in het Belastingplan staan. Dat terzijde. Ik wil graag van de heer Klaver het volgende weten over box 3. Ik hoorde Klaver zeggen: dit klopt niet, dat klopt niet en er worden cadeautjes aan de rijken gegeven. Wat is de oplossing van de heer Klaver voor box 3?

De heer **Klaver** (PRO):
Allereerst even: wij hebben helemaal niks verknoopt. Wij hebben niet gezegd: eerst Sociale Zaken en dan pas het Belastingplan. Dat is gewoon niet waar. Allereerst: dat is gewoon niet waar. We hebben wel gezegd dat die bezuinigingen van tafel moeten. Dat is ook gelukt; daar zijn we heel blij mee. Dat is hartstikke goed, want nu zijn de sociale partners met elkaar bezig. Volgende week is het najaarsoverleg, geloof ik; ik kijk even naar de premier of ik dat juist heb. Dat betekent dat de polder gewoon zijn werk doet en dat we hopelijk tot hele goede plannen komen, bijvoorbeeld om de WIA te verbeteren. Wij hebben daar dus goed ons werk gedaan. Daar ben ik heel erg blij mee.

De heer Hoogeveen vraagt wat nou de oplossing is voor de huidige situatie rondom box 3. Dat bedoelt u toch? Wij zien verschillende opties. Laat ik beginnen met dat wij gewoon voor het wetsvoorstel zijn dat nu in de Eerste Kamer ligt. Wij hebben ook gezegd: breng dat in stemming; wij willen dit kabinet aan een meerderheid helpen. Dan los je het

ook op. Dat kan. Wij zijn dus voor dat wetsvoorstel. Een andere oplossing is dat er iets anders moet gebeuren, maar dan moet je wel de tijd nemen om dat heel goed en zorgvuldig te behandelen. Gisteren was er een procedurevergadering in de commissie Financiën. Ik heb die van een afstand gevolgd. Daar wordt gewoon met stoom en kokend water erdoorheen geramd dat er in de kortst mogelijke tijd 18 miljard euro moet worden uitgegeven en dat er rammelende wetgeving hier door het parlement geloodst wordt. Dat is voor ons een onbegaanbare weg. Wij willen best praten over een ander systeem. Ik zie dat daar een meerderheid voor is. Wij willen best praten over een ander systeem voor de vermogensbelasting, maar dan doen we dat in een fatsoenlijk wetgevingstraject. Dan doen we dat met een fatsoenlijke dekking. Dat is hoe wij hiernaar kijken. Maar wel in deze volgorde der zaken. Wat ik heel spijtig vind, is dat we nooit tot dit gesprek zijn gekomen met het kabinet, want ik denk dat we dan heel veel ellende hadden kunnen voorkomen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
PRO zegt dus: de huidige Wet werkelijk rendement zoals die nu in de Eerste Kamer ligt, moet worden aangenomen en worden uitgevoerd. Dan gaan we dus wel naar een tarief van 36%. 36% in box 3 op vermogen! Dat is een van de hoogste tarieven van Europa. Ik wil de heer Klaver dan ook meegeven dat de buschauffeur waar hij het zojuist over had, misschien wel een zzp'er die spaart voor zijn oude dag, dus 36% gaat betalen over papieren winsten, papieren winsten, in box 3. Dus als we het hebben over "de vermogende Nederlander", als we het hebben over "de rijke Nederlanders", dan wil ik de heer Klaver er toch ook aan memoreren dat het ook gaat om de middenstand en om de kleine man die bezig is met naast zijn werk en zijn pensioen ook zelf nog te sparen voor zijn oude dag.

De heer **Klaver** (PRO):
Wijs mij een buschauffeur aan die die 36% gaat aantikken. Succes. Dit is een operatie … Probeer het maar te maskeren, maar JA21 … Dit had ik gewoon niet gedacht. Ik dacht dat JA21 voor de gewone werkende mensen hier in Nederland was. Daar hoor ik JA21 nooit over. Ik hoor u nooit over de lastenverzwaring van 8 miljard euro, maar box 3 is in een keer het hele grote ding. "We moeten zorgen dat de meest vermogende mensen …" 36% belasting! Het toptarief in box 1 is 49%. Daar hoor ik u helemaal niet over, maar wel over de 36% die de meest vermogende Nederlanders moeten betalen. Dan denk ik dat je je prioriteiten niet op orde hebt. Er was een tijd dat rechts op opkwam voor gewone mensen in dit land, maar tegenwoordig is het enige waar jullie wakker van liggen: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de vermogensbelasting niet te hoog wordt? Welke afslag heb ik gemist? Wat is hier gebeurd? Nee, ik ben het daar gewoon niet mee eens en ik hoop dat JA21 hiervan terugkeert.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik ben heel blij dat de heer Klaver dit zegt, want dit is inderdaad een fundamenteel verschil tussen mijn partij en PRO. De heer Klaver zegt namelijk: we gaan de vermogens extra belasten en de belasting op arbeid verlagen. Wij van JA21 zijn het ook niet eens met die belastingverhoging op arbeid, maar wij zeggen: we halen het aan de uitgavenkant. We geven als overheid veel te veel geld uit. Dat heb ik niet één keer in het betoog van de heer Klaver gehoord. Hoe gaan we naar een kleinere, efficiëntere overheid die zuiniger omgaat met het belastinggeld? Dat zou u ook moeten aanspreken. Dat is het verhaal dat ik bij links niet hoor.

De heer **Klaver** (PRO):
Je moet zeker zuinig omgaan met belastinggeld. Dat lijkt mij heel verstandig. Een van de voorstellen die we hebben gaat bijvoorbeeld over fiscale constructies, schenken op papier, waarvan we weten dat ze niks doen en niks bijdragen aan onze economie en waarvan de experts zeggen dat je die zou kunnen afschaffen. Dat is een van de zaken die wij voorstellen om af te schaffen. De overheid moet een stuk doelmatiger; dat lijkt me heel verstandig. Maar wat rechts de afgelopen jaren heeft gedaan, is bezuinigen op infrastructuur. Is dat dan het voorstel, bezuinigen op infrastructuur? Moeten we in een keer gaan bezuinigen op defensie? Moeten we gaan bezuinigen op het onderwijs terwijl we zien dat de toetsresultaten in Nederland alleen maar slechter worden? Is dat wat we moeten gaan doen? Ik geloof dat we moeten investeren in onze samenleving. Dat is inderdaad een fundamenteel verschil tussen JA21 en PRO. Daarmee ligt er ook een fundamentele keuze voor welke richting het kabinet kiest. Wij vinden het heel normaal dat je van de meest vermogende mensen een bijdrage vraagt. En ja, wat ons betreft kan dat ook door het wetsvoorstel dat er nu ligt gewoon in stemming te brengen in de Eerste Kamer, maar ik zeg daar ook bij — dat weet het kabinet van ons — dat wij bereid zijn om te praten over alternatieven daarvoor. Wij zijn bereid om te praten. Wij zien ook welke politieke wensen er liggen. Je moet dan ook bereid zijn tot compromissen. Dat zijn wij, maar we gaan niet met stoom en kokend water 18 miljard euro uitgeven. 18 miljard euro, met rammelende wetgeving waarvan de Raad van State "doe het niet" zegt en die de Belastingdienst op de rand van de afgrond brengt. Doe dit niet.

De heer **Schenk** (FVD):
We spreken over nogal wat geld vandaag. Het gaat nog steeds over bijna 8 miljard aan verzwaring van de lasten op arbeid over de komende jaren, structureel. De heer Klaver heeft zich de afgelopen weken toch een beetje gepresenteerd als degene die opkomt voor de werkende Nederlander. Hij wilde die verzwaring van de lasten op arbeid van tafel hebben. Ik hoor hem nu in zijn betoog zojuist zeggen: nou, we willen wel wat compromissen sluiten; het enige wat wij willen, is een miljonairsbelasting om dat gat in de dekking van box 3 dicht te lijmen. Is dat waar? Waar is dan die strijdbare Klaver van de afgelopen weken gebleven die voor werkend Nederland leek op te komen?

De heer **Klaver** (PRO):
Dat doen we nog steeds, want dat geld gaan we terugsluizen naar al die werkende mensen. Die 1,5 miljard euro is een extra lastenverlichting voor al die werkende mensen in Nederland. Dat is precies waarom we dit doen, om ervoor te zorgen dat die werkende mensen — dat is u goed opgevallen, want wij komen inderdaad op voor al die werkende mensen in Nederland — erop vooruitgaan.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik hoor de heer Klaver zeggen: wij komen op voor al die werkende mensen. Ik hoor de heer Klaver zojuist ook zeggen: die verzwaring van de lasten op arbeid is er nu eenmaal; laten we dan maar een compromis sluiten. Dat is natuurlijk een heel ander verhaal dan zeggen: wij willen de lasten op arbeid naar beneden. Waar is dan dat verhaal van PRO van de afgelopen weken gebleven? Dat is het verhaal dat die 8 miljard veel en veel te veel is en van tafel moet en dat dit bedrag bij de allerrijksten — we weten volgens mij nog steeds niet wie dat nou precies zijn — vandaan gehaald moet worden. Dat verhaal lijkt nu ineens 180 graden gedraaid te zijn. Ik zou daar graag wat meer reflectie op willen horen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik heb behoorlijk wat gejojo gezien in de eisen van verschillende oppositiepartijen, maar volgens mij kan je ons daar niet van betichten. We hebben namelijk vanaf dag één gezegd wat we willen. We willen namelijk een schuif van de belasting op arbeid naar de belasting op vermogen. Wij vinden dat je die lastenverzwaring niet zou moeten doen en dat die van tafel moet. Maar we hebben ook altijd gezegd: we zijn bereid tot compromissen. Wij gaan nu verder dan we eigenlijk zouden willen. Dat klopt. Dat komt doordat ik zie dat er een kabinetscrisis dreigt. Als dit kabinet vastloopt, hebben we straks niet alleen geen Belastingplan, maar ook geen kabinet meer. Dan krijgen we nieuwe verkiezingen. Ik wil er alles aan doen om dat te voorkomen. Dat betekent inderdaad dat we bereid zijn tot compromissen. Dat is ook waarom ik hier sta. Ik sta hier niet met alleen maar mooie praatjes voor mensen in Nederland. Ik laat ook zien waar de pijn zit of waartoe wij wel bereid zijn. Ik geloof namelijk dat dat de enige manier is om dit land verder te krijgen. Dat is de enige manier om dit land verder te krijgen. Iedere politieke partij die denkt "ik ga mijn verkiezingsprogramma wel even uitvoeren" en die haar kiezers daarvan gaat overtuigen, komt bedrogen uit. Dat gaan wij niet beloven. Wat wij hier doen, is volstrekt consistent. We zorgen ervoor dat de meest vermogenden, de miljonairs, meer belasting gaan betalen. Dat geld gaat terug naar werkende mensen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik ben het met het begin, helemaal aan het begin van het betoog van de heer Klaver, eens dat het kabinet er een behoorlijke puinhoop van aan het maken is, maar ik houd

mijn hart vast voor wat de heer Klaver ervan gaat maken, mocht hij ooit in vak K zitten, want blijkbaar vindt hij het nu prima dat de lasten op arbeid verzwaard worden, "maar dan ietsje minder, want we gaan even wat bij miljonairs weghalen". We weten ook dat het plan van PRO, een soort linkse luchtkastelen van het belasten van de allerrijksten, gewoon een gedragswijziging op gang zal brengen. Die mensen gaan hun vermogen anders inrichten, waardoor de belastingen die PRO al in het hoofd heeft en ergens in een boekje heeft staan, er waarschijnlijk niet gaan komen. De rekening komt dus alsnog bij de middenklasse terecht. Inderdaad, Jetten maakt er een puinhoop van, maar Klaver net zo erg, als ik dit allemaal goed versta.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik begrijp echt niet wat er ... Waar? Hoe? Ik probeer me gewoon echt te verplaatsen in wat u zegt en ook in wat andere rechtse partijen zeggen. U heeft de zorg dat we miljonairs te veel pijn zouden doen, dat ze te veel belasting moeten betalen en dat ze dan gaan uitwijken naar het buitenland. Nederland is een prachtig land. Nederland is misschien wel het allermooiste land van de hele wereld. Mensen willen hier wonen, maar ze willen wel wegen hebben waar je overheen kunt rijden, goed onderwijs, een veilige samenleving. Mensen zijn er best toe bereid om daarin te investeren. De mensen die dat niet willen, zeg maar de cryptomiljonairs die in uw achterban zitten en die toch al in Dubai zitten, moeten daar vooral blijven zitten. Maar de volgende keer dat er een crisis in het Midden-Oosten uitbreekt moeten ze niet de Nederlandse overheid bellen om geëvacueerd te worden, ...

De **voorzitter**:
Spreekt u via de voorzitter, meneer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
... zeg ik via de voorzitter.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Goed dat er een amendement ligt. Dan hebben we tenminste iets om over te praten. Mijn vraag is de volgende. Ik kan me best wel wat in die richting voorstellen. De lasten op arbeid moeten omlaag. Over de maatvoering kun je natuurlijk nog wel een discussie hebben. Bijvoorbeeld over papieren schenkingen: mooi, dat herken ik en daar hebben wij ook voorstellen voor gedaan. De verhoging van de belasting naar 45% in box 3 is natuurlijk vrij fors. De richting is helder. In hoeverre is er voor de heer Klaver nog te spreken over de maatvoering? Of is daarover al een afspraak met de heer Bontenbal c.s.?

De heer **Klaver** (PRO):
Ik zou willen dat er een afspraak is. Ik zou het er eigenlijk nu met de coalitie over willen hebben. Ik zou hierover graag nu het debat met hen voeren. Laat ik het zo zeggen: wij zijn diep gegaan om te zoeken naar wat we nog kunnen en waartoe we bereid zijn om een politieke crisis te voorkomen. We hebben het dus maximaal opgerekt. U vraagt echter of

er dan nog te praten valt, of er misschien nog iets slimmers denkbaar is of dat het op een andere manier kan: "Wil je daar nog eens over nadenken?" Ik vind dat iedere politicus daar tot het allerlaatste moment toe bereid moet zijn, maar wel in deze context.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat vind ik mooi. Dat lijkt mij ook de gezindheid van een parlementair democraat. Ik kijk dus uit naar het vervolg. Nu we hier toch staan, heb ik nog één vraag over de aanwending. Er wordt namelijk geld opgehaald en daarmee worden de lasten op arbeid verlaagd, maar ik zie dat dat wordt gestopt in een behoorlijke verhoging van de algemene heffingskorting. Collega Stultiens heeft echter bijvoorbeeld een motie ingediend om te voorkomen dat het voordeel van de hypotheekrenteaftrek zou toenemen. Dat betekent dat je het geld zou moeten stoppen in een verlaging van de tarieven, en met name het tweedeschijftarief. Heeft de heer Klaver dat ook overwogen, of is dit in die zin een openingsbod?

De heer **Klaver** (PRO):
Kijk, er valt zeker te praten over de maatvoering en over hoe de terugsluis ligt.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer, kort en bondig.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dit keer kort en bondig. Wanneer ben je eigenlijk miljonair? Ik begrijp dat de cryptomiljonairs al in Dubai zitten.

De heer **Klaver** (PRO):
Nog niet allemaal, maar … Sorry! Ik bedoel: als je meer dan een miljoen hebt, dan ben je een miljonair. Ja, dan zeggen wij dat je een miljonair bent. Ik begrijp de vraag. Even voor iedereen die dat vraagt: in ons voorstel tellen wij het eigen huis hier al helemaal niet in mee. Dat lijkt mij evident.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Box 1.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat tel je hier niet in mee. Maar even over ons voorstel: je komt pas in dat toptarief, dat hogere tarief in box 3, als je — bij 6% rendement — minimaal 1,3 miljoen aan vermogen hebt.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dus iedereen die in die contreien zit — het maakt allemaal niet uit waar dat vermogen dan uit bestaat, of dat vastgoed is dat vast zit of dat dat pensioensparen is dat vast zit — die mensen moeten allemaal gewoon bovenop de 36%, of de 24,5% en de 31%, nog meer belasting gaan betalen. De reden waarom ik dit vraag: dit zijn geen cryptomiljonairs die in Dubai zitten; zit zijn gewone Nederlanders die proberen dit land

draaiende te houden. Daarom denk ik echt: lieve VVD — het CDA heb ik al opgegeven — doe dit alsjeblieft niet, want dit gaat echt de economie verder kapotmaken.

De heer **Klaver** (PRO):
De lasten verhogen voor werkende mensen in dit land die al niet kunnen rondkomen: kabinet, doe dit alsjeblieft niet. Wat wij vragen is een relatief beperkte verhoging voor mensen die inderdaad mil-jo-nair zijn. Miljonair! Voor hen vragen we een beperkte verhoging om ervoor te zorgen dat we de mensen die nu al niet kunnen rondkomen, die soms hun kinderen geen ontbijt kunnen geven, die problemen hebben om de energierekening te betalen, helpen. Ja, dat u zo boos bent dat wij miljonairs willen belasten, begrijp ik gewoon niet.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Tranentrekkend, voorzitter, tranentrekkend. Dat is trouwens waarom ik PRO steun in het verlagen van belasting op arbeid, zonder meer. Maar dit land heeft meer miljonairs nodig, veel en veel meer, want dat zijn degenen die investeren ...

De heer **Klaver** (PRO):
Honderd procent.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
... en die zorgen voor de banen. En PRO jaagt ze het land uit met nog hogere belastingen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik ben het daar voor honderd procent mee eens: hoe meer miljonairs, hoe beter. Daarom vind ik dat we moeten investeren in onderwijs, in infrastructuur, in wetenschap en in onze economie, zodat zo veel mogelijk mensen de kans krijgen om succesvol ondernemer te zijn. Ik hoop dat ze dan miljonair worden. En als ze dat dan zijn, zeggen we vervolgens: geweldig gedaan; wij vragen nu van u een bijdrage, zodat we ervoor kunnen zorgen dat ook de volgende generaties hetzelfde kunnen presteren als u.

Ik kom zo ongelofelijk veel succesvolle mensen tegen die tegen mij zeggen: doe dit alsjeblieft, maar wend het geld aan op een manier die dit land vooruithelpt. Dat is wat ze willen. Ze zijn buitengewoon kritisch op wat de overheid doet. Ze zijn heel blij met wat er gisteren gebeurde, namelijk dat we gewoon doorgaan met het stikstofbeleid. Maar ze willen eindelijk eens een kabinet dat vier jaar blijft zitten, dat de stikstofproblemen oplost, investeert in onze infrastructuur en een groter idee heeft over waar we naartoe moeten met ons land en onze economie. Als ze dat zien, zijn ze meer dan bereid om een eerlijke bijdrage te betalen.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Klaver had het er zojuist over dat de stemmers van FVD met miljoenen aan

cryptowinsten ergens in Dubai zouden zitten. Dan weet hij meer dan ik. Maar als we op zo'n manier gaan beginnen, zou ik ook kunnen zeggen dat de achterban van PRO momenteel ergens in Afrika of het Midden-Oosten zit en dat die de komende jaren met z'n allen naar Nederland mogen komen met de belofte van gratis geld en een gratis huis. Dat zijn dan weer wat extra stemmen voor de partij van de heer Klaver. Maar het is wel een heel fundamenteel punt om te maken, want ...

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Schenk** (FVD):
... het gaat over geld. Die massale immigratie kost heel veel geld. Als je alles bij elkaar optelt, kost het zo'n 25 miljard per jaar. Als we daarmee zouden stoppen, zouden we niet alleen de belasting op werk kunnen verlagen, maar ook de belasting op vermogen kunnen verlagen. Heeft de heer Klaver daar weleens over nagedacht?

De heer **Klaver** (PRO):
Allereerst, het was gewoon een extreemrechts hondenfluitje dat iedereen hier naartoe zou moeten komen. Dat wil ik hier benoemd hebben. Dat is een.

Ten tweede. De heer Wilders, een van de meest succesvolle rechtse politici van dit land — 37 zetels behaald in de vorige periode — kwam met grootse beloften over wat er allemaal zou gebeuren op het gebied van migratie, maar die zijn allemaal niet helemaal waargemaakt.

Volgens mij is er hier niemand in deze Kamer die denkt dat iedereen maar naar dit land moet komen. Helemaal niet. We moeten alleen proberen dat goed te organiseren en te reguleren. Iedere politicus die hier de belofte doet dat er geen enkele vluchteling meer naar Nederland komt en dat de kosten dan naar nul gaan, zegt iets wat gewoon niet waar is. De heer Schenk probeert daarover te praten, zodat hij kan verbloemen dat hij miljonairs cadeaus kan geven en de belasting op vermogen omlaag kan brengen. Hij probeert dus mensen tegen elkaar te zetten door tegen al die werkende Nederlanders te zeggen: pas op, er komen vluchtelingen die uw geld afpakken. Maar aan de andere kant zorgt hij ervoor dat de belasting op vermogen alleen maar verder naar beneden gaat. Ik ga daar niet in mee.

Ik heb het idee dat Nederlanders het inmiddels snappen. Ze denken: wacht eens even, ik heb jarenlang op rechtse partijen gestemd, jarenlang de belofte gehoord dat het allemaal anders zou gaan en dat het de schuld is van vluchtelingen. Maar ze beginnen nu in te zien dat dit helemaal niet waar is.

De heer **Schenk** (FVD):
In de eerste plaats werd ik er hier zojuist van beticht een extreemrechts hondenfluitje de zaal ingeslingerd te hebben. Die kwalificatie laat ik aan de heer Klaver. Volgens mij is het

een feit dat er heel veel mensen — veel te veel wat FVD betreft — naar Nederland komen en dat dit heel veel geld kost.

Die heer Klaver betichtte mij er zojuist ook van dat ik groepen tegen elkaar zou opzetten, door te zeggen dat er vluchtelingen aankomen. Ja, dat kost nu eenmaal heel veel geld en daar waarschuwen wij voor. Maar als we zo gaan beginnen, kan ik ook zeggen dat de heer Klaver werkende mensen tegen rijke mensen aan het opzetten is. De heer Klaver schetst immers het beeld dat er ergens grote boze wolven met diepe zakken zouden zitten die gebruikmaken van allerlei belastingvoordelen, als gevolg waarvan werkende mensen meer belasting moeten betalen. Dat is natuurlijk niet waar. De heer Klaver steunt allerlei beleid, van asiel tot klimaat, dat tientallen miljarden per jaar kost. En hij wil daar niets aan doen.

De **voorzitter**:
De heer Klaver.

De heer **Schenk** (FVD):
Dan kan hij mij toch niet verwijten dat wij dit verhaal vertellen?

De **voorzitter**:
Meneer Klaver.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Klaver zou eens naar zijn eigen agenda moeten kijken.

De **voorzitter**:
Dit is ook weer anderhalve minuut. Het kan echt korter. Ik weet dat u dat kunt.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat weet ik niet. Even voor de goede orde: de feiten spreken voor zich. We spreken vandaag over het Belastingplan. Er wordt 18 miljard euro uitgetrokken om de meest vermogenden een cadeau te geven. 18 miljard euro. Daar heb ik kritiek op. Tegelijkertijd zie ik namelijk dat de lasten voor werkende mensen met 8 miljard worden verzwaard. Dat is wat hier aan de hand is. Ik heb het dus niet over rijke mensen, miljonairs, in Nederland die gebruikmaken van belastingregelingen. Dat snap ik heel goed. Die zijn er. Het is hun goed recht dat ze dat doen. Mijn kritiek richt zich op dit kabinet en op de Kamer, omdat ze hun prioriteiten niet op orde hebben. Ik richt mijn kritiek op het kabinet, omdat het wel 18 miljard euro kan vinden om cadeau te geven aan de meest vermogenden, maar geen geld kan vinden om de rente van studenten te maximeren, geen geld kan vinden om de kwaliteit van de bruggen in Nederland op orde te houden en geen geld kan vinden om ervoor te zorgen dat meer mensen in Nederland er financieel op vooruitgaan en dat er minder armoede in Nederland zou zijn. Dat is wat ik het kabinet verwijt. Dat wordt ondersteund door de feiten.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Klaver noemt allerlei thema's die heel veel geld kosten; dat is waar. Infrastructuur, onderwijs, armoedebestrijding: als we dat allemaal goed zouden willen regelen, gaat het om tientallen miljarden, denk ik. FVD zou dat met alle liefde ook heel goed willen regelen. Dat kun je echter niet regelen door maar zo veel mogelijk belasting te innen. Dat zul je ook moeten regelen door heel kritisch naar de overheidsuitgaven te kijken, en dus ook naar de ideologische hobby's van dit kabinet in ieder geval, maar de heer Klaver kan er ook wat van. Neem immigratie. Neem klimaat. Neem het geld dat we jaarlijks naar Brussel overmaken. Als de heer Klaver de thema's infrastructuur en onderwijs goed op orde zou moeten brengen, zou hij moeten kijken naar het inperken van de uitgaven van de overheid. Vertel dan ook het eerlijke verhaal daarover, is mijn verzoek.

De heer **Klaver** (PRO):
We kijken ook altijd naar waar de overheid slimmer, beter en efficiënter kan. Er is wel één groot verschil met bijvoorbeeld Forum voor Democratie: dat doen we wel realistisch.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Oost... U heeft nog een interruptie van meneer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV):
Mijn partij is niet principieel tegen. Als wij de keuze hebben tussen opkomen voor miljonairs of opkomen voor werkenden, dan ligt die bij ons ook zonder enig probleem bij werkenden, niet bij miljonairs. Toch klopt het wel wat de collega net zei. Wij als PVV hebben er zelf natuurlijk ook altijd in eerste instantie voor gekozen om de overheidsuitgaven te beperken. Daarmee kan je veel meer doen dan die 1,5 miljard die u nu ophaalt met die miljonairsbelasting en teruggeeft via de algemene heffingskorting. Je kan dat veel makkelijker en veel eenvoudiger doen als je bereid bent om over je schaduw heen te springen voor uitgaven die u ook interessant vindt.

Ik noem altijd het volgende voorbeeld. De PVV pleit sinds jaar en dag voor het afschaffen van de btw op boodschappen. Die is nu 9%, zoals u weet. Je mag die naar 0% brengen. Dat kost 6 miljard euro. Laat dat nou precies het bedrag zijn dat we in Nederland uitgeven aan ontwikkelingshulp, ieder jaar opnieuw. U vindt dat misschien niet de mooiste dekking, maar dat zou je kunnen doen. Dan haal je in één keer vier of vijf keer zo veel op als u nu ophaalt bij die miljonairs. Nogmaals, wij zijn er niet principieel op tegen, maar het probleem is dat er niet zo veel miljonairs zijn in Nederland. We geven echter heel veel geld uit aan ontwikkelingshulp, inderdaad aan Europa, aan Oekraïne, zij het tijdelijk, aan stikstof en klimaat.

De **voorzitter**:
Komt u tot uw vraag.

De heer **Wilders** (PVV):
Mijn vraag is dus of u het met mij eens bent dat als je echt wat wil doen voor die Nederlander, alleen maar het pakken van die miljonairs — nogmaals, we hebben geen principieel bezwaar daartegen — dat nooit de bedragen oplevert die de mensen in Nederland gewoon nu in hun portemonnee nodig hebben.

De heer **Klaver** (PRO):
Alleen dit doen is niet voldoende; dat zal ik ook nooit zeggen. Kijk bijvoorbeeld naar de boodschappen. Een van de zaken waar ik zelf mee bezig ben geweest een waar onze fractie naar kijkt, is zorgen dat supermarkten de kans krijgen om voor lagere prijzen in te kopen. Ik ben zelf regelmatig in Duitsland en België geweest. De inkoopprijsverschillen zijn vrij bizar. Dat komt door allerlei territoriale leveringsbeperkingen die supermarkten hebben. Wij komen met hele praktische voorstellen om te kijken of we supermarkten kunnen helpen om daardoorheen te breken, zodat de prijzen hier in Nederland een stuk lager kunnen zijn. In Frankrijk het heeft het Elysée er gewoon voor gezorgd dat er een maximumprijs is gekomen op benzine. Dat is niet met allerlei belastingkortingen gedaan. Nee, ze hebben gewoon gezegd ... Bij Meloni in Italië is het trouwens exact hetzelfde. Daar hebben ze gedreigd met een overwinstbelasting. Je ziet dat daar een maximumprijs voor benzine is gekomen. Dus ja, ik denk dat de overheid ook op andere manieren kan ingrijpen om ervoor te zorgen dat die lasten omlaaggaan.

De heer **Wilders** (PVV):
Zeker, maar mijn punt is nu juist: wil je dat de lasten substantieel omlaaggaan, dan moet je ook kijken naar de dingen die u belangrijk vindt. Laat ik een ander voorbeeld noemen van iets wat mensen in Nederland onredelijk vinden. Het btw-tarief op kunst en cultuur is in Nederland 9%. De btw op energie is 21%. Wat is nu het luxegoed? Het luxegoed is nu energie, althans dat zit in het hoge tarief. Op de rekening die mensen de komende maanden gaan betalen voor hun energie of hun gas in de winter, zit 21% btw, terwijl u als u naar de opera gaat, het lage tarief van 9% betaalt. Waarom draaien we dat niet om? Waarom zeggen we niet: stap af van die hobby; we gaan mensen die het moeilijk hebben om hun verwarmingskosten te betalen, in het lage tarief stoppen? De mensen die de luxe hebben om naar de opera te gaan — ik gun het ze van harte — laten we dan 21% betalen. Het gaat mij niet om al die voorbeelden. Het gaat mij erom dat u ook in staat moet zijn om over uw eigen hobby's heen te springen en dat u niet alleen maar die miljonairsbelasting bepleit.

De heer **Klaver** (PRO):
Een voorbeeld is nog geen beleid, maar het klinkt wel lekker. Je zet de cultuur tegenover mensen die de energierekening moeten betalen. Allereerst wil ik gezegd hebben dat we het belang van cultuur voor onze samenleving niet kunnen onderschatten. Eenieder die

zegt "de Nederlandse cultuur is o zo belangrijk" moet ook durven investeren in cultuur. Dat ten eerste. We hebben geen tegenstellingen nodig, maar concrete plannen. Het was onze fractie die voorstelde om met een energieprijsplafond te komen. Dat is het meest concrete voorstel, waarmee wij op het hoogtepunt van de crisis ervoor hebben gezorgd dat de rekening voor mensen nog enigszins betaalbaar bleef. Ik zoek het dus niet zozeer in de tegenstellingen die de heer Wilders hier nu opzoekt. Ik zoek het gewoon in hele concrete oplossingen. Ik maak mij grote zorgen over de energierekening. Rekent u er maar op dat wij hier de komende tijd met hele concrete oplossingen zullen komen om mensen de winter door te helpen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Wilders** (PVV):
De heer Klaver zegt: cultuur is heel belangrijk. Wat dacht je van het belang om je woning te kunnen verwarmen? Je zou maar een gezin hebben of een oudere zijn met een klein pensioen en je gasrekening niet kunnen betalen. Dat is iets verschrikkelijks. Ondertussen hoor je dat iemand voor een heel laag btw-tarief naar de opera kan gaan. Dat zijn geen tegenstellingen; dat is de praktijk van vandaag. Ik zal niet weer een voorbeeld noemen, maar mij valt het volgende op. Op het moment dat we komen op het terrein van iets wat de heer Klaver belangrijk vindt, of het nou over cultuur, ontwikkelingshulp of steun aan Oekraïne gaat, is het opeens heel moeilijk en moeten er alternatieven komen. Maar als u wilt dat partijen zoals de mijne die helemaal niet principieel tegen het zwaarder belasten van miljonairs zijn ... Dan moet u ook in staat zijn om zelf over uw schaduw heen te springen. Dan moet u af en toe over iets wat u zelf belangrijk vindt, zeggen: als ik echt voor die mensen wil opkomen, gaan wij naast het verhogen van de belastingen ook de uitgaven beperken. Dan moet u zeggen dat we de miljarden die we aan linkse hobby's uitgeven — permitteer mij dat ik dat zo zeg — gewoon geven aan de mensen in Nederland die hun huur, hun energierekening en hun zorg niet kunnen betalen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik zei al dat het onze fractie is geweest die ervoor heeft gezorgd dat het energieprijsplafond er kwam, waardoor de energierekening betaalbaar bleef. Wat ik mij altijd blijf herinneren ... Wat u nu zegt, herhaalt u al vele jaren in het parlement. We hebben u nu ook in de regering kunnen zien. We hebben kunnen zien wat u de afgelopen jaren deed. Ook toen u in de regering zat, stond u niet op voor de gewone mensen. We zagen dat de lasten stegen. Ongeveer het eerste wat u weggaf, was de WW. Daar zat de WW-verkorting in. Voordat u hier mij de maat neemt ... U heeft altijd hele goede teksten vanuit de oppositie, maar van u weten we nu hoe u reageert als uw partij in vak K zit. Ik heb gezien dat u dan hele andere keuzes maakt.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Oosterhuis, die spreekt namens D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. We hebben het vandaag over een belastingplan vol brede politieke samenwerking, voor woningbouw, innovatie, verduurzaming en niet te vergeten het breed gesteunde pakket van afgelopen voorjaar om de energiekosten voor huishoudens en ondernemers te verlagen. De plannen van dit kabinet zijn echt beter geworden dankzij alle gesprekken die met de brede oppositie zijn gevoerd. Samenwerking is nodig om eruit te komen, zeker in het versnipperde politieke landschap waar we momenteel in zitten. Mijn oproep aan alle constructieve partijen die samen willen werken aan dit Belastingplan, is: kijk niet alleen naar wat je niet goed vindt; laten we elkaar juist vinden in de mogelijkheden die er nog zijn, in de opties waar we het wél over eens zijn, om de rekening van alle noodzakelijke investeringen eerlijk te verdelen. Misschien is het niet uw ideale plan — dat zal het voor niemand zijn — maar dan zorgen we er wel voor dat Nederland weer vooruit kan.

De heer **Wilders** (PVV):
Ik was van plan om het volgende aan iedere woordvoerder van een coalitiepartij te vragen. U bent de eerste die er staat, dus u bent de eerste aan wie ik het vraag. Hebben u of uw fractievoorzitter kennis van een afspraak, een geheime afspraak, of hoe je het ook wilt noemen, die is gemaakt binnen de coalitie? Ik bedoel de afspraak dat op het moment dat uw eigen fractie en bijvoorbeeld het CDA een deal sluiten over het harder aanpakken van vermogens, de VVD-fractie dan mag zeggen "we zijn tegen", maar uiteindelijk het kabinet niet laat vallen en dat de heer Bontenbal afspraken over vermogens mag maken. Dat is volgens mij wat Nieuwsuur gisteren liet zien; ik weet niet of u het ook heeft gezien. Dit kwam ook in andere media langs. Ik weet niet of het waar is. Er is niemand van de coalitie hier, dus die kan ik het niet vragen, maar ik kan het u wel vragen, namens D66: heeft u kennis van iets van een dergelijke afspraak?

De **voorzitter**:
U vraagt dat natuurlijk aan de heer Oosterhuis, niet aan mij.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Wilders mag dit ook aan mij vragen. Ik kan hem ook antwoord geven. Wij zijn met drie coalitiefracties. Alle drie de coalitiefracties hebben absoluut de intentie om te zorgen voor een Belastingplan dat zo breed mogelijk gesteund wordt in beide Kamers. Daar gaan wij vanuit de Tweede Kamer de komende week heel hard aan werken.

De heer **Wilders** (PVV):
Geldt dit als een interruptie, voorzitter? Want dit was een interessant verhaal, maar geen antwoord op mijn vraag. Ik zal de vraag nog een keer stellen, maar zo kan ik 'm natuurlijk wel drie keer stellen; dan ben ik mijn interrupties kwijt. Dan wreekt het zich dat wij hier geen fractievoorzitter van D66 hebben staan. Ik vroeg niet om de riedel van "we gaan het

met z'n allen proberen" want we zien allemaal dat dat nog niet zo geweldig goed lukt tot nu toe, in het laatste halfjaar. Mijn vraag is of er binnen de top van de coalitie gesproken is. Heeft u daar kennis van? Als dat niet zo is, kunt u dit dan voor mij navragen? Is er een afspraak gemaakt? De heer Bontenbal heeft gezegd — ik zeg het even in mijn eigen woorden — dat het verschrikkelijk is dat de VVD niet wil bewegen op het verder belasten van vermogens. Klopt het dat als hij straks een afspraak maakt met andere partijen om dat wel voor mekaar te krijgen, de VVD daartegen zal zijn en ook naar buiten toe "wij waren tegen" mag roepen, maar ondertussen lekker in het kabinet mag blijven zitten? Klopt het dat u heeft afgesproken dat u het zo gaat doen: geen kabinetscrisis, een excuus voor de VVD en de heer Bontenbal mag doen wat hij wil, met steun van D66? Is dat een afspraak die bestaat? Ik hoop dat u mij nu antwoord geeft. Of moet ik het nog een keer herhalen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De exacte vorm waarin het zal plaatsvinden, zal waarschijnlijk, als het gaat lukken, een route met amendementen zijn. Het hangt er dan ook van af wat er precies in die amendementen staat en hoe daarover zal worden gestemd. In ieder geval moet het eindresultaat een Belastingplan zijn dat gesteund wordt door de hele coalitie en een zo breed mogelijke meerderheid. Over alle tussenstappen op weg daarnaartoe zullen we de komende dagen nog heel veel met elkaar gaan spreken, nu het hier in de Kamer voorligt.

De heer **Wilders** (PVV):
Is het u opgevallen dat u voor de tweede keer geen antwoord geeft, meneer Oosterhuis? Dit is ook heel flauw. Ik vraag dit dan drie keer, en dan zegt de voorzitter straks: ja, uw interrupties zijn op. U gaat natuurlijk niet over de antwoorden, voorzitter, maar u bent er ook een beetje om te bewaken dat er in ieder geval een poging wordt gedaan om een antwoord te geven. Dit is een hele relevante vraag. Een van de leiders van die coalitie die nu in de penarie zit, is gisteren naar een televisieprogramma gegaan en heeft daar gezegd: ik ga onderhandelen; ik ben tegen dat casinogedoe. Eigenlijk nam hij vanuit de Kamer het premierschap zo'n beetje over van premier Jetten. Volgens Nieuwsuur zou er een afspraak zijn. De VVD is bang voor verkiezingen en wil dus niet naar de kiezer, maar wil wel kunnen zeggen tegen de kiezer: wij waren tegen het extra belasten van vermogens. Klopt het dat er is afgesproken dat zij dat naar buiten toe mogen zeggen, maar wel in het kabinet mogen blijven zitten? Klopt het dat de heer Bontenbal met uw steun mag werken aan een deal om de vermogens zwaarder te belasten? En alstublieft, voorzitter, help mij om ervoor te zorgen dat ik een antwoord krijg, want ik sta hier gewoon voor Piet Snot als de heer Oosterhuis weer met zo'n gezapig algemeen antwoord komt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De komende dagen gaan we aan de slag om te kijken naar amendementen, op welke manier die een meerderheid kunnen krijgen en op welke manier dat tot een Belastingplan gaat leiden dat gesteund wordt door een zo breed mogelijke meerderheid,

inclusief de hele coalitie. De precieze vorm gaat onderwerp zijn van dat gesprek, maar wij hebben met de hele coalitie de absolute wil om in de ontzettend moeilijke politieke situatie waar we in zitten ... We hebben namelijk zeventien fracties — maar hou me even ten goede — in de Tweede Kamer en twintig fracties in de Eerste Kamer. Daarmee moeten we het eens worden over een Belastingplan. Dat is best wel lastig, zo blijkt. Wij gaan ons uiterste best doen om dat de komende week wel voor elkaar te krijgen. De precieze vorm zal nog steeds onderwerp van gesprek zijn.

De **voorzitter**:
Meneer Wilders, ik kan u toestaan om dit een vierde keer te proberen, maar ik denk niet dat het antwoord anders wordt. Zullen we het nog één keer proberen? We doen het één keer een vierde keer.

De heer **Wilders** (PVV):
Wees dan gewoon een vent, meneer Oosterhuis, en zeg tegen mij: ik geef het antwoord niet. We staan hier toch gewoon voor aap als ik drie keer dezelfde vraag stel en u geen antwoord geeft. Zeg dan gewoon dat u het antwoord niet geeft, dan weet ik dat u dat niet geeft en dat uw fractievoorzitter hier eigenlijk had moeten staan. Dat doet u helemaal niet. Als ik op de belangrijkste politieke vraag, de vraag waar de televisie, de kranten en de websites van vol staan, zo'n flutantwoord krijg, dan is dit een gênant debat.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij geef ik een heel duidelijk antwoord over hoe we het de komende dagen gaan doen. De heer Klaver heeft net een amendement ingediend. Dat zal ook onderwerp zijn van dat gesprek bijvoorbeeld. Als de heer Wilders aanpassingen wil aan het Belastingplan en zegt "daar kunnen we constructief over praten", dan mag hij ook een amendement indienen en gaan we daar ook over in gesprek. Ik waardeer het dat de heer Wilders hier nu is. Ik heb zijn woordvoerder in de wetgevingsoverleggen alleen maar horen zeggen dat het kabinet zo snel mogelijk naar huis moet. Ik denk dat de heer Klaver misschien toch een betere tactiek heeft om iets voor zijn kiezers te bereiken.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Laat mij het dan eens proberen op een ander onderwerp. We hoorden net Markuszower zeggen dat de burgemeester van Utrecht hem zou moeten bedanken voor de bedragen op veiligheid die hij uitonderhandeld heeft met dit kabinet. D66, een D66-premier die Markuszower uitgenodigd heeft op het ministerie van Algemene Zaken en nu blijkbaar deals sluit met de man die heeft opgeroepen tot het gebruiken van maximaal geweld tegen Palestijnen, die de omvolkingstheorie heeft verspreid en die een hoofddoekjesverbod wil invoeren op scholen, een hoofddoekenverbod. Hoe kán D66 dat doen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Vooropgesteld: het moge volstrekt duidelijk zijn dat er een enorm verschil is tussen de opvattingen van D66 en die van de heer Markuszower. Ik constateer ook dat er helemaal

geen akkoord is tussen het kabinet en zijn fractie, maar als de heer Markuszower het Belastingplan wil steunen, ga ik hem ook niet vragen om ertegen te stemmen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dit is echt te makkelijk. Dit is echt te makkelijk. Waarom heeft deze minister-president Markuszower dan uitgenodigd om koffie te drinken op het ministerie van Algemene Zaken? Dat is volgens mij niet om over het weer te praten. Dat doe je als kabinet met een reden. Dit kabinet zocht draagvlak en is draagvlak gaan zoeken bij Markuszower, terwijl deze minister-president zei: Markuszower plaatst zich buiten de constructieve krachten. Als Yeşilgöz dit had gedaan, had ik het verwacht. Maar D66 en Jetten die discriminatie normaliseren door Markuszower uit te nodigen op het ministerie van Algemene Zaken, moeten zich daar kapot voor schamen. Ik vraag een serieuzere reactie aan mijn collega dan hij net heeft gegeven.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er is helemaal geen akkoord gesloten tussen premier en de heer Markuszower. De heer Markuszower draagt ook verder niet bij aan een meerderheid in de Eerste Kamer, terwijl we toch echt in beide Kamers een meerderheid nodig hebben. Dus ik ben heel duidelijk. De politiek die de heer Markuszower bedrijft, staat heel ver van D66 af. Dat is genoegzaam bekend. We hebben die motie ook gesteund. Ik denk dat ik heel helder ben dat daar geen sprake is van een afspraak.

De heer **Van Baarle** (DENK):
We staan binnenkort met elkaar weer op de Rode Lijndemonstratie. Ik zal daar ook staan, vol trots. Deze minister-president stond, toen hij nog gewoon Rob Jetten was, ook op die demonstratie en nu gaat hij politiek samenwerken, gaat hij als premier Markuszower ontvangen terwijl diezelfde Markuszower de genocide in Gaza ontkent, zei dat Netanyahu de Nobelprijs voor de Vrede moet krijgen en zei dat Israël het meest morele leger heeft van de wereld. In zo'n troebele vijver vist Rob Jetten als premier voor steun, en D66 komt niet verder dan dit antwoord? Deze collega moet zich schamen voor het gebrek aan principes en ruggengraat bij D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er is geen sprake van samenwerking met de heer Markuszower, dus ik ga me ook nergens voor schamen.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik begrijp dat de heer Klaver op dit punt wil interrumperen. Dus als u het goedvindt, vind ik het ook goed.

De **voorzitter**:
Dan de heer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
Dank aan de collega. Even op dit punt. Kom er gewoon voor uit. Dit vind ik ingewikkeld. Er is een brief gestuurd vanuit het kabinet waarin staat dat er 95 miljoen euro wordt gegeven omdat de heer Markuszower daarom heeft gevraagd. Hij heeft zojuist gezegd: dat heb ik ook geregeld. Ik heb van de VVD-fractievoorzitter gehoord dat iedere stem telt en dat het dus heel logisch is dat dit is gegeven. Dit is dus nu gewoon kabinetsbeleid. Het kabinet heeft 95 miljoen euro gegeven aan de Groep Markuszower. Zij zijn bereid om het Belastingplan te steunen. Steunt de D66-fractie dat er 95 miljoen euro naar de heer Markuszower gaat waarmee steun voor het Belastingplan is gekocht?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er is door meerdere fracties gevraagd om extra geld voor veiligheid, voor agenten. Dat is een breed gedeelde wens in deze Kamer, ook bijvoorbeeld van de heer Struijs, nota bene oud-voorzitter van de politiebond. Die wens is er dus breed en de heer Markuszower heeft aangegeven dat hij het Belastingplan kan steunen, maar dat staat volgens mij los van elkaar. Nogmaals, ik ga hem dus ook niet vragen om tegen het Belastingplan te stemmen. Dat zou toch ook de omgekeerde wereld zijn?

De heer **Klaver** (PRO):
Dat vraagt ook niemand. Iedere partij mag zelf weten wat zij stemt. Dat heb ik ook vanaf het allereerste moment duidelijk gemaakt, want dan zouden we ook problemen hebben met onze moties en wie waarvoor stemt. Het punt is dat hier wel degelijk een afspraak ligt. De heer Markuszower heeft zojuist ook gezegd: ik heb dat binnengehaald. Hij was heel trots. Hij zei: ik heb geld geregeld voor politie; daar ben ik heel trots op. Dat snap ik, vanuit zijn perspectief. Maar eerder heb ik het debat gehad met de minister-president dat er geen zaken zouden worden gedaan met de Groep Markuszower. Dus dit geld is wel degelijk in de begroting gekomen om de steun van de heer Markuszower te kopen. Steunt de D66-fractie die lijn? Laat ik het anders zeggen: is het een begaanbare weg voor de D66-fractie dat dit kabinet een meerderheid vindt voor het Belastingplan hier in de Tweede Kamer via de Groep Markuszower, zonder een meerderheid in de Eerste Kamer?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Nogmaals, er is geen akkoord tussen het kabinet en de heer Markuszower. Ten tweede, en dat heb ik net ook aangegeven in antwoord op de heer Wilders: ik ga er deze week alles aan doen om te proberen te bewerkstelligen dat er een meerderheid voor dit Belastingplan ontstaat in beide Kamers. Dat betekent dat we de steun nodig hebben van fracties die ook zetels hebben in de Tweede Kamer. Dus een route die alleen tot steun leidt in de Tweede Kamer is wat mij betreft niet de gewenste uitkomst volgende week.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Klaver** (PRO):
Niet de gewenste uitkomst: dat is het al een tijd niet. Jullie zijn op zoek naar steun in de

Tweede Kamer en de Eerste Kamer. "Niet gewenst" betekent dat het wel zou kunnen. Ik wil eigenlijk dat dat hier wordt uitgesloten door de D66-fractie. Ik zou van de D66-fractie willen horen dat de D66-fractie hier, nu, de route uitsluit waarmee het Belastingplan via Groep Markuszower door de Tweede Kamer wordt gehaald maar waarbij er geen meerderheid is in de Eerste Kamer. Doet de D66-fractie dat niet, en laten ze die weg open, dan weet ik zeker dat de VVD wel raad weet met de politieke ruimte die er dan wordt gelaten.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Maar nu vraagt de heer Klaver iets aan mij wat ik niet kan leveren. Dan zou ik de heer Markuszower moeten vragen om tegen het Belastingplan te stemmen. Dat zou toch ook heel raar zijn? Zoals ik net zei: ik ga er alles aan doen om te zorgen dat er een meerderheid is in beide Kamers, volgende week al, bij voorkeur. Alleen, hij kan mij niet vragen om te gaan zorgen dat er hier geen meerderheid in de Tweede Kamer is. Dat lijkt me echt een heel raar verzoek.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Even geen vraag over al dan niet elkaar uitsluiten, maar iets waar mensen blij van worden: bloemen houden van mensen. Ik heb gelezen in de stukken dat de verhoging van de btw op bloemen uitgesteld is met een jaar. Ik zie daar een bedrag bij staan waarvan ik denk: hoe zit dit nou? Wordt het nou uitgesteld met een jaar? En is de fractie van D66 daar ook blij mee?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De feitelijke situatie is dat de besluitvorming een jaar wordt uitgesteld, de ingangsdatum nog niet.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Oké. Dus Nederland is door dit kabinet blij gemaakt met een dooie mus? Er wordt gedaan alsof de btw op bloemen voor een jaar wordt uitgesteld, maar feitelijk wordt er een handigheidje gedaan in de procedure, waardoor het voor drie maanden geldt. Moet ik het zo lezen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
We behandelen nu het Belastingplan voor het komende jaar. Deze maatregel zal ingaan vanaf 2028 en er is ook ruimte voor om daar volgend jaar over te besluiten. Dan hebben we dus volgend jaar deze discussie.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Potverdikkie, zou ik willen zeggen, maar dat is niet zo netjes. Dit is toch niet te geloven? Ik moet via de voorzitter spreken.

De **voorzitter**:
Ja.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ze belazeren de kluit. Ze doen alsof ze het uitstellen voor een sector die soms al aan zijn nagels hangt in de winkelstraten. Dat is ook de communicatie. En vervolgens blijkt het een juridisch handigheidje te zijn dat je alleen uit de tabellen haalt als je weet dat het 300 miljoen en niet de 76 miljoen kost. Mensenkinderen! Schaamt u zich niet? Schaamt de fractie van D66 zich niet?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Mevrouw Keijzer staat hier heel verbaasd, maar dit is gewoon letterlijk wat ook in de brief staat: de besluitvorming wordt een jaar uitgesteld. Daar hebben we het ook in het wetgevingsoverleg over gehad. Toen heeft de heer Grinwis nog gevraagd: goh, kan dat, een jaar uitstel? Ja, dat kan. Nou, er wordt nu voor gekozen om er nu dit Belastingplan en deze discussie niet mee te belasten. Ik denk dat dat verstandig is, gezien de gevoelens in de Kamer over deze maatregel, maar dit staat gewoon expliciet in alle stukken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Meneer Wilders kreeg zelfs tot in vierde instantie geen antwoord op zijn vraag. Zo moeilijk was die toch niet. D66 en CDA stemden voor een motie van collega Stultiens om ervoor te zorgen dat de facto de hypotheekrenteaftrek niet omhoogging; de VVD stemde tegen. D66 en CDA stemden voor een motie van mij om de rente aan te passen op papieren schenkingen; de VVD stemde tegen. Zo meteen komen er amendementen in stemming over het Belastingplan, amendementen die misschien wel bepalend zijn voor het behalen van een bredere meerderheid voor het Belastingplan. Is het dan niet denkbeeldig dat er opnieuw gemengd wordt gestemd?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Op het moment dat er amendementen liggen, dus dat er concrete amendementen zijn, hebben we daar het gesprek over met de oppositie en dan zullen we er ook met de coalitie het gesprek over hebben hoe we daarover gaan stemmen. Daar gaan we elkaar niet in verrassen; daar gaan we in samenwerken. Dan is de intentie dat zo veel mogelijk gezamenlijk te doen en in ieder geval dat het nog moet leiden tot een Belastingplan dat zo breed mogelijke steun heeft, en in ieder geval die van de coalitie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
De heer Oosterhuis persisteert. Er liggen inmiddels amendementen. Wat vindt hij bijvoorbeeld van de richting van het amendement van de leden Klaver en Dassen? Kan hij zich vinden in de richting? Wat vindt hij van de maatvoering? Moet dat niet anders? Nogmaals, in het verleden, niet eens zo heel lang geleden maar een paar weken terug, stemden CDA en D66 anders over moties met impact op het Belastingplan en de novelle, waar we het nog maar even niet over zullen hebben, dan de VVD. Dus waarom zegt de heer Oosterhuis hier niet ronduit dat dat inderdaad de uitkomst kan zijn?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het heeft mijn voorkeur dat we het zo veel mogelijk gezamenlijk doen en dat er

amendementen komen die ook zo breed mogelijk gesteund kunnen worden. Ik vind het zeker geen ondenkbare situatie dat dit het geval gaat zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
In zesde instantie, na vier keer de heer Wilders en twee vragen van mij, komt eindelijk het antwoord: het is niet ondenkbaar. Ik verwijs terug naar de procedurevergadering van Financiën van gisterenmiddag of -avond, toen het 15-15 werd met betrekking tot een heel redelijk voorstel om iets meer tijd te nemen voor de behandeling van de novelle waarin zo veel miljarden aan belastingderving worden georganiseerd, waarbij vijf rode vlaggen staan van de uitvoeringsdienst, de Belastingdienst, en waarop een Raad van Stateadvies kwam dat eigenlijk zegt: dien dit niet in, maar dien een nieuw voorstel in, namelijk voor 2030. Daar stemden de coalitiefracties, waaronder die van de heer Oosterhuis, tegen mijn voorstel. Is het niet zo dat is afgesproken in de coalitie dat met de neus dicht door CDA en D66 voor de novelle wordt gestemd om vervolgens enige ruimte te laten om op het Belastingplan meerderheden te organiseren, bijvoorbeeld via een amendement van de heer Klaver?

De heer **Oosterhuis** (D66):
We hebben afgesproken om de behandeling van box 3 in een behoorlijk tempo te doen, zodat het ook meegaat in het hele set van het Belastingplan. Dat is nog steeds een procedure die ik prima vind.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Nog even op het punt over Markuszower. Ik ben heel slecht bij stem, maar ik doe mijn best. Het punt is natuurlijk dat het minderheidskabinet hier kiest om samen te werken met een extreemrechtse partij die oproept tot maximaal geweld tegen Palestijnse vluchtelingen, die de omvolkingstheorie aanhangt en die iedereen die zondag bij de Rode Lijndemonstratie vreedzaam gaat demonstreren wegzet als criminelen die moeten worden opgepakt. Met zo'n partij hebben we te maken. Het kabinet zegt: wij leggen ons politieke lot in handen van die partij. Hoe kan D66 daar nou mee instemmen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Daar stem ik niet mee in. Daar is ook helemaal geen sprake van, zoals ik net heb uitgelegd.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dat is al gebeurd. Het kabinet heeft de lijn-Markuszower/50PLUS/ChristenUnie gekozen en heeft het vervolgens hier in de Kamer neergelegd. Is de heer Oosterhuis het met mij eens dat dat nooit had mogen gebeuren omdat het leidt tot normalisering van extreemrechts gedachtegoed, omdat je gaat samenwerken met een extreemrechtse

partij en in ieder geval rekent op een meerderheid in de Tweede Kamer? Dat is toch onacceptabel?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Die samenwerking is er niet. Dat is ook niet de meerderheid waar ik op reken. Dat is ook niet de meerderheid die een meerderheid in twee Kamers biedt. Dat is precies de reden waarom wij komende week nog ons uiterste best gaan doen om tot voorstellen te komen die wel kunnen rekenen op een meerderheid in beide Kamers.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Oké, maar de heer Oosterhuis zegt dan dat die samenwerking er niet is, terwijl iedereen kan zien hoe trots de heer Markuszower net kwam met wat hij allemaal voor elkaar heeft gekregen. Maar goed, als D66 dat ontkent, dan kun je toch ook gewoon zeggen: "Die route sluiten we helemaal uit. We gaan er niet in mee. We gaan nu naar de Kamer; we gaan daar proberen om meerderheden te vinden. Maar de route om samen te werken met een extreemrechtse partij sluiten we bij dezen uit."

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dan stelt mevrouw Teunissen mij dezelfde vraag als de heer Klaver. Dat zou betekenen dat ik actief partijen moet gaan benaderen om tegen het Belastingplan te stemmen. Dat gaan we toch niet doen?

De heer **Dassen** (Volt):
Ik snap dat de heer Oosterhuis dat niet gaat doen. Tegelijkertijd kan de heer Oosterhuis wel zeggen dat D66 het eigenlijk onacceptabel vindt dat dit kabinet steunt op een meerderheid die gevormd wordt door Gidi Markuszower. Daarin zit natuurlijk wel een keuze voor D66. Is de heer Oosterhuis van mening dat het denkbaar is dat die route inderdaad bewandeld wordt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dat is in ieder geval een route die hoogstwaarschijnlijk doodloopt in de Eerste Kamer. Alleen daarom al is het geen verstandige route, nog los van alle verdere normatieve dingen die we kunnen vinden van de heer Markuszower, die heel ver, heel ver, van mij af staan. Daarom hebben we de motie die hierover destijds is ingediend, ook gesteund.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik mag hopen dat het nog steeds ver van D66 af staat. Tegelijkertijd is het nog niet echt een antwoord op de vraag. De vraag is: is het denkbaar voor D66 dat deze route bewandeld wordt in de Tweede Kamer? Dat staat nog los van het feit dat er dan geen meerderheid in de Eerste Kamer is, wat een gigantisch risico is. Maar dat is het sowieso als je als kabinet een plan naar de Kamer stuurt waar nog geen meerderheid in de Eerste

en Tweede Kamer voor is. Is de heer Oosterhuis dus van mening dat dat een denkbaar scenario is?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De route die nu bewandeld is door het kabinet, is dat er breed gesproken is. Dat heeft tot allerlei aanpassingen geleid. Daarvoor is onderhandeld met de heer Dassen en de heer Klaver, met de heer Struijs en mevrouw Bikker, en met de drie partijen op rechts, de Veluwse boys. Dat heeft geleid tot aanpassingen in het Belastingplan. Daarvan zeggen ChristenUnie en 50PLUS nu, na die onderhandelingen: goh, dat gaan wij steunen. Ook de heer Markuszower zegt dat hij het Belastingplan steunt om zijn moverende redenen — misschien wil hij niet dat Klaver premier wordt, weet ik veel wat — maar dan kan ik toch moeilijk gaan zeggen: nee, Markuszower mag het absoluut niet steunen. Dat vind ik zo'n rare vraag.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik had al aangegeven dat dat niet de vraag was die ik stelde. De keuze die de heer Oosterhuis maakt, is het antwoord dat hij nu geeft. Hij had ook kunnen zeggen: "Nee, dat vind ik totaal onwenselijk. Ik zie dat er andere mogelijkheden zijn in de Kamer. Ik zie namelijk dat er twee partijen zijn die een serieus aanbod doen aan de coalitie om te zorgen dat er in zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer een meerderheid is." Dat zijn namelijk PRO en Volt. Dat had ook een antwoord kunnen zijn. Dan had de heer Oosterhuis kunnen zeggen: "Die route met Gidi Markuszower is D66-onwaardig; tuurlijk ga ik dat niet doen. Tuurlijk ga ik daar niet aan werken; ik ga er alles aan doen om aan de slag te gaan met serieuze partijen die de democratie respecteren en geen geweldsoproepen doen. Ik ga er de komende dagen voor zorgen dat daar een meerderheid voor komt. En ongeacht wat er gebeurt, zal ik er als grootste partij in dit parlement voor zorgen dat we dat voor elkaar gaan boksen." Dat had ik van de heer Oosterhuis verwacht.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Als de heer Dassen naar al mijn antwoorden had geluisterd, had hij gehoord dat ik heb gezegd dat ik dat ga doen. We gaan de komende week ontzettend hard ons best doen om te zorgen dat het Belastingplan gesteund wordt door meerdere partijen. Ik zou het heel prettig vinden als dat de heer Klaver en de heer Dassen zijn. Ik zou het nog fijner vinden als dat een nog bredere meerderheid is, dus dat ook de heer Hoogeveen zegt: hier ligt een Belastingplan dat wij uiteindelijk kunnen steunen. Ik ben er komende week dag en nacht toe bereid om te blijven zoeken naar die zo breed mogelijke meerderheid.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik vond het antwoord van de heer Oosterhuis net wel interessant. Hij zei dat het de intentie is van de coalitie om samen met oppositiepartijen naar amendementen te kijken

en daar dan ook samen voor te stemmen. Dat is "de intentie". Maar is het ook de realiteit? Als er amendementen komen in de Kamer en er wordt gesproken met oppositiepartijen, dan is het dus denkbaar dat de coalitie gesplitst over die amendementen gaat stemmen en dus ook gesplitst een oordeel velt over dit Belastingplan.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dat zal helemaal afhangen van de amendementen die er uiteindelijk komen te liggen. Daar zullen we het gesprek over aangaan. Daar zullen we de oppositie voor gaan opzoeken. Afhankelijk van de inhoud van die amendementen zullen wij in de coalitie wegen hoe we daarover stemmen. Daar gaan we ook het gesprek over aan; we gaan elkaar niet verrassen. Op die manier zoeken we toch echt naar een zo breed mogelijke meerderheid.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dit is toch ongekend? Je zit in een coalitie, een minderheidscoalitie, waarbij het echt aankomt op één team, één taak. Er zijn meerdere richtingen, via de heer Klaver en via rechts, om te kiezen voor een richting voor dit Belastingplan. Uiteindelijk hoor ik nu de grootste coalitiepartij zeggen: ja, de intentie is er om gezamenlijk tot een belastingplan te komen met de coalitie. Dat is toch op z'n minst vreemd?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De coalitie is geen fusiepartij. Misschien zijn de inhoudelijke verschillen in de coalitie soms wel groter dan tussen de coalitiepartijen en sommige oppositiepartijen. Neem het punt van vermogen. Ik denk dat mijn opvattingen over het belasten van vermogen dichter bij die van de heer Klaver liggen dan bij die van mevrouw Van Eijk. Tegelijkertijd hebben we wel een coalitie gevormd met de VVD. We hebben daar kloven te overbruggen. We blijven dat zo veel mogelijk doen. Op die manier gaan we de komende week tot een zo breed mogelijke meerderheid komen, hoop ik.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dit is dus precies waar het de afgelopen tijd, al bijna een jaar, misgaat. Dat is dat een coalitie, geboren uit verdeeldheid, opereert in verdeeldheid. Ik denk dat wij vanuit de Kamer echt ons best hebben gedaan. Ik denk dat wij vanuit rechts een ridderlijk voorstel hebben gedaan om te onderhandelen met de coalitie. Ik denk dat links hele concrete voorstellen heeft neergelegd. Dan is het toch ook logisch dat je als coalitie zegt, ook om richting te geven aan het land, dat je daarvoor kiest. Maar als de coalitie nu zegt "wij gaan gesplitst stemmen, dat is niet ondenkbaar en dat gaan we wel zien in goed overleg", dan zijn we — ja, sorry — toch wel heel ver van huis als het gaat om de eenheid van kabinetsbeleid.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij heeft een coalitie niet per se eenheid van kabinetsbeleid en bepalen wij vanuit de Kamer welke wetgeving we hier steunen. Volgens mij probeert de heer Hoogeveen het hier net iets te gemakkelijk voor te stellen. We zitten in een enorm versnipperd parlement met 17 fracties. Mijn fractie is de grootste en heeft 26 zetels. Dat zijn er niet al teveel. We hebben dus meerdere fracties nodig om tot een meerderheid te komen. De coalitie is vormgegeven vanuit het politieke midden met de intentie om zo breed mogelijk samen te werken in deze Kamer. Dan is het ook wel veel gevraagd om die naar rechts of naar links te dwingen. Daarom streven we naar een zo breed mogelijke samenwerking. Dat blijf ik tot het eind toe volhouden. Ik hoop dat het lukt.

De heer **Stoffer** (SGP):
In de afgelopen interrupties is er, denk ik, een hoop duidelijk geworden. Even heel concreet: ik denk dat ik ga komen met een amendement rond eenverdieners. Dat heb ik al aangekondigd. Dat is zo ongeveer onderweg. Zou het nu straks zo kunnen zijn dat bijvoorbeeld het CDA — daarmee hebben we in het verleden rond de eenverdiener ook zaken opgepakt — zegt dat het voor het amendement van de SGP stemt, en dat D66 en VVD vanuit hun ideologie zouden zeggen dat zij tegen gaan stemmen? Is dat een mogelijkheid?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Zodra die amendementen er zijn, gaan we daarnaar kijken en bekijken we hoe we dat qua stemgedrag doen, maar daarover zullen we goede afspraken met elkaar maken.

De heer **Stoffer** (SGP):
Stel dat de situatie zo zou zijn. Ik begrijp namelijk uit de woorden van de heer Oosterhuis dat het zo zou kunnen zijn dat zo'n amendement over eenverdieners door het CDA wordt gesteund en door VVD en D66 niet. Stel dat er dan ook een amendement ligt van de heer Klaver, van 24 pagina's samen met de heer Dassen, en dat het CDA en D66 voor het amendement stemmen en de VVD tegen. Zou dat palet kunnen? Zou dus straks de uitkomst kunnen zijn dat het eenverdienersamendement door het CDA gesteund wordt en het amendement van de heer Klaver door het CDA en D66 gesteund wordt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ga nu niet op allerlei hypothetische uitkomsten vooruitlopen. Ik denk echt dat wij met elkaar de bedoeling hebben het zo breed mogelijk met elkaar te blijven steunen en ook zo veel mogelijk gezamenlijk daarin op te trekken. Ik vind het niet ondenkbaar dat er ook verschillend wordt gestemd.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stoffer** (SGP):
Deze situatie hebben we ongeveer vanaf augustus gehad tussen het kabinet en een heel

aantal partijen. Dit heeft tot nu toe tot niets anders geleid dan dat er nu iets ligt wat nog niet op een meerderheid lijkt te steunen. Ik zou de heer Oosterhuis willen zeggen: word even wakker of doe het hoofd in een emmer koud water, want dit gaat niet werken. Als u de komende weken wat wil, is mijn boodschap heel helder: ga nu met de heer Klaver en de heer Dassen aan tafel zitten en kijk of je er in de dagen tot 12 november nog uit komt of ga met de heer Eerdmans, de heer Vermeer en mij aan tafel zitten en kijk of je er dan uit komt. De ene of de andere route leidt tot meerderheden in beide Kamers. Hoe kijkt de heer Oosterhuis hiertegen aan?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik hoop toch echt dat het lukt om een bredere meerderheid achter het Belastingplan te krijgen. Ik zou ook niet weten waarom dat niet zou kunnen. Ik loop al een tijdje mee hier in Den Haag. Toen ik tien jaar geleden medewerker van de D66-fractie was, was het heel gebruikelijk dat wij zaken deden met de PvdA, met D66 en met de SGP en dat het Belastingplan collectief werd gesteund. Ik kan me verschillende routes voorstellen waarmee er op deze manier een Belastingplan kan ontstaan waarvan ook de heer Stoffer denkt dat hij dat kan steunen en waarvan ook de heer Klaver denkt: misschien is dit niet helemaal mijn favoriete Belastingplan, maar ik kan het wel steunen.

De heer **Vermeer** (BBB):
De Veluwse Boys is een voetbalclub uit Garderen. Dat zijn wij niet, maar nu even een ander punt. Het is eigenlijk heel duidelijk, want de heer Oosterhuis heeft niet uitgesloten dat de coalitie verdeeld gaat stemmen over een of meerdere amendementen. Dat is feitelijk de aankondiging van de opheffingsuitverkoop van dit kabinet en van deze coalitie, want met wie moeten wij nu in vredesnaam nog gesprekken hebben? Wij zijn maandenlang verwezen van de Kamer naar het kabinet. Vervolgens kan dus de situatie ontstaan dat de partijen van hetzelfde kabinet in de Kamer gewoon anders gaan stemmen dan het kabinet met ons afspreekt. Hoe moet je hier ooit nog een keer uit komen en met wie moeten wij nu in vredesnaam onderhandelen, vraag ik de heer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Mijn indruk was juist dat er nog geen afspraken zijn tussen het kabinet en de fractie van de heer Vermeer en dat dat ook een van de redenen is dat we daar het gesprek nog over voeren. Het is inderdaad waar dat het primaire gesprek de afgelopen weken en maanden is gevoerd vanuit het kabinet. Dat heeft op verschillende momenten tot grote bewegingen geleid. Er is al met miljarden geschoven, dus ik denk ook echt dat we stap voor stap dichterbij zijn gekomen. Ik merk ook dat het nog niet tot een brede meerderheid leidt, dus dat gesprek wordt verder gevoerd. Dat zal nu vanuit de fracties worden gevoerd.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dit betekent dus dat we niet meer met het kabinet praten. Dat hoor ik nu net. We horen

het dan via een van de fracties in plaats van via het kabinet zelf. We moeten dus nu in het vervolg met fracties gaan spreken en het kan zo zijn dat de coalitie verdeeld gaat stemmen. Dat is een trieste constatering, want dit gaat echt niet helpen om uit deze impasse te komen.

Nog even over de sierteelt. In de beslisnota die erbij zit, staat gewoon dat het een kwartaal uitgesteld wordt. Dat is gepresenteerd als een jaar uitstel. Echt, meneer Oosterhuis, geeft u gewoon eens aan: vindt u dit een eerlijke boodschap naar de mensen in Nederland? Ja of nee?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik hoop toch echt op iets meer optimisme bij de heer Vermeer. Ik hoop dat we de komende weken ook nog met elkaar doorpraten over de mogelijkheid om tot bredere steun te komen. Wat betreft de sierteelt geef ik aan wat feitelijk de situatie is. De besluitvorming wordt een jaar uitgesteld. Betekent dat dat de maatregel een jaar uitgesteld wordt? Niet automatisch. Daar spreken we elkaar volgend jaar weer over.

De heer **Vermeer** (BBB):
Door het nu op deze manier in het Belastingplan en de nota van wijziging te zetten, betekent het gewoon: een kwartaal uitstel en daarna staat de verhoging er gewoon in en kunnen al die mensen gewoon meer gaan betalen. Dan betekent het ook dat een tulp blijkbaar geen voorjaar is. Als deze partijen hier praten over verbinding en het creëren van een andere cultuur in de Kamer, en op deze manier met ons en met de mensen in Nederland omgaan, dan is dit gewoon kansloos en dan hoop ik dat de opheffingsuitverkoop tot snelle ophef leidt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Vermeer presenteert hier iets wat niet waar is. De btw op sierteelt zal pas omhooggaan op het moment dat de Tweede Kamer en de Eerste Kamer daarmee hebben ingestemd. Daar ligt in dit Belastingplan op dit moment geen voorstel voor. Daarmee is op dit moment geen sprake van die verhoging. Daar zal volgend jaar weer in een belastingplan over gestemd moeten worden. Er wordt dus nu helemaal geen keuze aan de Kamer voorgelegd om dat te doen.

De **voorzitter**:
Eén keer een vierde interruptie. Dat heb ik net ook toegestaan.

De heer **Vermeer** (BBB):
Maar iedereen weet hoe dit in de praktijk werkt. Het betekent dat de maatregel er de volgende keer gewoon weer ingezet wordt, zo van: we hebben dat toch vorig jaar gezegd en in de beslisnota duidelijk gemaakt dat het maar voor een kwartaal uitgesteld werd. Weet u, u kunt uzelf voor de gek houden, maar ga alsjeblieft mij niet voor de gek houden.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik hou helemaal niemand voor de gek. Ik wijs de heer Vermeer alleen op het recht van de

Tweede Kamer om hier voor of tegen te stemmen. Zonder dat beide Kamers hiermee instemmen, gaat het niet gebeuren.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik krijg bijna de neiging om het op te nemen voor de heer Oosterhuis. Hij is hier ook maar gewoon naartoe gestuurd door z'n fractie. Dit is nu ook helemaal niet zijn verantwoordelijkheid. Laten we helder zijn waarom we in deze situatie zitten. De minister van Financiën heeft het begrotingsproces totaal uit de klauwen laten lopen. De minister-president is er niet in geslaagd een meerderheid te vinden die de plannen van zijn kabinet steunt. De verantwoordelijkheid ligt nu terug bij de Tweede Kamer. Het ligt primair bij de fractievoorzitters, maar die spelen vandaag verstoppertje. De heer Oosterhuis doet z'n best hier antwoord te geven. Hoe scherp we ook allemaal de vragen stellen: deze verantwoordelijkheid ligt helemaal niet bij de financieel woordvoerder van D66.

Dat gezegd hebbend, heb ik een vraag over het amendement dat wij hebben neergelegd. Volt en wij hebben vandaag een ultieme poging gedaan om tot elkaar te komen. U heeft mij daar niets over gevraagd; niemand uit de coalitie heeft dat overigens gedaan. We proberen iets neer te leggen waarvan we zeggen: zou dit een richting kunnen zijn waarmee we die impasse kunnen doorbreken? Mijn vraag is: is dit een richting waarover we verder kunnen praten?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij heeft de heer Klaver alle sneren die hij aan het begin van zijn interruptie plaatste niet nodig. We behandelen hier het Belastingplan. Daar heb ik de hele behandeling van gedaan. Dat hij het nodig vindt dit debat te voeren, is aan hem.

Dan over het amendement. Ik heb dat nog niet kunnen bestuderen. Ik heb naar de heer Klaver zitten luisteren toen hij aan het woord was. Ik heb wel gehoord wat hij daarover heeft gezegd. Ik zei net ook al in een ander interruptiedebat: ik denk dat de partijen van de heer Klaver en van mijzelf behoorlijk op een lijn zitten over het belasten van vermogen. Als ik net de maatregelen en de maatvoering hoorde, dan denk ik: nou, dat vind ik misschien een klein beetje ruig. Maar ik snap de richting. Deze wens van de heer Klaver is ook consistent. Ik denk dus dat dit absoluut een amendement is waar we ook vanuit de coalitie het gesprek over aangaan met de fractie van de heer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat vind ik winst. Dat is goed om te horen. Fijn dat we daar het gesprek over kunnen aangaan. De heer Oosterhuis gebruikte het woord "ruig". Ik hoop dat hij ziet hoe ver we de eisen inmiddels hebben teruggeschroefd, en dat we echt in onze eigen pijngrens zijn gaan zitten van wat hier kan. Wij willen die politieke chaos voorkomen.

En dan nog één ding. Alle maatregelen waarvoor wij hierin hebben gekozen, zijn zaken die in het verkiezingsprogramma van D66 of het CDA hebben gestaan, dan wel zaken

waar jullie eerder vóór hebben gestemd. Wat wij op box 2 voorstellen, hebben we bijvoorbeeld een aantal jaren geleden ook samen gedaan, en toen was de maatvoering nog wel precies. Ik denk dus niet dat het probleem hier inhoudelijk is; dat moeten we hier ook benoemen. Daarom gaat dit debat zo veel verder dan de behandeling van een Belastingplan door de financiële woordvoerders. Dit is echt een politiek probleem. Er is door een van de coalitiepartijen een blokkade gelegd, allereerst om überhaupt samen te werken met PRO en vervolgens om nog iets te kunnen doen op vermogen. De vraag is op welke wijze de andere coalitiepartijen door die blokkade heen gaan. Wij leggen dit amendement weg. Het is onze handreiking, een ultieme poging. Ik ben blij om te horen dat de heer Oosterhuis zegt "oké, laat dit dan de basis zijn om verder te praten", want we moeten er echt alles aan doen om het Belastingplan eerlijker te maken, maar ook om politieke chaos te voorkomen en te voorkomen dat Belastingplan strandt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik waardeer het amendement van de heer Klaver en de heer Dassen ook. Ik denk ook dat we, ook met dit amendement, niet moeten onderschatten hoe moeilijk het blijft. Ook op het punt van het belasten van vermogen zijn de meningen in deze Kamer namelijk enorm verdeeld. De heer Klaver verkoopt in dit proces zijn huid duur, en terecht, want die verantwoordelijkheid heeft hij richting zijn kiezers. Ook de partijen op rechts verkopen hun huid duur, en ik vind het ook te begrijpen dat coalitiepartijen hun huid duur verkopen. Ik denk wel dat wij met ons allen de verantwoordelijkheid hebben om uiteindelijk tot een Belastingplan te komen dat zo breed mogelijke steun heeft.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik begrijp heel goed dat de coalitiepartijen hun huid duur proberen te verkopen, maar we zitten gewoon minder dan een week voor de stemmingen over het Belastingplan. De tijd tikt door. Dit is nog nooit voorgekomen. Dit gaat niet meer alleen over een meerderheid voor het Belastingplan. Dit gaat inmiddels ook over de toekomst van dit kabinet. Daarom hoop ik dat de coalitiepartijen dat zien. Daarmee gaat het echt wel over iets meer dan alleen een onderhandelingstactiek. Als dit de onderhandelingstactiek is van de coalitiepartijen of van het kabinet, dan zou ik toch een andere tactiek overwegen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik had heel graag gezien dat we er al veel eerder uit waren geweest. De heer Klaver noemt nu al een aantal keren dat dit "uniek" is, maar laten we het ook niet erger maken dan het is. Er zijn namelijk eerder situaties geweest, ook toen de heer Klaver financieel woordvoerder was, waarin het kabinet geen meerderheid had in de Eerste Kamer en het Belastingplan in december nog met een novelle moest worden gerepareerd om steun te vergaren, destijds van mijn partij, voor het kabinet van PvdA en VVD. Ik hoop dat het nu niet nodig is om het via een novelle te doen en dat we het gewoon eerder kunnen doen,

maar laten we ook niet doen alsof dit een unieke situatie is, waar we nog nooit in hebben gezeten. We zitten nog steeds in het proces om te komen tot een Belastingplan met brede steun. Laten we daar vooral heel hard aan doorwerken vanuit de verantwoordelijkheid die wij allemaal voelen voor dit land.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik vind dat dit debat over het Belastingplan moet gaan, dus over de inhoud, maar toch maak ik twee persoonlijke feiten. Ik probeer me vandaag in te houden en niet op al die onzin te reageren die steeds richting onze fractie en mij wordt geworpen, maar ik wil toch nog één keer benadrukken dat onze fractie niet extreem is, dus niet extreemrechts, en wars is van geweld en daar ook niet toe heeft opgeroepen. Als ik een keer domme dingen heb gezegd, merk ik dat iedereen daarnaar heeft geluisterd, maar als ik verstandige dingen zeg, merk ik dat iedereen het desavoueert.

Mijn tweede persoonlijke feit is, denk ik, aan de hele Kamer gericht. Er ligt nog geen Belastingplan. Iedereen heeft het over "steunt hij het?" en "steunt zij het?", maar volgens mij spreken we hier vandaag, en dat is redelijk uniek, over een Belastingplan dat nog geen Belastingplan is. Dus laten we dit debat nou voeren op de inhoud en kijken wat uiteindelijk het Belastingplan is. Dan kunnen alle fracties zelf gewoon wegen of ze het kunnen steunen of niet. Maar gekochte stemmen en gemaakte dealtjes? Ik zie dat toch allemaal heel anders.

De **voorzitter**:
Het eerste punt was een persoonlijk feit. Het tweede wat minder, dus meneer Oosterhuis kan daar eventueel op reageren als hij dat wenst.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Op het tweede punt heeft de heer Markuszower volstrekt gelijk. We stemmen pas over een Belastingplan nadat er gestemd is over de amendementen, en de amendementen kunnen nog leiden tot wijzigingen.

De heer **Wilders** (PVV):
Heb ik net goed gehoord dat de heer Oosterhuis in antwoord op de heer Klaver zei dat de coalitie bereid is om met hem te praten over zijn amendement dat hij samen met de heer Dassen heeft ingediend?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er is absoluut bereidheid om met de heer Klaver te spreken over amendementen.

De heer **Wilders** (PVV):
Hierom stuur ik daarop aan. U zegt hier dat de coalitie, dus ook de VVD, want de coalitie is niet alleen D66 en de woordvoerder van de VVD blijft zitten, bereid is om erover na te denken om die miljonairstaks in te voeren of daar althans het gesprek over aan te gaan met de indieners van dat amendement.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er is vanuit de coalitie bereidheid om met alle constructieve partijen in gesprek te gaan die bereid zijn om amendementen voor te stellen om op die manier steun te geven aan het Belastingplan in beide Kamers.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Wilders** (PVV):
Voorheen lag er, als ik de heer Klaver goed begrijp, een blokkade vanuit de VVD om over dit punt te praten. Eigenlijk zegt u namens de coalitie, dus ook namens de VVD, dat die blokkade van de invoering van de miljonairsbelasting er bij de VVD af is. Dus kunt u dit namens de hele coalitie zeggen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik spreek hier namens D66. De vragen die u aan de VVD-fractie heeft, moet u zo meteen aan mevrouw Van Eijk stellen. Ik geef alleen aan dat er vanuit de coalitie bereidheid is om met alle constructieve partijen te spreken over amendementen.

De **voorzitter**:
U was tot een aanvang van uw betoog gekomen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ja. Ik moet wel zeggen dat ik heel veel tekst uit mijn betoog al via de interrupties heb uitgesproken. Ik zal alle zegeningen van het Belastingplan niet herhalen in dit debat.

Ik wil nog wel van deze gelegenheid gebruikmaken om vooruit te blikken op hervormingen die nog niet in dit Belastingplan zitten. Uiteindelijk blijft dit Belastingplan een combinatie van een coalitieakkoord van een minderheidskabinet en wensen van de oppositie. Het zal voor niemand helemaal zijn eigen briljante plan zijn — die luxe hebben we niet — maar ik denk ook wel dat er breed in deze Kamer van overtuigd zijn dat het tijd is voor een grondige hervorming van het belastingstelsel. Daarom wil ik de staatssecretaris ook in dit debat wel aanmoedigen om in zijn strategische hervormingsagenda met concrete plannen te komen voor die vereenvoudiging. Vroeger leerde ik op school nog een simpele som om je netto-inkomen te berekenen. Dat kon je met de hand doen. Dat lukt nu gewoon niet meer. Ik vind echt dat het van heel groot belang is dat we weer naar die situatie teruggaan, want de complexiteit is niet meer te doen voor mensen thuis, niet voor de Belastingdienst en dat leidt tot terugvorderingen. Daar moeten we echt vanaf. Ik hoop dat de staatssecretaris de mogelijkheid heeft om snel met voorstellen daarover te komen.

Voorzitter. Ik wil nog wel afsluiten, naast deze vooruitblik op de lange termijn. We staan met dit land voor hele grote uitdagingen. Ik denk dat we een grotere verantwoordelijkheid hebben dan alleen dit Belastingplan: de afhankelijkheid, de toestand in de wereld, hoe de situatie rond de Verenigde Staten zich ontwikkelt, de

stikstofcrisis, waarover inderdaad gisteren gelukkig een heel goed wetsvoorstel naar deze Kamer is gestuurd met breed draagvlak ... Ik hoop echt dat we in deze Kamer de verantwoordelijkheid voelen om op volle kracht ook met die uitdagingen vooruit te gaan. Ik hoop ook dat we vanuit dat besef tot een brede verantwoordelijkheid komen, ook voor dit Belastingplan.

Dank u wel.

De heer **Schenk** (FVD):
Een van de maatregelen die het kabinet voorstelt, lijkt behoorlijk aan ieders aandacht hier te ontsnappen, namelijk het verlagen van de grens voor excessief lenen. Stel nou dat je een zzp'er bent, een eigen bv hebt, daar directeur-grootaandeelhouder van bent. Dan zou het kunnen dat je om je eigen pensioen te regelen vijf ton uit die eigen bv hebt geleend en daar vastgoed van hebt aangekocht, waar al huurders in zitten. Wat denkt de heer Oosterhuis nou dat er gebeurt wanneer je die grens gaat verlagen en dus de spelregels wijzigt tijdens het spelen van het spel?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het zal er dan op neerkomen dat er dividend moet worden uitgekeerd en dat daar belasting over wordt betaald.

De heer **Schenk** (FVD):
Exact. En hoe gaat de ondernemer in dit geval dat doen wanneer dat geld in stenen zit, in zijn pensioen, in zijn oudedagsvoorziening? Vindt D66 dat dan een rechtvaardige maatregel?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat ondernemers verschillende manieren hebben om dat te doen, maar de basale vraag is eigenlijk de omgekeerde: waarom is het nodig om privé te lenen uit de eigen bv? Ik denk dat het juist van belang is dat we ervoor zorgen dat zakelijk vermogen gescheiden is van privévermogen, dat ondernemingsvermogen in de bv zit en niet via allerlei constructies onbelast privé gebruikt wordt. Daarom steun ik van harte deze maatregel, om dit te gaan terugbrengen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Schenk** (FVD):
Het is en blijft een lening, niet gewoon gratis geld dat je zomaar aan jezelf uitkeert. Dat geld zal dus ook gewoon terugbetaald moeten worden. Oftewel, je gaat belasting betalen over een lening, over een schuld. Wanneer we het over excessief lenen hebben, wordt vaak het beeld afgegeven dat het over allemaal multimiljonairs gaat of zo. Het kan gewoon om een kleine mkb'er gaan die zijn eigen oudedagsvoorziening regelt door vastgoed aan te kopen en dat te verhuren. Met deze maatregelen van D66 en het kabinet van D66 wordt die ondernemer dus gedwongen om vastgoed te verkopen. Dat betekent

ook weer een hele flinke tik voor de huurmarkt. Ik vraag mij oprecht af of D66 wel op de hoogte is van de gevolgen die dit zal hebben.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat ondernemers zich hier inderdaad op zullen moeten aanpassen. Die worden daarbij ook nog geholpen door een tariefverlaging. Maar volgens mij zijn we het er breed over eens dat we deze constructie willen inperken.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Vandaag behandelen we het Belastingplan. We hebben al twee wetgevingsoverleggen gehad. Dan hebben we hier nu een plenaire behandeling van een Belastingplan dat er nog niet ligt, maar we zien al wel wat contouren. Ik heb geluisterd naar de bijdrage van de heer Oosterhuis. Ik ken hem als financieel woordvoerder, ook op het gebied van fiscaliteit, die zijn details wel kent. Ik heb niet één keer gehoord wat u vindt. Niet één keer. Dat vind ik wel frappant. Er wordt hier wel een voorstel ingediend. Ik vind het trouwens een tamelijk gematigde miljonairsbelasting die de heer Klaver en de heer Dassen willen invoeren. Ik zou het niet doen. Het is een soort uitverkoop van jezelf.

De **voorzitter**:
Kom tot uw vraag.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik ben eigenlijk wel benieuwd wat de heer Oosterhuis, financieel en fiscaal woordvoerder van D66, van dat voorstel vindt, want heel ingewikkeld is het niet. Het is het verhogen van het toptarief in box 3. Het betreft directeuren-grootaandeelhouders in box 2 en het belasten van schenkingen op papier. Heel ingewikkeld is het niet. U moet dit kunnen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Nou en of! De heer Dijk vraagt wat ik vind. Nou, ik vind het van het grootste belang dat wij investeren in Nederland, dat we investeren in defensie, woningbouw, infrastructuur, onderwijs en innovatie. Er ligt al maanden een Belastingplan in deze Kamer dat ervoor zorgt dat we die investeringen ook kunnen betalen. Ik vind het namelijk ook belangrijk dat we de rekening voor die investeringen niet doorschuiven naar volgende generaties. Ik vind het zelf ook belangrijk dat die rekening eerlijk wordt verdeeld. Ik heb net in het interruptiedebatje met de heer Klaver, die er nu even niet is, gezegd: ik snap ook heel goed de wens om vermogens wat zwaarder te belasten. Daarin verschillen onze partijen misschien in de maatvoering, maar niet qua richting. Ik zou dat dus graag doen. Ik merk ook dat die discussie breed in deze Kamer heel ingewikkeld ligt. Ik reken de partij van de heer Dijk ook tot de partijen die dat zouden willen, maar dan komen we tot 49 zetels. Daarmee zijn we er ook nog niet. Wat ik vind, hoorde u zojuist. Betekent dat automatisch dat dat een meerderheid heeft in deze Kamer? Helaas niet. Was het maar zo'n feest.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik heb niet gehoord wat u vindt, want bij de behandeling van het Belastingplan, die we hier plenair afsluiten, komen er amendementen. Daarover gaan we dan in debat. Het amendement van de heren Klaver en Dassen is geen heel ingewikkeld amendement. Ik wil graag weten wat u daarvan vindt. Het wordt namelijk tijd dat D66 gaat kiezen. Vindt het inderdaad dat vermogen zwaarder moet worden belast of niet? Of mag het dat niet omdat het niet van de VVD mag? Ik zou dus graag horen wat u kiest. Het is nu het moment.

De **voorzitter**:
"Wat kiest de heer Oosterhuis?" Spreek via de voorzitter.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb net heel duidelijk gezegd dat ik het amendement van de heer Klaver en de heer Dassen waardeer als poging om tot een oplossing te komen. Ik heb ook gezegd dat ik, als ik het naast ons eigen programma leg, de richting snap, maar de maatvoering wat ruig vind. Er staan namelijk tarieven in die hoger zijn dan in mijn programma. Vervolgens gaan we weer verder kijken. Dan zie ik ook niet een-twee-drie overal de handen op elkaar gaan. Daar gaan we dus het gesprek over aan, maar wat mij betreft met deze positieve grondhouding.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik ben nog steeds op zoek naar wat u van het amendement vindt. U zegt zelf: ik vind het ruig. U bent het er dus niet mee eens. Het moet worden afgezwakt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb nog helemaal geen definitief oordeel over het amendement. Het is hier zojuist staande het debat ingediend, terwijl ik naar de heer Klaver zat te luisteren. Dus ja, ik blijf bij mijn woorden die ik hier zojuist over had. Ik snap heel goed de richting. Ik vind het sympathiek.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik heb goed geluisterd naar de antwoorden. Eigenlijk komt het op het volgende neer. Men hoopt dat men als coalitie gemeenschappelijk voor het Belastingplan kan stemmen, maar het zou ook niet kunnen gebeuren. Men gaat kijken naar amendementen. Als partij ziet u misschien aanknopingspunten, maar u kunt dat niet namens de coalitie zeggen. Ik vraag me gewoon het volgende af. Is dat gewoon niet een hele zorgelijke conclusie, zo vlak voor stemmingen over een belastingplan, over de bestuurbaarheid van dit land? En wat is daarin de verantwoordelijkheid van D66 als grootste coalitiepartij, die de belofte had om het allemaal anders te gaan doen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb heel duidelijk gezegd: er moet uiteindelijk een belastingplan komen te liggen dat steun heeft van de hele coalitie, en het liefst een zo breed mogelijke steun in beide Kamers. Wij gaan ons er de komende week echt voor inspannen om die brede steun in beide Kamers te regelen. Dat zal ook afhankelijk zijn van met welke wensen de oppositie gaat komen en hoe we daarmee omgaan. Dit is echter de situatie. Maak ik mij ook zorgen over de bestuurbaarheid van dit land? Met zeventien fracties in de Tweede Kamer en met twintig fracties in de Eerste Kamer wordt het inderdaad erg moeilijk. Daar maak ik me zorgen over. Daarom voel ik ook, zeker als grootste partij, een enorme verantwoordelijkheid om tot een belastingplan te komen en ervoor te zorgen dat het kabinet ook volle kracht vooruit kan gaan met al die andere uitdagingen buiten het Belastingplan.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Als woordvoerder van D66 heeft de heer Oosterhuis natuurlijk een hele belangrijke verantwoordelijkheid als woordvoerder van de grootste partij. Laten we gewoon even de videoband terugdraaien. Voor de zomer werd gesproken over het zoeken naar brede meerderheden. Na Prinsjesdag werd er een brief gestuurd waarin de plannen aangepast moesten worden. Nu, in november, hebben we weer een brief waarin plannen aangepast moesten worden. Het plan over box 3 is aangepast. Nu, na al die tijd, horen we eigenlijk nog steeds het verhaal van D66: zoeken naar brede meerderheden. Er is nog één ding bijgekomen. De coalitiepartijen zeggen nu van elkaar: wij gaan misschien verdeeld stemmen over amendementen op het Belastingplan. Het is toch alleen maar erger en erger geworden? Het is in de afgelopen tijd toch alleen maar instabieler en onbestuurbaarder geworden?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij zijn er juist heel veel gesprekken met de oppositie geweest, zijn er heel veel bewegingen gemaakt die, denk ik, de plannen uit het coalitieakkoord hebben bijgesteld. Er was in deze Kamer breed ergernis over het verhogen van de belasting op arbeid via de vrijheidsbijdrage. De gesprekken hebben tot aanpassingen geleid: dat die voor het komende jaar helemaal van tafel is of dat die in ieder geval op een andere manier wordt ingevuld zodat de belasting op arbeid daardoor niet stijgt. Ik denk dat dat bijdraagt aan breed draagvlak voor het Belastingplan. Ik zie ook uit de reacties dat we er nog niet helemaal zijn. Ik denk echt wel dat er inmiddels een Belastingplan ligt dat op bredere steun kan rekenen, in ieder geval die van de ChristenUnie en 50PLUS. Dat vind ik pure winst. Ik hoop dat de steun nog breder wordt; dat zal ook nodig zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Breed draagvlak … We zijn op het punt dat zelfs het draagvlak in de coalitie voor het

Belastingplan ter discussie staat. Ik denk dat we met elkaar niet heel erg goed weten waar we op aan het afstevenen zijn. We horen hier in de Kamer de hele tijd de oproep "kies nou". Aan D66 wordt de vraag gesteld "geef nou antwoord op de vraag wat je wilt". Dat antwoord horen we niet en de tijd tikt maar door. We hebben dat maandenlang zo gehad. Dan is toch de vraag aan de heer Oosterhuis of D66 hiermee niet laat zien dat ze die belofte van anders besturen, stabiel besturen, gewoon niet waar kunnen maken, dat het niet lukt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat we in een situatie zitten waarbij er met een minderheidscoalitie heel veel ruimte voor de oppositie is om plannen aan te passen. Ik denk dat dat per definitie leidt tot een situatie waarin het af en toe misschien iets rommeliger gaat dan wanneer er een meerderheidskabinet is. We hebben hier jarenlang de situatie gehad waarbij er een meerderheidskabinet was en er veel ergernis was van: alles is al bedisseld, alles is al in de achterkamertjes vastgelegd en er kan niks meer aan veranderd worden. Nu zitten we in een andere situatie. We zijn misschien een beetje te ver doorgeschoten, maar het maakt volgens mij wel dat er voor oppositiepartijen veel meer te halen is, veel meer aan te passen. Dat blijkt ook in de praktijk. Er is al voor miljarden verbouwd in het coalitieakkoord. Ik denk echt dat we er bijna zijn. Het Belastingplan heeft nog steeds de steun van de hele coalitie en dat zal ook zo blijven. We gaan ons uiterste best doen om die steun zo breed mogelijk uit te breiden.

De **voorzitter**:
Er is een interruptie van de heer Vermeer en dan is het woord aan de heer Wilders.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik ben wel benieuwd hoe de heer Oosterhuis dat voor zich ziet, volgende week donderdag, wanneer wij gaan stemmen. Dan moet immers de hele puzzel duidelijk zijn. Bij elk amendement moet duidelijk zijn welke meerderheid dat amendement heeft. Leidt dit er niet toe dat iemand die nu misschien voor 80% voor het Belastingplan wil stemmen, door een wisseltruc tussen een deel van de coalitie en een deel van de oppositie opeens alsnog kan tegenstemmen? Hoe ziet de heer Oosterhuis dat voor zich?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het een heel terechte vraag van de heer Vermeer. Ik denk dat dit alleen kan werken als we veel met elkaar praten en daar duidelijkheid over geven. Op die manier kunnen we ervoor zorgen dat we bij de stemmingen niet voor verrassingen komen te staan en dat ook oppositiepartijen niet voor verrassingen komen te staan over wat er uiteindelijk voor komt te liggen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Wilders voor zijn inbreng namens de Partij voor de Vrijheid.

De heer **Wilders** (PVV):
Voorzitter. Totale chaos! Dat is waar het kabinet-Jetten ons land in stort. Ze hebben na maanden geruzie en geklungel nog steeds geen meerderheid voor hun plannetjes in beide Kamers en zitten eigenlijk continu in crisis. Nederland heeft nog nooit zo'n stelletje amateurs bij elkaar gezien. "Het kan wél", was de slogan van de heer Jetten bij de vorige verkiezingen. Maar inmiddels is de vraag: wat dan? Wat kan deze premier dan wel? Het antwoord is: helemaal niets.

We hebben met de heer Jetten een premier die een maatje of tien te klein is voor zijn functie. Hij kan het gewoon niet. Hij is de verkeerde man op de verkeerde stoel. Het gevolg: politieke chaos bij het Belastingplan, bij box 3, dadelijk bij iedere begroting en bij iedere wet. Bij ieder nieuw voorstel begint het circus Jetten gewoon opnieuw. Dat is niet regeren; dat is een permanente formatie en een politieke ramp.

Voorzitter. Ook de heer Bontenbal is het geklungel van de premier nu helemaal zat. Hij neemt de regie van de falende premier over en gaat nu zelf, zo zei hij, onderhandelen met de oppositie. Hij wil ook anders gaan stemmen dan de rest van de coalitie. Met zulke vrienden heb je geen vijanden in de oppositie meer nodig. Het is een coalitie in ontbinding, een coalitie vol onderlinge nijd en onderling wantrouwen, op weg naar het einde. Al het gerommel met het Belastingplan en box 3 kan niet verhullen dat het kabinet Nederland helemaal kapotmaakt en de Nederlander totaal, maar dan ook totaal, in de steek laat.

Het is ook stuitend dat het kabinet het buitenland belangrijker vindt dan Nederland. Zo gaat het 500 miljoen overmaken voor het behoud van de regenwouden in Latijns-Amerika en wordt Oekraïne nog eens met 1,2 miljard euro de winter door geholpen, terwijl onze eigen bevolking in de kou blijft staan. Geen cent van Jetten voor het goedkoper maken van de torenhoge gasrekening van de Nederlander de komende winter. Integendeel, de belasting op gas wordt zelfs verhoogd.

Het kabinet geeft ook ruim 6 miljard euro per jaar aan Afrika. "Ontwikkelingshulp" noemt het kabinet die gekkigheid, maar het doet niets, maar dan ook helemaal niets, om de boodschappen van miljoenen Nederlandse gezinnen, die hun boodschappen nauwelijks nog kunnen betalen, wat goedkoper te maken, bijvoorbeeld — ik noemde het net in een interruptiedebatje met de heer Klaver — door de btw op levensmiddelen op nul procent te zetten. Voor Afrikanen doet het kabinet alles, maar voor Nederlanders doet het helemaal niets.

De huren gaan niet omlaag, maar omhoog. Het eigen risico gaat niet omlaag, maar omhoog. De energierekening gaat niet omlaag, maar omhoog. Voor het jaar 2027 mag het kabinet dan wat pepernoten het land in strooien, volgens de Rabobank daalt de koopkracht volgend jaar met meer dan 1%. Structureel verhoogt het kabinet de lasten voor Nederlanders met zo'n 8 miljard euro. Alleen al de vrijheidsbijdrage gaat vanaf 2028 voor bijna 3,5 miljard belastingverhoging zorgen voor alle werkende Nederlanders.

Voorzitter. Ondertussen worden de boeren in ons land helemaal gesloopt en worden boerengezinnen kapotgemaakt. Ook op de zorg wordt fors bezuinigd: op de ouderenzorg, op de wijkverpleging, op geneesmiddelen en op de huishoudelijke hulp voor mensen die die keihard nodig hebben. Dit is verraad aan Nederland en een dikke middelvinger naar alle mensen die hier wonen. Het allerergste is misschien nog wel dat ze helemaal niets doen, helemaal níéts doen aan het sluiten van onze grenzen. Er is geen totale asielstop. Azc's worden niet gesloten. Er zijn volgend jaar maar liefst 96.000 opvangplekken nodig voor asielzoekers. U hoort het goed: 96.000. Alleen al dat grapje kost ons land miljarden euro's per jaar.

Meneer de voorzitter. Door het wanbeleid van Jetten verandert Nederland langzaam maar zeker in een half-Arabisch land waar veel asielzoekers en criminele allochtonen, die hier niet thuishoren, de boel onveilig maken, onze straten onveilig maken, en onze vrouwen en dochters beroven, beschimpen, betasten en helaas ook verkrachten en soms vermoorden. Het leed dat ze daarmee wordt aangedaan, is in geen geld of belastingplan uit te drukken. Dit kabinet weigert niet alleen een totale asielstop in te voeren, maar gaat ook niet over tot de broodnodige massadeportaties van illegalen en de verplichte remigratie van criminele Arabieren en anderen die de wet in Nederland overtreden.

Daarom verdient de heer Jetten het geen seconde langer aan de macht te zijn. Wij zullen dan ook alles doen om dit kabinet te laten vallen. We zullen met overtuiging tegen het Belastingplan, maar ook tegen alle begrotingen van dit kabinet stemmen. Nederland verdient een kabinet dat problemen oplost in plaats van veroorzaakt, een kabinet dat orde op zaken stelt, een kabinet dat niet het buitenland, maar Nederland en Nederlanders weer op één zet, een premier met ballen en lef in plaats van een politieke narcist die vooral privéfoto's de wereld in stuurt. Het is hoog tijd, meneer Jetten, dat u uw conclusies trekt en opstapt. Wij helpen u daar graag bij.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is … U heeft toch nog een interruptie van de heer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ja, omdat dit gedachtegoed gewoon altijd tegengesproken moet worden in het parlement. Dat zal ik dan ook altijd doen. Dat we in dit land een probleem hebben met de betaalbaarheid, is zo. Dat Nederlanders de huur niet meer kunnen betalen en de rekeningen niet meer kunnen betalen, is zo. Maar de vuile politiek waarmee Geert Wilders mensen tegen elkaar opzet, waarbij de heer Wilders zegt dat mensen de huur niet meer kunnen betalen omdat er in Nederland mensen met een migratieachtergrond zijn en omdat er Nederlandse moslims zijn, geeft een valse tegenstelling. Ik zou aan de heer Wilders willen vragen of hij niet inziet dat juist al die Nederlanders met een

migratieachtergrond er door te werken en belasting te betalen aan bijdragen dat we die verzorgingsstaat hebben, en dat het geen pas geeft dat hij hier zo staat uit te halen.

De heer **Wilders** (PVV):
Nee, een verzorgingsstaat en een immigratieland gaan niet samen. Dat roep ik hier al jaren. Dat kan niet als je een tekort hebt aan alles wat de mensen willen hebben: aan woningen, aan huizen, aan uitkeringen, aan gezondheidszorg, aan wegen, aan politie, aan ziekenhuizen, aan huisartsen. Met alles waar we tekorten aan hebben, kan je de verzorgingsstaat niet in stand houden als je de grenzen openlaat. Als je iedereen laat binnenkomen, dan kost dat zo veel geld dat je dat niet kan bijbenen, dat de kwaliteit van het leven achteruitgaat en dat dat je bakken met geld gaat kosten. Je kan dus niet een verzorgingsstaat houden en de grenzen openlaten. Het is een van de twee. Óf we breken onze verzorgingsstaat af en houden onze grenzen open. De PVV zegt: sluit de grenzen en zorg goed voor de mensen die al hier in Nederland zijn. Dat is één.

Punt twee is dat helaas — ik kan er niets aan doen — uit de cijfers blijkt dat veel, niet alle, maar wel heel veel allochtonen in de fout gaan als het gaat om criminaliteit. Kijk bijvoorbeeld naar de cijfers van verdachten van seksuele misdrijven. De helft van alle seksuele misdrijven in Nederland — dan heb ik het over aanranding, betasting en verkrachting — komt door allochtonen. Dat verzin ik niet; dat zijn de cijfers. Ik neem het voor de Nederlanders op, voor de Nederlandse meisjes, voor de Nederlandse dochters, voor de Nederlandse moeders die dat niet accepteren en zeggen: daar moet wat aan gebeuren. Ten slotte vind ik ook — dat is het derde deel van mijn antwoord — dat wij in Nederland gek zijn, omdat wij illegaliteit zomaar accepteren. Ik accepteer dat niet. Wij moeten mensen die hier niet mogen zijn, oppakken en Nederland uitzetten. Zonder die drie dingen gaat ons land kapot. Dat wil mijn collega misschien, maar ik niet.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Geweld tegen vrouwen is verschrikkelijk, maar dat komt niet door de afkomst van mensen. De afkomst van de dader bepaalt niet welke misdaden gepleegd worden. Als je een crimineel bent, ben je een verknipte geest, maar waar je vandaan komt, bepaalt dat niet. We zijn al lang een migratieland. Gelukkig hebben we een fantastische verzorgingsstaat. Misschien moet de heer Wilders dankbaar zijn voor de bijdrage die al die Nederlanders met een migratieachtergrond, en ook Nederlanders zonder migratieachtergrond, leveren om die verzorgingsstaat draaiende te houden. Als de heer Wilders gelijk zou krijgen en mensen uitgezet zouden worden en de grenzen dicht zouden gaan, zijn die mensen er niet om de verzorgingsstaat draaiende te houden. Dan zijn die handen aan het bed er niet om voor de heer Wilders en anderen te zorgen. Ik hoop niet dat hij ooit ziek wordt, maar stel dat het zou gebeuren. Ziet de heer Wilders niet in dat hij met zijn retoriek, met het uitsluiten van mensen, met het wegduwen van mensen, met het wegmoffelen van de bijdrage van mensen, de verzorgingsstaat juist eigenhandig afbreekt? Daar moet hij toch mee stoppen?

De heer **Wilders** (PVV):
Nee, integendeel. Iedere asielzoeker kost Nederland — wat is het? — €800.000, bijna 1 miljoen euro. Nog steeds komen er — wat is het? — 800, 900 of 1.000 per week binnen. Dat kunnen wij als Nederland niet aan. Heel Nederland verandert in één groot asielzoekerscentrum. Het kabinet is nog steeds van plan om gemeenten te dwingen om die mensen allemaal op te nemen. Heel Nederland wordt er knettergek van. Het leidt tot overlast. We hebben een gebrek aan woningen. Het leidt tot meer criminaliteit. Het is voor die asielzoekers geen feest, maar voor de Nederlanders al helemaal niet. Ik sta, de PVV staat, voor een Nederland met een goed beleid voor de Nederlanders. Dat heeft onze voorkeur. Dat betekent dat we de grenzen zo snel mogelijk moeten sluiten voor nog meer asielzoekers en dat we de criminelen en illegalen zo snel mogelijk ons land uit moeten knikkeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De politiek van de heer Wilders is nogal wat: wijzen, mensen de schuld geven en mensen zwart maken. Het was de heer Wilders die met het eerste kabinet-Rutte is begonnen met het over de balk smijten van sociale huurwoningen. Nu staat hij er om te wijzen in de richting van vluchtelingen. Het was de heer Wilders, en het is de heer Wilders tot op de dag van vandaag, die vluchtelingen wilde verbieden om vanaf het eerste moment te werken. Achteraf klaagt hij dat mensen geen bijdrage leveren. Dat wijzen, terwijl de heer Wilders zelf de problemen veroorzaakt, is zondepolitiek pur sang. Ik zie gelukkig dat steeds meer mensen in Nederland daar niet meer in trappen. Tot slot zeg ik dat het salaris van de heer Wilders wordt betaald door onder meer al die Nederlanders met een migratieachtergrond die belasting betalen. Dat wijzen van hem is hypocriet en ondankbaar.

De heer **Wilders** (PVV):
Ik spreek de waarheid. Miljoenen mensen steunen ons daar gelukkig in. Ik heb al zo vaak gezegd, maar ik zal nog één keer uit beleefdheid tegen de collega zeggen: het zijn geen vluchtelingen. De mensen komen voor 97% uit onze buurlanden Duitsland en België. Dat zijn veilige landen. Ze hadden daar, of in landen waar ze als eerst aankwamen toen ze uit Afrika of Azië kwamen, asiel moeten aanvragen. Dat zijn de regels. Als ze door zeven of acht landen reizen omdat we hier betere uitkeringen, mooiere huizen en weet ik veel wat allemaal hebben, zijn het geen vluchtelingen maar migranten. Dan zijn het profiteurs. Dan zijn het gelukszoekers. Daarvoor is geen plaats in Nederland.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer brengt ons terug naar het Belastingplan 2027.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ja, voorzitter.

De heer **Wilders** (PVV):
Heel goed.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Op mij kunt u bouwen, zoals u weet. Ik zou bijna willen zeggen: goh, Geert, wie had dit toch kunnen denken? Maar dat hoort niet, dus ik doe het via de voorzitter. Denkt de heer Wilders nou ook niet: wat een puinhoop is dit eigenlijk; zaten we nog maar in het kabinet-Schoof?

De heer **Wilders** (PVV):
Wat ik vaak denk, is: wat ontzettend jammer nou dat u, mevrouw Keijzer, degene bent geweest die ons keihard heeft laten vallen toen wij in het vorige kabinet zeiden "oké, wat ons betreft gaan we door, maar dan gaan we wel die asielstop invoeren, net als die hele lijst aan maatregelen die wij wilden invoeren om ervoor te zorgen dat wij onze belofte aan de kiezer zouden houden, dat wij een streng asielbeleid zouden kunnen toezeggen aan de mensen en dat wij zouden kunnen leveren aan de mensen". Dat is wat wij wilden. Ik weet het nog goed. Mevrouw Keijzer was toen geen politiek leider, maar zat toen in het kabinet als vicepremier.

Ik snap dat zij daarnaar terugverlangt; dat was natuurlijk veel leuker voor haar. Maar onze beloften werden niet nagekomen. Wij hadden afspraken gemaakt over een noodwet; dat mocht weer niet. We zouden duizend-en-een dingen doen. Wij zouden de strengste van Europa worden, maar alle landen gingen ons voorbij. Wij gingen toen naar de toenmalig fractievoorzitter, of politiek leider, van mevrouw Keijzer en zeiden: jongens, dit gaat zo niet; we moeten a, b, c en d gaan doen, waaronder hele stevige maatregelen op asiel. Het was mevrouw Keijzer die ons toen drie messen in de rug stak. Dus als ik iets denk, mevrouw Keijzer, is het wel: had mevrouw Keijzer er nou maar voor gezorgd dat de PVV haar zin had gekregen, want dan had het kabinet er misschien nog gezeten.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik snap niet waarom de heer Wilders weer zo boos wordt en dat oude vertrouwde riedeltje afsteekt. Ik probeer hier juist ...

De heer **Wilders** (PVV):
Dat is de waarheid.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Nou ja, ik ben een Volendammer; als ik met messen omga, dan doe ik het goed. Maar dat is helemaal niet de vraag die ik hier stel. Kijk nou toch eens even. Toen wij in het kabinet zaten, buitelden al die talkshows over elkaar heen om te zeggen wat voor een zooitje het wel niet was. Maar kijk nou eens wat we nu hebben: zij maken over zo'n beetje alles ruzie. Ik sta hier dus niet om onaardig tegen de heer Wilders te doen of wat

dan ook. Ik denk dat ik samen met de heer Wilders terugverlang naar de tijd dat er gewoon besluiten genomen werden, dat er meerderheden waren, dat iedereen niet constant over elkaar heen buitelde om het eigen onvermogen te etaleren. Dat is wat ik hier samen met de heer Wilders probeer vast te stellen.

De heer **Wilders** (PVV):
Luister, daar heeft mevrouw Keijzer natuurlijk helemaal gelijk in. Ik ben dat helemaal met haar eens. Maar u had dat wel kunnen voorkomen. Dat is niet "boos doen"; dat is wat het zo jammer maakt. We hadden u nog in vak K kunnen hebben als u toen wat meer had geholpen om die maatregelen erdoorheen te krijgen. U heeft gelijk dat het nu een puinhoop is. Tegen iedereen die zei "dat kabinet-Schoof was niet veel" zeg ik: kijk hiernaar, want dan zie je dat Schoof zo ongeveer de Nobelprijs verdient als je het vergelijkt met wat voor een zooitje de heer Jetten ervan maakt. Ik ben dat dus helemaal met u eens, alleen ...

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Nou, laten we het daarbij houden!

(Hilariteit)

De heer **Wilders** (PVV):
U had het kunnen voorkomen, mevrouw.

De **voorzitter**:
Met die woorden schors ik drie kwartier voor de dinerpauze, tot 19.15 uur. De vergadering is geschorst tot 19.15 uur.

De vergadering wordt van 18.27 uur tot 19.16 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Mag ik u verzoeken uw plaatsen in te nemen? Het woord is aan mevrouw Van Eijk voor haar inbreng in eerste termijn namens de VVD.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dank je wel, voorzitter. Mensen maken zich zorgen over hun portemonnee en dat begrijp ik, want de prijzen van hele normale uitgaven zijn hoog. Het is lastig rondkomen als je energierekening, je benzine en de dagelijkse boodschappen duur zijn. Terecht dat mensen naar ons, de politiek, kijken om ze te helpen. Want zo kunt nog zo hard werken, als een stap extra niets oplevert, heeft dat geen zin. Als je huis en je auto te duur worden, raakt dat je rechtstreeks in je dagelijkse leven. Als je verstandig wat opzij zet en dat wordt nog zwaarder belast, voelt dat niet eerlijk en zeker niet als je ziet dat de overheid zelf te veel geld uitgeeft en ook lang niet altijd aan de juiste dingen.

Voorzitter. Er is lang onderhandeld, te lang voor mensen die daar van afstand naar kijken. Dat snap ik maar al te goed, maar ik snap ook dat als je zoekt naar brede steun, als je over heel veel maatregelen spreekt en dat zorgvuldig wil doen, dat tijd kost. Ook ik

ben blij dat er nu een voorstel ligt, een voorstel dat door een aantal oppositiepartijen geheel of deels wordt gesteund. Ik hoop dat meer partijen zich daarbij gaan aansluiten, want we dragen hier met elkaar de verantwoordelijkheid voor ons land.

De VVD is met een duidelijk doel de onderhandelingen in gegaan. We willen dat mensen thuis zo min mogelijk belasting betalen over hun spaargeld, hun huis en hun auto, dus hebben we ervoor gezorgd dat de belastingen niet omhoog gaan. We maken naar je werk reizen betaalbaarder. Als je zo'n 50 kilometer van je werk woont, scheelt dat zomaar €40 per maand. Aan de pomp betaal je tot wel een tientje minder per tankbeurt. De vergoeding voor de kinderopvang gaat omhoog voor werkenden en als je naar een jaar hard werken met het gezin op vakantie wilt, betaal je ruim €100 minder belasting over je vliegtickets. Het is bijvoorbeeld ook goed dat de aftrek voor uitgaven voor specifieke zorgkosten eerlijker en gerichter wordt gemaakt in plaats van geschrapt. Allemaal maatregelen die verschil maken in je portemonnee.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik hoor mevrouw Van Eijk van de VVD zeggen dat zij heel blij is dat er een voorstel ligt, maar we weten allemaal dat dat voorstel niet de eindversie gaat zijn. We weten inmiddels dat de heer Bontenbal van het CDA bezig is om zelf een deal, waarschijnlijk met PRO, te sluiten. We hebben inmiddels gehoord dat D66 ook met PRO wil gaan praten over die miljonairstaks. Stel dat dat soort maatregelen doorgevoerd gaan worden, dus dat vermogen zwaarder belast gaat worden. Gaat de VVD dan alsnog instemmen met het Belastingplan?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Er ligt een Belastingplan en er is inmiddels ook een derde nota van wijziging op dat Belastingplan gekomen. Ik zie dat veel wensen van verschillende oppositiepartijen, van links en van rechts, in dat Belastingplan zijn ingepast. Ik denk dat het kabinet daar ook waardering voor verdient. Tegelijkertijd realiseert mijn fractie zich dat we er daarmee nog niet zijn. Ik zal ook, samen met mijn fractie, blijven zoeken naar een brede meerderheid voor dit Belastingplan. Partijen zullen daar verschillende amendementen op indienen en ieder amendement zullen wij beoordelen. Als de heer Schenk specifiek vraagt naar het amendement van de heer Klaver: hij zal begrijpen dat mijn partij daar niet voor is. Al is het maar omdat dat slecht is voor Nederland, omdat ondernemers dan nog zwaarder worden belast, en omdat het in strijd is met ons coalitieakkoord, waarin hebben opgeschreven ons te blijven inzetten voor stabiele belastingen en stabiel beleid.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik vind dat voorstel van de heer Klaver ook heel slecht, dus FVD zal er zeker tegen stemmen. Maar FVD gaat ook tegen het Belastingplan stemmen, onder andere — er zijn heel veel redenen om ertegen te zijn — omdat wij vinden dat vermogen te zwaar wordt belast. Wij vinden dat alle belastingen in Nederland omlaag moeten, dus ook die op vermogen. Ik hoor de VVD hier nu heel expliciet zeggen dat zij dat amendement van de

heer Klaver een slecht idee vinden. Betekent dat dat wanneer D66 en het CDA straks toch die deal sluiten met PRO en het Belastingplan dus zodanig vertimmeren dat het niet meer in het straatje van de VVD past, de VVD wellicht tegen het Belastingplan van haar eigen kabinet zal stemmen?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Het is wat mij betreft ondenkbaar dat dit amendement in deze vorm door een coalitie gesteund wordt, omdat het in strijd is met het coalitieakkoord.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Schenk** (FVD):
Ja, maar we hebben hier toch wel wat dingen gehoord en we hebben de heer Bontenbal ook gehoord gisteren aan de talkshowtafel. De heer Bontenbal ergert zich aan het feit dat de VVD niet wil bewegen op vermogen, gaat zijn hele agenda leegvegen om alsnog een deal te sluiten, een deal die het kabinet niet heeft kunnen sluiten en die hij nu zelf gaat sluiten. Het zou dus heel goed zo kunnen zijn dat het CDA straks samen met D66 en met PRO gewoon een meerderheid gaat krijgen voor een voorstel om vermogenswaarde te belasten. Mevrouw Van Eijk wringt zich hier in alle bochten om eigenlijk een antwoord op mijn vraag te vermijden, maar het zou kunnen dat het amendement er doorheen komt en dat vermogenswaarde belast wordt. Misschien is dat in een net andere vorm, een net wat minder scherpe vorm. Betekent dat dat de VVD dan gewoon zegt "dit is voor ons een rode lijn, want dit gaat tegen het coalitieakkoord in en dan stemmen wij tegen het Belastingplan van ons eigen kabinet"? Als de VVD dat niet doet, is dat coalitieakkoord niets waard, maar zijn ook verkiezingsbeloften van de VVD niets waard.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Er ligt een coalitieakkoord. Aan de inhoud daarvan hebben drie coalitiepartijen zich gecommitteerd. Dat zijn de afspraken die we met elkaar gemaakt hebben. Iedere variant op ieder denkbaar amendement ga ik zien, ga ik mee terug nemen naar mijn fractie en daar besluiten wij later over.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik heb net toch echt heel goed D66 beluisterd. Dat stond gewoon vol open voor de miljonairstaks. Dan is wel de vraag: wat doet de VVD dan? Accepteert u dat? Of zegt de VVD dan: wij stappen op?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Miljonairsbelasting, het belasten van de rijken, is in ieder geval geen VVD-beleid. Onze inzet zal altijd zijn — zo kent de heer Dijk mij ook — om te strijden voor lagere belastingen voor ondernemers en voor dat goede vestigingsklimaat. Daarmee is het zwaarder belasten van vermogen voor ons nu niet aan de orde.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dat is dus geen antwoord op mijn vraag. Mijn vraag is: wat doet de VVD als D66 en het CDA wel instemmen met dat amendement, oftewel als er wel een miljonairstaks komt? Dat is geen als-danvraag. Dat is gewoon wat nu speelt. Ik wil ook graag nu een antwoord op die vraag, want u heeft lang genoeg de boel in gijzeling gehouden.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Volgens mij heeft iedere partij het recht, ook in een coalitie, om haar eigen standpunten in te brengen. Dat is ook wat mijn fractie doet. De heer Dijk kent het standpunt van onze fractie over het zwaarder belasten van vermogens, of het nou gaat om ondernemers, het spaargeld, de erf- en schenkbelasting. Daar zal de VVD niet in meegaan. En we hebben een coalitieakkoord; daar liggen de afspraken in. Als de bedoeling is om hier met elkaar tot een meerderheid te komen voor dit Belastingplan, willen wij met alle plezier kijken naar allerlei voorstellen en zullen wij die ook in de coalitie met elkaar bespreken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
De VVD is al zo ontzettend lang aan de macht. Kabinet op kabinet is de VVD aan de macht en breekt uiteindelijk de boel omdat zij geen millimeter, geen millimeter wil wijken. Liever echt het land kapotmaken en dat alles vastloopt, dan dat de VVD een millimeter wijkt. Dit is nou echt de arrogantie van de macht. Ik stelde u keer op keer de vraag: wat doet u dan? U geeft daar geen antwoord op. U zegt: ja, wij zullen daar niet voor stemmen. Nee, dat begrijp ik. Maar de vraag is wel: wat gebeurt er als D66 en CDA meegaan met de miljonairstaks? Gaat u dat accepteren of stapt uw partij op?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
De heer Dijk schetst hier het beeld dat de VVD niet beweegt. Als ik kijk naar waar we vandaan komen en naar het coalitieakkoord dat er lag, ook met de hervormingen op de sociale zekerheid en de zorg, dan is er wel degelijk een aantal keer bewogen als het gaat om schrappen of uitstellen van hervormingen. Heel eerlijk: dat is ook het gesprek dat je met elkaar voert. Volgens mij is dat ook goed en is er dus wel degelijk bewogen op een aantal punten, maar iedere partij heeft ook een aantal punten waarop ze dat niet zal doen. Voor de VVD zijn die helder.

De **voorzitter**:
Meneer Wilders.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter ...

De **voorzitter**:
Neeneenee.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Heel kort een punt van orde. De heer Wilders vroeg het net ook al een aantal keer, bijvoorbeeld aan D66. Er komt echt nul antwoord op de vraag. Ik heb nu drie keer dezelfde vraag gesteld, namelijk ...

De **voorzitter**:
U krijgt zelfs nog een extra keer de gelegenheid.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Accepteren of opstappen? Ik krijg gewoon geen antwoord. Ik zou het wel prettig vinden als de voorzitter daar ook een beetje toe aanzet.

De **voorzitter**:
U mag nog een vierde keer de vraag stellen, net als de heer Wilders en de heer Vermeer net. Dus probeert u het nog een keer. Gelijke monniken, gelijke kappen.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Accepteren of opstappen? Dat is kort, toch?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ja, die was heel kort. Dan kan ik mijn tekst herhalen. Ik ga niet voorsorteren op allerlei als-danscenario's. Ik ga ook niet stappen in het frame dat de VVD nooit beweegt, want dat is gewoon niet waar. Dat hebben we in deze coalitie wel degelijk een aantal keren gedaan. Daar sta ik ook achter; dat is goed. Maar als het gaat over belastingen en het verhogen daarvan, dan hebben we daar hele duidelijke afspraken over gemaakt.

De heer **Wilders** (PVV):
Volgens mij is het glashelder: de VVD legt hier het mes op tafel. Dit is een belangrijk moment in het debat, want eigenlijk zegt u: in het regeerakkoord dat we hebben afgesproken met D66 en CDA, staat "stabiele belastingen"; daar hoort dit niet bij en dit accepteren wij dus niet binnen de coalitie. Dus het is wat u betreft ondenkbaar dat zo'n amendement van de heer Jetten een meerderheid haalt. De heer Klaver, sorry. "Als dat het wel zou halen, dan is er een kabinetscrisis." Dat zegt u. "We maken dat niet mee, het mes op tafel, dit is in strijd met het regeerakkoord." Als u zegt dat dit in strijd is met het regeerakkoord maar het toch wordt aangenomen, dan is er een kabinetscrisis.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Als je heel specifiek naar de inhoud van het amendement van de heer Klaver kijkt, dan staan daar verschillende maatregelen in; daar is de VVD tegen, omdat dat wel degelijk impact heeft op ons vestigingsklimaat en ons ondernemersklimaat, met hoge belastingen voor vermogens et cetera. Heel specifiek staan er ook een aantal maatregelen in die ook letterlijk in het coalitieakkoord staan. Dus dat amendement kan ook gewoon niet zo.

De heer **Wilders** (PVV):
Als het amendement zoals het nu voorligt, ingediend door de heer Klaver en de heer Dassen, met steun van een of twee van uw coalitiegenoten, in uw ogen onverhoopt, een meerderheid haalt, dan is er een kabinetscrisis?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dit zijn allemaal als-danvragen. Ik kan daar nog vijf keer op een andere manier een antwoord op geven. Ik waardeer de inzet van deze Kamer om te komen tot een meerderheid voor dit Belastingplan. Er liggen verschillende amendementen. Daar kom ik dadelijk in mijn tekst ook nog op terug. We willen daarin een open en constructieve houding aannemen, maar als het gaat om het belasten van vermogens of het belasten van ondernemers of de erf- en schenkbelasting, dan zijn wij daar niet voor. Dat is wat ik zeg. Wat alle als-danscenario's betreft: in welke vorm uiteindelijk een amendement wordt ingediend en waar wij uiteindelijk over komen te stemmen, zien we over anderhalve week.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Wilders** (PVV):
De collega van de VVD zei net echt wat anders. Zij zei, in mijn eigen woorden: het is ondenkbaar dat zo'n amendement het haalt en dat de coalitie zo'n amendement aanvaardt zonder instemming van de VVD. Er zijn dus twee opties. Of u zegt: we hebben een afspraak dat dat mag en dan zeggen wij als VVD "we zijn het er niet mee eens, maar het kabinet gaat door". Of u zegt, en dat suggereerde u net: op het moment dat zo'n amendement wordt aanvaard, dat in strijd is met het regeerakkoord, maken wij dat niet mee. Ik stel vast dat — laat ik het nog één keer vragen — het dan een kabinetscrisis is. Dat heeft u tot nu toe niet ontkend. Als u dat weer niet ontkent, dan is het dus een kabinetscrisis.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Nogmaals, wij zullen serieus kijken naar ieder amendement dat hier wordt ingediend en dat een poging doet om tot een meerderheid te komen voor het voorliggende Belastingplan. Maar er is ook een coalitieakkoord. Daarmee zijn er dus ook afspraken tussen de coalitiepartijen. Daar hebben we mekaar aan te houden.

De heer **Klaver** (PRO):
"Het amendement van de heren Klaver en Dassen kunnen we niet steunen." Dat is natuurlijk gewoon omdat het van PRO is. Dat is waar de weeffout is ontstaan. Er is een minderheidskabinet gekomen en vanaf dag één is er eigenlijk geweigerd om samen te werken. We doen hier nogmaals een poging om tot elkaar te komen. Daar waar andere coalitiepartijen nog zeggen "nou, laten we daarover verder praten en laten we kijken hoe het zit", zegt hier zelfs de VVD: ook andere coalitiepartijen kunnen hier eigenlijk op geen enkele manier voorstemmen. Dat is wat hier zojuist werd gezegd. Dat is nogal een

uitspraak. Mijn vraag aan de collega van de VVD zou de volgende zijn. Ze verwijst naar het coalitieakkoord. Waar staat dat dit niet kan?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Op heel specifiek maatregelenniveau heeft de heer Klaver ervoor gekozen om als dekking onder andere te kiezen voor de doorschuifregeling aanmerkelijk belang. Dat is onderdeel van de bedrijfsopvolgingsregeling. Die staat letterlijk in het coalitieakkoord.

De heer **Klaver** (PRO):
Het is fascinerend om te zien hoeveel blokkades de VVD blijft opwerpen. Eerst was er de blokkade over met welke partijen er samengewerkt zou kunnen worden; daarom zitten we in dit minderheidsexperiment. Er kwamen blokkades over de hypotheekrente en nog veel meer inhoudelijke blokkades op het regeerakkoord. Nu volgen er weer blokkades op voorstellen die we hier in het parlement doen. Er wordt niet eens gezegd: daar kunnen we over verder praten. Het is gewoon: nee. Dat is gewoon weer een veto van de VVD. Hoeveel veto's kun je hebben? Is het nou werkelijk zo dat de VVD liever wil dat dit kabinet in een crisis komt en dat er verkiezingen komen dan dat we een klein beetje extra vragen van miljonairs? Want dat is eigenlijk de keuze die voorligt met dit amendement. Is dat nou werkelijk de keuze waar de VVD, als ze daarvoor staat, van zegt: alles om maar te voorkomen dat miljonairs een beetje meer belasting moeten betalen en dat er lastenverlichting komt voor gewone mensen, dus dan maar liever een kabinetscrisis?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Het amendement dat de heer Klaver en de heer Dassen hebben ingediend, gaat veel verder dan een beetje extra vragen van miljonairs, hoe je het ook zou kwalificeren of definiëren. Het gaat daadwerkelijk over ons vestigingsklimaat en over de vraag of ondernemers hier überhaupt willen zijn, wat willen sparen, wat willen overhouden en wat willen doorgeven. Het gaat dus echt heel erg ver. Als het gaat over een samenwerking, dan herinner ik me nog goed het Belastingplan 2026, was het; het was, denk ik, vorig jaar. Daarin lag de buffelboete op tafel. Volgens mij hebben we daar prima met elkaar op samengewerkt om te komen tot een afspraak die iedereen kon dragen. Het ligt er dus ook wel degelijk aan welke inzet hier ligt en waar je partijen pijn doet of door de pijngrens heengaat. Die mag iedereen voor zichzelf bepalen. Dat doet mijn fractie ook.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Klaver** (PRO):
U bepaalt het niet alleen voor uzelf; u bepaalt het ook voor de coalitie. Dat is het grote verschil in hoe u zojuist de woordvoering doet. En over pijngrenzen gesproken: er lag een voorstel op box 3 dat ver door onze pijngrens heenging. Daar hebben we van gezegd: dit gaat door onze pijngrens heen. We kwamen terug bij het kabinet. Er werd nog een aanpassing gedaan. Jullie gingen nog dieper die pijngrens in. De aanpassingen aan box 3

stonden trouwens ook niet in het regeerakkoord, hè. Ik heb nergens in het regeerakkoord gelezen dat er voor 18 miljard aan cadeaus moeten worden gegeven aan de meest vermogenden. Dit was een probleem voor de VVD. De andere coalitiepartijen zeiden: we komen je helpen. Maar wat de VVD doet, is niet helpen en is niet proberen premier Jetten te helpen om dit kabinet tot een succes te maken. U kunt alleen maar nee zeggen. Njet, njet, njet op alles. Blokkade op blokkade op blokkade. U rijdt daarmee af op een muur. Maar dat nu ook in dit debat de financieel woordvoerder van de VVD, tot slot, haar coalitiepartijen oplegt wat ze wel en niet mogen doen, vind ik onbestaanbaar. Ik hoop ook dat het voor de coalitiepartijen geldt dat ze dit niet accepteren.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik leg helemaal niemand iets op. Ik heb gezegd hoe het werkt, in die zin dat als er amendementen worden ingediend, in welke vorm dan ook en door welke partij dan ook, wij daar serieus naar zullen kijken. Maar we hebben wel met elkaar afgesproken dat er een coalitieakkoord ligt en dat we elkaar daaraan houden. Binnen die kaders kunnen we werken, niet anders.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik blijf het fascinerend vinden dat de VVD van mening is dat we aan de vermogenden niks extra's kunnen vragen, maar ondertussen wel miljarden extra vragen van de mensen die elke dag naar hun werk gaan. Is het voor de VVD denkbaar dat D66 en CDA met bepaalde amendementen meegaan waar de VVD tegen gaat stemmen?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dit blijft een als-danvraag. Er is een coalitieakkoord. Daarin hebben we met elkaar afspraken gemaakt. Ieder amendement dat hier wordt ingediend, door welke partij dan ook, nemen we mee terug de coalitie in. Daar zullen we het gesprek over voeren. Dat bepaalt ook welke richting we ingaan. Dat bepaalt ook of we verder in gesprek komen om te kijken of amendementen op onderdelen nog aangepast kunnen worden. Natuurlijk moet je dat gesprek voeren.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik vind het iets te makkelijk om te zeggen dat dit een als-danvraag is. Dit is volgens mij namelijk een wezenlijke vraag die in dit debat speelt. Zijn er afspraken gemaakt door de coalitie dat D66 en het CDA met bepaalde amendementen mee stemmen, ook al is de VVD daar geen voorstander van, en dat uiteindelijk de hele coalitie nog wel voor het Belastingplan stemt? Dat is geen als-danvraag. Dat is gewoon een vraag die hier op tafel ligt. Ik hoop dat de VVD in ieder geval bereid is daar antwoord op te geven, want dan weten we ook waar we als Kamer aan toe zijn bij de behandeling van dit hele plan.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dan zullen we alle amendementen inhoudelijk beoordelen, die beoordeling mee terug nemen naar de fracties en die in de coalitie bespreken. Dan gaan we van daaruit verder.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Dan concludeer ik dat dat inderdaad een mogelijkheid is, dus dat de VVD niet meestemt met het CDA en D66, dat de voorwaarde die de VVD daaraan stelt is dat het binnen het coalitieakkoord moet passen en dat de opvatting daarvan nogal ruim gedefinieerd kan worden, maar, concluderend, dat er wel ruimte is voor het CDA en D66 om een andere kant op te gaan.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
In het coalitieakkoord staat veel opgeschreven. Natuurlijk hebben we met elkaar discussies over de interpretatie en de reikwijdte van bepaalde regels die daarin staan. Dat is het goede debat dat je moet voeren, breed in de Kamer maar zeker ook in de coalitie. Daar zullen we dat met elkaar wegen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Is het voor de VVD denkbaar en bespreekbaar om een Belastingplan te steunen waarin vermogen uiteindelijk zwaarder wordt belast?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Wat ons betreft gaan de belastingen omlaag; dat weet de heer Van Baarle over onze partij. Wat ons betreft voeren we hier ook vaak de foute discussie. We hebben namelijk niet zozeer een probleem aan de inkomstenkant, maar aan de uitgavenkant. Daar moeten we met elkaar veel scherper op zijn. Als je vermogen zwaarder gaat belasten, dan jaag je mensen het land uit. Dat is al vaker gezegd. Maar die broodnodige investeringen die gedaan moeten worden, zijn er dan ook niet meer. Dan zijn ook die ondernemers er namelijk niet, en ook al die goedbetaalde banen niet. Dat is onze inzet.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik vroeg niet naar uw inzet, mevrouw Van Eijk. Ik vroeg ook niet naar het verkiezingsprogramma of een campagnepraatje van de VVD. Ik vroeg of het voor de VVD denkbaar is dat de VVD een Belastingplan steunt waarin een verschuiving wordt gemaakt van arbeid naar vermogen, dus waarin vermogen zwaarder wordt belast. Kan de VVD dat mogelijk steunen of niet?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
De inzet van mijn partij is op dit moment niet het verhogen van belastingen — ik herhaal het gewoon — en onze inzet is ook niet het verhogen van de lasten op vermogen. We zetten ons er op dit moment juist keihard voor in om box 3 over de streep te trekken. Dan gaat het om een box 3 met een hoog tarief, zeker in internationaal verband; dat is hier ook al besproken. Dus nee, mijn inzet blijft zoals die is, en mijn antwoord dus ook.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Betekent "de inzet van mevrouw Eijk is zoals die is" dat die inzet ook niet gaat veranderen? Betekent het dat voor de VVD als het gaat om de steun voor het Belastingplan, de vraag of vermogen extra wordt belast bepalend is? Als vermogen extra wordt belast, steunt de VVD het niet. Klopt dat, mevrouw Van Eijk?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ieder amendement dat hier wordt ingediend, gaan wij beoordelen en bespreken. Dan hoort u dat in de loop van deze week. Ik weet dat er een grote taak ligt, bij mij als financieel woordvoerder maar ook bij onze fractievoorzitter, om dat gesprek in de aankomende weken te blijven voeren. Uiteindelijk is het ook aan ons om ervoor te zorgen dat er breed draagvlak is voor dit Belastingplan.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Het wordt steeds duidelijker dat de VVD de toekomst van dit minderheidskabinet op het spel zet door allerlei cadeautjes uit te delen aan miljonairs. Dat is niet de eerste keer: de VVD heeft met het zogenaamde "nareis op nareis" een kabinet laten vallen, ze heeft de weg geplaveid naar het meest instabiele kabinet ooit, en nu dreigt de VVD weer alles te blokkeren waardoor de toekomst van dit kabinet op het spel komt te staan. Ik begrijp oprecht niet hoe het nou in het landsbelang kan zijn om steeds elke poging tot een brede samenwerking te blokkeren. Wat is het belang daarvan?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
We hebben hier met elkaar een taak om te komen tot een meerderheid voor dit Belastingplan. Er zullen verschillen zijn en blijven. Het is onze opdracht om te komen tot een zo breed mogelijke meerderheid. Zoals ik net tegen de heer Klaver zei, is het niet zo dat de VVD tot nu toe alles heeft geblokkeerd. We hebben wel degelijk een beweging gemaakt naar meerdere oppositiepartijen, omdat er aangenomen moties liggen van bij de Algemene Financiële Beschouwingen of van bij de Algemene Politieke Beschouwingen. Die zijn door dit kabinet in het Belastingplan verwerkt. Wat ons betreft ligt er dus ook een goed Belastingplan. Maar als er wensen zijn vanuit de oppositiepartijen om hier wijzigingen in aan te brengen, dan zullen wij daar serieus naar kijken, maar wel binnen de kaders van het coalitieakkoord die we met elkaar hebben afgesproken.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Door al die cadeautjes aan de miljonairs voert de VVD niet alleen een strategie over de rug van hardwerkende Nederlanders, maar over de rug van heel Nederland, want heel Nederland wordt er de dupe van als dit landsbestuur niet gewoon een keer kan functioneren. Wanneer ziet de VVD in dat ze nu niet in het landsbelang handelt maar in Dilans belang en dat dat een verliezende strategie is? De VVD staat in de peilingen nog op — wat is het? — ongeveer tien zetels. Wordt het dus niet tijd om uw

verantwoordelijkheid te nemen en om eens oprecht te kijken naar een brede samenwerking in plaats van steeds alles te blokkeren?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Opnieuw: de VVD heeft de afgelopen maanden niet alles geblokkeerd. Er zijn wel degelijk grote bewegingen gemaakt, ook vanuit het kabinet. Ik noem het nog een keertje: de hervorming van de sociale zekerheid, maar ook alle wensen die partijen hebben geuit tijdens eerdere debatten en de aangenomen moties. Ik zie daarvan heel veel terug in dit Belastingplan. Ik begrijp ook heel goed dat dat niet voor iedereen voldoende is of dat mensen dat graag anders hadden gezien. Dat is de opdracht die wij de komende weken met elkaar hebben.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Afrondend. Ik snap dat je als VVD eerst naar de rechterkant kijkt, maar als daar partijen zijn die allerlei rare voorstellen doen die niets met het Belastingplan te maken hebben en als twee partijen vervolgens wél redelijke voorstellen doen die ook echt zuiver op het Belastingplan toezien, dan heb je met ook nog 50PLUS en de ChristenUnie een hele brede samenwerking van links tot rechts, van atheïstisch tot christelijk. Als het kabinet aanstuurt op een brede samenwerking, is de vraag waarom de VVD dan niet voor die weg kiest. Wat is dan zó belangrijk dat die route niet kan worden ingeslagen?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Volgens mij zijn er verschillende routes om te komen tot een meerderheid en is deze coalitie nog steeds op zoek naar die brede meerderheid. Er liggen een aantal voorstellen vanuit deze Kamer die daaraan bijdragen. Er liggen ook een aantal voorstellen die wat ons betreft te ver gaan. Dan is het goed dat we het debat met elkaar daar verder over voeren. Dat zal ook de komende dagen moeten gebeuren.

De heer **Schenk** (FVD):
We weten inmiddels dat het coalitieakkoord heilig is en dat de coalitiepartijen hebben afgesproken dat daar niet aan getornd wordt. Dat vind ik echter op geen enkele wijze te rijmen met de antwoorden van de woordvoerder van D66 op de vragen van de heer Klaver. Die gaan blijkbaar met elkaar praten over het zwaarder belasten van vermogen. We weten dat het CDA dat ook wil. Het zou dus heel goed zo kunnen zijn dat het CDA en D66 tegen de wens van de VVD ingaan en dus vermogen zwaarder willen belasten. Wat doet de VVD als dat gebeurt? Wat vindt de VDD ervan als dat gebeurt?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Daar gaan we weer: de als-danvraag. Ik val in herhaling. We gaan ieder amendement dat hier wordt ingediend serieus bekijken. We hebben met elkaar een coalitieakkoord. Daar

staan afspraken in. Daar hebben we elkaar aan te houden. Tegelijkertijd moeten we op zoek naar de brede meerderheid. Die opdracht hebben we met elkaar.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik hoorde mevrouw Van Eijk zojuist zeggen dat de afspraak tussen de drie partijen is dat er niet getornd wordt aan het coalitieakkoord. Oftewel: er wordt niet gestemd voor voorstellen die in strijd daarmee zijn. Dat dreigt echter wel te gaan gebeuren. We hebben de partijleider van het CDA gister op tv gehoord. Die valt de VVD rechtstreeks aan, want hij zegt dat de VVD niet wil bewegen. Hij maakt de VVD daarmee verantwoordelijk voor de impasse waar we in zitten en waardoor het kabinet niet verder kan en geen meerderheid voor het Belastingplan heeft.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Schenk** (FVD):
Hoe zijn de uitspraken van de heer Bontenbal bij mevrouw Van Eijk en de VVD gevallen?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Je kan op verschillende manieren bewegen. Iedere partij heeft daar, denk ik, zijn eigen variant op. Natuurlijk moeten we met elkaar doorpraten over bewegen richting een meerderheid voor dit Belastingplan. Maar we hebben ook met elkaar afgesproken waar we elkaar aan moeten houden.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Schenk** (FVD):
Met alle respect, maar dat is nog niet het begin van een antwoord op mijn vraag. Ik zal 'm voor de duidelijkheid nog een keer herhalen. Ik vroeg naar de mening van de VVD over de uitspraken van de heer Bontenbal, die de rechtstreekse aanval op de VVD inzet en de VVD verantwoordelijk maakt voor de impasse waarin het kabinet zit. Ik krijg een totaal ander antwoord. Misschien heeft mevrouw Van Eijk mijn vraag niet gehoord, maar ik vroeg: wat vindt de VVD van die uitspraken? Wat vindt de VVD ervan dat Bontenbal de VVD verantwoordelijk maakt voor de impasse en het ontbreken van een meerderheid voor het Belastingplan?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb de heer Schenk heel goed begrepen. Ik ga hier niet de uitspraken van de heer Bontenbal recenseren.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Collega Van Eijk zet een paar duidelijke strepen in het zand en beroept zich daarbij op het coalitieakkoord. Nou kan ik als protestant zeggen dat het natuurlijk altijd een kwestie is van interpretatie en exegese. Ik ben benieuwd of de coalitie het eens is over de

exegese van collega Van Eijk. Laat ik de vraag dan zo formuleren: hoe wil collega Van Eijk komen tot een meerderheid in de komende weken?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Volgens mij liggen er een aantal amendementen, onder anderen van de heer Grinwis. Daarin geeft hij invulling aan het koopkrachtpakket en stelt hij een aantal aanpassingen daarop voor. Daar wil ik met een open houding heel constructief op meekijken en meedenken. Ik wil ook heel erg accepteren dat dat niet betekent dat de VVD dan honderd procent haar zin krijgt. Ik weet heel goed wat de consequenties zijn van het verlagen van de arbeidskorting. Ik vind dat dus een heel redelijk voorstel wat een startpunt is van een verder gesprek. Op die manier wil ik er heel graag naar kijken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Daar ben ik mevrouw Van Eijk natuurlijk erkentelijk voor. Het hoort, denk ik, ook bij goed parlementair gebruik om voorstellen in te dienen, die op hun merites te beoordelen en daarover te stemmen. Tegelijkertijd kunnen er ook ongelukken gebeuren als je alleen het spel speelt van amendementen indienen en het wel te zien bij de stemmingen. Welke opvatting heeft mevrouw Van Eijk over haarzelf, of over haar fractie of fractievoorzitter over hoe de rol moet worden opgepakt om tot een stabiele meerderheid te komen, niet alleen in dit huis maar ook aan de overkant, in de Eerste Kamer, zodat de gang van Tweede naar de Eerste Kamer niet een soort grote gok wordt?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik denk dat de heer Grinwis en ik wat dat betreft dezelfde ambitie hebben. Natuurlijk moeten we op zoek naar meerderheden in beide Kamers. Dat doe je met het Belastingplan zoals het er nu ligt als startpunt en met de voorstellen die vanuit de Kamer komen, van welke partij dan ook. Daar kunnen we dan ook verder het gesprek over voeren. De vraag is wel: wat is dan de inhoud van het amendement? Komt dat overeen met de afspraken die we in het coalitieakkoord hebben gemaakt? Als dat niet zo is, is dat een moeilijker gesprek dan een gesprek waarbij je met elkaar nader gaat bepalen hoe je het feitelijk gaat invullen. Maar de schuif van lasten op arbeid naar lasten op vermogen is een hele substantiële en principiële kwestie. Als het gaat om lasten op arbeid, en als we gaan kijken hoe we dat onderwerp met elkaar nader gaan invullen zonder die verhogingen aan de andere kant, waar je ondernemers, spaarders en andere mensen mee raakt, dan heb je een begin van een gesprek. Daar zou ik heel graag naartoe willen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat begrijp ik, en ik denk dat meer mensen in dit huis daarnaartoe willen, maar hoe gaat de VVD-fractie dat organiseren? Tot nu toe zie ik namelijk dat sommige mensen ons toespreken via de media en dat er amendementen worden ingediend, maar constateer ik dat er nog geen gemeenschappelijke landingsgrond is. Wat is dus het plan de

campagne van de VVD, en dan niet voor de echte campagne maar voor de komende week?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dat de fractievoorzitters vanuit de coalitie met de fractievoorzitters en eventueel de woordvoerders vanuit de oppositie met elkaar het gesprek gaan vervolgen, ook na dit debat.

De heer **Klaver** (PRO):
Laten we het eens wat breder trekken en kijken naar het vermogensdomein. Laten we proberen de sfeer hier een beetje goed te houden. Wat is er wel denkbaar op dat terrein voor de VVD? Is het denkbaar dat we de belasting op vermogen gaan verhogen?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Wat mijn fractie betreft niet, nee.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik vond het zelf een goede poging. Maar dan vraag ik me af wat wij dan in hemelsnaam de afgelopen maanden voor gesprek hebben gehad met het kabinet. Keer op keer zijn we komen praten. Iedere keer heb ik gevraagd: "Ligt er een blokkade? Kan hierover gesproken worden? Natuurlijk snap ik dat het over maatvoering gaat." Wat is er dan in hemelsnaam de afgelopen maanden voor toneelstuk opgevoerd door de coalitie en door dit kabinet als mij hier vanavond door de financieel woordvoerder van de VVD wordt verteld dat er eigenlijk helemaal niks kan? Afgelopen zaterdag vierden we de verjaardag van mijn zoon. We hebben de visite afgebeld, want ik werd uitgenodigd om naar het Catshuis te gaan. Dat doe je, want dat hoort bij deze baan; dat weten mijn kinderen ook. Alle keren dat ik dat moet doen, doe ik dat gewoon omdat we hier staan voor het landsbelang. Afgelopen zaterdag heb ik dat ook gedaan. Dan mis ik de verjaardag van mijn kind omdat er gepraat moet worden om een Belastingplan aan een meerderheid te helpen, om hier vanavond gewoon te horen: er kan helemaal niks op vermogen. Wat is er de afgelopen maanden voor toneelstuk opgevoerd door dit kabinet en door deze coalitie?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Als het gaat over de gesprekken die met het kabinet hebben plaatsgevonden, in welke samenstelling dan ook, moet u dat dadelijk aan de minister-president vragen. Dat moet u niet aan mij vragen, want ik was daar niet bij. Er liggen nu een Belastingplan en een derde nota van wijziging waarvan ik vaststel dat daarin heel veel wensen van heel veel oppositiepartijen zijn ingepast. Ik begrijp tegelijkertijd dat dat niet voor iedere oppositiepartij voldoende is, en dat is volgens mij het debat dat we hier met elkaar voeren.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Dit debat krijgt een interessante wending. Het wordt ook des te saillanter dat de fractievoorzitters hier niet zijn. We spreken hier nu over een kabinetscrisis. Het wordt gewoon nog ontkend. Ik weet niet waar de fractievoorzitters nu zijn, maar dit is echt wel een moment om hiernaartoe te komen. Ik heb nog één vraag voor mevrouw Van Eijk. Ze zegt: wij kijken naar het regeerakkoord; we moeten ons houden aan het regeerakkoord en daar kunnen we eigenlijk niet overheen gaan. Een ander ding dat wordt gezegd, is: we moeten de route over rechts doen, want anders valt het kabinet. Ik zie nu een duimpje van JA21 en dat begrijp ik, maar daar bestaan ook een aantal eisen die ingaan tegen het regeerakkoord. Wat is dan de boodschap naar dat deel van de Kamer? Zegt u tegen hen ook: het regeerakkoord is leidend en als het daaroverheen gaat, dan kan het niet?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb gezegd: er is een coalitieakkoord en daar staan afspraken in, onder andere over ons vestigingsklimaat, de belasting voor ondernemers en hele specifieke regelingen. Dat is de afspraak die we met elkaar hebben, dus daar hebben we mekaar ook aan te houden. Tegelijkertijd zie ik ook dat er aanpassingen nodig zijn op het Belastingplan om het aan een meerderheid te helpen.

De **voorzitter**:
Uw vierde keer in deze interruptie, meneer Klaver.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Daarvan liggen er verschillende varianten. Ja, ik kom weer terug op ...

De **voorzitter**:
Uw vierde keer in deze interruptie.

De heer **Klaver** (PRO):
De VVD stort dit land liever in crisis dan samen te werken met PRO. Dit kabinet stort dit land liever in crisis dan van miljonairs een grotere bijdrage te vragen. De VVD is principieel in het uitvoeren van het regeerakkoord als ze kijkt naar het ene deel van de Kamer om tot afspraken te komen. Maar als ik de vraag stel "is het regeerakkoord dan ook heilig als u met het rechtse bondje zou willen samenwerken?", hoor ik: nou, dan kunnen we best kijken naar aanpassingen. De VVD zet hier het mes op de keel van deze coalitie en van dit kabinet. Het is de weg van de VVD of het is helemaal geen weg, of eigenlijk: kabinet weg. Dit is een onverantwoorde manier van politiek bedrijven. Ik had echt gehoopt dat we naar een nieuwe politieke cultuur waren gegaan, waarin we zouden proberen om samen te werken en de verschillen te overbruggen en elkaar te zien. Maar ik zie dat de VVD die afslag niet heeft genomen, nog steeds in de campagnestand zit en met dit kabinet op een muur af rijdt. Dat kunnen we ons in dit land niet veroorloven.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Opnieuw, als we kijken naar waar we vandaan komen en naar het coalitieakkoord dat is

gesloten, dan zien we dat er heel veel bewegingen zijn gemaakt — dat weet de heer Klaver ook — als het gaat om de hervormingen op de sociale zekerheid, om alle oppositiewensen die ingepast zijn in dit Belastingplan. Dat dat nu nog niet voldoende is, begrijp ik ook. Dat die gesprekken moeten worden vervolgd, is logisch. Dat zullen we de aankomende dagen ook doen met elkaar.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik hoop dat de VVD volhoudt. Laat ik daar duidelijk over zijn. Maar ik vraag me ook af waarom er niet ingegaan is op het voorstel van de drie wat mij betreft verstandige partijen. Wat betreft wat er op asiel gevraagd wordt: dat gebeurt; dat voeren ze uit. Sterker nog, de minister van Asiel heeft gezegd dat hij geen dwang wil toepassen. Schrijf het op. Medisch-ethisch een standstill. Daar doen we allemaal bijna hysterisch over in dit land, maar in Rutte II en Rutte III, van 2012 tot 2022, was die afspraak er.

De **voorzitter**:
Komt u tot uw vraag.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dan blijft stikstof over. Daar zijn vier voorstellen voor, die als je ze afpelt allemaal verstandig zijn om te doen voor de voedselzekerheid in Nederland en voor het bedrijfsleven in de agrarische sector. Waarom wordt nou niet geprobeerd daar een afspraak mee te maken?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik constateer dat in de afgelopen weken en maanden in verschillende samenstellingen daarover is gesproken, onder andere met inderdaad SGP, JA21 en de BBB. Ik zie ook dat er wel degelijk beweging is als het gaat om migratie of stikstof. Ik sta hier nu om het Belastingplan met deze Kamer te bespreken. Daarvan constateer ik dat een aantal wensen zijn ingepast die door de oppositie vanuit rechts zijn ingediend in de vorm van moties. Ik heb van deze partijen nog niet gehoord wat zij nog meer nodig hebben in dit Belastingplan om het te kunnen steunen. Dat hoop ik vandaag later in het debat wel te horen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Mevrouw Van Eijk is fiscaal woordvoerder. Dan ben je niet de 23ste backbencher in een vak of in een fractie. Dan ben je bepalend. Dan zit je aan tafel bij dit soort discussies. Waarom wordt er nou niet geprobeerd om hier een oplossing voor te vinden? Nogmaals, het medisch-ethische punt is tien jaar het geval geweest. Daar was de PvdA bij betrokken, D66, ChristenUnie, geen probleem. Asiel. Over de dwang die in de dwangwet zit, zegt de minister: ik wil het niet. Nou, schrijf het dan op. Dan blijft verstandig stikstofbeleid over. Inmiddels gaat er geen week voorbij waarin niet duidelijk wordt dat het beleid van de minister van LVVN gebaseerd is op drijfzand en uiteindelijk de boerensector kapot gaat maken en daarmee het platteland. Dat wil de VVD toch ook niet?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik ga hier in dit debat geen inhoudelijk debat voeren met mevrouw Keijzer over stikstof. De LVVN-begroting gaat nog behandeld worden. Ik heb ook begrepen dat er nog steeds gesprekken plaatsvinden. Daar moet u het debat voeren met de woordvoerder van de VVD die daarover gaat.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Is de modellenwerkelijkheid zó ver binnengedrongen in de VVD-fractie? Iedereen zijn eigen plukje, zonder na te kijken hoe we dat nou tot een mooi geheel kunnen maken, waarbij ook dat vermogensdomein in de fiscaliteit beschermd wordt. Ik zou ook willen zeggen: ga niet mee in het frame van PRO over miljonairs. We hebben er méér nodig in dit land. Dat vond de VVD ook altijd.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Inderdaad, als het gaat om het belasten van vermogen, dan vindt mevrouw Keijzer mij aan haar zijde. Ik heb dat al een paar keer geuit. Ik weet waarom het belangrijk is om die mensen hier te houden, om ervoor te zorgen dat er ondernemers zijn, dat er mooie banen worden gecreëerd en dat die de lonen kunnen betalen. Daar vinden we elkaar. Ik denk dat we dat voldoende beschermen met de inhoud van het Belastingplan, zeker ook met de beweging die we nog gaan maken op box 3.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik heb het even letterlijk opgezocht. "Steun voor de miljonairsbelasting van de coalitie is ondenkbaar", zei u. Niet u, voorzitter. Dat zei de VVD. En ik heb even letterlijk opgezocht wat D66 zei: "Niet ondenkbaar dat coalitie verdeeld stemt." Kunt u alstublieft duidelijkheid geven?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dat kan ik op dit moment dan blijkbaar niet of niet voldoende. We hebben vandaag met elkaar dit debat. We zijn op zoek naar die meerderheid. Ik heb geprobeerd de standpunten van mijn partij hier over te brengen. Ik begrijp heel goed dat niet iedereen het daarmee eens is. Tegelijkertijd constateer ik dat die gesprekken de aankomende dagen nog zullen voortduren.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
D66 gaf als standpunt van de partij dat het niet ondenkbaar was dat de coalitie verdeeld zou stemmen, maar u zegt: het is ondenkbaar dat de coalitie voor een miljonairstaks stemt.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
We hebben afspraken gemaakt in het coalitieakkoord. De heer Dijk kent het standpunt van mijn partij als het gaat om de lasten op vermogen. Onze inzet is juist ook om box 3

over de streep te trekken. Daarover verschillen wij dus van mening. Tegelijkertijd realiseer ik me heel goed dat er, om tot een meerderheid in deze Kamer te komen, nog bewegingen nodig zijn. De aankomende dagen zal blijken welke dat zijn. Daarover zullen wij ook binnen de coalitie de gesprekken voeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
De VVD neemt dus haar woorden terug dat het ondenkbaar is dat de coalitie verdeeld stemt over een miljonairstaks en dat er dus een miljonairstaks komt. Die woorden neemt u terug.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik ga niet vooruitlopen op als-danvragen.

De **voorzitter**:
Meneer Grinwis.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Als-dan? Dat is nu.

De **voorzitter**:
Neeneenee, meneer Dijk. We hebben dit één keer gedaan, maar dit zijn ...

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Maar dit is geen als-danvraag; ik vraag of mevrouw Van Eijk haar woorden aanpast.

De **voorzitter**:
Ja, maar weet u wat een beetje het punt is? Ik kan nu bij verschillende leden opnieuw een vierde vraag toestaan.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dat zou heel goed zijn, voorzitter.

De **voorzitter**:
U krijgt hetzelfde antwoord en mevrouw Van Eijk gaat over haar antwoorden.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Het is toch niet ondenkbaar? De VVD-fractie heeft anders gestemd dan D66 en het CDA over de motie van collega Stultiens, inzake het niet laten toenemen van het voordeel van de hypotheekrenteaftrek, mocht het tarief in de tweede schijf stijgen, zoals voorgesteld door het kabinet. De VVD-fractie heeft ook anders gestemd dan het CDA en D66 over de papieren schenkingen, waarvoor ik zelf een voorstel heb gedaan om de rente wat te verlagen. Dat is geen onredelijk voorstel. Waarom is het dan nu wel ondenkbaar dat de coalitiepartijen bij diverse amendementen op het Belastingplan gescheiden of gesplitst

zouden stemmen, bij amendementen die belangrijk kunnen zijn om de meerderheid te verbreden?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Het gaat dan vaak ook nog om amendementen die tegen elkaar inwerken, dus je kunt ze niet zomaar naast elkaar leggen. Dat is precies wat je als coalitie ook gezamenlijk moet wegen. Ik realiseer me heel goed dat daarvoor ook een meerderheid in deze Kamer nodig is.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Betekent dit dat mevrouw Van Eijk zegt dat uit die gezamenlijke weging de volgende conclusie kan worden getrokken: de VVD stemt hiertegen, de andere twee stemmen hiervoor en daarmee houden we zicht op een bredere meerderheid voor het hele Belastingplan, waar de VVD vervolgens ook voor stemt?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik ga geen conclusies trekken over hetgeen de aankomende dagen nog gaat gebeuren, meneer Grinwis.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dan een andere vraag: wat betekenen budget en begrotingsdiscipline nog voor de VVD? Wij hebben namelijk een novelle gekregen, met opnieuw daaraan voorafgaand een brief. Daarin loopt het budgettaire gat op tot 17,5 miljard tot en met 2040. Als je daar de dekking uit de meevallers bij de hersteloperatie van afhaalt — dat is eigenlijk geen dekking en gaat tegen de begrotingsregels in — is dat zelfs bijna 21 miljard. Structureel is dat 86 miljoen, terwijl het vorige voorstel van het kabinet van eind september, begin oktober nog een structureel overschot van 454 miljoen en een totaal gat tot 2040 van 7,7 miljard had. Dat kan een partij die altijd is gegaan voor budget en begrotingsdiscipline, voor het principe dat de laatste euro gedekt moet zijn, toch niet zomaar over haar kant laten gaan?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
De heer Grinwis weet ook hoe de begrotingsregels werken. Daar kun je het mee eens zijn of niet. Maar ook de novelle box 3 is structureel gedekt binnen deze kabinetsperiode. Ik hoor de heer Grinwis zeggen: op enkele tientallen miljoenen na. De heer Grinwis heeft zijn cijfers vandaag beter op orde dan ik. Daarmee voldoet die wat ons betreft aan de begrotingsregels, zeker ook als het gaat om de grote beweging die wij hier met elkaar moeten maken.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik vroeg mij eigenlijk af, in de richting van mevrouw Van Eijk, of het voor de VVD in deze

coalitie bespreekbaar en denkbaar is dat het kabinet zakendoet met de Groep Markuszower.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb in de afgelopen weken vastgesteld dat er door verschillende partijen in verschillende samenstellingen met het kabinet is gesproken en dat er een aantal wensen op tafel zijn gelegd. Voor de Groep Markuszower in combinatie met 50PLUS is het ingepast als het gaat om veiligheid. Als dat betekent dat de heer Markuszower bereid is om dit Belastingplan te steunen, dan steunt hij dit Belastingplan.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De heer Markuszower vraagt iets en het kabinet geeft dat, en de heer Markuszower steunt vervolgens het Belastingplan: dat klinkt niet echt toevallig. Dat heeft een beetje de schijn van een deal. Ik heb het idee dat de VVD naast het leggen van een hele hoop blokkades op een hele hoop onderwerpen ook gewoon de samenwerking met Markuszower door dit kabinet heen probeert te drammen. Ik heb net andere woordvoerders gehoord die toch wel enige vorm van afstand namen van uitspraken die er door de heer Markuszower zijn gedaan, maar voor de VVD is het allemaal prima. Sterker nog, de minister van Financiën overlegt volgens de heer Markuszower heel graag met de heer Markuszower.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dus hoe zit dat nou?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb hier zelf niet met meneer Markuszower over gesproken. Ik stel vast dat verschillende partijen in verschillende samenstellingen met het kabinet hebben gesproken, dat er hier in de Kamer ook meerdere moties zijn ingediend en dat het kabinet heeft gekeken hoe het bepaalde wensen kan inpassen in het Belastingplan maar ook in andere begrotingen. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan bepaalde partijen. Op het gebied van veiligheid is dat richting 50PLUS en richting de heer Markuszower gebeurd.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Volgens mij — ik moet het dan maar duiden omdat er geen duidelijk antwoord komt — is er als er wensen worden geuit in de richting van de minister van Financiën, die worden ingepast en de heer Markuszower het steunt, gewoon een deal. Dat kunnen andere coalitiepartijen dan ontkennen. Mevrouw Van Eijk kan dat dan ook met een aantal woorden omkleden, omdat het misschien voor haar ongemakkelijk is. Mijn conclusie is

gewoon dat dit kabinet vist in een hele troebele vijver, in een extreemrechtse vijver. Dat is zorgelijk.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Dat zijn de woorden van de heer Van Baarle.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb, denk ik, dezelfde uitdaging als de heer Oosterhuis: kijken wat er in mijn tekst nog relevant is om te noemen. Bij de Algemene Financiële Beschouwingen is uitgebreid gesproken over hoe we ervoor zorgen dat mensen meer geld te besteden hebben. Dan heb je het koopkrachtpakket in drie stappen, waarin dus ook voor '27 de zogenoemde vrijheidsbijdrage feitelijk is geschrapt.

Het amendement van de heer Grinwis en mevrouw Van Brenk. Ik wil echt een open en constructieve houding aannemen in het denken over de exacte invulling van het amendement. Ik realiseer me dat we dan ook niet honderd procent onze zin gaan krijgen. Ik wil dus wel degelijk meedenken en meewerken.

Hetzelfde geldt voor de invulling van de fiscale taakstelling die nu nog in de boeken staat. Ik begrepen dat het kabinet daarvoor richting de Voorjaarsnota met een voorstel gaat komen. Als er echter nu al vanuit partijen suggesties zijn die middels moties aan het kabinet worden meegegeven, dan ben ik alleszins bereid om daarin mee te kijken.

Voorzitter. Het is veel te ingewikkeld dat mensen eerst belasting moeten betalen en dat dan weer terugkrijgen in de vorm van toeslagen. Dat moet anders, maar de discussie over de hervorming van ons belasting- en toeslagenstelsel duurt lang, veel te lang. We lopen vast als het gaat om het vereenvoudigen van het stelsel. Het kabinet komt voor het einde van '26 met een plan voor concrete mijlpalen in de tijd. Afschaffen van toeslagen en inkomensafhankelijke regelingen heeft wat ons betreft prioriteit. We staan open voor ideeën uit de Kamer om dat proces te versnellen en het goede gesprek hierover met elkaar te voeren.

We hebben ook onderhandeld over lagere belasting voor ondernemers, zodat ze de ruimte hebben om te investeren, uit te breiden, voor banen te zorgen. Zij vormen immers de plek waar het geld wordt verdiend waarmee we onze economie kunnen laten groeien. Die groeiende economie hebben we nodig om te betalen wat we in ons land belangrijk vinden: goede zorg, goed onderwijs, agenten en militairen om ons veilig te houden. Dat vraagt wel om een overheid die zelf zuinig aan doet, die zich met de juiste dingen bezighoudt en mensen niet in de weg zit. Dus ook daar wordt hard aan gewerkt.

Voorzitter. De VVD wil dat onze economie groeit, structureel minimaal 1,5% per jaar. Het belastingstelsel moet daar ondersteunend aan zijn. Bij iedere beslissing die wij nemen

over een belasting moeten we ons afvragen of onze economie ervan groeit, en of die de groei niet in de weg staat. Bij internationale belastingregels moet het uitgangspunt zijn dat deze voor iedereen gelden, zonder uitzondering: een gelijk speelveld zodat onze bedrijven concurrerend kunnen blijven.

De VVD zal ervoor blijven zorgen dat bedrijven zich graag in ons land willen vestigen en niet zodanig worden tegengewerkt dat ze ons land verlaten en de banen meenemen. Dat laten we niet gebeuren. We blijven dus werken aan verbeteringen en we zullen ons verzetten tegen voorstellen die dat bedreigen. Of het nu gaat om de verhoging van de winstbelasting, het versoberen of afschaffen van de innovatiebox, de deelnemingsvrijstelling, de verliesverrekening, de expatregeling of de bedrijfsopvolgingsregeling, de VVD doet daar niet aan mee. Kan de minister-president bevestigen dat een stabiel fiscaal vestigingsklimaat van groot belang is?

Mkb'ers die goede ideeën hebben voor de producten van de toekomst, geven we meer middelen om daarmee aan de slag te gaan. Door boeren hun investeringen sneller te laten afschrijven, kunnen ze innovaties makkelijker financieren. Industrie die te maken heeft met hoge energiekosten, helpen we met de rekening. En ondernemers die hun werknemers deels uitbetalen in aandelen, laten wij daar minder belasting over betalen.

Ondernemers zitten soms klem. We moeten hen dan vooruithelpen. Denk aan ondernemers die om welke reden dan ook hun pensioen-bv niet kunnen beëindigen. Ze blijven zitten met administratieve lasten, fiscale risico's en hoge advieskosten. Met de Wet toekomst pensioenen wordt het Nederlandse pensioenstelsel ingrijpend vernieuwd. Misschien is dat het moment om de resterende knelpunten van het oude pensioenstelsel in eigen beheer op te lossen.

Voorzitter. Ik wil graag twee maatregelen uit het pakket Belastingplan eruit lichten; de staatssecretaris van Financiën is hier immers ook. Ik begin met de maatregel om de innovatiebox toegankelijker te maken voor het mkb. Het bedrag waarover mkb-bedrijven met goede nieuwe ideeën voor de toekomst van deze regeling kunnen profiteren, wordt verruimd. Dit betekent dat meer innovatieve ondernemingen minder winstbelasting hoeven te betalen. Dit is een prima voorstel, dat bijdraagt aan een groeiende economie en aan hoe we als land in de toekomst ons geld gaan verdienen. Maar het kan beter, bijvoorbeeld door mkb-bedrijven aan te laten sluiten bij het aantal Wbso-uren. Zo jagen we groei en innovatief ondernemerschap aan.

De VVD is trots op het feit dat het is gelukt om een aantrekkelijke fiscale regeling voor aandelenopties te introduceren. Daar is mijn fractie blij mee. Tegelijkertijd is de regeling complex. Zou een durfkapitaalinvestering niet direct moeten resulteren in de kwalificatie startup en scale-up? Een subjectieve toets op een innovatief, schaalbaar en herhaalbaar bedrijfsmodel kan dan achterwege blijven. Graag een reactie hierop van de staatssecretaris.

Wat nog ontbreekt in het instrumentarium voor fiscale stimulering van startups en scale-ups, is een prikkel voor vroegefase-investeringen door vrienden, familie en fools, naar het voorbeeld van de Britse SEIS- en EIS-regelingen. Ik ben blij met de toezegging van de staatssecretaris om voor de Voorjaarsnota met concrete voorstellen te komen.

Voorzitter. Nederland vraagt om een politiek die problemen oplost. De VVD wil die verantwoordelijkheid nemen, samen met deze coalitie. Het kabinet heeft de afgelopen maanden de hand uitgestoken naar andere partijen. Dat steunen wij, want dat is hoe je in dit land dingen bereikt. We willen Nederland vooruithelpen en niet op slot zetten. En laten we voor ogen houden dat het Belastingplan over zo veel meer gaat dan alleen het verhogen of verlagen van de belastingen. Het gaat over de vraag hoe we Nederland financieel gezond houden en er tegelijkertijd voor zorgen dat werken, ondernemen en investeren aantrekkelijk blijft. Het gaat over maatregelen die belangrijk zijn voor onze samenleving. Denk aan de nieuwe vrijstelling van de overgangsbelasting voor woningcorporaties en de ruimere mogelijkheid voor het aftrekken van rente voor woningcorporaties. Dit zijn maatregelen die zorgen voor meer investeringsruimte om huizen te bouwen.

Daar ga ik het bij laten, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Van Eijk. Dan is het woord aan de heer Hoogeveen namens JA21 in de eerste termijn.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter. Iemand vroeg mij laatst wat ik zou doen als ik het economisch en financieel beleid van Nederland mocht bepalen. Mijn antwoord was simpel: snij in de overheidsuitgaven, dereguleer de economie en verlaag de belasting op arbeid én op vermogen. Ik ben ervan overtuigd dat we in Nederland met dat beleid economisch veel harder zullen groeien: 2% of misschien wel 3% per jaar, in plaats van de magere procentjes van tegenwoordig. In de tweede helft van de jaren 80 en in de jaren 90 groeide onze economie gemiddeld met 3% per jaar. Waarom zouden we dat vandaag niet meer kunnen?

Bezuinigingen, deregulering en belastingverlagingen, dat is het recept voor economische groei. Zoals president Ronald Reagan het ooit zo mooi zei: get of my back, get out of my pocket. Met andere woorden: overheid, laat burgers en bedrijven zo veel mogelijk met rust en laat hen zelf hun zuurverdiende geld uitgeven of investeren in de economie, dan komt de groei vanzelf.

Voorzitter. Ik zei het al bij de Algemene Financiële Beschouwingen en het wetgevingsoverleg: het Belastingplan 2027 is bepaald geen JA21-plan. Toch heeft JA21 deze zomer en de afgelopen weken hard gewerkt om het Belastingplan bij te sturen. Daarom denk ik dat het belangrijk is om te benadrukken wat er dankzij dat JA21 wél is

bereikt in het plan dat vandaag voor ons ligt. De vrijheidsbijdrage voor burgers wordt in 2027 verder gecompenseerd. De accijnskorting op benzine en diesel blijft een jaar langer bestaan, waardoor men minder kwijt is aan de pomp. De vrachtwagenheffing is dit jaar tijdelijk met 22,3% verlaagt, wat goed is voor 80 miljoen euro lastenverlichting. Het hoogste tarief van de vliegbelasting gaat omlaag naar Duits niveau. De innovatiebox voor het mkb wordt verruimd, waardoor ondernemers over een groter bedrag aan innovatiewinst belastingvoordeel kunnen krijgen.

Voorzitter. Het staat niet in het Belastingplan, maar ook op box 3 zien we eindelijk beweging. Het gaat om een beweging weg van de vervloekte vermogensaanwasbelasting op aandelen en richting een vermogenswinstbelasting. De voorgestelde verslechteringen van de heffingsvrije grenzen, waardoor de spaarders en kleine beleggers werden gepakt, is geschrapt. Dankzij JA21 wordt de dekking nu gezocht in box 2 en de lagere kostenraming van de tegenbewijsregeling, conform mijn toentertijd nog verworpen motie. De tarieven in box 2 gaan zelfs tijdelijk omlaag om extra geld naar voren te halen. Waardering van onze kant aan het kabinet voor deze punten en stappen.

Voorzitter. Tegelijkertijd is het Belastingplan duidelijk een product een van een minderheidskabinet, met lastenverzwaringen omdat fundamentele keuzes om te snijden in de uitgaven niet worden gemaakt. Neem ontwikkelingshulp, de peperdure gratis kinderopvang en het alsmaar uitdijende sociale vangnet. Om aan te geven hoe ver dat gaat: onder het mom van pecunia non olet was dit kabinet zelfs aan het verkennen hoe het extra belasting kon heffen over luiers. Daar is gelukkig vanuit de Kamer, met dank aan de heer Dijk, een stokje voor gestoken.

Voorzitter. Ondanks de koopkrachtcompensatie blijft de vrijheidsbijdrage voor burgers staan. De vrijheidsbijdrage voor bedrijven blijft dat overigens ook, met hogere werkgeverspremies. De vliegbelasting voor korte en middellange afstanden blijft hoog. Aan de hoge belasting op gas wordt niets gedaan, terwijl steeds meer huishoudens moeite hebben om hun energierekening te betalen.

Voorzitter. Los het punt dat lastenverzwaringen überhaupt nooit leuk zijn, heb ik nog een aantal vragen. Zoals mevrouw Van Eijk zei: de staatssecretaris zit er ook, dus een aantal vragen aan de staatssecretaris. Allereerst heb ik een vraag over de dekking van de koopkrachtreparatie. De koopkrachtplaatjes van het kabinet lijken namelijk alweer achterhaald. Volgens de laatste cijfers van de Rabobank dalen de koopkrachtcijfers volgend jaar met 1,2%. De Rabobank wijdt de verslechtering van de koopkracht aan hogere benzine- en energieprijzen, iets waar JA21 al geruime tijd voor waarschuwt. Hoe kijkt het kabinet naar deze cijfers? Hoe waardeert het kabinet de laatst voorgestelde koopkrachtmaatregelen in het licht hiervan?

Daarnaast boekt het kabinet vanaf 2028 structureel 290 miljoen euro op fiscale regelingen. Welke regelingen dat zijn, zegt het kabinet niet. Mijn vraag is dan ook: betekent dit dat we bij de Voorjaarsnota opnieuw gaan onderhandelen over

lastenverhogingen? Klopt het dan ook dat we nu een dekking hebben waarvan niemand nog weet wie daar uiteindelijk de rekening van gaat betalen? Dan zijn we vandaag met z'n allen bezig om lastenverzwaringen te compenseren, maar zijn er mogelijk nieuwe lastenverzwaringen in het voorjaar.

Voorzitter. Dan de vrijheidsbijdrage voor 2028. Ik heb het zojuist gehad over de koopkrachtreparatie voor 2027, maar daarmee zijn we er nog niet. Het kabinet wil de ophoging van de vrijheidsbijdrage voor 2028 vooralsnog in dit Belastingplan laten staan. Ik vind het opvallend dat bijna niemand het daarover heeft. Het gevolg is namelijk dat de Nederlandse burger in 2028 alsnog wordt geconfronteerd met een extra lastenverzwaring van bijna 2 miljard euro. Waarom moet de Kamer daar nu al mee instemmen? Daar is geen enkele technische noodzaak voor. Ook dat erkende de staatssecretaris tijdens het WGO. Dit kan dus net zo goed naar het Belastingplan van 2028, wanneer de inflatiecijfers bekend zijn. Dat is wel zo zuiver. Het enige wat het kabinet ermee wint, is dat het een jaar eerder zekerheid heeft over de dekking voor defensie. Daar staat tegenover dat de Kamer volgend jaar haar onderhandelingspositie met het minderheidskabinet kwijt is. Mijn oproep aan het kabinet is dus: haal dit uit het Belastingplan van 2027; laat de kostenpost gereserveerd staan, maar laten we volgend jaar gewoon een betere oplossing zoeken.

Voorzitter. Dan de vliegbelasting. Het kabinet heeft het hoogste tarief aangepast aan het Duitse niveau, waarvoor dank. Waarom gebeurt dat echter niet voor de korte en middellange vluchten? Voor een korte vlucht betalen passagiers in Nederland ruim €31, tegenover €13 in Duitsland. In België ligt het tarief voor veel vluchten op €7 tot €10. Dat is toch geen gelijk speelveld? Een gezin van vier dat bijvoorbeeld naar Marrakesh vliegt, betaalt vanuit Nederland straks bijna €200 aan vliegbelasting en vanuit België slechts €28. Dan moet je niet gek opkijken als mensen voortaan vanaf Brussel of Düsseldorf vertrekken. Dat raakt Schiphol en onze luchtvaartsector, met alle gevolgen voor het investeringsklimaat. Hier kan het kabinet zeker amendementen op verwachten.

Dan heb ik nog een vraag, over de vliegbelasting en het Herstel- en Veerkrachtplan. In zijn brief schrijft de staatssecretaris dat Nederland zich heeft gecommitteerd aan 400 miljoen extra belastingopbrengsten voor de Europese Commissie. Verderop stelt hij dat we daarom een minimumtarief van €23,84 per passagier moeten hanteren. Waar zijn we nou precies aan gebonden? Aan die 400 miljoen of aan het minimumtarief? We kunnen het lage tarief toch wel onder de €23,84 brengen, zolang we de afgesproken opbrengst maar halen? Kan de staatssecretaris daarom de letterlijke afspraken met de Europese Commissie naar de Kamer sturen?

Dan box 3, voorzitter. Ik zei het al aan het begin van mijn bijdrage: ook op dat punt heeft het kabinet eindelijk een belangrijke beweging gemaakt. De grootste vraag bij box 3 lijkt inmiddels niet zozeer meer bij de dekking te liggen, maar bij de uitvoering. Er ligt inmiddels een zeer kritisch advies van de Raad van State, die de invoering van de novelle

per 2028 niet verantwoord acht. Sterker nog, de Raad van State adviseert om de Wet werkelijk rendement in te trekken en in 2030 in één keer over te stappen naar een nieuw stelsel. Het kabinet kiest voor een tussenstap in 2029, waarbij een groot deel van het vermogen onder de vermogenswinstbelasting komt en een restcategorie, zoals cryptomunten, voorlopig nog onder de vermogensaanwasbelasting blijft vallen, om vervolgens in 2030 alsnog naar een volledige vermogenswinstbelasting te gaan.

Ik wil daarom van de staatssecretaris weten waarom hij denkt dat invoering in 2029 nu wel haalbaar is. De Belastingdienst heeft immers al een negatieve uitvoeringstoets afgegeven voor 2028. Bovendien blijven we door dit uitstel in 2028 nog een jaar langer zitten met het huidige forfaitaire stelsel en de tegenbewijsregeling. Dat veroorzaakt een forse budgettaire derving. Ik zie dat het kabinet dit in de nieuwe ramingen heeft verwerkt, maar hoe robuust is die dekking? Wat gebeurt er als ook 2029 niet haalbaar blijft? Moeten we dan opnieuw zoeken naar miljarden aan dekking?

Voorzitter. Ik heb een laatste vraag over box 3. Een jaar langer tegenbewijsregeling is een forse aderlating voor de vastgoedsector. We moeten ook rekening houden met de mogelijkheid dat de Wet werkelijk rendement uiteindelijk helemaal geen meerderheid in de Eerste Kamer haalt. Ik heb daarom eerder een motie ingediend, die ook is aangenomen, om in dat geval het realisatieregime voor vastgoed afzonderlijk wettelijk te kunnen invoeren. Dat regime is inmiddels al uitgewerkt. Kan de staatssecretaris toezeggen dat deze mogelijkheid nadrukkelijk openblijft of wellicht zelfs dient als een alternatieve route richting vermogenswinstbelasting in 2030?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Begrijp ik nou goed dat het advies van de JA21-fractie aan het kabinet is: luister naar het advies van de Raad van State, ga niet door op het spoor van een novelle en de huidige wet proberen te verbeteren, maar dien in één keer een goede wet met betrekking tot vermogenswinst in, integraal, voor alle vermogenscomponenten?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Nee. Wij van JA21 zijn er een voorstander van om de route die het kabinet heeft uitgestippeld, door te zetten. Alleen, ik heb wel wat vragen. Het is als controleur van de regering mijn taak om kritisch te kijken naar het Raad van Stateoordeel dat is gegeven. Daar moeten we wel iets mee. Daar moeten we het debat over voeren.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Maar wat moeten we er dan mee volgens collega Hoogeveen? Wat wil hij doen met die vijf rode vlaggen bij de Belastingdienst, met het commentaar van de Nederlandse Vereniging van Banken en met het dictum van de Raad van State? Formeel is het dictum c, maar de facto is het dictum d. Wat wil JA21 daar dan mee doen?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Bij ons staat voorop dat die vervloekte aanwasbelasting zo snel mogelijk verleden tijd is.

Daar moeten we ons maximaal voor stretchen. Maar we moeten ook niet negeren dat bepaalde zaken niet kunnen. Als de banken zeggen "we kunnen het niet", kan het niet. Daar willen we wel naar luisteren. Daarom vraag ik de staatssecretaris hoe hij hiernaar kijkt. Ik neem die antwoorden mee naar het wetgevingsoverleg. Dan kunnen we het er daar verder over hebben.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dit debat gaan wij maandag uitgebreid vervolgen. Ik heb nog één vraag. Nou, ik heb er eigenlijk twee, dus ik moet even kiezen. Mijn eerste vraag is welke amendementen de heer Hoogeveen van JA21 nog gaat indienen op het Belastingplan die voor hem en zijn fractie belangrijk zijn om het Belastingplan te kunnen steunen? Of kunnen ze het Belastingplan sowieso steunen? Mijn tweede vraag is: welke budgettaire discipline vindt de heer Hoogeveen belangrijk, gezien het enorme budgettaire gat dat met die novelle wordt geslagen in vooral de jaren dertig?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat zijn twee vragen ineen; dat is slim gedaan. Wat betreft de amendementen: daar ben ik nog mee bezig. Ik wilde dit debat eerst afwachten. Ik heb een aantal amendementen klaarliggen. Zoals ik heb aangekondigd, komt er sowieso iets over de vliegbelasting. Ik wil ook zeker nog kijken naar de vrijheidsbijdrage. Ik heb er dus een aantal klaarliggen. Die liggen nog bij Bureau Wetgeving. Nogmaals, ik wil even het debat afwachten en dan kijken we verder.

Uw tweede vraag ging over de budgettaire derving ten aanzien van box 3. Ik sluit me geheel aan bij wat collega Van Eijk net zei. Ik zie een dekking waarmee deze kabinetsperiode ook gewoon is gedekt. Het is, op een aantal tientallen miljoen na, ook structureel gedekt. Dan ligt er na deze kabinetsperiode inderdaad een opgave. Geheel in lijn met mijn bijdrage, doen we dit wat ons betreft vanuit het uitgavenkader. Als we het dan toch hebben over een gebrek aan dekking: toen die hele SZW-hervorming van tafel werd geveegd, werd er taart gegeten en werden er vlaggetjes opgehangen, maar werd er helemaal niet de vraag gesteld hoe die dekking precies in elkaar stak. Ik vind dat het kabinet daar een uitstekende oplossing voor heeft bedacht, namelijk met die kaasschaafmethode als achtervang: gewoon op het uitgavenkader korten. Dat is uitstekend.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik heb twee keer een voorstel ingediend met het verzoek om de vrijheidsbijdrage niet te heffen uit het Arbeidsongeschiktheidsfonds, via de werkgevers. Dat voorstel kon op steun van JA21 rekenen. Toch heeft het kabinet dit in het Belastingplan staan. Ik heb een amendement met daarin het voorstel om dit gewoon niet te doen. Ik vroeg me af of JA21 dat kan steunen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat ligt aan de dekking.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Er zit geen dekking bij; het is gewoon het niet heffen van premie op het Arbeidsongeschiktheidsfonds; wij willen geen vrijheidsbijdrage daarop.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Oké. Ik wil ook weleens dat het kabinet dingen wel of niet doet, maar ik probeer daar dan wel altijd een dekking bij te vinden. Wij hebben met de drie partijen ook voorstellen gedaan richting het minderheidskabinet. Daarbij hebben we netjes bekeken of die ook klopten onder de streep qua dekking. Als u rücksichtslos een amendement zonder dekking indient, dan kan ik wel zeggen dat ik ernaar ga kijken, maar dan denk ik niet dat ik het ga steunen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
De dekking van het niet verhogen van de arbeidsongeschiktheidspremies is dat er minder geld gaat naar de NAVO-taks.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat klopt, maar uiteindelijk heb je gewoon te maken met een inkomsten- en uitgavenkader. We moeten ook een beetje deugdelijk begroten in dit land. Ik heb vanochtend een debat gehad met de minister van Financiën over de eurozone. De cijfers van omringende landen liegen er niet om; zij hebben hun begrotingen in een soepzooitje laten lopen. Daar zou ik ook niet voor willen tekenen. We kunnen het hebben over het schrappen van de vrijheidsbijdrage. Daar ben ik helemaal voor; tot uw dienst. Maar laten we dan wel samen bekijken hoe we dat dekken.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik was bijna klaar.

Voorzitter, tot slot. De Belgische oud-premier Jean-Luc Dehaene zei ooit: politiek draait op meerderheden; al de rest is poëzie. Die meerderheid is nou precies waar het dit kabinet aan ontbreekt, in de Tweede Kamer, maar al helemaal in de Eerste Kamer. Daarom is het belangrijk dat we dit Belastingplan zien als een cruciaal puzzelstuk in de zoektocht naar die meerderheid. Zoals ik mijn toespraak al begon, is dit Belastingplan geen JA21-plan. Dat is het nog steeds niet, want JA21 pleit voor lastenverlichtingen, die betaald moeten worden uit forse bezuinigingen; dat vindt hierin te weinig plaats. Maar er zit voor ons voldoende beweging in om verder te praten over de rest van de

onderwerpen, om te bezien hoe het kabinet die begeerde meerderheid alsnog in beide Kamers kan halen. Ik wens het kabinet daarin alle sterkte en wijsheid toe.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Wat dacht de heer Hoogeveen toen hij in het advies van de Raad van State las dat de tegenbewijsregeling waarschijnlijk veel minder duur zou zijn dan steeds gedacht?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat klopt. Ik heb toentertijd ook een motie ingediend waarin stond: bekijk nou eens serieus of dat als dekking zou kunnen worden gebruikt voor de hele box 3-soap. Toen zei de staatssecretaris in zijn antwoord: dat is inderdaad heel aantrekkelijk, omdat het bedrag aan daadwerkelijk gerealiseerde teruggaven en enveloppen veel minder is dan de geraamde miljarden ervoor. Ik vind het dus heel erg verstandig dat het kabinet uiteindelijk toch overstag is gegaan om die miljarden aan te wenden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Het geeft ook te denken. We hebben hier een soap — ik denk dat dat wel de juiste kwalificatie is — rondom box 3. Dit speelt al jaren. Er wordt telkens weer iets opgetuigd wat dan weer strandt bij de Hoge Raad, omdat er dan weer "onvoldoende balans" is en het eigendomsrecht in het geding is. Wij emmeren hier maar over door met elkaar. Moeten we niet ook eens met elkaar denken over een goede kostenaftrek in dit systeem? Dit kan namelijk nog wel even een paar jaar duren. Het wordt jaar op jaar uitgesteld, lijkt het wel.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat klopt. Ik denk zeker dat dat goed is. Ik denk ook dat het eigenlijk goed is om überhaupt kritisch te kijken naar hoe nu de Wet werkelijk rendement zoals die in de Eerste Kamer ligt precies in elkaar steekt. We hebben het nu over de novelle. Die zou dan het dictum of in ieder geval het advies c hebben gekregen van de Raad van State. De Wet werkelijk rendement had ook een advies c van de Raad van State. We zijn er ook nog helemaal niet over uit of er als die wordt ingevoerd met die vermogensaanwasbelasting uiteindelijk alsnog een uitspraak gaat komen van de Hoge Raad om hier een streep door te trekken. Dus, ja. Ik ben er helemaal voor om een goede kosten-batenanalyse te maken en te kijken hoe we een deugdelijk systeem kunnen invoeren voor vermogenswinstbelasting dat eerlijk is.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Zo zie je maar weer, hoe die dictums c van de Raad van State soms anders worden gewogen. Zo is dan maar het leven. Laten wij in ieder geval proberen om verstandig beleid te voeren waardoor vastgoedbeheerders willen blijven verhuren omdat het rond te rekenen is. Laten we ook met elkaar even goed naar die kostenaftrek kijken. Daar

wordt wat mij betreft onvoldoende rekening mee gehouden, waardoor het nog onaantrekkelijker wordt om te blijven verhuren en daar is juist zo'n behoefte aan.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik hoorde geen vraag. Nogmaals, ik ben het ermee eens als je kijkt hoe vastgoedondernemers hierdoor met de handen in het haar zitten. Zeker, daar moeten we absoluut naar kijken.

De **voorzitter**:
Meneer Klaver en dan is het woord aan mevrouw Inge van Dijk.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik hoorde de heer Hoogeveen het hebben over amendementen die er nog aankomen. Nou, die gaan we zien. Als ik het goed begreep, gaan die over de vrijheidsbijdrage en de vliegbelasting. Ik dacht dat de eisen die er eerder lagen, in het bondje dat er is op rechts, ook zagen op stikstof, op dat de stikstofbrief van tafel moet, op dat er wat betreft medisch-ethisch geen verdere stappen mogen worden gezet en ook op de Spreidingswet, dat het dwangelement daar helemaal uit moet. Zijn dit nou aanvullende eisen daarbovenop of zijn deze twee amendementen de vervanging van die eisen?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Wij hebben onze inzet op tafel gelegd, ook ten aanzien van het Belastingplan. Daar sta ik hier nu voor. Ik sta hier als woordvoerder Financiën over het Belastingplan. Maar wij hebben natuurlijk ook met de drie partijen, en wij als JA21 sowieso vanaf het begin, gezegd: wij willen praten over het Belastingplan en daar willen we over onderhandelen, maar er moet ook boter bij de vis op migratie. Wij willen graag het kabinet aan een meerderheid helpen in de Tweede Kamer en in de Eerste Kamer. Daar staan wij nu voor. Wij doen, denk ik, een ridderlijk voorstel om met het kabinet te onderhandelen over een breed akkoord op het gebied van deze thema's en daar bieden wij een meerderheid voor. Dus het klopt eigenlijk, wat de heer Klaver zegt.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik had een vraag, maar als mensen je gelijk geven, moet je dat per definitie altijd omarmen. Als ik het goed begrijp, zegt de heer Hoogeveen hier: we hadden onze eisen als het gaat over stikstof, op het gebied van medisch-ethisch en op het gebied van de Spreidingswet, en daar komen twee voorstellen specifiek op het Belastingplan bij. Klopt dat?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Wij hebben een aantal zaken genoemd. Wij hebben bijvoorbeeld gekeken naar de vrijheidsbijdrage. We hadden het over het in stand houden van de startersaftrek. We hebben gezegd: verlaag de btw op sierteelt. We hebben gekeken naar het verhogen van de mkb-winstvrijstelling. Dat hebben wij op tafel gelegd als drie partijen. Daarnaast hebben wij nog een aantal immateriële eisen. Die zijn al lang bekend bij het kabinet. Wij

zeggen nu als drie partijen tegen het kabinet: we hebben nu het Belastingplan, kom nu om de tafel en ga onderhandelen. We bestellen pizza. We boeken een avond vrij en we gaan kijken of we een landingszone kunnen vinden. Dat is wat we zeggen tegen het kabinet, met die eisen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Een pizza-avond om hier eens over door te praten, kan geen kwaad. Dan begrijp ik het volgens mij goed. Ik was gewoon even in verwarring. Dit waren namelijk de hele tijd de eisen van JA21 en het bondje op rechts. Ik hoorde daar nu niks over in het debat, dus ik dacht: ik moet toch heel even vragen hoe het ervoor staat. Ik concludeer dat de eisen van JA21, de SGP en de BBB … Jullie trekken met elkaar op. Heel goed trouwens. Ik moedig van harte aan dat er wordt samengewerkt hier in het parlement. Op het gebied van stikstof, migratie en medisch-ethisch staan de eisen dus nog steeds. Dat is nog steeds de vraag die bij dit kabinet ligt, waarop geleverd moet worden als voorwaarde voor steun voor het Belastingplan. En daar aanvullend op zijn er nog wensen specifiek ziend op het Belastingplan en die komen nog in amendementen deze kant op. Helder. Dank u wel.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Er moet onderhandeld worden. Dat is wat wij zeggen. Hoeveel dagen hebben we nog tot de stemming over het Belastingplan? Acht? Dus er moet onderhandeld worden. We moeten met elkaar om de tafel. Nogmaals, ik denk dat wij als drie partijen het kabinet een ridderlijk voorstel doen. Wij denken ook dat we eruit kunnen komen. Wij denken echt dat we een deal kunnen maken. Wij zijn geen onredelijke mensen, hoewel we wel vaak zo worden afgeschilderd. Ik denk dat het kan. Laten we daar vooral op inzetten onder het mom: het kan wel met het minderheidskabinet.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Inge van Dijk, namens het CDA in de eerste termijn. Gaat uw gang.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Voorzitter, dank u wel. Laten we het beestje maar gewoon bij de naam noemen. De weg naar dit Belastingplan was op zijn zachtst gezegd een politieke hindernisbaan. Nu ligt er een Belastingplan met een fors aantal wijzigingen. De reden hiervoor is logisch. Dat is namelijk dat het kabinet tot op bepaalde hoogte tegemoet wilde komen aan de wensen van de Kamer om zo vanuit een minderheidspositie te proberen een meerderheid te krijgen in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Het CDA heeft altijd gezegd: we willen praten langs de lijnen van de inhoud en we willen een meerderheid in beide Kamers. Van die meerderheid zijn we nu niet verzekerd. Dan is de vraag: wat doen we nu? Ik zei het vorige week al met een knipoog tijdens het WGO: stuur het Belastingplan maar naar de

Kamer, dan lossen we het daar met elkaar op. Maar er zat natuurlijk wel een serieuze ondertoon in. Dat is waar we nu dus staan en ik hoop dat we er met elkaar uit kunnen komen.

Voorzitter. Als je krant openslaat, lees je berichten als: "Nieuw uitstel van toch al rommelige behandeling Belastingplan." En: "Premier roept coalitie op: maak totaalpakket met de oppositie". Dit waren overigens de krantenberichten uit november 2024, over een coalitie die geen meerderheid had in de Eerste Kamer en een oppositie die in eerste instantie niet serieus genomen werd. Hetzelfde zagen we gebeuren met de onderwijsbegroting van dat jaar. Toen schreef de pers uiteindelijk over "een akkoord ondanks forse kritiek". Want als oppositie een coalitie aan een meerderheid helpen, levert echt niet alleen applaus van je achterban op of van je gemeenschap. Dit is absoluut geen betweterige jij-bak naar andere partijen, maar wel een illustratie van hoe ingewikkeld het is om in een versnipperd landschap in de Tweede Kamer en Eerste Kamer aan meerderheden te komen. Over een paar maanden staan er weer verkiezingen voor de deur, die waarschijnlijk ook weer tot een verschuiving in de Eerste Kamer gaan leiden. Als politiek zullen we ons daartoe moeten gaan verhouden, hoe lastig dat ook is. Toen was het het kabinet-Schoof dat daarmee om moest zien te gaan, nu zijn wij het en over een tijdje wellicht PRO, JA21 of Mona Keijzer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik was ook bij al die gesprekken en ik heb ook gemerkt hoe chagrijnig de oppositie wordt als die niet tijdig bij iets betrokken wordt. Hoe kijkt mevrouw Van Dijk daarop terug?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Bedoelt u toentertijd of nu? Dat is voor de heer Vermeer helemaal geen verrassing, denk ik. We hadden toen, net als nu, een aantal WGO's. In de WGO's hadden wij heel duidelijk kenbaar gemaakt waar voor de drie christelijke partijen, in dit geval, de pijn lag. Wij werden nooit gebeld. Er werd nooit een gesprek met ons aangegaan. Op een gegeven moment hebben we besloten om maar een motie in te dienen op het Belastingplan om steun aan de Eerste Kamer toe te zeggen op het moment dat er naar ons geluisterd werd. Zo is het toen gegaan.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ja, dat klopt. D66 en het CDA zaten toen namelijk in hetzelfde schuitje. Heeft mevrouw Van Dijk dan in de afgelopen maanden nooit gezegd: hé mensen, weten jullie nog hoe het voelde toen en wordt het niet eens tijd om gewoon een stap naar voren te zetten in plaats van dit spel maar door te blijven hakkelen?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Daar zit dus, in ieder geval voor ons, een heel groot ongemak. Wij vinden het gewoon moeilijk … En nogmaals, politiek is weerbarstig, hè? Het is natuurlijk niet zo van: we gaan even met elkaar praten en we komen er op voorhand per definitie uit. Maar wij hebben ook gezien dat er vanuit de oppositie- en coalitiekant toch af en toe het gevoel was: we

begrijpen elkaar niet en we voelen ons niet serieus genomen. Natuurlijk hebben we dat gezien. Dat zal ook een vraag van mij aan het kabinet zijn. We moeten dat echt zien te voorkomen. We hebben nu een minderheid en wellicht over een paar jaar weer. Als dit de nieuwe werkelijkheid is, zullen we er echt beter in moeten worden met elkaar.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Vermeer** (BBB):
Wat is de afdronk mevrouw Van Dijk van het vorige kabinet en coalitie? Zijn de afspraken die gemaakt zijn altijd nagekomen? Ja of nee?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Met betrekking tot de btw, de eenverdienerproblematiek et cetera: het was even worstelen, want in eerste instantie wilden ze het niet uit het Belastingplan halen. Dat was voor ons natuurlijk ook een dilemma: gaan we het dan toch steunen, ja of nee? Wij hebben gezegd dat wij de coalitie hierin vertrouwen. Dat vertrouwen hebben ze waargemaakt.

De heer **Van Baarle** (DENK):
We horen vanuit het CDA vaak "democratisch ethos" en "gedrag dat past bij democratisch ethos en een coalitiepartij in een minderheidskabinet". Wat vindt mevrouw Van Dijk van de blokkades die de VVD zojuist heeft opgeworpen in het debat, niet op één onderwerp maar op drie onderwerpen, namelijk vermogen, ondernemers en erf- en schuldbelasting?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik vind dat mijn collega van DENK hier een beeld schetst dat ik niet helemaal herken. Ja, de VVD is heel duidelijk en stevig bij het trekken van bepaalde rode lijnen in het zand. D66 heeft daar een andere mening over. Het CDA zit daar maar net iets tussenin. In dat construct moeten we met elkaar tot meerderheden zien te komen. Dat betekent dat wij misschien veel meer in gesprek moeten gaan met elkaar en met u, als oppositie, om die meerderheid te proberen te bereiken. Dat is waar we nu staan. Daar moeten we dus extra hard voor werken.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Mevrouw Van Dijk noemt het "rode lijnen". Laten we het beestje gewoon bij de naam noemen: de VVD zet het mes op de keel van de andere coalitiepartijen. Mevrouw Van Dijk moet zichzelf een slag in de rondte werken omdat de VVD niet bereid is om te bewegen. Is het nou denkbaar voor het CDA dat dat ertoe leidt dat er verdeeld wordt gestemd over amendementen en uiteindelijk in de coalitie ook verdeeld wordt gestemd over het Belastingplan?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Op het moment dat je een Belastingplan, waarvan je weet dat je er in ieder geval in de

Eerste Kamer geen meerderheid voor hebt, naar de Kamer stuurt, weet je dat je werk te doen hebt met elkaar. Dan weet je ook dat dat misschien tot moeilijke gesprekken kan leiden. Het kabinet heeft zijn werk gedaan en is tot dit punt gekomen, met handreikingen aan verschillende partijen. De realiteit is dat dit onvoldoende is voor een meerderheid. Dan gaan we niet stilzitten, maar proberen meerderheden te halen. Daar moet mevrouw Van Dijk hard voor werken, daar moet mevrouw Van Eijk hard voor werken, en de heer Oosterhuis moet dan ook heel hard werken. Verdeeld stemmen is zeker niet onze intentie. Wij hebben altijd als eerste het gesprek binnen de coalitie om te kijken of we eruit gaan komen. Daar hebben we afspraken over gemaakt. We gaan niet te veel in elkaars pijngrens zitten. We hebben een coalitieakkoord. Op die manier zullen wij op basis van amendementen die ingediend worden, gezamenlijk tot een conclusie komen over hoe er gestemd gaat worden.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Aangezien we tot dusverre volgens mij geen enkele woordvoerder van de coalitie hebben horen zeggen "het is uitgesloten dat de coalitie over nota bene het eigen Belastingplan verdeeld stemt", zijn we op een heel zorgelijk punt gekomen met elkaar. Het is niet de intentie, maar het is niet uitgesloten. Wat vindt de fractie van het CDA van het amendement dat door de heren Klaver en Dassen is ingediend? Acht het CDA dat in strijd met het coalitieakkoord?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik vind het veel en ik vind het ver gaan. Daar zitten inderdaad een aantal dingen in waarover we afspraken hebben gemaakt in het coalitieakkoord. Inderdaad, wat onze familiebedrijven betreft gaat het voor het CDA echt, echt een brug te ver.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Hierop doorgaand: ik heb het coalitieakkoord er nog eens bij gepakt. Dat heet Aan de slag. Daar wachten we nog op. Daar zit een financiële bijlage bij. Als ik dan hoor hoe fel en vergaand de VVD dat interpreteert met betrekking tot het amendement van de heren Klaver en Dassen, wat is dan de interpretatie van het CDA van het coalitieakkoord? Collega Van Dijk zegt iets over de doorschuifregeling voor aanmerkelijkbelanghouders. Helder. Maar wat zegt zij over de andere punten in het amendement, nog los van de maatvoering?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Het is een uitgebreid amendement, van 24 pagina's. Ik heb het gedurende het debat gekregen. Ik probeer toch ook altijd een woordvoerder te zijn die luistert naar wat er gezegd wordt. Wij gaan dat echt de komende tijd nader bespreken. Onze eerste reactie is dat wij het ontzettend waarderen dat er partijen zijn zoals PRO, die zeggen: wij doen een handreiking. Maar wat er nu ligt, gaat voor ons wel ver.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Net heeft collega Van Dijk eigenlijk gezegd: we gaan eerst met elkaar overleggen hoe te stemmen; we gaan niet in elkaar pijngrens zitten. Nou zijn sommigen nogal lichtgeraakt. Dat is dus een beetje een onheldere formulering, maar ik concludeer daar wel uit dat het uiteindelijk zo kan zijn dat er gemengd, gesplitst, gestemd wordt, zoals in het verleden wel vaker is gebeurd bij moties van collega Stultiens en eentje van mij over papieren schenking. Nou, de motie over papieren schenking is door het kabinet niet uitgevoerd. Als daarover een amendement komt — ik heb bijvoorbeeld een poging gedaan om daarvoor een amendement in te dienen, samen met collega Van Brenk — hoe staat de CDA-fractie daar dan tegenover, ook al zegt de VVD dat ze dat niet leuk vindt? Eerder heeft het CDA ook het lef gehad om ervoor te stemmen.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Dat gesprek gaan we aan met D66 en VVD in eerste instantie. Dan gaan we kijken: vinden we dit amendement in de grote hoeveelheid van amendementen die er liggen de moeite waard om er met elkaar voor te stemmen om dat Belastingplan aan een meerderheid in de Tweede en Eerste Kamer te helpen?

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Wat zal ik hier nog over zeggen? Op zich twijfel ik niet aan de intentie, maar gisteren zijn we toegesproken via de media met "het is nu aan de Kamer". Wat me dan echter bevreemdt, is dat er nog geen enkel zicht is op landingsgrond en dat er nog geen duidelijkheid is over de vraag: welke amendementen kunnen we in welke mate gaan steunen en waar gaan we volgende week landen? Hoe gaat de CDA-fractie en hoe gaat collega Inge van Dijk de komende week werken aan een brede meerderheid in zowel de Tweede als ook in de Eerste Kamer?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Sowieso hoorden we natuurlijk van een aantal partijen die al aan het woord zijn geweest: wij hebben nog amendementen in de maak, we zijn nog bezig en we zijn voornemens die in te dienen. Ik heb dat volgens mij bij de SGP gehoord in een interruptie. Ik heb het in ieder geval ook bij JA21 gehoord. Ik denk dat het heel belangrijk is — ik hoop dat partijen dat willen doen — dat partijen gewoon heel snel duidelijkheid geven over wat die wensen dan zijn, want dan kunnen wij ook zo snel mogelijk die afweging met elkaar maken en hopelijk over een week met elkaar constateren: hiermee zouden we het over de streep kunnen trekken.

De heer **Dassen** (Volt):
De fractievoorzitter van het CDA, de heer Bontenbal, zat gisteren bij een talkshow. Daarin kreeg hij de vraag voorgelegd wie dit onverantwoorde risico richting de kiezer nam. Zijn antwoord daarop was: "Dat is wel duidelijk. Dat is de VVD, die niet bereid is om

ook maar een klein stukje op vermogen te bewegen." We hoorden net mevrouw Van Eijk eigenlijk herhalen dat de VVD niet bereid is om een millimeter te bewegen. Hoe moet er dan een meerderheid komen, vraag ik aan mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Het helpt in ieder geval niet als ik hier mijn collega van de VVD zou staan te beschuldigen, want ik heb in de samenwerking op fiscaliteit met mijn collega van de VVD gewoon gemerkt dat wij er heel vaak wel samen uitkomen. Dat vertrouwen heb ik. Met dat vertrouwen gaan wij de komende week met elkaar het gesprek aan.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik vraag ook helemaal niet aan mevrouw Van Dijk om mevrouw Van Eijk te beschuldigen. Ik zie alleen wel dat de fractievoorzitter van het CDA gisteren ferme uitspraken deed. Ik zie ook dat we hier met elkaar een debat proberen te voeren om te kijken of er dadelijk nog een meerderheid voor dit Belastingplan is in de Eerste en in de Tweede Kamer. Mijn gevoel is dat de VVD op dit moment nog steeds alle ruimte krijgt vanuit de coalitie om de boel te gijzelen. De grote vraag die volgens mij boven dit debat hangt, is: gaan we daar op een of andere manier afstand van kunnen nemen of houdt de VVD dit onverantwoorde risico vast? Mijn vraag aan het CDA is: ziet het CDA dat we dadelijk tot een meerderheid komen als de VVD niet bereid is om ergens op te bewegen?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik heb geprobeerd enige helderheid te geven in de afspraken met elkaar die er liggen. Verdeeld stemmen is zeker niet de intentie. We gaan proberen er met elkaar uit te komen. Maar mochten wij in overleg met elkaar constateren "als we dit amendement aan een meerderheid helpen en een van de partijen heeft er moeite mee, maar daarmee gaan we het Belastingplan wel naar de goede kant trekken", dan zou dat een uitkomst kunnen zijn.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Begrijp ik het dan dus ook goed dat de interpretatie van het CDA en D66 van het regeerakkoord anders kan zijn dan de VVD net aangaf? Zij zeggen namelijk dat eigenlijk alles wat in het amendement van de heer Klaver en mijzelf staat, in strijd is met het regeerakkoord; daar kunnen zij niet in meegaan.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik heb iets anders gehoord. Ik heb mevrouw Van Eijk horen zeggen: er zitten een aantal principiële bezwaren voor ons in en er zitten een aantal punten in die raken aan het regeerakkoord. Dat zijn wel twee heel nadrukkelijk verschillende zaken. Onder het coalitieakkoord hebben we onze handtekening gezet; daar zullen we ons toe verhouden. Over de andere onderdelen zullen we met elkaar het open gesprek aan moeten gaan.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Aan mevrouw Van Dijk heb ik dezelfde vraag als aan mevrouw Van Eijk: waarom wordt er nou niet gewoon in zee gegaan met de drie rechtse partijen? Ten aanzien van asiel zegt de eigen minister: nee, ik wil geen dwang. Nou, schrijf het op. Medisch-ethisch was altijd een punt waar het CDA van zei: dat willen wij op deze manier ook niet. Dan blijven de boeren over. Daar liggen gewoon een aantal voorstellen waar het CDA zoals ik dat altijd gekend heb gewoon meteen tegen gezegd zou hebben: ja, dat moet je op deze manier willen. Wat is er toch aan de hand met het CDA?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
We hebben met elkaar afspraken gemaakt om te proberen op stikstof stappen te zetten. Daarbij worden er veel gesprekken gevoerd met NAJK en met LTO. Stapje voor stapje proberen we tot een werkbaar dossier te komen. Om daar nu keihard doorheen te fietsen met een eis van een aantal oppositiepartijen vinden wij op dit moment niet de weg vooruit. Dat is de reden waarom we die stap nu niet zetten. Ik wil niet zeggen dat er niet over gesproken kan worden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Vervolgens is het wel heel bijzonder dat er ook gesproken gaat worden met PRO, dat dga's, dus grootaandeelhouders, extra willen belasten. Dat klinkt echt fantastisch, maar dat zijn gewoon harde werkers met een bedrijf met tien à twintig man personeel. Schenken gaat ook extra belast worden. Alles gaat extra belast worden. Het CDA dat ik altijd gekend heb, had juist altijd waardering voor die mensen die iets van hun leven maken, een bedrijf starten en personeel in dienst nemen. Weet je waar ik zo bang voor ben? Dat het CDA direct links afslaat naar PRO — ik heb geen idee om welke reden — terwijl er een prachtig mooi aanbod ligt waar het Christen Democratisch Appèl zoals ik het ooit heb leren kennen, blind voor getekend zou hebben. Wat is er aan de hand?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik weet niet of het CDA daar in het verleden blind voor getekend zou hebben, want er staan discussies die toentertijd niet of anders aan de orde waren. Ik denk ook niet dat mevrouw Keijzer zo bang hoeft te zijn dat wij ondernemers willen belasten. Wij willen bijvoorbeeld helemaal niets op de vpb; dat is helemaal niet aan de orde. Wij willen dat onze familiebedrijven beschermd worden. Sterker nog: onze ondoelmatige fiscale regelingen die ondernemers raken, waar ik zo nog een stukje inhoud voor probeer te pakken willen wij niet "zomaar afschaffen"; die willen wij veel doelmatiger maken, zodat er weer echt geïnvesteerd kan worden en zodat het ondernemen beloond wordt, in plaats van alleen maar het zijn van een ondernemer.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Het doelmatiger maken van fiscaliteit betekent altijd dat je het ingewikkelder maakt,

ondoorgrondelijk maakt en bureaucratischer maakt. Ik ken het CDA nog als de partij die ooit voor een vlaktaks heeft gepleit. Nu ligt er hier een aanbod waar het CDA gewoon voor was gegaan toen het nog een beschaafd-rechtse partij was, zoals ik het altijd noem, met aandacht voor de zwakkeren in de samenleving. De boerenstand zou hooggehouden worden, juist om dat platteland op de benen te houden. Ik zou dus willen zeggen: vraag aan de heer Bontenbal of hij zijn agenda leeg wil maken voor het betere aanbod in plaats van onze economie verder kapot te belasten.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
De heer Bontenbal gaat zijn agenda schoonvegen. Ik heb begrepen dat hij met zowel — ik vind het altijd zo ingewikkeld — de rechterkant als de linkerkant van de Kamer gesprekken heeft gevoerd. Dat zal hij de komende dagen zeker blijven doen.

De heer **Schenk** (FVD):
Heeft mevrouw Van Dijk zich net als de heer Bontenbal zo ontzettend geërgerd aan het feit dat de VVD niet wilde bewegen op het belasten van vermogen?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik weet niet hoe het ergernisniveau van de heer Bontenbal wel of niet is. Ik kan alleen maar over mijn eigen — hoe noem je dat? — geestelijk welzijn praten. Ik ben niet zo heel snel geïrriteerd. Misschien ben ik een beetje een nuchtere Brabander die met twee poten in de klei staat en gewoon oplossingen wil. Zo sta ik hier vandaag ook.

De heer **Schenk** (FVD):
Onderschrijft mevrouw Van Dijk dan in ieder geval het punt dat de heer Bontenbal maakt, dus dat de VVD verantwoordelijk is voor het feit dat er op dit moment geen meerderheid in de Tweede Kamer, en dus ook niet in de Eerste Kamer, is?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
De VVD is gewoon duidelijk geweest over waar zij staat. Daarover heeft zij een aantal stevige standpunten ingenomen. Heel eerlijk: ja, dat maakt onderhandelen soms gewoon wat ingewikkelder. Maar ik vind wel dat we die moeite met elkaar moeten blijven doen, omdat ik zeer veel respect heb voor mijn beide coalitiepartners.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Schenk** (FVD):
Als CDA en D66 straks een deal sluiten met PRO, vermogen zwaarder gaan belasten, misschien net wat minder zwaar dan nu voorgesteld wordt, en daarbij voorbijgaan aan de wensen van de VVD, die mevrouw Van Dijk zojuist zegt te respecteren, zou mevrouw Van Dijk er dan begrip voor hebben als de VVD zegt: dit was onze rode lijn; wij stoppen ermee, want dit is niet meer ons kabinet? Of zegt zij dan: dat is schandalig; het land moet vooruit? Ze erkent namelijk enerzijds de wens van de VVD, en anderzijds laat zij ruimte om wel gewoon een deal te maken die voorbijgaat aan die harde eis van de VVD.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Het is helemaal niet zo dat VVD en CDA op bijvoorbeeld vermogen per definitie lijnrecht tegenover elkaar staan. Wij zijn ook niet van de grote stappen; in onze doorrekening staan geen grote schuiven. Ook wij willen box 3 de goede kant op trekken. Dat is wat ons betreft naar volledige vermogenswinstbelasting.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Voorzitter. Ik voel me bijna bezwaard om over de inhoud te gaan praten, maar ik ga het wel doen.

De **voorzitter**:
Doe het toch maar.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Voorzitter. Voordat ik naar de inhoud van het Belastingplan ga, wil ik nog een doorkijkje geven naar het einde van het jaar. Voor het CDA is dat namelijk echt het moment dat we — daar kom ik weer — hopelijk in brede samenwerking met elkaar gaan beginnen aan de discussie over een nieuw belasting- en toeslagenstelsel. Daarbij moeten we niet opnieuw wachten op rapporten en adviezen, want die liggen er al. Daarom vragen wij opnieuw de toezegging dat de staatssecretaris zonder vertraging in december met een startbrief komt over hoe we dit ingewikkelde vraagstuk de komende tijd samen verder gaan brengen. Tijdens het wetgevingsoverleg over het Belastingplan raakten we namelijk ook aan een paar fundamentelere vragen waar we gezamenlijk een antwoord op moeten gaan geven. Hoe gaan we de belastingdruk over verschillende grondslagen verdelen? Daarbij zouden wij graag lagere lasten zien op eigen inspanning en ondernemerschap. En hoe kijken we integraal naar fiscale regelingen? Regelingen die niet effectief zijn ingericht, worden wat ons betreft immers niet afgeschaft maar verbeterd. Zo blijven wij pleiten voor denken in pakketten, zoals een ondernemerspakket dat niet het zijn van ondernemer maar ondernemersactiviteiten stimuleert.

Ook de inkomensbelasting moet beter worden vormgegeven met minder inkomensafhankelijke regelingen, een lagere marginale druk, meer beloning voor extra werken en kleinere verschillen tussen een- en tweeverdieners. Daarom vinden we het goed dat het kabinet positief staat tegenover het voorstel van de ChristenUnie en 50PLUS om het koopkrachtpakket in te zetten voor de verlaging van de tarieven. Graag horen we of de staatssecretaris deze uitgangspunten expliciet wil meenemen.

Tegelijkertijd ben ik het met de staatssecretaris eens dat we nu ook al verbeteringen moeten aanbrengen in de ib en de toeslagen. Denk aan verzachting van de alles-of-nietsbenadering bij vermogensgrenzen of aan een minder inkomensafhankelijke afbouw

van heffingskortingen. Kan de staatssecretaris ook zulke kortetermijnverbeteringen meenemen?

Voorzitter. Dan het Belastingplan zelf. We hebben in de twee WGO's die we met elkaar hebben gehad aandacht gevraagd voor verschillende onderwerpen. We zien op een aantal onderwerpen ruimte voor verbetering. Ik begin met de aftrek van specifieke zorgkosten. Dit is nou zo'n typisch voorbeeld van een deels negatief geëvolueerde fiscale regeling waarbij er goede argumenten zijn om hier wat mee te doen, maar zomaar afschaffen gaat serieus pijn doen bij mensen met een chronische ziekte of een beperking. Daar voelen we ons van links tot rechts ongemakkelijk bij. Gisteren kwam de brief van VWS met het voorstel deze regeling te behouden, maar wel gerichter en eerlijker te maken. Ik ben geen zorgwoordvoerder; ik zie dat die daar zit. Ik hoop dus dat ik het goed zeg: ik kan niet zo goed beoordelen of dit inhoudelijk voldoende aansluit bij wat nodig is, maar ik lees wel dat bij de definitieve uitwerking in gesprek wordt gegaan met patiëntenorganisaties. Dat vinden we een goede weg voorwaarts.

Voorzitter. Ook zijn er door mij en een aantal collega's zorgen geuit over de gevolgen van het afschaffen van de gerichte vrijstelling voor branche-eigen producten onder de WKR. Dit werd als alternatieve dekkingsoptie voor het energie noodpakket voorgesteld, maar we zien dat dit in de praktijk negatieve gevolgen gaat hebben, vooral bij laagbetaalde werknemers. Is er een compromis denkbaar, vraag ik de staatssecretaris, bijvoorbeeld de halvering van de specifieke vrijstelling die we dan binnen de schijven van de vrije ruimte dekken? Dat is echt een heel klein beetje op het geheel, en een verdeling die werkgevers zelf ook redelijk vinden.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Mevrouw Van Dijk begon net zeer terecht over de aftrek specifieke zorgkosten. Daar zit ook een forse bezuiniging op. Ik heb het goed bestudeerd, maar er staan nu hele rare dingen in, bijvoorbeeld dat vaccins, tandheelkundige zorg, gehoorapparaten, steunzolen, beugels, kronen, bruggen, pacemakers en protheses straks niet meer aftrekbaar zijn voor mensen. Is het CDA het met de SP-fractie eens dat dat niet de bedoeling kan zijn?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik was dus al bang voor zo'n interruptie als ik over zo'n onderwerp zou beginnen. Ik zou het echt goed vinden om dit debat in een zorgdebat plaats te laten vinden. Wij gaan over de techniek en ik zou het heel mooi vinden als we dan samen met onze collega's op Zorg en met verschillende patiëntenorganisaties kijken hoe we het op zo'n manier kunnen inrichten dat het zo min mogelijk pijn doet, maar wel effectiever ingericht wordt.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik heb dit ene punt eigenlijk al helemaal in het begin van het coalitieakkoord ingebracht, op verschillende plekken en bij verschillende collega's. Oké, dan ga ik het niet zo specifiek over de zorg hebben, maar dan ga ik het hebben over een ander zeer negatief

gevolg van het beperken van de aftrekposten. Het betekent namelijk dat mensen minder kunnen aftrekken en daardoor bij de Belastingdienst een hoger inkomen hebben. Daardoor krijgen ze minder huurtoeslag en zorgtoeslag en gaan ze er €800 tot €1.000 op achteruit. Dat staat nu niet in deze regeling. Is de CDA-fractie met de SP-fractie van mening dat het niet de bedoeling kan zijn dat mensen er op zo'n manier zo keihard op achteruitgaan?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik heb de brief die we gisteren van VWS hebben gekregen, gelezen. Ik had begrepen dat in een verdere uitwerking ook naar die stapeling zal worden gekeken. Het kan dat ik het niet goed heb gelezen, maar ik dacht dat dat wel degelijk in het uitwerken van het totaal een punt van aandacht zou zijn.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dan begrijp ik dus dat het CDA vindt dat je deze aftrekpost niet eerst kan afschaffen. Ik heb net twee voorbeelden genoemd van de zeer negatieve uitwerking. Het gaat dan om zaken die wel of niet aftrekbaar zijn. Daar zitten hele basale dingen is als steunzolen, beugels, pacemakers en protheses. Aan de andere kant is het probleem nog niet opgelost dat mensen door minder aftrekposten minder huur- en zorgtoeslag krijgen. U kunt dan toch nu niet voorstellen om deze post helemaal te schrappen?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Volgens mij is juist afgesproken om de tijd te nemen om beter op deze regeling in te gaan richten, om de armoede enveloppe nu al daarvoor in te zetten om te zorgen dat er niet te grote gaten vallen, juist om tot een betere regeling te komen.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Voorzitter. Ik ga verder met de regeling voor fiscale stimulering van start-ups en scale-ups. Ik vind het mooi dat deze regeling er komt, juist om deze jonge ondernemers beter kansen te geven, om talentvolle medewerkers aan te trekken en vast te kunnen houden. We hebben wel twee amendementen ingediend om de regeling wat te verbeteren, namelijk een hersteltermijn van vier weken zonder boete wanneer zij per ongeluk een wijziging niet aan RVO hebben doorgegeven, en een mogelijkheid om met zekerheid de waarde van de onderneming te kunnen laten vaststellen, zodat zij achteraf niet voor fiscale verrassingen komen te staan. Het gaat namelijk om jonge ondernemers die aan de slag gaan met innovatieve ideeën en daar wat moois van proberen te maken. Natuurlijk moeten zij de administratie goed bijhouden en de zaken goed regelen, maar

we kunnen ze daar wel een handje bij helpen. De VVD heeft een van die amendementen ook ondersteund.

Graag wil ik van de staatssecretaris een toezegging dat hij aan de slag gaat met het invullen van de mogelijkheid tot externe waardering. Dat helpt de Belastingdienst met schaarse capaciteit en zorgt voor zekerheid voor deze ondernemers.

Voorzitter. Ik ga door met een regeling voor ingeprijsde valutaresultaten Het is een nieuwe, hele technische regeling en ik heb haar eerlijk gezegd ook wel meerdere keren moeten lezen, terwijl dit in de praktijk voor een beperkt aantal Nederlandse hoofdkantoren een forse impact kan hebben. De regeling behandelt ingeprijsde valutaresultaten alsof die volledig samenhangen met renteverschillen, terwijl ze in werkelijkheid ook door risicopremies en andere marktfactoren kunnen worden veroorzaakt. Wij zouden daarom een beperkte forfaitaire correctie zien — noem het een veilige haven — zodat bedrijven niet in een eindeloze discussie met de Belastingdienst hoeven te belanden over welk deel van de rente niet ingeprijsd is. Wat ons betreft wordt die gedekt binnen de liquidatieverliesregeling, door een "voor zover"-benadering toe te voegen. Graag een reactie.

Voorzitter. Dan kom ik op de Wbso. Wij stellen, net als vorig jaar, voor om de schijfgrens weer te indexeren. De amendementenservice zei al: hé, die hadden we nog liggen. Dat kost een luttele 3 miljoen op een overschot van 235 miljoen uit 2025. We hopen nog steeds dat we dit een keer structureel kunnen inregelen, maar voor nu begrijpen we ook dat het ministerie nog even de flexibiliteit op het budget wil behouden, voor onder andere de uitbreiding naar AI. Dit amendement dienen we in samen met D66 en de VVD.

Voorzitter. Dan zitten er natuurlijk nog een aantal regelingen in die we ingewikkeld vinden maar die het kabinet bepleit als een begin van het afschaffen van ondoelmatige fiscale regelingen. En ja, wij vinden ook dat we dat moeten doen, maar voor ons is de manier waarop dat nu gebeurt, namelijk door iedere keer selectief een aantal kleine regelingen af te schaffen en in te zetten als dekking, terwijl de grotere gedachte en beweging ontbreekt, niet de juiste. De staatssecretaris verwoordde het eigenlijk zelf al heel mooi in het WGO: je moet het niet alleen hebben over afschaffen of opruimen, maar het vooral combineren met de vraag: wat gaan we dan verbeteren? Zo zorg je namelijk dat mensen niet alleen iets kwijtraken, maar ook iets zien waarvan ze zeggen: dit is een verbetering, voor het algemene belang, voor het ondernemersklimaat of voor mijn eigen sector.

Mijn vraag is eigenlijk simpel. Wil de staatssecretaris dit voortaan als expliciet uitgangspunt hanteren wanneer hij in een volgend Belastingplan weer aan de gang gaat met fiscale regelingen? We zagen gisteren namelijk alweer een stelpost van bijna 300 miljoen. Ik zou de staatssecretaris graag vragen om zich ervan te verzekeren dat hij voldoende in gesprek blijft met geraakte sectoren, vooraf maar ook achteraf, om de effecten in de gaten te houden, en daarover actief met de Kamer te blijven communiceren.

Voorzitter. Ik sluit af met de vruchtwisseling onder de landbouwvrijstelling en de BOR. We hebben daar in de WGO's veel met elkaar over gesproken en we begrijpen volgens mij allemaal waar we naartoe moeten. Met de stikstofplannen, waaronder grondgebondenheidsnormen, moeten we juist willen richten op regionale samenwerking en een gesloten kringloop en vruchtwisseling. Dat is daarvan een belangrijk onderdeel, maar we zijn er nog niet helemaal. Ik vind het goed dat de staatssecretaris verder met de sector in gesprek wil om hier handen en voeten aan te geven, maar ik overweeg wel om daar in tweede termijn met een motie wat meer richting aan te geven, om de strakke voorwaarden die vruchtwisseling in de weg staan praktischer in te richten.

Voorzitter. Ik zou heel graag willen afsluiten met een mooie positieve toon, maar, heel eerlijk, dat zou niet passen bij hoe ik als fiscaal woordvoerder dit proces tot nu toe heb ervaren. Ik doe dus nogmaals de volgende oproep aan de premier. Het is niet aan u om meerderheden in deze Kamer voor te schrijven, maar het is wel aan u om ervoor te zorgen dat het kabinet het mogelijk maakt dat die meerderheden ontstaan. Graag hoor ik hoe hij de weg naar een volgend Belastingplan in dit kader voor zich ziet.

Dank je wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Van Dijk. Het woord is aan de heer Schenk voor zijn eerste termijn namens Forum voor Democratie. Gaat uw gang.

De heer **Schenk** (FVD):
Dank u wel, meneer de voorzitter. Wie zo snel mogelijk achter de mening en de visie van premier Jetten wil komen, kan het beste op zijn socialmediakanalen kijken. De premier lijkt immers doorgaans drukker met online actief zijn en daar de schijn wekken dat alles goed gaat in ons land, dan met daadwerkelijk goede dingen doen voor Nederland. Ik bracht gister, toen de ministerraad tot een eind was gekomen, dan ook een bezoek aan het X-account van de premier, om erachter te komen hoe hij het vlak daarvoor gepresenteerde aangepaste Belastingplan beoordeelde. Met grote verbazing nam ik er kennis van dat de premier van mening is dat het kabinet kiest voor de weg vooruit. Dat is de conclusie van onze minister-president: het kabinet kiest de weg vooruit.

De premier riep vervolgens de oppositie op om nu haar verantwoordelijkheid te nemen. Doe mee en zorg dat Nederland vooruitkomt, aldus premier Jetten. Wat een schaamteloze vertoning. Premier Jetten wijst naar de oppositie in de Tweede Kamer. Dáár wordt nu de verantwoordelijkheid gelegd om het Belastingplan van dit kabinet aan een meerderheid te helpen. Dan zou je zeggen dat het kabinet de Kamer in dat aangepaste plan tegemoet moet zijn gekomen. Toch? Dan zullen de eisen van het rechtse kamp op het gebied van asiel, stikstof en medisch-ethische kwesties wel ingewilligd zijn. Toch? Of dan zal het kabinet toch gehoor gegeven hebben aan de wensen van Jesse Klaver om vermogenden zwaarder te belasten. Toch? Dan heeft het kabinet werken meer laten lonen. Toch? Ondernemen weer aantrekkelijk gemaakt.

Toch? Ervoor gezorgd dat Nederlanders iets overhouden en iets kunnen opbouwen. Toch? Dat moet toch wel, gezien deze houding van de premier? Maar nee, niets. Helemaal niets. Niets van dat alles.

Laat vooropstaan dat Forum voor Democratie de eisen van het zogenoemde rechtse kamp op asiel, stikstof en medische ethiek niet fundamenteel genoeg vindt, en dat wij er al helemaal niet aan moeten denken dat het kabinet-Jetten mensen die vermogen hebben of opbouwen nog harder pakt, zoals PRO dat graag ziet. Maar dat waren wel de enige twee mogelijkheden voor het kabinet om zich van een meerderheid in zowel de Eerste als de Tweede Kamer te verzekeren. Dat stond vanaf het allereerste moment, al toen de onderhandelingen richting Prinsjesdag begonnen, als een paal boven water. Het was een deal over links of een deal over rechts, zo zijn en waren de kaarten geschud hier in politiek Den Haag.

Heeft het kabinet gekozen? Nee. Het kabinet koos vooral voor zichzelf. Na gisteren, na de zoveelste aanpassing van de plannen in de hoop op een meerderheid, heeft het kabinet nog steeds geen meerderheid voor zijn Belastingplan. Het stelt besluiten vooral uit en schuift hier en daar wat met getalletjes, in de hoop dat voldoende oppositiepartijen het voor serieuze tegemoetkomingen aanzien. Dat is de uitkomst van een wekenlange impasse en wekenlang onderhandelingen in het kabinet zelf en met oppositiepartijen. Er is geen enkele fundamentele aanpassing aan een fundamenteel verkeerd Belastingplan. Daarom was er toen geen meerderheid en nu nog steeds niet.

Voorzitter. We zijn getuige van politiek amateurisme van de bovenste plank. Het kabinet trekt zich niets aan van zijn eigen minderheidspositie, luisterde naar niemand, lag vooral met zichzelf in de clinch en wringt zich in alle mogelijke bochten om maar niet te hoeven tornen aan zijn eigen ideologische prioriteiten, van immigratie tot klimaat tot stikstof. De kleine nietszeggende aanpassinkjes die over de afgelopen week op het Belastingplan zijn doorgevoerd veranderen niets. Werken loont niet, ondernemen loont niet, sparen loont niet, beleggen loont niet ... Wie dit kabinet aan een meerderheid helpt, helpt Nederland verder de afgrond in en trapt in het frame van het kabinet, de frames van D66, VVD en CDA, dat belastingen niet omhoog zouden gaan.

Laten we naar de inhoud van het Belastingplan dat nu voorligt kijken. Het kabinet doet voorkomen alsof de vrijheidsbijdrage, een oorlogsbelasting, geschrapt zou zijn. Het tegendeel is waar. Middels allerlei trucjes en zogenaamde "middelen voor koopkracht" is de NAVO-taks misschien verstopt in het plan, maar nog even aanwezig als daarvoor. Door wat te schuiven met getalletjes is deze extra belasting "effectief tenietgedaan" volgens het kabinet. "Echter moet nog in samenspraak met uw Kamer voor een definitieve invulling van deze middelen worden gekozen." Je zou het kabinet bijna complimenten geven over de wijze waarop het met woordenspelletjes zijn ordinaire belastingverhogingen verbloemen, hoe het kabinet het neerleggen van de rekening van hun beleid bij de hardwerkende Nederlander weet te verstoppen. Want welke woorden

en welk frame het kabinet ook kiest om de 1,5 miljard NAVO-taks voor 2027 te compenseren, vanaf 2028 staat er 3,4 miljard aan belastingverhogingen voor die zogenaamde "vrijheidsbijdrage" in de boeken. Daar is helemaal niets voor afgesproken, geen geschuif, geen verbloem, maar miljarden extra belasting op werk. En het loopt alleen maar op.

Voorzitter. Daarnaast wordt komend jaar het inkomen waarover je het hoogste tarief aan inkomstenbelasting betaalt, 49,5%, de derde schijf, ietsje verhoogd. Maar het jaar daarna wordt die grens bevroren. Wat betekent dat nou in de praktijk? Meer Nederlanders, werkenden en gepensioneerden, gaan in die hoogste schijf vallen en mogen de rekening van Jetten gaan ophoesten door middel van hogere belastingen. Daarnaast stijgen de tarieven in de eerste en tweede schijf. Werkenden betalen voor de prioriteiten van dit kabinet.

Ook is er nog de lastenverzwaring die samenhangt met de zorgpremie. Dat was een erfenis van het kabinet-Schoof. Komend jaar zou er een lastenverlichting komen, maar die is door dit kabinet teruggedraaid omdat de premies minder hard stijgen dan voorspeld werd. Per saldo betekent ook dat een lastenverzwaring van ruim 3 miljard in 2027, die de komende jaren verder en verder oploopt door die NAVO-taks.

Voorzitter. Wie beweert dat werkenden niet zwaarder belast worden, slikt de praatjes van het kabinet als zoete koek. De fundamentele verslechtering voor werkenden, voor ondernemers, blijft onder aan de streep rechtovereind staan. En dan heb ik het nog niet eens gehad over het schrappen van de startersaftrek voor zzp'ers en deels arbeidsongeschikten, het afbouwen van excessief lenen voor ondernemers met een eigen bv, het schrappen van de personeelskorting en het doorvoeren van de pseudo-eindheffing op personenauto's. Dat zijn allemaal belastingverhogingen voor gewone Nederlanders. Dat is wat het kabinet doet, voorzitter. Zelfs de enige twee vermeende pluspuntjes aan het aangepaste plan, namelijk het schrappen van de btw-verhoging op sierteelt en het behoud van de aftrek specifieke zorgkosten, zijn geen pluspuntjes, want als het aan het kabinet ligt komt die btw-verhoging er een paar maanden later alsnog en wordt de aftrek van specifieke zorgkosten fors uitgekleed. Er wordt geen enkele keuze gemaakt. En als er dan toch een keuze is gemaakt, is dat vooral de keuze voor het verder uitknijpen van de hardwerkende Nederlander.

Voorzitter. Wat nu? De oppositie, een meerderheid in dit parlement dus, kan dit plan, dit fundamenteel verkeerde plan voor Nederland, toch nooit aan een meerderheid helpen? PRO, Volt, JA21, BBB en SGP kunnen dat niet, omdat niet aan de eisen die zij bij het kabinet hebben neergelegd is voldaan. Maar gaan de ChristenUnie, 50PLUS en de Groep Markuszower dat wel doen in ruil voor wat kruimels? Gaat de ChristenUnie een kabinet in het zadel houden dat niets wil doen tegen abortus van gezonde kindjes na 22 weken? Gaat 50PLUS een kabinet in het zadel houden dat 10 miljard euro op de zorg wil bezuinigen en daarmee duizenden ouderen raakt? Gaat de Groep Markuszower een

kabinet in het zadel houden dat de grenzen wagenwijd openlaat, elke gemeente een azc geeft en asielzoekers met voorrang woningen geeft? En in ruil waarvoor? 25 miljoen euro extra naar veiligheid? Dat kan toch niet waar zijn? En dan moet de Eerste Kamer, waar een meerderheid verre van in beeld is, nog komen. Gaan deze partijen het daarop laten aankomen? Gaat dit kabinet het daarop laten aankomen?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Los van wat nou het definitieve Belastingplan wordt en hoe de fracties gaan stemmen, is het … Kijk, ik voel ook wat voor al die punten die de heer Schenk noemt. Waarom zouden we eigenlijk een kabinet steunen dat de grenzen niet dichtdoet en zo? Maar het Belastingplan gaat niet over grenzen open of dicht. Het gaat niet over meer of minder asiel. Het Belastingplan gaat over hoe je geld uitgeeft, hoe je geld int en waaraan het belastinggeld wordt besteed. Als de heer Schenk samen met mij de grenzen wil dichtdoen, moeten we daarover moties en amendementen indienen bij de begroting Asiel en Migratie en, als het niet lukt, die begroting afstemmen. Natuurlijk willen de heer Schenk en ik alle twee iets aan die asielinstroom doen, maar het Belastingplan is niet echt het moment om daarover een robbertje te vechten.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Markuszower heeft gelijk dat het gaat over het Belastingplan, over de technische uitwerking van hoeveel geld er het komende jaar en de komende jaren wordt geïnd. Maar we hebben het natuurlijk wel over een minderheidskabinet dat geen meerderheid heeft. Daarmee spreken we in feite niet alleen over het Belastingplan, maar ook gewoon over het functioneren van het kabinet. Daar gaat het hier volgens mij over. Dat is ook de reden dat de heer Wilders en de heer Klaver zijn aangeschoven en dat hier niet alleen de financieel woordvoerders staan. Het is dus veel breder dan enkel het Belastingplan op zich. Ik denk dat de heer Markuszower dat toch ook moet erkennen.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Schenk** (FVD):
Voorzitter. Of is er een onverwachte redding nabij voor het kabinet? Want sinds gisteren weten we in ieder geval waar het nieuwe CDA van Bontenbal zich inmiddels begeeft op het politieke spectrum: ergens in de buurt van PRO. Want net toen het kabinet eruit was en met zijn aangepaste plan kwam, legde de voorman van het CDA een bom onder het kabinet. Bontenbal wil nu zelf op pad om een meerderheid achter het Belastingplan te krijgen. En hij gaat, jawel, voor een deal met PRO. De heer Bontenbal probeert zelf mogelijk te maken wat hij hoopte dat het kabinet had gedaan: een deal met links, met het zwaarder belasten van vermogen. Bontenbal kon zijn frustratie over de VVD, over het zich niet schikken naar de wensen van PRO, gisteren aan de talkshowtafel maar moeilijk voor zich houden.

Voorzitter. De grote vraag is nu: pikt de VVD dit? Gaat de VVD het kabinet nog verder naar links laten buigen, nadat zij al eerder schoorvoetend moest instemmen met het schrappen van de bezuiniging op de sociale zekerheid en een miljard extra naar ontwikkelingssamenwerking? De VVD weet zelf ook dat het nog verder tegemoetkomen aan de wensen van Jesse Klaver politieke zelfmoord is. Of is dit voor de VVD juist de uitweg? Laat de VVD het CDA en D66 een deal met PRO sluiten die het kabinet verder naar links trekt, zodat zij zelf haar handen in onschuld kan wassen omdat zij er zelf tegen was, maar een meerderheid dat nu eenmaal heeft besloten? Ga dat maar eens uitleggen aan die traditionele VVD-achterban, aan die werkenden, aan die ondernemers die al jarenlang de rekening krijgen van achtereenvolgende VVD-kabinetten. De fundamentele vraag is dan ook of de VVD de heer Bontenbal laat wegkomen met deze sabotagepoging.

Voorzitter. We hebben het over 480 miljard euro. 480 miljard! Zo veel wil de Nederlandse overheid volgend jaar in totaal aan belastingen innen. Zo veel vraagt of misschien wel pakt het kabinet van Nederlanders, van de belastingbetaler. En wat doet het kabinet ermee? Welk beleid voert het kabinet daar nu precies mee? Dat is beleid dat allesbehalve recht doet aan de belangen van Nederland. Dit kabinet volkt Nederland in rap tempo om door helemaal niets te doen aan het inperken van de massale immigratie. Dit kabinet transformeert heel Nederland als gevolg van de Spreidingswet tot één groot asielzoekerscentrum. Het speelt met de veiligheid van jonge vrouwen, ontneemt de starter zijn kans op een woning, laat de Nederlandse cultuur en identiteit verwateren en offert Nederland op het altaar van het multiculturalisme. Dit kabinet levert Nederland over aan doorgeslagen klimaatalarmisme, verbouwt ons enige echte natuurgebied, de Noordzee, met honderden windturbines en zadelt Nederlanders op met een rekening van €28.000 per huishouden om de verzwaring van het stroomnet als gevolg van de energietransitie te financieren. Dit kabinet gooit de energieonafhankelijkheid van ons land te grabbel door het grootste gasveld van Europa, dat in Groningen, dicht te storten met beton.

Voorzitter. Dit kabinet faciliteert de Europese eenmaking en hevelt onze soevereiniteit over naar Brussel, betrekt Nederlanders bij een onwinbare en oneindige oorlog door miljarden naar Oekraïne te blijven sturen, jaagt industrie en bedrijven het land uit als gevolg van het niet drastisch verlagen van de belasting op energie, maakt boeren het leven zuur met ridicuul en op een papieren werkelijkheid gebaseerd stikstofbeleid.

Voorzitter. Daar gaat het om: zijn wij als Nederlandse volksvertegenwoordiging bereid om dit kabinet het mandaat te geven om dat beleid door te zetten, Nederland zo in de uitverkoop te doen, dit land zo te verslechteren? Accepteren wij het dat het kabinet de belastingen voor zo'n beetje alles en iedereen verhoogt om Nederland vervolgens verder in verval te laten raken?

Voorzitter. Forum voor Democratie accepteert dat niet. Dit kabinet heeft zijn kans gehad en zijn kans verspeeld. Dit gaat allang niet meer over enkel de wetten onder het

Belastingplan en de technische uitwerking daarvan. Dit gaat over het functioneren van het minderheidskabinet. Voor Forum voor Democratie is het glashelder: dit kabinet functioneert niet. Het kabinet wil de belastingen verhogen, terwijl FVD ze juist wil verlagen. Dit kabinet wil werkenden zwaarder belasten, terwijl FVD werken wil laten lonen. Dit kabinet wil het ondernemers moeilijker maken, terwijl FVD ondernemers alle ruimte wil geven. Dit kabinet wil alleen maar meer en meer en meer uitgeven, terwijl FVD de uitgaven drastisch wil verlagen zodat alle belastingen voor alle Nederlanders omlaag kunnen.

Voorzitter. Wat ons betreft trekt de Tweede Kamer vandaag nog een grens: tot hier en niet verder. Wat FVD betreft laten wij ons niet gijzelen door een premier die de verantwoordelijkheid na maandenlang politiek amateurisme nu bij het parlement neerlegt. In de tijd dat Nederland een leider nodig heeft die problemen oplost kreeg Nederland een premier die AI-tweets schrijft, vooral buitenlandreisjes maakt, hockeywedstrijden analyseert en een of andere gaybar in New York bezoekt. Het tijdperk-Jetten tekent zich op als een soort kind dat in een snoepwinkel mee mocht doen met de grote mensen. Wat een blamage. Wat een politieke flater.

Voorzitter. Het is genoeg geweest. Forum voor Democratie wil daadwerkelijk vooruit met Nederland. Dat is zonder dit kabinet en met nieuwe verkiezingen, zodat we Nederland weer kunnen herstellen, dat we weer kunnen bouwen, dat we weer trots kunnen zijn op wie wij zijn. Daarom zal Forum voor Democratie tegen het Belastingplan stemmen, en wij doen daarbij een dringend beroep op het gezond verstand van alle leden hier in dit parlement om datzelfde te doen. Elke zichzelf respecterende partij zou datzelfde moeten doen en zich niet langer moeten laten gijzelen door dit kabinet en deze premier. De Tweede Kamer is aan zet.

Voorzitter. Nederland verdient beter. Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Van Baarle namens DENK, in eerste termijn.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Wat een zooitje en een rommeltje, wat een chaos die de mensen in het land in onzekerheid stort: een kabinet dat op de afgrond af rijdt, een coalitie die openlijk op ramkoers ligt. Maar voordat ik daarop inga: wat een totaal dieptepunt is het eigenlijk dat premier Jetten z'n politieke lot lijkt te verbinden aan onder andere de Groep Markuszower, terwijl Jetten zelf in een eerder debat zei dat Markuszower zich buiten alle samenwerking had geplaatst. Hoe kan het nou zo zijn dat een D66-premier samenwerkt met antirechtsstatelijke en discriminerende krachten in dit parlement, koffiedrinkt met islamhaters? Hoe kan Jetten zijn laatste principes op deze manier inwisselen voor de macht met de Groep Markuszower, een fractie van oud-PVV'ers die de genocide in Gaza ontkennen, die voorstellen steunen voor een hoofddoekverbod op scholen, die alle islamitische scholen willen sluiten? Markuszower sprak over vluchtelingen als

gelukszoekers die ons land kaalvreten, onze zorg afpakken en nog meer islam en ellende opleveren. Het is Markuszower die de omvolkingstheorie heeft gepredikt. Het is Markuszower die het had over het oppakken van mensen die meedoen aan de Rode Lijndemonstratie, die het had over het gebruiken van maximaal geweld tegen Palestijnen, die het Israëlische leger het meest morele leger van de wereld heeft genoemd. Met die man werkt Jetten dus samen.

Premier Jetten liep voor de verkiezingen in een rood overhemd bij de Rode Lijndemonstratie, maar nu doet hij zaken met iemand die Netanyahu de Nobelprijs voor de Vrede wil geven. Jetten danst met discriminatie, flirt met het ultrazionisme en dealt met islamhaat, voor de macht. Wat DENK betreft mag je niet normaal maken wat niet normaal is. De ideeën van de Groep Markuszower zijn niet normaal. Als regering ga je daar niet mee koffiedrinken en daar zeker geen zaken mee doen. Dat de regering dat wel doet, snijdt door onze ziel.

Voorzitter. Hoe zijn wij hier beland? Dat heeft alles te maken met het feit dat Jetten en het CDA zich laten gijzelen door de VVD. Een deal over links mag niet van Yeşilgöz. Daar hebben we dit minderheidskabinet aan te danken. Een eerlijke bijdrage van mensen met grotere vermogens mag niet van Yeşilgöz. Een beperking van het subsidiëren van villa's mag niet van Yeşilgöz. We hoorden de VVD net in het debat zeggen dat een eerlijkere bijdrage van vermogenden ondenkbaar is. Terwijl het CDA en D66 aanknopingspunten proberen te vinden met groepen in dit parlement, werpt de VVD alleen maar blokkades op. Jetten heeft die blokkades al die tijd geslikt.

Het gevolg van het feit dat Jetten zijn oren naar de VVD heeft laten hangen, is dat we een onmogelijk en oneerlijk box 3-plan door de strot geduwd kregen, dat we bleven aanmodderen met halve besluiten en onduidelijkheid, en dat we niet meer weten welke versie van het Belastingplan we vandaag eigenlijk bespreken en wat het uiteindelijk gaat worden. Het allerergste is dat de mensen in het land weer in onzekerheid zijn. In de woorden van Bontenbal: we hebben te maken met casinopolitiek omdat de VVD een blokkade op vermogen heeft opgeworpen. Hoe heeft de premier het zover kunnen laten komen? Wat vindt hij ervan dat er inmiddels bijna meer onzekerheid en chaos is gecreëerd dan tijdens het kabinet-Schoof? Het is again a stiff competition. Hoe denkt hij dit land nog stabiel te kunnen besturen?

Ondertussen trekken de mensen in dit land het niet meer. Het leven is voor heel veel Nederlanders gewoonweg niet meer te betalen. Volgens het CBS zijn de prijzen deze maand met 3,7% gestegen. Vorige maand stegen de prijzen met 3,4%. We zien hoe volgens het CBS en de Consumentenbond sommige producten in de afgelopen jaren soms wel tientallen procenten duurder zijn geworden. Het gevolg daarvan is dat de mensen voor hetzelfde bedrag elke dag een steeds kleinere boodschappentas hebben. Simpele levensmiddelen in de supermarkt worden voor mensen luxekeuzes. Energie, benzine en diesel zijn 14,4% duurder dan een jaar geleden. Volgens de ANWB kost een

liter euro 95-benzine nu gemiddeld €2,23, een liter superplus 98 €2,57 en een liter diesel €2,41. Ik vraag de minister-president: dat is toch niet meer te doen voor de mensen in het land?

In Duitsland liggen de belastingprijzen aanmerkelijk lager — daar kunnen ze de mensen blijkbaar wél helpen — en in België nog veel lager. Volgens de doorrekening van het CPB daalt de koopkracht van iedereen door de kabinetsplannen. Vandaag zei de Rabobank dat dit zelfs nog erger is geworden, ondanks de aanpassingen in de plannen. De mensen gaan er keihard op achteruit, kunnen het niet meer betalen en kunnen het straks nog minder betalen.

Voor DENK is de vraag: maakt dit kabinet eerlijke keuzes om de mensen in het land te helpen? Het antwoord daarop is nee. Het kabinet doet volstrekt onvoldoende om de brandstofprijzen te verlagen en de prijzen van levering te verlagen. Het kabinet klopt zichzelf op de borst omdat het de brandstof niet nog duurder gaat maken vanwege het niet doorgaan van een accijnsstijging, maar in de praktijk betekent dit dus dat het kabinet de brandstofprijzen torenhoog laat. Mensen kunnen het niet betalen, maar moeten volgens het kabinet blij zijn dat de brandstofprijzen niet nog hoger worden. Een liter benzine blijft dus duur, blijft in Duitsland veel goedkoper en blijft in België nog veel goedkoper.

Werkenden moeten nog steeds de rekening betalen. De Raad van State liet al zien dat van de 6 miljard aan lastenverzwaring 5,8 miljard neerslaat bij de lasten voor werkenden, terwijl de lasten voor de grotere vermogens en rijke bedrijven zelfs omlaaggingen. Dat het kabinet nu iets voorstelt met 347 miljoen doet niets aan af het punt dat nog steeds een zeer groot en oneerlijk deel van alle belastingverhogingen neerslaat bij werkenden. De maatregel om de Bontenbalbelasting een jaartje te corrigeren poetst de grote onrechtvaardigheid absoluut niet weg.

Met het nu uitgestelde box 3-plan ligt er nog steeds een dekkingsopgave van 17,5 miljard, die vooral naar de grote vermogens in ons land gaat. In de inkomstenbelasting worden hogere inkomens ontzien ten opzichte van de lagere. Een eerlijke bijdrage die grote vermogens en rijke bedrijven moeten betalen, is er niet. Die is er gewoon niet. De VVD-achterban wordt ontzien. De VVD mag dicteren, terwijl de gewone Nederlander die het leven niet meer kan betalen, onvoldoende wordt geholpen. Het is niet eerlijk. Het is niet rechtvaardig.

DENK zal het Belastingplan beoordelen langs de volgende lijnen: helpt het mensen en maakt het Nederland eerlijker? Dit Belastingplan doet nu beide niet. Het helpt mensen niet voldoende en het doet niets aan de onrechtvaardigheid. Mensen snappen er ook helemaal niets van als ze zien waar het geld wel heen kan. Er wordt binnen no time 1,2 miljard euro overgemaakt naar Oekraïne, terwijl onze mensen in Nederland ondersteuning en hulp nodig hebben met de boodschappen en benzine, zeg ik tegen de premier. Het doet mensen pijn om te zien dat er zo makkelijk en snel geld wordt

overgemaakt voor andere zaken, terwijl het leven zo duur blijft en er bezuinigd moet worden op alle fronten.

Wat DENK betreft is het tijd voor eerlijke keuzes. We moeten de moed hebben om een eerlijkere bijdrage te vragen van grotere vermogens en rijkere bedrijven, zodat er niet op een oneerlijke manier afgewenteld wordt op werkenden. We moeten de moed hebben om heilige huisjes, zoals de villasubsidie, aan te pakken, zodat we de belastingen op de lage inkomens en middeninkomens kunnen verlagen, zodat we de accijns op benzine en diesel kunnen verlagen en zodat we de boodschappen betaalbaarder kunnen maken. Plannen die daaraan bijdragen, zullen wij als fractie van DENK steunen. Plannen die daar niet aan bijdragen of die problemen erger maken, steunen wij niet.

Dank, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Mijn beeld van de achterban van DENK is dat daar ook veel ondernemers in zitten. Daar heb ik hem bijna niet over gehoord. Ik hoorde: mensen moeten meer geld in hun portemonnee houden en het moet eerlijker. Wat dit kabinet en PRO ondernemend Nederland aan willen doen, moet toch ook voor DENK horror zijn?

De heer **Van Baarle** (DENK):
DENK is een politieke partij die enorm trots is op ondernemers. Sterker nog, DENK heeft ontzettend veel ondernemers in de gelederen. Daarom heeft u mijn collega Ergin in heel veel debatten horen opkomen voor het belang van bijvoorbeeld zzp'ers en het belang van zelfstandigen, hebben we geknokt om de zelfstandigenaftrek te behouden, hebben we ookgeknokt om andere vrijstellingen in het mkb te behouden en ondersteunen wij in alle debatten pleidooien om regels te versimpelen voor met name kleine ondernemers. Tegelijkertijd zien we dat de grote vermogens en de grote bedrijven dankzij VVD-beleid elke keer weer worden ontzien, terwijl de rekening neergelegd wordt bij juist de kleine normale ondernemer, die mkb'er, die trouwens voor 60% van de banen zorgt. Dat zijn niet de grote bedrijven. Het zijn de mkb'ers die zorgen voor 60% van de banen in Nederland. Díé vormen de motor van de economie. Als wij dat zien, zeggen wij: dat is losgezongen. We moeten die motor van onze economie koesteren. Dat gaat om het mkb. Daar willen wij voor opkomen. Dat we in ruil daarvoor een eerlijkere bijdrage vragen aan anderen, lijkt mij sociale politiek.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Daar gaat het volgens mij mank. Een heleboel van die hele rijke mensen, uit de Quote 500, wonen inmiddels namelijk in het buitenland. Die zijn al gevlucht. Het midden- en kleinbedrijf is juist de directeuren-grootaandeelhouders, de dga's, die PRO nog een tandje extra belasting wil laten betalen. Ik hoorde daar gewoon niks over in het pleidooi

van de heer Van Baarle, waarvan akte. Het is een keuze die gemaakt is. Dan is dat ook maar duidelijk.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De keuze die DENK maakt, heeft mevrouw Keijzer net gehoord. Op alle vlakken willen wij strijden voor het belang van ondernemers in onze samenleving, met name voor de mkb'ers. Die zijn de echte motor van onze economie. U heeft de fractie van DENK wellicht onvoldoende gehoord. Denk aan het financieren van kleine ondernemers, met name start-ups, die tegen problemen bij banken aan lopen, geen lening krijgen en daardoor niet met hun kleine onderneming kunnen beginnen. Die liepen ook nog eens tegen belastingmaatregelen aan. Overigens is dat begonnen met een kabinet waar mevrouw Keijzer in zat. Die wilde volgens mij de belastingaftrek voor mkb'ers op sommige vlakken versoberen dan wel afschaffen. Mevrouw Keijzer moet dus niet doen alsof ze roomser is dan de paus. Ook op het gebied van financiering houdt de fractie van DENK dus een heel hard pleidooi voor ondernemers, komt het op voor ondernemers. Dat is ons standpunt. Dat zullen wij ook blijven uiten.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik ben katholiek, dus ik kan nooit roomser zijn dan de paus, maar dat even terzijde. Gelukkig maar. Maar goed, dat is een ander debat. De heer Van Baarle zegt allemaal interessante dingen over allerlei andere debatten. We hebben het hier vandaag over het Belastingplan. Er ligt een keuze voor: nóg meer belastingen voor ondernemers of het een en ander op een andere manier oplossen. Het viel mij gewoon op dat de heer Van Baarle in zijn betoog aanschurkt tegen PRO — dat is vaak zo — en daarmee de ondernemende achterban vandaag in dit debat over het Belastingplan in de steek laat.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Het is niet zo dat de heer Van Baarle aanschurkt tegen PRO. De heer Van Baarle heeft onder andere gepleit voor het verlagen van de accijns op benzine en diesel. Ik denk niet dat je PRO dat snel hoort zeggen in dit parlement. Daarin zit dus een heel duidelijk verschil tussen DENK en PRO. Wij willen heel graag opkomen voor betaalbaar autorijden in dit land. Als het gaat om het Belastingplan, heb je het ook over belastingmaatregelen die ondernemers raken. Dan heb je het dus niet over een eerlijke bijdrage van vermogenden; dat is een andere discussie. Daar ben ik voor. Als het gaat om de belastingmaatregelen die ondernemers raken, was het mevrouw Keijzer die in een vorig kabinet de zelfstandigenaftrek en volgens mij ook de mkb-vrijstelling ging beperken. Zij heeft zelf de bijl gezet in regelingen die met name in het voordeel van mkb'ers waren. Toen stonden wij tegenover haar om haar te vertellen dat het van belang is om wel voor die ondernemers op te komen. Noteer het goed, zou ik tegen haar willen zeggen.

De **voorzitter**:
Ik dank u wel. Meneer Stoffer staat te popelen, maar ik schors voor een enkel ogenblik voor een kleine practicaliteit. De vergadering is heel kort geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Meneer Stoffer. Meneer Stoffer! Mag ik u uitnodigen voor uw bijdrage ...

De heer **Stoffer** (SGP):
We waren aan het uitleggen ...

De **voorzitter**:
Ja, ik zag het! U was er al bijna uit samen. Maar we horen graag hoe dat eruitziet. Ik geef u het woord voor uw inbreng namens de Staatkundig Gereformeerde Partij.

De heer **Stoffer** (SGP):
Voorzitter. Het Belastingplan. Het minderheidskabinet heeft er nog steeds geen meerderheid voor gevonden, niet hier in de Tweede Kamer, maar zeker ook niet in de Eerste Kamer. Dat brengt onzekerheid met zich mee, niet alleen voor het minderheidskabinet en de coalitie zelf, maar vooral ook voor de Belastingdienst en de mensen in het land, ook onze ondernemers.

Voorzitter. De SGP is een partij die verantwoordelijkheid wil nemen, niet alleen voor het Belastingplan, maar ook voor de begrotingen. Nederland heeft namelijk stabiel beleid nodig. Het kabinet kan niet blijven rennen van deadline naar deadline en van deelakkoord naar deelakkoord. Al voor de zomer, maar ook tijdens het zomerreces, hebben wij met het kabinet gesproken. Wij hebben onze wensen op tafel gelegd, zowel financieel als immaterieel.

Ik moet eerlijk zijn: tot vorige week leek er weinig beweging onze kant op te zijn. We moesten vooral blij zijn met maatregelen van het kabinet die ons werden voorgeschoteld. Dat waren maatregelen waar wij niet zelf om gevraagd hadden, of die niet overeenkwamen met onze eisen. De meest recente ontwikkelingen, waarbij de coalitie elkaar los lijkt te laken, maken het er niet gemakkelijker op. Daarom is de steun van de Kamer voor het Belastingplan nog wankeler. Pas na de stemming over de amendementen weten we hoe het Belastingplan er precies uit zal gaan zien. Dat is gewoon een risicovolle operatie.

Maar ik zei het al: de SGP wil constructief bijdragen aan het bestuur van het land. Samen met JA21 en BBB hebben we daarom vorige week woensdag een constructief aanbod neergelegd. Daarmee bieden we steun voor het Belastingplan in zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer. We beloven ook een constructieve houding ten aanzien van alle begrotingen van 2027. Tegelijkertijd willen we dat het kabinet beter rekening houdt met

een aantal belangrijke thema's voor Nederland: strenger migratiebeleid, ruimte voor boeren en een standstill op medische ethiek. Ik zeg het er maar bij: ga niet op onze tenen staan als je onze steun wil hebben.

Voorzitter. Het moet worden gezegd: ik zie dat het kabinet zijn best doet om onze thema's op z'n minst beter te begrijpen. Dat biedt wat ons betreft aanknopingspunten om daarover door te praten, zowel met het kabinet als in deze Kamer. Het is nog lang geen 12 november, dus er is nog tijd om tot goede afspraken te komen. Aan ons, en aan JA21 en BBB, zal het zeker niet liggen. Tegen deze achtergrond en met die randvoorwaarden richt ik me straks op de inhoud van het Belastingplan. Want ongeacht of er een meerderheid voor het Belastingplan komt, al dan niet met steun van de SGP: het moet hoe dan ook wel een deugdelijk plan zijn. Wij hebben al een uitgebreid wetgevingsoverleg gehad waarin heel veel aan de orde is geweest.

Voorzitter. Het eerste onderwerp dat ik bij de kop wil pakken, is: de eenverdieners. Dat is iets wat ons na aan het hart ligt. Jaar op jaar is de kloof tussen huishoudens waarin één iemand betaald werk doet en huishoudens waarin twee mensen betaald werk doen, vergroot. Jaar op jaar betalen eenverdieners een veelvoud aan belasting ten opzichte van tweeverdieners. Ook dit jaar zie je dat de kloof groter wordt. De SGP benoemt dit al jaren. Ook de afgelopen maanden hebben wij steeds gehamerd op het aanpakken van die kloof. Dat kan. Het kan zelfs relatief eenvoudig, namelijk door het verruimen van de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting. Deze wordt in 2028 weer ingevoerd, maar dat is helaas wel tijdelijk, en ook voor een beperkte doelgroep.

Ons voorstel is om deze regeling structureel te maken en de doelgroep te verruimen. Ik las in de brief van gisteren dat het kabinet de wens om goed te kijken naar de positie van eenverdieners steunt. De SGP is het kabinet daar uiteraard erkentelijk voor, maar in de praktijk moet nog blijken wat die woorden waard zijn. Ik kom zo snel mogelijk met een amendement daarover, maar ik hoor graag wat de staatssecretaris van dat voorstel vindt. Ons amendement zorgt er namelijk gericht voor dat juist middeninkomens gesteund worden. Juist middeninkomens zitten vaak in de hoek waar de koopkrachtklappen vallen. Voor die groep is er meer lastenverlichting nodig, en dan niet in de vorm van een visieloze verhoging van de arbeidskorting. Die is inmiddels namelijk echt wel uitgewerkt, en zorgt ook voor heel onrechtvaardige uitkomsten. Maar ik ben blij dat het kabinet ervoor openstaat om de technische invulling van de arbeidskorting zoals die door het kabinet is voorgesteld, aan te passen.

Voorzitter. Dan een ander punt dat ons na aan het hart ligt en dat zijn de lasten voor ondernemers. Die zijn de afgelopen jaren stevig gestegen en wat de SGP betreft gaan we die trend keren. Daarom hebben juist op dit punt opgenomen in het aanbod aan de coalitie: zorg voor een lastenverlichting voor ondernemers, zeker voor mkb-ondernemers. Denk aan het verhogen van de mkb-winstvrijstelling en het behouden van

de startersaftrek. Mijn vraag is dan ook of het kabinet de wens deelt om de lasten voor ondernemers eindelijk te verlagen in plaats van te verhogen.

Het verhogen van de lasten voor ondernemers gaat soms ook wel heel makkelijk. Een evaluatie concludeert dat een regeling bijvoorbeeld niet heel doelmatig is of dat aan de doeltreffendheid getwijfeld kan worden en al snel is het voorstel om die fiscale regeling dan af te schaffen, zonder dat er altijd goed wordt gekeken naar de gevolgen voor de ondernemer zelf. Concreet gaat het bijvoorbeeld om het afschaffen van de kleinebrouwersregeling. Dat levert 2 miljoen euro op. Dat lijkt heel wat, maar op de overheidsbegroting is het peanuts. Voor die ondernemers is het een forse tegenvaller en de marges in die sector zijn al heel klein. Dit soort voorstellen kunnen het verdienvermogen van het mkb nog verder onder druk zetten. Mijn vraag is dan ook of het kabinet de gevolgen voor de sector goed heeft gewogen en of het bereid is om serieus te kijken naar een voorstel om die regeling te behouden.

Nu ik het toch over fiscale regelingen heb: in de brief van gisteren wordt een stelpost fiscale regelingen ingeboekt ter hoogte van 290 miljoen euro. Dat is dus een dekking in het pakket dat in het voorjaar nog uitgewerkt moet worden. Schuift de staatssecretaris hiermee de discussie niet voor zich uit, is mijn vraag. Ik zou toch graag willen horen aan welke invulling het kabinet denkt, want het is wel eens vaker voorgesteld om fiscale regelingen in te perken en er is ook wel eens vaker een stelpost voor in de boeken gezet. Dat dat niet zo gemakkelijk gaat, blijkt ook uit het verleden, want al meerdere keren is deze technische post ingevuld met een tariefsverhoging in box 1. Ofwel, werkenden moesten het ophoesten. Mijn vraag is dan ook of de regering kan toezeggen dat dat nu niet gaat gebeuren.

Voorzitter. Het kabinet doet op tal van onderwerpen voorstellen voor aanpassingen en op een paar ervan wil ik ingaan, omdat er volgens mij nog wel verbeteringen mogelijk zijn en wat ons betreft ook noodzakelijk zijn. Ik begin bij de autobelastingen. Volgens de SGP is het ten eerste inmiddels hoog tijd voor een grondige herziening van de autobelastingen. De elektrificatie van het wagenpark holt de belastinggrondslag steeds verder uit en in plaats van voortdurend aan de knoppen te draaien, is een stevig nieuw stelsel nodig. Ik wil de staatssecretaris dan ook aansporen om daarmee vaart te maken.

Voorzitter. De versobering van de regeling voor youngtimers wordt in het Belastingplan aangepast. In een paar stappen gaat de leeftijdsgrens naar twintig jaar. Het voorgestelde afbouwpad leidt er echter toe dat er youngtimers zijn die nu in de regeling vallen, die er in 2028 en 2029 uit vallen en er die dan vanaf 2030 weer in vallen. Nou, probeer dat maar eens te begrijpen. Het is in ieder geval wat ons betreft behoorlijk ongewenst. Vandaar dat we een amendement willen gaan dienen om dat transitiepad te veranderen. Elk jaar stijgt de leeftijdsgrens met een jaar, waardoor in 2030, net als in het voorliggende voorstel, de leeftijdsgrens van twintig jaar wordt bereikt. Het voordeel is dat hiermee geen youngtimers tijdelijk buiten de regeling vallen en de wetgeving daarmee een stuk

deugdelijker wordt. De dekking vinden we in hetzelfde domein, namelijk een incidentele verhoging van het bijtellingspercentage. Mijn vraag aan de staatssecretaris is of hij zou kunnen reageren op dit voorstel voor amendering.

Een tweede amendement gaat over de pseudo-eindheffing. Die wordt volgend jaar ingevoerd. De SGP is tegen die heffing, maar als die dan toch wordt ingevoerd, dan zou het praktisch wel uitvoerbaarder kunnen. In de huidige vorm is de heffing dat niet naar onze mening. Zo zijn de gevolgen voor kleine verhuurbedrijven heel groot, omdat het meermaals verhuren van één auto aan dezelfde werkgever heel erg duur wordt. Ook zijn de administratieve lasten van de pseudo-eindheffing hoog en dat komt door de ingewikkelde uitzonderingen die voorgesteld worden. De SGP stelt voor om deze twee uitzonderingen te laten vervallen en als algemene regel te hanteren dat de heffing pas verschuldigd is nadat de auto voor meer dan veertien dagen ingezet wordt. Voor reguliere auto's die ter beschikking wordt gesteld, gebeurt er niets. Met name bij onderhoud en verhuur dalen de administratieve lasten stevig en de problemen voor verhuurbedrijven worden grotendeels weggenomen. U begrijpt het, voorzitter. Ik zou ook hier graag een reactie op willen,

Dan de voorgenomen afschaffing van de gerichte vrijstelling voor branche-eigen producten, zoals in het Belastingplan opgenomen. Het lijkt in de praktijk tot veel problemen te leiden bij ondernemers en volgens de SGP moeten we deze vrijstelling dan toch behouden, al dan niet in afgeslankte vorm. Vandaar ons voorstel om dat te bereiken. Volgens mij zit het CDA op dezelfde lijn. Concreet stellen we voor om het maximumbedrag dat vrijgesteld kan worden te verlagen naar €250. Voor de dekking stel ik voor om de vrije ruimte in de werkkostenregeling iets te beperken. Ik hoop dat dit positief geapprecieerd wordt en dat er vanuit de Kamer ook steun voor zal zijn.

Dan heb ik tijdens het wetgevingsoverleg ook al aangehaald dat mijn collega Flach bij de Financiële Beschouwingen een motie heeft ingediend over de fiscale investeringsreserve voor de agrarische sector. De motie kreeg oordeel Kamer en is aangenomen. Het verzoek was om voor de behandeling van het Belastingplan zo veel mogelijk inzicht te geven in de mogelijkheden om de reserve tijdelijk te maken, het bedrag op te hogen en met terugwerkende kracht in te voeren, maar dat is helaas niet gebeurd. In het wetgevingsoverleg gaf de staatssecretaris aan dat er pas in het voorjaar duidelijkheid komt. Dat vind ik uiteraard teleurstellend, maar ik snap aan de andere kant ook dat de reserve inhoudelijk goed vormgegeven moet worden en dat het belangrijk is dat de sector daar ook bij betrokken wordt. Maar volgens mij kan al wel eerder in kaart gebracht worden of het bedrag verhoogd kan worden en of de regeling tijdelijk ingezet kan worden. Mijn vraag aan de staatssecretaris is dan ook of hij daarmee in ieder geval aan de slag wil.

Voorzitter. Dan nog twee kleine opmerkingen over de Wet fiscale stimulering start-ups en scale-ups. Allereerst veel dank aan de staatssecretaris voor de toezegging tijdens het

wetgevingsoverleg om een invoeringstoets uit te voeren. Ik vraag dan ook of ik ervan uit kan gaan dat die in de eerste helft van 2028 onze kant op komt. Daarnaast heb ik nog een voorstel in overweging om de evaluatie niet pas na zeven jaar, maar na vijf jaar uit te voeren.

Voorzitter, tot slot. Het is lang geleden dat er zo veel aandacht voor het Belastingplan was. Volgens mij mag ik 'm inmiddels voor de negende keer vanuit onze fractie voor mijn rekening nemen. Maar waar je in het verleden nog weleens mensen had die niet wisten wat het pakket Belastingplan is, zal ik u verzekeren dat het tegenwoordig onderwerp is van veel gesprekken, waar je dan ook komt, maar ik zeg erbij: dat is niet per se alleen maar een positieve ontwikkeling. Aan de andere kant kan wat meer aandacht voor de lastenkant van de begroting op zich geen kwaad. Ik zie dat de staatssecretaris het zelfs met mij eens is. De uitgaven worden steeds hoger. Dat baart mij overigens wel zorgen, moet ik zeggen, want als je de plaat van dit jaar bekijkt ten opzichte van de plaat van vorig jaar, dan zie je dat er gewoon weer dertig miljard bij op komt. Natuurlijk zit er inflatie in, maar dat wordt ook steeds meer. Dat moet gewoon betaald worden door gezinnen en ondernemers. Voor de rest hebben we niet veel waar onze inkomsten uitkomen.

Voorzitter. Ik hoop dat de gesprekken over het Belastingplan niet al te lang meer duren, maar daarvoor is het wel nodig dat er een meerderheid komt, zowel in de Eerste Kamer als de Tweede Kamer. Zoals ik in mijn inleiding al aangaf: als SGP blijven wij constructief, tot het laatste moment, samen met JA21 en BBB. Ik zei al: ik zie zeker nog aanknopingspunten voor een meerderheid voor het Belastingplan, waaraan ook wij onze steun zouden kunnen verlenen. Maar of dat daadwerkelijk gaat gebeuren, gaan we de komende dagen zien.

Dit was het. Dank u wel.

De heer **Klaver** (PRO):
Dank aan de heer Stoffer. Volgens mij is hij altijd heel helder geweest over de wensen en de voorwaarden die zij hebben voor het Belastingplan, ook in het bondje dat ze gedrieën hebben. Gewoon even om dat te bekijken, want ik hoorde zojuist ook nog — het kan aan mij liggen dat ik dat niet eerder heb gehoord — de eis om belastingkloof met eenverdieners verder te dichten en ook nog iets over verdere lastenverlichting voor ondernemers, als ik het goed begreep. Ik neem aan dat dit de aanvullende eisen zijn boven op de reeds immaterieel gestelde eisen op het gebied van abortus bijvoorbeeld en medisch-ethische kwesties, stikstof en de Spreidingswet en dat die ook nog steeds als voorwaarden staan voor steun voor het Belastingplan.

De heer **Stoffer** (SGP):
Ja, wij hebben het kabinet een brief doen toekomen. Die staat overigens ook gewoon online. Als u mijn Twitteraccount zou openen, kunt u die zo vinden en op onze site staat die ook. Wij hebben de randvoorwaarden neergezet op migratie, medisch-ethisch en

stikstof. Daarnaast hebben we specifieker wat gezegd over het Belastingplan. We hebben het gehad over de vrijheidsbijdrage afschaffen, de sierteelt, en ook over de mkb-vrijstellingen en de een- en tweeverdiener. Dat waren de zaken die we onder het Belastingplan an sich hadden. Het geheel aan randvoorwaarden die wij stellen, is ook gericht op een constructieve insteek richting alle begrotingen.

De heer **Klaver** (PRO):
Even op dat punt: de constructieve insteek richting alle begrotingen. Als het bijvoorbeeld gaat over medisch-ethisch of stikstof, zijn dat dan voorwaarden waaraan moet worden voldaan alvorens in te stemmen met het Belastingplan?

De heer **Stoffer** (SGP):
Ja, wat ons betreft hadden we afgelopen zomer met elkaar over het geheel eigenlijk al overeenstemming kunnen bereiken. Ik denk dat de heer Klaver — hij knikt ook — dat net zo had gevonden. Aan de andere kant had dat met hem en de heer Dassen ook gekund. Je komt natuurlijk steeds verder in de tijd en dan wordt het steeds ingewikkelder, maar onze insteek is als volgt. De randvoorwaarden zijn de drie immateriële zaken. Daarnaast heb je natuurlijk inhoudelijk een aantal zaken om het land vanuit onze optiek een stuk beter te maken. Daar heeft u natuurlijk ook voorstellen voor gedaan, zie ik in het amendement. Daar wordt het land volgens mij een stuk slechter van, maar daar kun je over discussiëren.

Voor ons zijn die drie zaken dus randvoorwaardelijk om dat Belastingplan en die begroting te kunnen steunen, maar die randvoorwaarden maken heel vaak ook deel uit van de begrotingen die in sommige gevallen de komende periode nog worden behandeld of die soms al behandeld zijn. Daar gaan we in december over stemmen. Voor ons was het dus echt gericht op: hoe kun je in een soort miniformatie nou zorgen dat er een ruime meerderheid komt in beide Kamers om te zorgen dat het land gewoon bestuurd kan worden?

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Volgens mij is het heel helder. Ik hoor wat de heer Stoffer zegt en ben geschokt. De heer Stoffer vindt onze plannen niet de goede richting voor het land. Misschien kan ik de heer Stoffer ook schokken, door aan te geven dat ik denk dat de richting die zij willen kiezen voor Nederland niet de onze zou zijn. Maar het zijn volgens mij wel twee heldere keuzes die voorliggen voor het kabinet, waarmee in ieder geval stabiele meerderheden te vinden zijn. Dus ik ben benieuwd hoe het kabinet hier de komende tijd mee omgaat, maar ik vind het fijn om te horen dat die randvoorwaarden … Ik was even in verwarring omdat ik het gevoel had dat ik de hele tijd nieuwe eisen hoorde, maar het is helder dat er ook een hele consistente waarneembaar is — dat is ook weleens fijn hier in het parlement — bij de SGP en de bondgenoten in de boyband.

De heer **Stoffer** (SGP):
Zeker. We gaan niet zingen — dat beloof ik u — maar we houden onszelf wel goed vast. Het is aan het kabinet en de coalitie om een keuze te maken of ze met u in zee gaan en het land toch een beetje naar de afgrond helpen, of met ons in zee gaan en het land echt een toekomst laten verwerven.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Stoffer. Het woord is aan mevrouw Teunissen, voor haar eerste termijn namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Voorzitter. Ik ben heel slecht bij stem vandaag, maar de heer Stoffer spreekt ook altijd zo zacht doch gedegen, dus als het maar een beetje daarbij in de buurt komt, dan gaat het goed.

De **voorzitter**:
We zetten de microfoon gewoon wat harder.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dank u wel, voorzitter. "Het liefst brede steun in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer voor de hele begroting en het Belastingplan, geen jojobeleid", aldus premier Jetten voor Prinsjesdag. Hoe anders staat het minderheidskabinet er een paar maanden later voor. De gesprekken om tot een breed akkoord te komen met de oppositie zijn mislukt. Het gevolg is dat er nu een fossiel Belastingplan ligt waar miljonairs bij staan te juichen en waarvoor het klimaat en werkende mensen de rekening betalen.

Voorzitter. Er is ook één lichtpuntje, want het radicaal-rechtse bondje zette zichzelf buitenspel met de eisen die niets met het Belastingplan te maken hadden en Nederland op het gebied van vrouwenrechten en stikstof ver terug in de tijd hadden gezet. Terecht dat deze drie partijen van een koude kermis thuiskwamen; vooralsnog, en we hopen dat dat zo blijft.

Maar waar het nu op neerkomt, is dat het kabinet het Belastingplan over de schutting in de politieke arena gooit, op hoop van zegen. Daarmee heeft de premier het politieke lot van zijn kabinet weloverwogen in handen gelegd van een partij met extreemrechts gedachtegoed, die oproept tot maximaal geweld tegen Palestijnen. Die vreedzame demonstranten, die naar de Rode Lijndemonstratie gaan, zoals ikzelf, criminaliseert. Dit is het morele failliet van dit kabinet. Het gaat ook in tegen de aangenomen motie van de heer Klaver om geen akkoorden te sluiten met politici die oproepen tot geweld of de omvolkingstheorie verspreiden. Waarom is dit zo gevaarlijk? Omdat extreemrechts gedachtegoed op deze manier toegang krijgt tot de macht en op deze manier dus ook wordt genormaliseerd. Wat mijn fractie oprecht niet begrijpt is waarom het kabinet niet gezocht heeft naar een brede route, met brede steun in beide Kamers. Dat is de route

van PRO en Volt, en daarbij de ChristenUnie en 50PLUS betrekken. Dat zou met recht brede steun zijn geweest. Waarom heeft het kabinet daar niet voor gekozen? Deze partijen hebben redelijke voorstellen gedaan die ook echt gingen over de belastingen. Mijn vraag aan de minister-president is dus: waar liep het dan op stuk? Is het dan echt alleen de VVD die dit heeft geblokkeerd? Belasting verlagen op arbeid en een verhoging van de vermogensbelasting voor de rijksten: wat is daar niet redelijk aan? Kijk naar de nieuwe Quote 500. De rijkste Nederlanders kregen er 27 miljard in één jaar bij. Nederland telt meer miljardairs. Wanneer gaan zij eens hun bijdrage leveren aan de samenleving?

Het is niet uit te leggen dat dit kabinet nu van alles op de tocht zet, van de steun aan chronisch zieken tot hardwerkende mensen meer belasten, terwijl het geld zich ergens anders gigantisch ophoopt. Het is een van de grootste politieke mysteries die Nederland ooit gekend heeft. Waarom riskeert dit kabinet niet alleen het Belastingplan maar ook zijn eigen voortbestaan om miljonairs in Nederland de hand boven het hoofd te houden? De Partij voor de Dieren snapt het oprecht niet meer. Is het echt de VVD die hier iedereen gijzelt?

Voorzitter. Als we wat verder kijken naar de inhoud, dan zien wij dat het klimaat totaal vergeten is in de onderhandelingen over het Belastingplan. Het gevolg is dat het kabinet nu komt met een fossiel Belastingplan. De geuzennaam "klimaatdrammer" van premier Jetten is hiermee verleden tijd. De Partij voor de Dieren had best met het kabinet in gesprek willen gaan over maatregelen voor een groen belastingplan, want wat er nu ligt, is allesbehalve groen. De fossiele accijnskorting op benzine en diesel wordt verlengd. In plaats van gerichte steun aan mensen die het het hardst nodig hebben om hun energierekening te kunnen betalen, kiest het kabinet voor een enorm duur cadeau van uiteindelijk ruim 2 miljard euro. Vooral mensen met een hoog salaris en dikke auto's profiteren ervan. Het is ook nog eens slecht voor het klimaat. De fossiele luchtvaartlobby is ook succesvol geweest, want de vliegbelasting voor de meest vervuilende vluchten gaat weer omlaag, terwijl de prijzen van de treintickets omhooggaan. De nationale CO_2-heffing voor grote vervuilende bedrijven is door dit kabinet de nek omgedraaid. De vervuiler betaalt niet, maar wordt beloond.

Voorzitter. Fiscale vergroening is nu juist een van de belangrijkste knoppen om aan te draaien. Daar hebben de ambtenaren van het ministerie van Financiën zelf nog een mooi rapport over geschreven. Je normeert en beprijst vervuiling en schade, en je stimuleert milieuvriendelijk gedrag. Daarom heeft de Partij voor de Dieren acht amendementen ingediend met voorstellen die het Belastingplan fundamenteel vergroenen en die ook nog eens de schatkist geldt oplevert, omdat de vervuiler gaat betalen. Er komt dus een streep door de fossiele accijnskorting, het eerste amendement. Dan eerlijke belasting voor de meest vervuilende vliegreizen, met een extra belastingverhoging voor businessclass en privéjets. De CO_2-belasting voor de meest vervuilende industrie wordt

in ere hersteld; dat was een van de meest effectieve klimaatmaatregelen. Schaf de landbouwvrijstelling af. Het is niet alleen een ondoelmatige belasting, maar ook een oneerlijke vrijstelling, die vooral in de zakken van de agro-industrie belandt. Verlaag de btw op reparatie van kapotte spullen. Spullen moeten langer mee kunnen gaan. Tot slot, schaf de btw af op biologische groenten en fruit, zodat gezond voedsel voor veel meer mensen beschikbaar komt.

Voorzitter. De grote vraag die nu voorligt, is: hoe nu verder? Nederland snakt naar politici die op basis van de inhoud gesprekken voeren en er samen proberen uit te komen. Met de onbegrijpelijke blokkade van de fossiele VVD lijkt Nederland opnieuw in een politieke crisis te worden gestort. Het is de zoveelste crisis uit de koker van de VVD: kabinet-Rutte IV laten vallen vanwege de zogenaamde nareis op nareis, vervolgens de weg plaveien voor het radicaal-rechtse en het meest instabiele kabinet ooit, en nu kabinet-Jetten I stelselmatig saboteren. Het is heel spijtig om te constateren, maar een stabiel landsbestuur en de VVD hebben wat ons betreft niets met elkaar te maken.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Teunissen. Het woord is aan meneer Grinwis namens de ChristenUnie in de eerste termijn. Gaat uw gang.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter, dank u wel. Afgelopen maand was ik met een aantal collega's uit de commissie voor de Werkwijze onder uw leiding, voorzitter, op reis naar Denemarken en Noorwegen. Die reis was voor ons als commissie om te leren hoe een minderheidskabinet wél kan werken. Voorzitter, u en ik hebben beiden gezien dat een minderheidskabinet goed kan werken. In Denemarken is het vaak ingebed in langjarige afspraken en in Noorwegen is er een heel duidelijke rolverdeling tussen kabinet en Kamer. En in Nederland? Tja, in Nederland, daar werkt het nog niet echt. Dat is zachtjes gezegd. Harder gezegd: het is ronduit een zooitje. Dat ligt primair aan het kabinet zelf. "Geen huis dat tegen zichzelf verdeeld is, zal standhouden", zei Jezus al. Het kabinet is een verdeeld huis, tot op de dag van vandaag. Dat is treurig en totaal onnodig. Het leidt er zelfs toe dat niet-aangenomen moties tegenwoordig door het kabinet worden uitgevoerd, en aangenomen moties terzijde worden gelegd, zoals die van mij over het voortaan rekenen met een lagere rente bij papieren schenkingen. Met collega Van Brenk heb ik de motie dan maar zelf in uitvoering genomen en een amendement ingediend. Het kabinet denkt ondertussen: wij vormen een minderheid, dan voeren we voortaan ook maar minderheidsuitspraken uit en leggen we meerderheidsuitspraken terzijde. Dat is meer dan opmerkelijk. Ik verwacht hier een degelijke reactie op van de minister-president.

Voorzitter. Op Prinsjesdag — dat was 15 september — zei mijn fractie: dank u wel, kabinet; nu is het aan de Kamer. Dat het tot 4 november heeft moeten duren om dat

gesprek in de Kamer op gang te krijgen, konden wij toen niet bevroeden. Eerst wilden fracties op links en rechts tot een complete begrotingsdeal komen. De fractievoorzitters van de coalitie bleven zitten en deden geen stap naar voren. Het kabinet had grote moeite met het eens worden met zichzelf over het belasten van vermogen. Dan zeg ik het mild. Wij dienden daags na Prinsjesdag onze eerste amendementen in op het Belastingplan. Inmiddels hebben wij deze samen met de collega's van 50PLUS gewijzigd ingediend om een Belastingplan dat niet goed was, beter te maken. Onze amendementen proberen om Nederlanders die sappelen om rond te komen tegemoet te komen door niet de arbeidskorting eindeloos op te pompen maar gewoon de belastingtarieven te verlagen, door de eenzijdige lastenverzwaring voor ouderen via de ouderenkorting terug te draaien en door werken lonender te maken door vermogen, via het aanpakken van papieren schenkingen, iets zwaarder te belasten en inkomen uit arbeid ietsje minder.

Voorzitter. Een van de belangrijkste lessen die ik mee terugnam uit Noorwegen was dat een minderheidskabinet goed kan werken. Daar was ik al van overtuigd. Maar dan moet je als parlement en vooral als coalitie wel je rol pakken. Daar, in Oslo, is het duidelijk. Begin oktober biedt de regering de begroting aan aan het parlement. Vervolgens neemt de grootste coalitiefractie in de financiëncommissie de regie om via onderhandelingen in het parlement met enigszins welwillende fracties tot een meerderheid te komen. Wij hebben ook zo'n natuurlijk moment, namelijk Prinsjesdag. Daarna hadden de fractievoorzitters hier in de Kamer de lead kunnen pakken. Waarom doen ze dat niet? Zelfs nu spreekt een enkele coalitiefractievoorzitter het land toe via de media zonder dat er eerst is onderhandeld om tot landingsgrond te komen waardoor een duidelijke meerderheid in beide Kamers het Belastingplan kan steunen. Willen de coalitiefracties er soms niet uit komen? Waar zijn ze toch? De vorige kabinetsperiode werden we het uiteindelijk toch ook eens over het Belastingplan en de Onderwijsbegroting?

Voorzitter. Een minderheidskabinet kan. Samenwerken in het parlement zonder alles bij voorbaat dicht te timmeren, kan ook. Maar dan moet je weten waar je wilt landen, en ambachtelijk aan de slag. Kom op, er is nog een week. We gaan het toch niet laten gebeuren dat er gegokt gaat worden met het Belastingplan en met de aanslagen van miljoenen belastingplichtigen?

De ChristenUniefractie is bereid tot het nemen van verantwoordelijkheid en tot samenwerken met het kabinet en de Kamer. Dat zijn we niet omdat we van dit kabinet of van de coalitie houden, maar omdat we van Nederland houden en ons land vooruit willen helpen. Daarbij helpen nieuwe verkiezingen voor weer een nieuwe Kamer niet. Voor de vierde keer in zes jaar naar de stembus, omdat een oplosbaar probleem hier maar niet opgelost wordt, dat gaan we ons land toch niet aandoen?

En ja, het gaat ergens over. Zeg me wie of wat je wil belasten en ik zal zeggen wat je belangrijk vindt. Het was voor ons niet acceptabel om de aftrek van specifieke

zorgkosten rücksichtslos te schrappen zonder alternatief voor chronisch zieken. Dank aan het kabinet voor het honoreren van de inzet van 50PLUS en de ChristenUnie in dezen. Het is voor ons niet acceptabel om de arbeidskorting nog maar weer eens op te pompen en om de stijging van de zorgkosten niet te compenseren via lagere belastingen. Daarom hebben wij samen met 50PLUS een amendement om dat te realiseren, inclusief het terugdraaien van de ongerijmde korting op de ouderenkorting. Dank ook voor het oordeel over dat amendement.

Wij vinden het verstandig om de lasten beter te verdelen tussen arbeid en vermogen. Daartoe hebben we een bescheiden voorstel ingediend om de belastingconstructie papieren schenkingen wat minder aantrekkelijk te maken. Daar was al eens een meerderheid voor, dus waarom volgende week niet?

Voorzitter. Wat pijnlijk is en wat we komende maandag uitgebreid gaan bespreken, is de novelle box 3. Het advies van de Raad van State luidt: dien deze novelle niet in, maar doe het in één keer goed op weg naar 2030. De Nederlandse Vereniging van Banken waarschuwde ons en de Belastingdienst deelde alleen maar rode vlaggen uit.

En dan het budgettaire gat: dat was begin oktober, bij het voorstel dat toen voorlag, nog 7,7 miljard euro tot en met 2040, met een structurele overdekking van 454 miljoen euro. Dat budgettaire gat is inmiddels toegenomen naar meer dan 17,5 miljard euro en een structureel tekort van 86 miljoen. Dat kan de minister van Financiën toch niet met droge ogen aan ons voorleggen? Waar hij aan de uitgavenkant vaak een havik is — dat begrijp ik — is hij aan de inkomstenkant meer als een koekoeksjong, dat de ruif van het komende decennium leegeet. Waarom toch? En nee, ernaar verwijzen dat het op 159 miljoen euro na in de kabinetsperiode rondloopt en op 86 miljoen na ook structureel rondloopt, is echt niet afdoende. En dan heb ik het nog niet eens over de onderschatting van het gedragseffect dat aandelen en daarvan afgeleide producten veel langer aangehouden gaan worden bij een vermogenswinstbelasting dan gemiddeld vierenhalf jaar. De derving dreigt dus miljarden groter te worden dan nu geraamd.

Voorzitter. We vervolgen dit debat aanstaande maandag, maar wat hier thuishoort, is de consequentie van de eindeloze box 3-soap. De ChristenUnie is niet opgericht voor box 3. Ik ben de politiek niet ingegaan om honderden tot duizenden ambtenaren te laten werken aan box 3. Ik wil een volksvertegenwoordiger zijn die de inkomstenbelasting vereenvoudigt en hervormt, zodanig dat we geen toeslagen meer nodig hebben. Daar heb ik zelf in 2020 al een voorstel voor gedaan. Deze week zag ik het voorstel van het Wetenschappelijk Instituut van de collega's van het CDA langskomen en binnenkort komt de SER met zijn langverwachte advies. Hoe zorgt de staatssecretaris dat dit advies geen stof gaat liggen happen, niet alleen omdat het politieke lef ontbreekt om knopen door te hakken, maar vooral ook omdat de Belastingdienst tot in lengte van jaren geen capaciteit zal hebben om vereenvoudigingen door te voeren? In plaats van de Belastingdienst daarin de komende jaren zijn tanden te laten zetten, moeten alle

verloven worden ingetrokken om koste wat het kost een misvormde novelle op een ook al niet volmaakt wetsvoorstel ingevoerd te krijgen. Dat frustreert mijn fractie enorm. Hoe zorgt de staatssecretaris er dus voor dat er wél capaciteit komt voor een hervorming van de inkomstenbelasting en de toeslagen, waar we al zo lang op wachten?

Voorzitter, ten slotte. Ik zie mogelijkheden om evenals in eerdere jaren tot meerderheden voor het Belastingplan te komen, maar het komt er wel op áán de komende dagen. Daarom, coalitie, aan de slag! Wees geen verdeeld huis. Laat dit het huis zijn waarin we de handen ineenslaan.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dank voor de inbreng aan de heer Grinwis. Ik ga toch even naar het begin van zijn betoog. Toen had de heer Grinwis het over Denemarken. Ik heb zelf ook met wat Denen gesproken, om te horen over hun ervaringen met hun minderheidskabinet. Zij hebben inderdaad een forlig, een langetermijnakkoord over steun aan Oekraïne, defensie-investeringen et cetera. Maar ze hebben ook, en ik heb dat even opgeschreven, een finanslovsaftale. Dat is een begrotingsakkoord met zowel financiële als immateriële zaken. Daarover gaat men dan met de oppositie in gesprek en dan wordt er gezegd: we kunnen de begrotingen steunen, maar dan moet er uiteindelijk ook boter bij de vis op andere onderwerpen. Hoe heeft de heer Grinwis die ervaringen meegenomen uit Denemarken?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Die ervaring heb ik meegenomen, net als die uit Noorwegen. Ik denk dat de situatie in Noorwegen nog meer lijkt op die in Nederland. Daar is het nu wel verdeeld in een links en een rechts blok, maar daar zijn er van oudsher ook middenpartijen, waardoor eigenlijk geen enkele hoek van het parlement de absolute meerderheid heeft. Zij moeten met elkaar tot een soort van overeenstemming komen, echt in de Kamer zelf. Ik denk dus dat de Noren een belangrijker voorbeeld zijn voor ons dan de Denen. Tegelijkertijd snap ik de vraag van de heer Hoogeveen heel goed. Kijk, de heer Hoogeveen mag best weten dat wij tijdens onze gesprekken ook aangeven wie wij zijn, wat ons zwaar op de maag ligt en wat voor ons belangrijk is. Tegelijkertijd is er bij ons een soort van terughoudendheid om stemmingen over begrotingen of over Belastingplannen nodeloos zwaar te gaan maken in een zo verdeeld land en in een zo verdeeld huis als deze Tweede Kamer en deze Eerste Kamer, door daar allerlei eisen aan te gaan koppelen van buiten die begroting of dat Belastingplan. Vandaar dus dat wij met een zekere terughoudendheid omgaan met het op tafel leggen van onze eisen en van het randvoorwaardelijk maken daarvan om voor of tegen een Belastingplan te stemmen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Helder. Die afweging van de ChristenUnie begrijp en respecteer ik. Daar is natuurlijk wel enig risico aan verbonden, ook voor de ChristenUnie. Als je nu een akkoord sluit in de Tweede Kamer, misschien samen met 50PLUS en de Groep Markuszower, is er nog

steeds geen meerderheid in de Eerste Kamer. Dan staat het kabinet eigenlijk voor een binaire keuze: het is óf PRO aan boord, óf BBB aan boord. Zo liggen de verhoudingen in de Eerste Kamer. Is de heer Grinwis dan niet bang dat zo'n Belastingplan of andere toezeggingen later alsnog in de Eerste Kamer worden verbouwd, om daar die meerderheid te vinden?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Zolang het om de wet gaat waar we hier over stemmen, is het heel helder. De Eerste Kamer heeft niet het recht van initiatief of het recht van amendement, en wij wel. Een wet die hier is aangenomen verbouwen, zal dus niet zomaar gaan. De meest verstrekkende aanpassing die een Eerste Kamer kan doen aan het Belastingplan, om het daar maar even bij te houden, is natuurlijk het indienen van een motie om bepaalde aspecten in de toekomst op KB te zetten, op een koninklijk besluit. Dat is volgens mij het meest verstrekkende. Het Belastingplan terugsturen voor een novelle kan de facto niet, want alle parameters voor belastingtarieven, heffingskortingen, aftrekposten, accijnzen staan ongeveer rond de 20ste november om 12.00 uur vast. Dat is dus ongeveer hoe het gaat. Als de heer Hoogeveen doelt op andere aspecten, die buiten de begroting of buiten de wetstekst liggen: dat geldt voor ons allemaal. De afspraken die wij hier maken, kunnen in de Eerste Kamer natuurlijk weer ter discussie worden gesteld. Uiteindelijk zijn wij hier een fractie die — hoe zal ik het zeggen? — afspraken probeert te maken en stapjes ten goede probeert te zetten en daarbij ook het vertrouwen heeft dat de partijen waarmee wij die afspraken maken, maar ook het kabinet als we daar afspraken mee maken, daar rekening mee houden en dat "een man een man, een woord een woord" aan de orde is. Als dat niet zo is, dan zien ze ons natuurlijk weer terug.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Kan de heer Grinwis dan ook begrijpen dat een zekere ervaring in het verleden met een BHO-begroting mij daar somber over stemt? Je stemt voor een begroting met een minimale meerderheid in de Tweede Kamer, denkt te stemmen voor het document, en voor het beleid, dat voor je ligt en uiteindelijk komt linksom, linksom en nog een keer linksom compleet contrair beleid terug. Bij het Belastingplan is dat vanwege de parameters inderdaad moeilijker, maar we hebben het al meegemaakt met schaduwdeals en weet ik wat we allemaal voorbij hebben zien komen. Erkent de heer Grinwis dit risico ook en kan hij zich daardoor ook verplaatsen in het feit dat het beter is om comfort en zekerheid te creëren in zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer, zowel financieel als immaterieel?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik begrijp helemaal wat de heer Hoogeveen zegt. Sterker, ik zou me als ik meneer Hoogeveen was, gepiepeld voelen door de minister van BuHa-OS. Dat zou op z'n minst

tot een stevig gesprek moeten leiden, maar misschien volgende keer wel een andere consequentie moeten hebben. Dat snap ik heel goed, maar om dan vervolgens van de weeromstuit aan elke begroting en aan elk belastingplan allerlei andere zaken van buiten dat belastingplan of buiten die begroting als een soort randvoorwaarde te gaan verbinden … Daarvan moeten we ook goed de consequenties wegen, vind ik. Het was tot een paar jaar geleden vrij gebruikelijk om, ook al was je het flagrant oneens met het kabinet, toch voor begrotingen en voor belastingplannen te stemmen. Dat was veel breder dan alleen maar bij toevallige coalities. Ik wil dat gebruik dat we in Nederland jarenlang hadden, dus ondanks fundamentele tegenstellingen en ondanks dat we het niet eens waren met elkaar over soms hele precaire zaken toch voor begrotingen en belastingplannen stemmen, niet zomaar overboord gooien omdat er toevallig een minderheidskabinet in vak K zit.

De **voorzitter**:
Antwoorden mogen een tikkie korter.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Maar ook de ChristenUnie heeft toch eerder voorwaarden verbonden aan het redden van kabinetten? Waarom is dat nu dan anders?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Sterker nog, wij hebben toen we in kabinetsformaties zaten eindeloos onderhandeld om op voor ons heel aangelegen zaken, zoals de zorg voor het leven, aan het begin en aan het eind, standpunten tot beleid te krijgen. Die standpunten waren niet makkelijk binnen te slepen. Wij hebben daar in het verleden dus heel vaak voor geknokt en daar gaan we tot op de dag van vandaag mee door. Bij elk gesprek komen wij daarvoor uit, zeker als het gaat om zeer precaire zaken die — hoe zal ik het zeggen? — ons echt heel zwaar liggen, bijvoorbeeld omdat de waarde van het leven voor ons heel zwaar weegt.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Duh, zou ik bijna willen zeggen. Dan is het toch ook logisch dat dat nu door andere partijen gedaan wordt?

Maar ik heb even een andere vraag. Die gaat over box 3. Nu de Wet werkelijk rendement opschuift, is de kostenaftrek natuurlijk wel steeds precairder. Dat leidt ertoe dat het voor vastgoedverhuurders steeds ingewikkelder wordt om te verhuren. Moeten we niet met elkaar proberen als de brandweer een amendement te organiseren waardoor dat met ingang van volgend jaar geregeld is? Want ik maak mij grote zorgen over al die mensen die proberen een betaalbaar huurhuis te vinden.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik maak me daar ook hele grote zorgen over, dus misschien is het wel verstandiger om het advies van de Raad van State op te volgen en dat het kabinet het huidige voorstel intrekt, een nieuw wetsvoorstel indient voor de vermogenswinstbelasting per 2030 en

dan de vrijgevallen tijd in de tussentijd gebruikt om een kostenaftrek voor verhuurders te regelen. Ik sta daar niet onwelwillend tegenover, want ik maak me grote zorgen. Ik denk dat het kabinet inderdaad terecht concludeert: wij kunnen niet anders dan de invoering van de nieuwe Wet werkelijk rendement met minimaal een jaar uitstellen. Maar de consequentie voor de uitponding van betaalbare huurhuizen zal groot zijn. Ik maak me daar dus met mevrouw Keijzer grote zorgen over.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Bij mij was de conclusie bij het advies van de Raad van State voor de zoveelste keer: er is niets rekbaarder in Den Haag dan geld. Dat is hier wel weer gebleken. Van het geld dat je nodig hebt voor die tegenbewijsregeling vond de Raad van State: nou, misschien kan het wel een beetje minder. Ook daarvan zou ik bijna willen zeggen: ja, duh. Maar als je nu tegen het kabinet zegt "kom met een kostenregeling", dan zijn we weer jaren verder. Moeten wij het niet gewoon nu regelen voor 2027? Want er zijn nu mensen op zoek naar een betaalbare huurwoning en vastgoedbeheerders kunnen die gewoon niet meer verhuren, want ze leggen er geld op toe.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Sterker, toen de Wet tegenbewijs werd ingediend, heb ik een amendement ingediend om die kostenaftrek in dat wetsvoorstel te zetten. Het amendement ligt er dus nog. Het is toen helaas weggestemd. Ik moet wel zeggen: om dat geïmplementeerd te krijgen, is er veel capaciteit nodig bij de Belastingdienst. Ik denk dus dat de resterende tijd tussen 4 november en 31 december te kort zal zijn voor de Belastingdienst om het al op 1 januari aanstaande in te voeren. Wie weet kan dat het jaar daarna, maar laten we het antwoord van de staatssecretaris daarop afwachten. Er ligt nog een mooi amendement van mijzelf, dat helaas is verworpen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Jimmy Dijk namens de Socialistische Partij in eerste termijn.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter. Met Schoof zou er meer met de Kamer worden gepraat. Met Jetten zou er meer met de Kamer worden gepraat. Dat klinkt in theorie geweldig: de Tweede Kamer aan de macht. Maar in de praktijk komt die zogenaamde verantwoordelijkheid van degenen die kozen voor een minderheidskabinet neer op uitstel en permanente onderhandelingen. We debatteren ons namelijk een ongeluk, maar aan het eind van de week is het resultaat helemaal niets. Dat komt door het volgende: D66 kiest niet, het CDA weet het vaak niet en de VVD wil niet. Dat maakt dat Jetten I dus het traagste en minst efficiënte kabinet uit de geschiedenis dreigt te worden. Jetten I strijdt met Schoof/Wilders I om de eer als het gaat om het kabinet dat het minste bereikt. Mijn vraag

aan premier Jetten is dan: hoe vindt u zelf dat het gaat? Is het de bedoeling dat uw minderheidskabinet op deze manier functioneert? Was dit wat u altijd voor ogen had toen u het had over een minderheidskabinet?

Maar ondertussen is het niet alsof er niets verandert. Er is namelijk wel heel veel geld voor oorlog en heel veel geld voor de superrijken. Ze halen het altijd op dezelfde plek: bij de werkende klasse. Praat dus niet met ons over welke vorm we nu weer kiezen om hun politieke probleem op te lossen. Praat over hoe we de problemen van mensen gaan oplossen. Want ik zie het en ik hoor het: crisispolitiek is leuk voor talkshows en columns, maar stilstand betekent ellende voor mensen.

We hebben hier vandaag van 10.00 uur 's ochtends tot 16.00 uur 's middags een debat gehad over de begroting Klimaat en Groene Groei. Daar is geen enkele nieuwe maatregel gekomen tegen de stijgende energieprijzen voor mensen. Dat verdwijnt naar de achtergrond. Er worden geen maatregelen genomen om de stijgende boodschappenprijzen een halt toe te roepen, want dat verdwijnt allemaal naar de achtergrond. Er zijn geen uitgebreide debatten over de steeds verder stijgende zorgpremie, want die wordt naar de achtergrond geduwd. Ieder jaar worden de huren steeds verder verhoogd en dat wordt helemaal naar de achtergrond geduwd. Als ik hier vanavond wegrij en stop bij de eerste de beste benzinepomp, dan is dat daar het gesprek van de dag van mensen. Dan is dat het probleem waar mensen mee zitten. Daar gaat het hier op dit moment vandaag wederom niet om. Het gaat hier om Haags gedoe. Die crisispolitiek — ik herhaal het nog een keer — is leuk voor bij de talkshows en het is leuk voor in alle columns. Ik lees ze ondertussen niet meer. Het gaat er namelijk om dat die crisispolitiek zorgt voor stilstand voor gewone mensen. Een Aof-premie, een premie voor de arbeidsongeschiktheid, waar een fonds mee gevuld wordt, een premie die werkgevers moeten betalen: die "vrijheidsbijdrage" blijft, oftewel, het geld voor oorlog wordt daar weggehaald. Dan lijkt het net alsof werkgevers daarmee de klos zijn. Maar niets is minder waar. Het gaat namelijk ten koste van de loonruimte voor werkende mensen.

In een interruptie heb ik net ook richting het CDA het volgende gevraagd. Er is nog steeds geen voorstel voor de aftrek voor specifieke ziektekosten. Als ik naar het voorstel kijk, dan zitten daar hele basale dingen die mensen gewoon nodig hebben: pacemakers mag je zo meteen niet meer aftrekken. Beugels, kronen: allemaal dingen die zo logisch zijn en die mensen nodig hebben. Wie wordt getroffen? Dat treft wederom de werkende klasse. Wie worden getroffen als je niet meer zorgkosten mag aftrekken en je huurtoeslag lager wordt en je zorgtoeslag lager wordt? Het is weer de werkende klasse. Huishoudelijke zorg wordt gewoon afgeschaft. Wie treft dat? Mensen die het zelf niet kunnen betalen. Voor de wijkverpleging willen ze een eigen bijdrage invoeren. Wie treft dat? Niet de mensen die dat prima zelf kunnen betalen. Als je hiernaar vraagt, is constant het antwoord dat er geen geld voor is. De rente voor studieschulden wordt verhoogd. Het is

een belofte van de overheid dat dat niet zou gebeuren. Wat zie je dan als je de stukken doorleest? Daar is geen geld voor. Meneer Heinen had er geen geld voor. Mevrouw Letschert wordt zelfs teruggeroepen. Dat is toch ongelofelijk?

Kijk naar de tabellen voor het oplossen … voor het heffen van een belasting voor vermogenden. Echt, dames en heren, dat is niet heel ingewikkeld, hoor. Kijk naar die tabellen: miljarden zijn er daarvoor. Miljarden! Ze schudden ze zo uit hun mouw; geen enkel probleem. Maar als je iets vraagt voor de aftrek van specifieke ziektekosten … Nee hoor, daar is geen geld voor; daar moet op bezuinigd worden. Zoals ik net al zei: er moet ook bezuinigd worden op de huishoudelijke zorg. De rente op de studieschuld, die verhoogd wordt: nee, kan niet anders, er is geen geld voor. Dat is wel het gevolg van dit rommelige minderheidskabinet.

Voorzitter. Ze zijn het nog steeds niet met elkaar eens. Ik vond vandaag het volgende. Ik heb het vandaag echt even letterlijk opgeschreven. D66 zei: het is niet ondenkbaar dat de coalitie verdeeld stemt. Het CDA zei: verdeeld stemmen heeft zeker niet de voorkeur, maar het is niet uitgesloten. En de VVD zei: steun voor miljonairsbelasting van de coalitie is ondenkbaar. Dan is er gewoon één conclusie. Er is hier één partij in deze zaal, er is één partij in het minderheidskabinet — dat is de VVD — die liever het land in de crisis stort. Die bezuinigt liever op mensen die zorg nodig hebben, die bezuinigt liever op mensen die sociale zekerheid nodig hebben dan dat zij ook maar iets willen en durven te vragen van de miljonairs en de grootvermogenden. Maar als je mensen op straat vraagt en als je kijkt naar peilingen, dan zegt driekwart van de mensen: vraag iets meer van de allerrijksten in ons land en zorg ervoor dat mijn leven betaalbaar wordt.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Dijk. Het woord is aan de heer Vermeer voor zijn eerste termijn namens de BBB.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dank u wel, voorzitter. De stemmingen over het Belastingplan op 12 november naderen met rasse schreden en Nederland zit nog altijd vast. De bestuurlijke impasse waarin we verkeren vraagt om een kabinet dat duidelijkheid verschaft en een richting kiest. Maar nog steeds zien we de fata morgana van de niet bestaande brede meerderheid in deze Kamer. We zien een kabinet dat lijkt te denken dat het met 100 miljoen links en 50 miljoen rechts een meerderheid van 100 zetels kan waarborgen. Het kabinet gokt op een brede meerderheid op basis van wat spiegeltjes en kraaltjes. Daarmee schat het kabinet de Kamer niet op waarde. Iemand sprak al over casinopolitiek. In het casino is er maar eentje die wint: het casino zelf. De meeste bezoekers blijven berooid achter. Gelukkig is er ondersteuning voor mensen met een gokverslaging.

Vorige week hebben we samen met JA21 en de SGP een voorstel gepresenteerd om de plannen van het kabinet naar rechts te trekken. Dat is nodig, want het water staat de ondernemers aan de lippen. Het stikstofbeleid van het kabinet jaagt boeren over de kling. De collectieve uitgaven voor onze economie stijgen sneller dan ons bruto binnenlands product. En steeds meer burgers ervaren de hogere lasten als gevolg van de inflatie.

Gisteren kwam de brief van het kabinet waarin het naar eigen zeggen opnieuw aan zowel links als rechts handreikingen doet. We zien in de brief een klein beetje beweging. Het wereldvreemde CDA-eufemisme genaamd "vrijheidsbijdrage" wordt iets afgezwakt. Dat is positief, maar helaas blijft het daarbij. Dat is wat BBB betreft bij lange na niet genoeg.

Los van het feit dat er geen of onvoldoende toenadering is van de kant van het kabinet op de immateriële punten die zijn aangedragen door JA21, de SGP en BBB, rammelt ook de financiële plaat aan alle kanten. Het kabinet pocht met het uitstel op de btw-verhoging sierteelt, maar ik moest met een vergrootglas zoeken waar precies het zoet zit. Het blijkt om een kwartaal uitstel te gaan. Dat is alles wat nu is ingeboekt. Het is eigenlijk niet serieus te nemen. Eén tulp maakt nog geen voorjaar.

Bureau Wetgeving zegt nu dat het voorstel eigenlijk niet te amenderen is, omdat op papier het hele jaar eruit gehaald is, terwijl het wat de dekking betreft gaat om slechts 76 miljoen van de ruim 300 miljoen. Ik vraag de staatssecretaris hoe dit nu eigenlijk zit. Het is het een of het ander: of de dekking klopt niet, of het bedrag in het overzicht klopt niet. Zeg het maar.

Verder is er een dekking stelpost fiscale regeling opgenomen om het schrappen van de Bontenbaltaks te betalen. Dit is een non-dekking, want iedereen weet dat elke politieke partij zijn paradepaardjes heeft wat betreft fiscale regelingen. Een specifieke regeling schrappen om daarmee de lasten te verzwaren, is doorgaans niet heel realistisch, tenzij je vooraf weet dat je een meerderheid hebt. Kan de staatssecretaris daarop reageren? In de formatie van het vorige kabinet noemde iemand een dergelijke post een voodoo-post — ik zal geen namen noemen.

Verder valt het ons op dat het kabinet bijdragen voor Oekraïne en de Wereldbank naar voren haalt omdat dit geld zou opleveren. Kan dit toegelicht worden? Misschien moeten we dan nog meer naar voren halen. Krijgen we dan ook een keer wat terug? Dat zou mooi zijn.

Inmiddels is het nieuwe Belastingplan gewoon een handboek voor nieuwe manieren van dekking van voorstellen geworden. Dat vind ik wel positief, want eindelijk krijgen we wat meer lucht in de Kamer.

Voorzitter. Verder moet me nog het volgende van het hart. Het stoort me dat sommigen de houding aannemen dat de oppositie snel tevreden moet zijn en vooral niet zo moet

zeuren. We worden geacht te bedelen om genadebrood, zodat een onmachtig minderheidskabinet in het zadel kan blijven.

Voorzitter. BBB staat voor een sociaalconservatieve koers, met aandacht voor boeren, ondernemers en burgers. De overheid is er wat ons betreft voor de burger, en niet andersom. BBB zal nooit akkoord gaan met een pakket dat boerenbedrijven in Nederland over de kling jaagt. Daar zullen we tegen vechten tot onze laatste snik.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Er is nog een interruptie van de heer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
De heer Vermeer laat een herkenbaar geluid horen. Het is volgens mij heel consistent wat hij hier laat horen. Begrijp ik goed dat als de stikstofplannen niet worden aangepast, dit dan voor de heer Vermeer consequenties heeft voor de steun aan het Belastingplan?

De heer **Vermeer** (BBB):
Dan ga ik zelfs nog iets verder dan het Belastingplan. We hebben in onze brief samen met JA21 en de SGP namelijk duidelijk aangegeven dat dit niet alleen om het Belastingplan gaat, maar ook om allerlei aanverwante begrotingen die hier ook mee te maken hebben. Voor ons is het gewoon simpel. In de formatie dealt een coalitie niet alleen een financiële plaat af, maar ook allerlei immateriële zaken, zoals visies, beleid en de kanten die ze met elkaar op willen. Die kans heb je alleen bij een formatie. Verderop kunnen partijen hun ideologische punten heel moeilijk goed naar voren krijgen als ze een minderheid zijn.

De koning heeft in de troonrede gezegd dat het om meer gaat dan de meerderheid plus één. Deze Kamer moet ook minderheden beschermen. Of dat nou boeren zijn, of dat nou iemand is die misschien op medisch-ethisch vlak een andere mening heeft dan een meerderheid in de Kamer, of dat het om migratie gaat: dit is het moment om ook die wensen te honoreren en om vooral ook te laten zien dat je de mensen hoort die pijn hebben of moeite hebben met bepaalde ontwikkelingen in de maatschappij. Wij zien het gewoon heel simpel. De formatie van dit minderheidskabinet is geweest. De formatie ten aanzien van de steun aan belastingplannen en begrotingen is volop aan de gang wat ons betreft. Daar praten wij graag in mee.

De heer **Klaver** (PRO):
Dit is de permanente formatie waarin we zijn beland. Ik ben het niet eens met de heer Vermeer op de standpunten die hij inneemt, bijvoorbeeld als het gaat over stikstof.

De heer **Vermeer** (BBB):
Op geen enkele?

De heer **Klaver** (PRO):
Nee, het gaat dan bijvoorbeeld om de standpunten die hij inneemt over stikstof. Er zijn ook zaken waar wij het wel over eens zijn. Ik begrijp wel dat de heer Vermeer probeert om de zaken die voor hem heel belangrijk zijn, te realiseren. Dat is des te belangrijker omdat ik de VVD zojuist eigenlijk in het debat hoorde zeggen dat het onacceptabel is om verder zaken te doen met PRO. Dan kom je in de Eerste Kamer bij BBB uit om de plannen aan een meerderheid te helpen. Nogmaals, ik vraag het gewoon even in alle scherpte, want het kabinet concludeert het niet af. Ik hoor hier dat het niet alleen gaat over de wensen met betrekking tot het Belastingplan, die u ook heeft, maar ook echt ten aanzien van de plannen op het gebied van stikstof. Ik hoor dat die moeten worden aangepast, omdat er anders geen steun is voor zowel het Belastingplan als de begrotingen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ja, zeker. Ik zou sowieso niet kiezen voor Klaver-Dassen; dan zou ik liever gaan klaverjassen. Wat betreft stikstof zijn de zaken die wij hebben ingediend in de brief die we hebben gestuurd, gewoon helder. Er staan vier duidelijke punten in. In de stikstofplannen die op dit moment voorliggen, zijn onze wensen op geen enkele van de vier punten ingewilligd, laat staan dat we daar een fatsoenlijk onderhandelingsgesprek over gehad hebben. Ja, dat heeft plaatsgevonden, maar niet met ons.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat is heel erg helder. Dat betekent dat we bijna aan het einde van deze avond en de eerste termijn van de Kamer eigenlijk concluderen dat het muur-, muur- en muurvast zit op hetzelfde punt als waar het dit voorjaar vastzat, waar het voor de zomer vastzat, waar het in augustus vastzat, waar het met Prinsjesdag vastzat, waar het twee weken geleden vastzat en waar het vorige week vastzat. En het kabinet blijft maar denken dat het volgende week wel goedkomt. Het is onbegrijpelijk.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dat komt natuurlijk vooral door het proces dat er was. We hebben voor de zomer moeite moeten doen om überhaupt wat gesprekken hebben. We hebben in de zomer gesprekken gedaan. Na de zomer hebben we het eigenlijk via de media voor elkaar moeten krijgen, in ieder geval voor onze partijen, om weer uitgenodigd te worden Vervolgens hebben een minuut op het strafbankje gezeten. Dat was heel rustig, maar uiteindelijk kom je daar ook niet verder mee. Het gaat maar heen en weer. Dat is toch echt het probleem. Wij zaten tot en met zaterdag in gesprek met het kabinet, maar we hebben eigenlijk vandaag te horen gekregen … Nee, dat is ook nog niet helemaal duidelijk, dus misschien is het goed om dat nog aan de minister-president te vragen: gaat dat gesprek van zaterdag nog een vervolg krijgen met het kabinet, of moeten wij hier de conclusie trekken dat dit kabinet zijn handen ervan aftrekt en dat het nu bij de

fractievoorzitters is? Dan komt er nog een uitdaging bij, want die schijnen niet allemaal te kunnen garanderen dat ze hetzelfde gaan stemmen. Het wordt dus een hele puzzel. Misschien moeten we een soort scorebord maken. Dan kunnen we per amendement alle zeteltjes bijhouden en kunnen we zien wat er uiteindelijk uit de mix komt. Dat worden interessante tijden!

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Vermeer. Het woord is aan mevrouw Van Brenk, die spreekt namens 50PLUS in eerste termijn.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Voorzitter. Voordat ik inga op de inhoudelijke aspecten van het Belastingplan 2027, moet mij het volgende van het hart. In de afgelopen weken ben ik door veel mensen aangesproken over de gang van zaken in het parlement. Mensen vragen zich meer en meer af wat de politiek aan het doen is. Wij kwamen hier om het vertrouwen in de politiek terug te brengen. De uitdagingen voor Nederland zijn groot, maar de problemen zijn nog groter. Burgers krijgen steeds meer het gevoel dat de politiek niet kan leveren. 50PLUS is van mening dat zeker met een minderheidskabinet een andere manier van politiek bedrijven nodig is, zowel voor het kabinet als voor de oppositie. We kunnen niet alleen naar het kabinet wijzen, maar moeten ook naar onszelf kijken. Nemen we met de wijze waarop de afgelopen weken zijn verlopen echt verantwoordelijkheid in het belang van Nederland? Of zoeken we ons eigen gelijk?

Nederland is een coalitieland en zal dat nog lang blijven. 50PLUS is van mening dat nog meer jaren van politieke stilstand zeer onwenselijk is en dat verantwoordelijkheid voor het vinden van compromissen juist nu cruciaal is. Daarom roepen wij alle partijen op, in het belang van Nederland: stel Nederland voorop bij de besluitvorming die voor ons ligt. Met dit in het achterhoofd wil 50PLUS haar verantwoordelijkheid nemen en invullen, in het belang van Nederland en zijn burgers. De zwijgende meerderheid vraagt dat van ons. Het gaat ons daarbij om het zoeken naar een balans in de belastingen van 2027 tussen generaties, niet om het totale regeerakkoord te realiseren, maar wel om de onevenredige pijn voor bepaalde groepen burgers te beperken.

Voorzitter. Het proces van de begroting, het Belastingplan en box 3 verdient geen schoonheidsprijs. Over de gehele gang van zaken zien we in toenemende mate verwarring, onbegrip, teleurstelling en boosheid ontstaan. Het wetgevingsoverleg over het Belastingplan krijgt — het is al eerder gezegd — normaal gesproken bijna geen belangstelling in de media en de samenleving. Maar waar het normaal gesproken vooral een technische exercitie betreft, zien we dit jaar een fundamenteel ander beeld. In de beeldvorming lijkt het te gaan over het wel of niet volledig steunen van het coalitieakkoord. Het lijkt erop dat alle begrotingen van de departementen gekoppeld zijn aan het Belastingplan. Dit maakt het traject wellicht onnodig enorm scherp. Kan de

minister-president op het traject tot nu toe reflecteren? Hoe zou dit in de toekomst anders en zeker beter kunnen?

Voorzitter. Zoals gezegd hebben we het nu over het Belastingplan 2027, niet over de begroting van bijvoorbeeld het ministerie van VWS, niets meer maar ook niets minder. Deze inleiding sluit ik af met de vraag aan de bewindslieden om duidelijk te maken wat de schade en de gevolgen zijn van het wegstemmen van dit Belastingplan. Wat betekent dit voor de bestuurbaarheid van Nederland? Wat betekent dit voor de schatkist? Wat betekent dit voor de portemonnee van de burger? En wat betekent dit voor de portemonnee van de ondernemer? Wij nemen aan dat nietsdoen ook een prijs heeft. We horen het graag.

Voorzitter. 50PLUS heeft op een aantal voor haar cruciale punten toezeggingen gehad van dit kabinet om bepaalde bezuinigingen te beperken dan wel volledig te laten varen. Wij hebben hiervoor samen met de ChristenUnie amendementen ingediend. Voor de goede orde, collega's: wij hebben afspraken met dit kabinet gemaakt, samen met de ChristenUnie en niet met een derde partij. 50PLUS erkent en begrijpt de frustratie. Wij delen ook het chagrijn over de trage voortgang op tal van grote thema's, of het nu gaat om criminelen die in de zorgpot graaien of over jonge mensen die al tien jaar langer dan gewenst thuis op zolder moeten wonen vanwege de woningnood. Wij stemmen voor stabiliteit van het land in roerige tijden omdat wij concrete punten hebben binnengehaald voor onze achterban: een beperkte deal, met een voor wat hoort wat, waardoor velen er toch net iets beter vanaf komen dan het kabinet kortgeleden nog van plan was. Het is een beetje winst voor 50PLUS, een beetje winst voor de stabiliteit van Nederland en een kans voor het kabinet om alsnog op stoom te komen. Maar die kans moeten ze dan wel pakken. Dat wordt wat ons betreft de lakmoesproef.

Er zijn kiezers die ons zullen verwijten dat wij het kabinet-Jetten in het zadel houden terwijl wij op veel punten heel ander beleid willen. Maar dat andere beleid ligt nu niet op tafel. Er ligt een Belastingplan op tafel, met de variant van de Miljoenennota of de variant waar 50PLUS enkele pijnlijke randjes vanaf heeft weten te schaven. Wij willen geen chaos en afleiding van alle lopende politieke processen door het volledig ontbreken van een Belastingplan voor 2027 is eveneens ongewenst. Dus ja, wij willen bij voorkeur stemmen voor de verbeteringen die wij uit het vuur gesleept hebben, mits het kabinet alle afspraken dan ook netjes nakomt.

Wij vinden dat de kleine, hardwerkende spaarder, de kleine belegger, de kleine ondernemer en de gepensioneerden met een klein pensioen of met hoge zorgkosten voordeel moeten hebben van de punten die 50PLUS met de ChristenUnie heeft gerealiseerd. Het is geen feestbegroting en -belastingplan. Dat wisten wij allemaal allang. Maar wij hebben voor de gewone man en vrouw wel degelijk enkele kastanjes uit het vuur weten te halen. Als wij weglopen, bestaat het risico dat die verbeteringen allemaal weer van tafel gaan. Met twee zetels moeten wij bovendien niet denken dat wij

alles naar onze hand kunnen zetten. Ook wij hadden liever twaalf zetels en nog meer concessies gehad, maar dat is niet de realiteit.

Wat we nu hebben, is echter wel concreet voor de mensen. Het is een verbetering ten opzichte van de Miljoenennota. De verlaging van de algemene vrijstelling voor kleine spaarders en beleggers in box 3, een verlaging van €60.000 naar €30.000, gaat niet door. Dat betekent dat bijna een miljoen kleine spaarders zo worden vrijgesteld van box 3. Er is overeenstemming over een amendement-Grinwis/Van Brenk om de verlaging van de ouderenkorting met €100 van tafel te halen. De belastingkorting op diesel wordt verlengd voor 2027. Dat is een verbetering voor kleine ondernemers. De aftrek specifieke zorgkosten blijft beschikbaar voor chronisch zieken en gehandicapten. Ook gaat de grens voor het toptarief toch iets meer omhoog. Daardoor komen de middeninkomens pas later in de hoogste schijf. Kortom: wij zullen onze verantwoordelijkheid nemen voor Nederland en zijn burgers.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Van Brenk. Het woord is aan de heer Dassen voor zijn bijdrage namens Volt. Gaat uw gang.

De heer **Dassen** (Volt):
Dank, voorzitter. Vandaag deel drie van de trilogie: Het Belastingplan en the rise of box 3. Ik denk dat veel streamingsdiensten heel jaloers zijn op de verhaallijn die dit kabinet en deze coalitie hierin aan hebben weten te brengen. Maandenlang hebben we gezien hoe de coalitie er intern en extern niet uit kwam. De regie is ver te zoeken. In plaats daarvan krijgen we nu een gok met het landsbelang. Dat blijkt ook weer uit het debat van vandaag, want de VVD houdt vast aan een blokkade en is niet bereid om ook maar een stap te zetten op vermogen. De VVD kiest dus blijkbaar voor de route-Gidi Markuszower. Dit terwijl er eerder werd aangegeven dat er geen akkoord zou worden gesloten met politici die oproepen tot geweld. Het is bovendien een route die geen meerderheid heeft in de Eerste Kamer.

Ik ben benieuwd hoe de premier hier nu naar kijkt. Gokt het kabinet niet ontzettend met dit Belastingplan, omdat er ook geen meerderheid in de Eerste Kamer is? Is de route-Markuszower een serieuze optie? Zegt dit kabinet: op basis van deze meerderheid in de Tweede Kamer kunnen wij op een goede manier verdergaan? Waarom wordt geaccepteerd dat het VVD-smaldeel van dit kabinet het land blijft gijzelen? Er is een andere mogelijkheid, met PRO en Volt. Vanwege het grote belang doen wij vandaag wederom een redelijke poging, waarin we laten zien dat we bereid zijn tot compromissen en waarin we dus ook een serieus aanbod aan deze coalitie en dit kabinet doen om te zorgen dat er een stabiele meerderheid in de Eerste en Tweede Kamer is.

Voorzitter. Normaal verzanden we als Kamer in een debat als dat van vandaag in technische details, maar het is ook goed om eens stil te staan bij waarom we belastingen betalen, dat we dat niet alleen zien als een last, maar dat het met een goed plan de prijs is die we samen betalen voor beschaving. Het is een weerspiegeling van de samenleving en vooral van wie we willen zijn en wat we belangrijk vinden. Wat vinden we redelijk? Staan we voor de sterkste schouders en de zwaarste lasten? Daarom is een rechtvaardig belastingstelsel zo belangrijk. Het zorgt voor draagvlak, vertrouwen in de overheid en vertrouwen in elkaar. Mensen zijn bereid om belasting te betalen zolang ze erop kunnen vertrouwen dat het op een redelijke en fatsoenlijke manier gebeurt. We horen het miljonairs zelf vaak ook vaak zeggen, omdat zij ook weten dat een rechtvaardig stelsel zorgt voor een weerbare en stabiele samenleving waarin je talent je inkomen mede bepaalt en niet wat je erft of het vermogen van je ouders, een stelsel dat er niet toe leidt dat iedereen hetzelfde heeft, maar de kans heeft om te groeien en de waarin de lasten eerlijk verdeeld worden.

Voorzitter. Daar wringt het. De belastingen op arbeid stijgen met miljarden en vermogenden krijgen een belastingkorting. Een onuitlegbaar besluit. Daarom dienen we samen met PRO een amendement in waarin de inkomstenbelasting wordt verlaagd voor werkende mensen en de vermogenden meer en eerlijk belasting gaan betalen. We zorgen er met dit amendement voor dat de lasten fatsoenlijker en logischer worden verdeeld.

Ik wil vandaag ook stilstaan, zeker na het debat dat we de vorige keer hadden, bij de schenk- en erfbelasting, want dat deed nogal wat stof opwaaien in het WGO. Het is de meest logische en minst verstorende belasting voor de economie. De komende jaren wordt er 240 miljard van generatie op generatie overgedragen en dan heb ik het niet over de kleine erfenissen van mensen die hard hebben gewerkt, maar over grote erfenissen. Het tarief in de schenk- en erfbelasting is gemiddeld de helft van dat van de inkomstenbelasting. Als iemand tonnen erft, is die eerder geneigd om te stoppen met werken. Toch zien we een enorme lastenverzwaring op werk en blijft het heilige huisje van de erfenissen buiten schot. Dat is allesbehalve logisch. Een lagere belasting op arbeid zorgt ervoor dat mensen meer werken, werkgevers dus aan personeel kunnen komen en mensen meer overhouden in hun portemonnee en dat is goed voor de economie. Erfenissen dragen ongelijkheid over. Als je ouders rijk zijn, krijg je sneller toegang tot vermogen en daarmee eerder toegang tot de woningmarkt, lagere woonlasten en een kleinere hypotheek. De kansen die je krijgt, hangen nu mede af van wat je erft en dus niet van of je hard gewerkt hebt, of je gestudeerd hebt of van andere manieren waarop je je talenten hebt kunnen ontplooien en mee hebt kunnen doen aan de samenleving.

Voorzitter, tot slot. Iets wat ik graag met de staatssecretaris wissel, zijn natuurlijk de fiscale regelingen. Ik heb me erover verbaasd, ook weer in deze discussies, dat de

fiscale regelingen eigenlijk amper aangepakt worden. Het gouden ei is er eigenlijk al. Er zijn op dit moment meer dan 200 fiscale regelingen met kortingen die maar voort blijven duren. Het effect van 125 van deze fiscale regelingen is al getoetst en niet geheel verrassend: het effect was onvoldoende of was er gewoon niet. De totale waarde van de 55 negatief beoordeelde regelingen is 90 miljard. De Rekenkamer en de Raad van State zeggen zelfs dat 35 miljard gewoon voor het oprapen ligt. 35 miljard, dat zijn een hele hoop gouden eieren. Graag hoor ik een reactie van de staatssecretaris daarop, omdat we ook met elkaar elke keer in deze Kamer zeggen "we moeten er wat aan doen, we willen er wat aan doen", maar het kan niet, want iedereen houdt zijn eigen achterbansubsidie in stand. Er staat nu een stelpost. We hebben eerder een stelpost gehad over de fiscale regelingen. Die werd uiteindelijk ook niet ingevuld en kwam vervolgens bij de inkomstenbelasting uit. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris daarnaar kijkt. Dat vraagt dus van alle partijen in de Kamer dat de heilige huisjes worden losgelaten en de achterbansubsidies niet onderdeel uitmaken van de discussie.

Voorzitter, tot slot. Het had niet zo spannend hoeven zijn. We hadden een totaaldeal kunnen maken, mensen in Nederland voor 2027 zekerheid kunnen geven. Nu, na dit debat vanavond, is iedereen in limbo. Ik hoop dat het CDA en D66 los kunnen komen uit de gijzeling van de VVD, zodat wij ervoor kunnen zorgen dat werken daadwerkelijk weer gaat lonen, maar vooral ook dat er een fatsoenlijk Belastingplan komt waarmee we 2027 op een nette manier in kunnen gaan.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Dassen. Het woord is aan meneer Markuszower voor zijn eerste termijn. Gaat uw gang.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Voorzitter. Vandaag debatteren wij over het Belastingplan 2027. Het is een pakket aan wetsvoorstellen waarmee het kabinet de belastingen voor het komende jaar aanpast. Laat mij over belastingen in het algemeen kort zijn. Die zijn in Nederland in alle boxen en voor iedereen te hoog. Mede daardoor is Nederland gierend duur en jagen wij onze ondernemers weg. Burgers trouwens ook, want die doen hun boodschappen in België en Duitsland, waar zij ook veel goedkoper kunnen tanken. Laat mij over de plannen van kabinetten ook kort zijn. Overheden zijn altijd slecht of niet in staat goede plannen en ramingen voor de toekomst te maken. Dat is ook eerder gezegd, hoor. Ook dit jaar weer op Prinsjesdag kregen wij allemaal koopkrachtplaatjes voorgeschoteld. Op basis van die koopkrachtplaatjes is onder andere dit Belastingplan tot stand gekomen. Maar nog voor de Prinsjesdaginkt droog was, berekende de Rabobank nieuwe cijfers, veel minder gunstige koopkrachtcijfers. Ik begon de Algemene Politieke Beschouwingen dan ook met de vraag aan het kabinet of het kabinet alsjeblieft met die geüpdatete cijfers kon komen, maar dat wilde het natuurlijk niet, want het wilde zo lang mogelijk de schijn ophouden,

de schijn van redelijke koopkrachtplaatjes. Maar heel Nederland voelt elke dag de pijn van de torenhoge prijzen. Dit Belastingplan gaat helemaal niks aan die pijn doen, net zomin als de belastingplannen van de afgelopen twintig jaar.

Dit verhaal had iedereen in deze Kamer, ook de afgelopen twintig jaar, kunnen houden. Jarenlang wordt er hier gesteggeld over box 3. Schaf die hele box gewoon af. Mensen die hun hele leven lang hebben gespaard en hun hypotheek hebben afbetaald omdat ze hun kinderen een klein appeltje voor de dorst willen nalaten, worden met torenhoge jaloeziebelasting gestraft. Zo veel Nederlanders die gewoon elke dag keihard werken omdat ze voor hun kinderen wat brood op de plank willen krijgen, betalen zich helemaal te pletter aan inkomstenbelasting. Wat ze ervan overhouden, wordt weer belast met hoge btw en accijnzen, om nog maar te zwijgen van belastingen die lokale overheden opleggen.

De Nederlander wordt structureel uitgeknepen door zijn overheid. Dat is al jaren zo. Het treurige is dat we er steeds minder voor terugkrijgen. Onze nationale infrastructuur bezwijkt. Over onze bruggen en wegen kunnen we amper nog rijden. De klassen zijn overvol, maar lezen, schrijven en rekenen wordt onze kinderen niet meer geleerd. De wachtlijsten in de zorg lopen op, waardoor mensen maandenlang met een tumor in hun lichaam moeten rondlopen. Woningen worden voor Nederlanders niet meer gebouwd, maar wel voor buitenlanders, die ze met voorrang krijgen.

Dat is misschien wel de grootste schande achter al die belastingplannen van de afgelopen twintig jaar: we innen vooral heel veel geld voor buitenlanders in het buitenland. De kosten van de open grenzen bedragen minimaal 30 miljard euro per jaar, ieder jaar opnieuw. Niet alleen de afdrachten aan de EU, maar inmiddels ook de indirecte kosten van het uitvoeren van EU-beleid, lopen in de tientallen miljarden. In Frankrijk en andere buurlanden staan de straten nu letterlijk in de fik. Die hordes weinig nobele wilden worden in Frankrijk opgestookt door extreemlinkse politici als Mélenchon. Maar hier, hier, hebben we Jesse Klaver, die als een extreemlinkse wolf in schaapskleren op het punt staat de macht te grijpen in Nederland en dan van ons eens zo mooie land een neomarxistisch kalifaat te maken, waar Houellebecq, de auteur van Soumission, Onderworpen, in zijn ergste nachtmerrie nog niet van had kunnen dromen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik wens het CDA en D66 heel veel succes met de samenwerking met Gidi Markuszower.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Als het over meneer Klaver gaat, wordt hij een beetje nerveus. De hele avond zit hij mij af te zeiken en allemaal dingen in mijn schoenen te schuiven, maar als je gewoon een keer zegt waar het op staat, en de wolf in linkse schaapskleren laat zien wat hij is, dan wordt hij een beetje nerveus.

De **voorzitter**:
Laten we de taal een beetje parlementair waardig houden.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Voorzitter. Er is veel te doen omtrent het Belastingplan dat vandaag voorligt. De hysterie lijkt zich meester te hebben gemaakt van hitsige politici die zichzelf groter maken dan de verkiezingsuitslag van vorig jaar deed. Nog geen negen maanden geleden startte dit kabinet en sindsdien kreeg het vanuit de Kamer al vier moties van wantrouwen aan zijn broek, alle vier ingediend door de PVV, altijd gesteund door FVD en in de helft van de gevallen door de SP. Als een motie van wantrouwen aangenomen wordt, wordt het kabinet demissionair. Dat is vaak een status waarin een kabinet meer schade doet dan missionair. Er volgen dan naar alle waarschijnlijkheid verkiezingen. Dat zouden dan de zesde verkiezingen in tien jaar tijd worden. Feitelijk betekent dat weer een jaar stilstand voor Nederland en vakantie voor de meeste Kamerleden hier.

Wat gebeurt er dan na die verkiezingen? De PVV van de heer Wilders haalt vast en zeker weer wat zetels, maar Geert wil met niemand samenwerken, niet eens met zichzelf. Dat zijn helaas dus verloren zetels. Met FVD, die net als de PVV op rechts ook vaak de juiste afslag neemt, wil bijna niemand samenwerken en wil bijna niemand in een coalitie zitten. Alleen op rabiate Israëlhaat zouden ze misschien met DENK en PRO een gelegenheidsakkoord kunnen sluiten, maar voor de rechtse zaak belanden ook die zetels in de prullenbak. Dus wat doen nieuwe verkiezingen nu? Niks of in het ergste geval Jesse Klaver als premier. Ik vrees dat Nederland afstevent op grote economische rampspoed: massawerkloosheid, torenhoge inflatie en een massa-exodus van Nederlandse bedrijven, en dat allemaal gepaard gaande met grote veiligheidsvraagstukken en uitdagingen.

Ik vraag aan alle mensen hier: willen wij in zo'n situatie midden in een verkiezingsstrijd verwikkeld zijn? Willen wij in zo'n situatie Jesse Klaver of Femke Halsema als premier? Het kabinet-Jetten is ook niet ons kabinet. Wel formeel, maar niet qua wens. Wij staan voor Nederland een radicaal andere koers voor. Een koers die definitief een einde maakt aan de asielstroom, aan de onveiligheid, aan de afhankelijkheid van allemaal gekke rechters, van verdragen en van de Europese Unie, aan het wegsmijten van ons zuurverdiende belastinggeld. Een koers die zorgt voor werkgelegenheid en bedrijvigheid. Een koers die huizen gaat bouwen voor Nederlanders. Maar als gekozen Kamerleden moeten we ook de democratie respecteren en hier gewoon ons werk doen. De moties van wantrouwen die tegen dit kabinet zijn ingediend in de afgelopen negen maanden, werden dus door bijna niemand gesteund. Het wegstemmen van het Belastingplan is een verkapte motie van wantrouwen. Ik heb twee vragen aan al die Kamerleden die nu tegen dit Belastingplan, zoals dat vandaag voorligt, willen stemmen.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Markuszower doet het voorkomen alsof het wegsturen van het kabinet-Jetten

kiezen voor het kabinet-Klaver is. Ik breng de heer Markuszower graag in herinnering dat ten tijde van de val van het vorige kabinet D66 op tien zetels stond. Dat breng ik hier even in, om aan te geven dat peilingen, zeker zo ruim voordat er nieuwe verkiezingen zijn, volgens mij heel weinig zeggen over de uiteindelijke uitslag. Dus hoe kan de heer Markuszower ons hier nu dit als de uitkomst voorhouden, in de zin van: als we nu Jetten wegsturen, krijgen we Klaver? Dat is toch gewoon veel te vroeg om te zeggen. Er komt nog een hele campagne. Ik zou daar graag wat reflectie op willen.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Daar heeft de heer Schenk natuurlijk gelijk in. Peilingen zijn palingen. We zien al heel lang in Nederland dat de laatste twee, drie maanden, en zeker de laatste twee, drie weken voor de verkiezingen, er heel veel kan veranderen. Maar ik had nog iets anders gezegd. Ik had gezegd dat het helaas zo is dat de zetels voor partijen die op zich goeie programma's hebben op rechts, zoals de PVV en Forum, verloren zetels zijn. Want niemand wil met hen, terecht of onterecht — ik vind dat onterecht — in een coalitie. De PVV heeft laten zien dat ze zelf met niemand in een coalitie willen. Dan heb je dus een heel rechts blok dat verloren gaat voor de kiezers en dat geen meerderheden kan smeden in deze Kamer. Er zijn dus andere partijen, links van dat blok, die dan aan de macht blijven. Ik heb wel gezien: we hadden dus als PVV 37 zetels — ik was er toen nog bij — en dat hebben we uit onze handen laten vallen. Wat kreeg Nederland ervoor terug? Rob Jetten. Wat als we het nu weer laten klappen? Wat krijgt Nederland er dan voor terug? Het wordt niet beter, ben ik bang.

De **voorzitter**:
Dan gaan we even terug ...

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik hoop wel dat het beter wordt, maar ik denk niet dat het beter wordt, dus laten we er nu, met de mensen zoals ze er nu zitten en zoals Nederland nu nog niet zo lang geleden koos — we moeten ook de democratie respecteren — er het beste van maken in de constellatie waar we nu in zitten.

De **voorzitter**:
Dan gaan we even terug naar het Belastingplan, meneer Schenk.

De heer **Schenk** (FVD):
De heer Markuszower beloont hier als het ware een heel groot deel van de Kamer voor het uitsluiten van samenwerking met de PVV en met Forum voor Democratie. De heer Markuszower zegt: dat is nou eenmaal zo; nou, laten we dan Jetten maar doen. Dat is natuurlijk ongelofelijk. De heer Markuszower is afgesplitst van de PVV omdat hij eindelijk wat voor elkaar wilde krijgen op rechts. Hij zei namelijk: de PVV gijzelt al die zetels en krijgt eigenlijk niets voor elkaar; daarom ga ik het zelf wel doen. Nu zegt de heer Markuszower: ja, maar ja, niemand wil met rechts samenwerken, met die partijen. Ik ben

wel heel benieuwd, als de heer Markuszower bij volgende verkiezingen überhaupt terugkomt, met wie hij dan een kabinet gaat sluiten.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik ben tegen uitsluiten. Ik ben de laatste die partijen op rechts zou uitsluiten. Maar het gaat natuurlijk niet om mij. Inderdaad, wij zijn afgesplitst van de PVV omdat we iets wilden bereiken. Kijk wat we nu al hebben bereikt. We zijn acht maanden verder. We hebben in de eerste maand die AOW van tafel weten te schaken, hartstikke goed. Ze wilden de AOW-leeftijd verhogen; dat gaat dus mooi niet door. Dat komt door ons. De heer Jetten heeft het later willen claimen. Ik gun hem ook zijn feestje, want als hij goede dingen doet, vind ik dat ook top voor hem. Maar wij hebben dat met die motie met de heer Stoffer samen — dat was de motie van de heer Stoffer die wij hebben meegetekend, dus de motie-Stoffer/Markuszower — toen van tafel gekregen. Dat hebben we toen bereikt. De heer Stoffer kan het zich nog goed herinneren. Maar nu hebben we een veiligheidspakket bereikt. Dat is meer — helaas meer — dan ik heb gezien van wat Forum of de partij waar ik dan vandaan kom de afgelopen twintig jaar heeft bereikt. Wij hebben in die acht maanden dus een veiligheidspakket bereikt, een ME-peloton en een versterking van de DSI, waardoor we terroristen en cellen harder kunnen aanpakken. We gaan iets doen tegen de radicalisering van jongeren, dus als die snel tot jihadist worden gemaakt in de onlinewereld, gaan we iets doen. Er liggen allemaal aangiftes op de plank, waardoor slachtoffers in de steek zijn gelaten door de overheid; die worden nu opgepakt. Overlastgevende en criminele asielzoekers gaan we ook eindelijk een keer aanpakken. Ja, ik heb het liefst dat we de grenzen dichtdoen, maar iets is beter dan niets.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Schenk** (FVD):
Ik hoor de heer Markuszower zeggen dat Forum voor Democratie nooit iets voor elkaar heeft gekregen. Ik denk dat de heer Markuszower toch moet erkennen dat FVD een behoorlijke invloed heeft gehad op het publieke en politieke debat in Nederland. Dat is, denk ik, al een heel fundamenteel iets wat wij bereikt hebben, dus dat er gewoon vrij gesproken kan worden over dichte grenzen, over remigratie en over het benoemen van een demografische transitie die gaande is in Nederland. Dat is ontzettend belangrijk. Dat kan volgens mij door FVD. Wij hebben als het ware dat Overtonvenster echt wel verschoven. Dat is volgens mij meer waardevol voor ons soort politiek en wat wij willen dan één keer een pakketje op veiligheid. Ik ga een beroep doen op de heer Markuszower, want hij wil iets bereiken voor rechts Nederland, maar hij houdt nu dit kabinet in het zadel. Hij zegt: wij kunnen ons geen stilstand permitteren. Dit kabinet betekent achteruitgang. Nieuwe verkiezingen betekent campagne. Dat betekent dat wij aan

Nederlanders kunnen laten zien waar wij voor staan en hoe het ook kan: dat we de grenzen kunnen sluiten, dat we kunnen inzetten op remigratie …

De **voorzitter**:
Ja, dank u wel.

De heer **Schenk** (FVD):
… en dat we Nederland kunnen behouden hoe wij dat willen. Dat kan meneer Markuszower mogelijk maken door dit kabinet naar huis te sturen.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
De heer Schenk had twee punten. We hebben geen discussie. Ik heb op zich veel respect voor de meeste standpunten van Forum voor Democratie, maar zeker niet voor alle standpunten. Het beïnvloeden van het publieke debat is zeker een verdienste, maar eerlijk gezegd is de heer Wilders daar eigenaar van. De heer Wilders heeft ervoor gezorgd — daar verdient de heer Wilders alle respect voor — dat hij het publieke debat juist op die onderwerpen heeft opengebroken. Pim Fortuyn was hem net even voor, maar die kreeg de kans niet. Daarna heeft de heer Wilders dat geweldig goed gedaan. Dat moeten we niet van hem afnemen. Forum kan dat ook niet overnemen.

Dat gezegd hebbende, heb ik nog geen definitief Belastingplan gezien. Als het niet goed is, gaat niemand het hier in deze Kamer steunen, denk ik. Maar ik vind wel dat het moment van het Belastingplan er niet per se is om bij te sturen op al die andere punten die de heer Schenk noemt. We hebben een begroting Asiel en Migratie. We hebben een begroting, weet ik veel, woningbouw, VRO. Laten we kijken of we daar goede wijzigingen in kunnen aanbrengen. Laten we samen optrekken. Laten we kijken of we samen meerderheden kunnen krijgen, misschien met andere fracties. Ik las in de krant en zo dat bijvoorbeeld JA21 met die andere kornuiten mooie dingen hadden bereid en in principe akkoorden hadden gekregen over asielmaatregelen. Misschien kan het kabinet dat alsnog doen. Laten we proberen om iets te bereiken. Ik zeg tegen de heer Schenk: als het echt niet meer gaat en als we zien dat dit kabinet inderdaad niks doet voor de Nederlanders en dat een klap wél het gewenste effect heeft, moeten we dat doen, maar natuurlijk niet per se op het Belastingplan zoals dat nu vandaag voorligt.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Het wegstemmen van het Belastingplan is een verkapte motie van wantrouwen.

De heer **Klaver** (PRO):
De heer Markuszower is volgens mij trots op de deal die hij met het kabinet heeft gesloten. Hij noemt ook allerlei details die daarin zitten. Kan hij nog wat verder uitweiden over wat er dan precies allemaal is binnengehaald op Justitie?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik hou niet zo van het woord "trots"; dat is geen woord dat ik graag op mezelf plak. Ik heb wel wat details. Ik kom later met tekst. Vindt de heer Klaver het goed als ik ze straks gewoon oplees? Ik heb ze zojuist al een beetje genoemd.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik vraag dit eigenlijk omdat er zojuist een debat was, ook met de coalitiepartijen, waarin werd gezegd dat er geen deal met de heer Markuszower is: "als hij voor wil stemmen, wil hij voorstemmen; er staat gewoon iets in het stuk omdat dat in gesprekken naar voren is gekomen". Maar de nota van wijziging op de begroting van Justitie is om 23.00 uur binnengekomen. Dat is dus drie minuten geleden; toen stond u hier al, maar blijkbaar kent u alle details wel. Ik ken ze niet. Ik heb het nog niet eens kunnen lezen. Het wordt nu geprint en ik ga het dadelijk tot me nemen. Dat laat dus zien dat u een deal heeft gesloten met het kabinet. Dat heeft u knap gedaan, maar we hadden zojuist een interruptiedebat met coalitiepartijen waarin werd gezegd: nee, er is helemaal geen afspraak gemaakt met de heer Markuszower.

De **voorzitter**:
Spreekt u via de voorzitter, meneer Klaver.

De heer **Klaver** (PRO):
Via u, voorzitter: begrijp ik het dus goed dat de heer Markuszower een afspraak heeft gemaakt met het kabinet op Justitie?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Eerst hoor ik een soort verwijt dat ik meer kennis heb dan de heer Klaver. Ik weet niet waarom dat zo verwijtbaar is. "Deal", "trots", al die woorden, "afspraken" ... Elk Kamerlid mag toch gewoon spreken met bewindslieden en kijken of we slechte plannen beter kunnen maken? Ik weet niet waarom dat zo gek is. De heer Klaver loopt al maandenlang te leuren bij al die bewindslieden om te vragen "doet u alstublieft zaken met mij, doet u alstublieft zaken met mij". En ik zou dat niet mogen doen?

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Nee, daarmee zegt de heer Markuszower hier weer: ik ben gaan leuren, ik heb geprobeerd zaken te doen met het kabinet en dat is gelukt. Dat mag. Ieder Kamerlid mag dat proberen, maar het kabinet is ook helder geweest en zegt: wij gaan geen zakendoen met de heer Markuszower, met zijn groep. Dat is wél gebeurd. Het kabinet heeft afspraken gemaakt met de heer Markuszower. Het gebeurt vaker: als je een afspraak maakt met het kabinet, heb jij eerder informatie dan andere partijen. Dat is volstrekt helder.

De **voorzitter**:
Kom tot uw punt.

De heer **Klaver** (PRO):
Het feit dat de heer Markuszower die informatie heeft die de Kamer niet heeft, bewijst dat het kabinet een deal heeft gesloten met de heer Markuszower voor steun voor het Belastingplan.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Weet u wie ook heeft lopen leuren? Sharon Dijksma, onder anderen bij mij. Die wilde al maanden geleden een afspraak met mij maken. Zij is van PRO. Eerlijk gezegd heb ik de afspraak gemist. Ik heb dus niet ingebeld in de Webex die zij had georganiseerd, maar ik denk dat zij mij wilde vragen of ik alsjeblieft kon pleiten voor een ME-peloton en ik heb dat gewoon gedaan. Dus dat is er nu. En "afspraken" ... Ik weet het niet; ik hou niet zo van tit for tat. De voorstellen die eruit zijn gekomen en die de heer Klaver heeft kunnen lezen, zijn gewoon goede voorstellen voor heel Nederland. Die zijn niet voor mij of voor de heer Klaver goed; die zijn voor heel Nederland goed, tenzij de heer Klaver niet van meer veiligheid houdt. Dat is prima, net zoals meneer Mélenchon, die ook de hele boel opstookt in Frankrijk.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Vanmiddag had meneer Markuszower het er al over dat met dat geld een ME-peloton gerealiseerd zou worden. Nu heeft hij het in zijn eigen bijdrage, die hij dus eerder heeft opgesteld dan dat dit in de brief stond en de Kamer het wist, over nog meer uitgaven. Wanneer wist de heer Markuszower nou dat het kabinet die dingen zou gaan doen?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik ben geen leerling en de heer Van Baarle is niet mijn meester. Ik laat mij dus niet onderwerpen, over soumission gesproken. Ik laat mij niet onderwerpen aan een verhoor door de heer Van Baarle. Dat ga ik gewoon niet doen. Ik laat mij niet verhoren door de heer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Volgens mij is het goed gebruik dat we in dit huis antwoord geven op elkaars vragen. Ik vind het nogal serieus als hier partijen staan te liegen en als we hier een kabinet hebben dat liegt. Er wordt in alle toonaarden ontkent dat er afspraken worden gemaakt met de Groep Markuszower, maar hieruit blijkt dat het wel gebeurt. Ik heb nogmaals de vraag aan de heer Markuszower: hoe kan het nou dat hij vanmiddag al wist waar het geld aan wordt uitgegeven, terwijl dat nog nergens staat? In de brief van 3 november staat dat nergens, maar hij wist dat al. Hoe kan dat?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Nogmaals, ik laat met niet onderwerpen aan een verhoor door de heer Van Baarle. Ik pas daarvoor. Het is als Kamerlid mijn goed recht om daarvoor te passen. Ik doe het niet. Ik

heb daar geen zin in. Ik heb geen zin in u. U heeft me allemaal lelijke dingen toegeworpen vandaag.

De **voorzitter**:
De heer Van Baarle.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
De heer Van Baarle heeft me allemaal lelijke dingen toegeworpen. Ik laat me niet als een klein kind verhoren door de heer Van Baarle. Ik ga het gewoon niet doen.

De **voorzitter**:
Tot slot, meneer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik heb de waarheid gesproken over de heer Markuszower. Niks ...

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Dat heeft u echt niet.

De **voorzitter**:
Meneer Markuszower, alstublieft.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Niks van wat ik heb gezegd klopt niet. Alles wat ik heb gezegd, van het oproepen tot geweld tegen Palestijnen tot het oproepen tot discriminatie en het bepleiten van discriminatie, is waar. Het feit ...

De **voorzitter**:
We gaan naar het Belastingplan.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Het feit dat de heer Markuszower hier geen antwoord op wenst te geven, dat er dus blijkbaar een schimmige deal is tussen hem en dit kabinet, dat er schimmige afspraken in achterkamertjes zijn gemaakt tussen Markuszower en deze coalitie of dit kabinet en dat niemand dat eerlijk durft te zeggen, is veelzeggend. Er zijn afspraken met de heer Markuszower. Men schaamt zich er een beetje voor, dus men durft het niet eerlijk te zeggen. Maar het is zo. En dat is walgelijk.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Nou, schimmig ... Ik denk dat helemaal niemand er zich voor schaamt dat Nederland nu ietsje veiliger is geworden.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik vraag dus aan alle Kamerleden: waarom tegen dit Belastingplan, zoals het nu voorligt,

stemmen, terwijl jullie niet de moties van wantrouwen steunen? Immers, toen die moties werden ingediend, was het beleid pijnlijker en slechter voor Nederland. Dit Belastingplan, zoals het nú voorligt, laat namelijk over alle linies een verbetering zien ten opzichte van de eerdere plannen van dit kabinet.

Wij hebben als oppositie geregeld dat de voorgenomen verhoging van de inkomstenbelasting weer aanzienlijk wordt verlaagd. Wij hebben voor elkaar gebokst dat de voorgenomen btw-verhoging op sierteelt, de tulpentaks, wordt uitgesteld en hopelijk wordt afgesteld; dat is heel belangrijk voor onze economie en de boerenstand. Wij, de oppositie, en de ChristenUnie in dit geval, hebben niet geaccepteerd dat de mensen die in de situatie zitten van langdurige zorg, hun zorgkosten niet meer kunnen aftrekken. Dit kille kabinet wilde de belastingen voor onze ouderen verhogen. Ook dat voornemen is nu van tafel, net als eerder al de bezuinigingen op de sociale zekerheid, waaronder de verhoging van de AOW-leeftijd, de verkorting op de duur van de WW en het verlagen van het maximum dagloon. De verschrikkelijke Bontenbaltaks, de zogenaamde vrijheidsbijdrage, een smerige belastingverhoging hebben we voor de burgers in ieder geval niet geaccepteerd. Dus staat Henri vandaag mooi in z'n hemd en zat hij gisteren een beetje verongelijkt te doen op tv.

Voorzitter. Niet onbelangrijk — ik heb het er net al even over gehad — wij, onze fractie, hebben er samen met de mensen die dat gaan steunen voor gezorgd dat Nederland wat veiliger wordt. We gaan door de inspanningen van onze fractie een mobiel ME-peloton erbij krijgen. Dat mobiele ME-peloton wordt gestationeerd in Utrecht, waardoor een lang gekoesterde wens van PRO-burgemeester Dijkstra in vervulling gaat. Misschien vinden veel PRO'ers dat vandaag een beetje onaangenaam, maar vanaf vandaag zal de PRO'er Sharon Dijksma in ieder geval elke dag Groep Markuszower dankbaar zijn voor de veiligheid die wij hebben toegevoegd aan haar stad. Maar niet alleen in haar stad! Dat mobiele ME-peloton kan ook ingezet worden als hier in Nederland Franse toestanden dreigen. En geloof mij, die gaan een keer komen. Dus het is broodnodig. Duizenden slachtoffers werden in de steek gelaten door Justitie, omdat hun aangiften op de plank bleven liggen. Voor onze fractie was dat onacceptabel en dus hebben wij dat nu opgelost. Wij hebben ervoor geknokt, en gekregen, dat de DSI wordt versterkt, waardoor terroristen en zware criminelen, die straten zoals in Overasselt naar de filistijnen schieten, sneller kunnen worden uitgeschakeld. We hebben ook gezorgd dat jongeren die in de onlinewereld razendsnel tot jihadisten worden gemaakt, eerder kunnen worden opgepakt of gepakt. En natuurlijk willen wij die verschrikkelijke dwangwet van tafel. Dat gaan wij nog proberen te regelen tijdens de begroting, want zo hoort het. Maar zolang we de grenzen niet mogen sluiten, hebben we succesvol bepleit dat er meer geld ter beschikking komt voor criminele en overlastgevende asielzoekers, zodat we die harder kunnen aanpakken.

Wie tegen dit Belastingplan stemt, is ook tegen al deze maatregelen. En wie tegen dit Belastingplan stemt, houdt ook tegen dat de accijnzen op benzine en diesel niet worden verhoogd, de vliegbelasting wordt verlaagd, de wegenbelasting voor bestelauto's wordt gehalveerd en die voor vrachtauto's zelfs volledig wordt geschrapt, de vrachtwagenheffing wordt verlaagd, de onbelaste reiskostenvergoeding wordt verhoogd naar €0,25 per kilometer en de overdrachtsbelasting voor woningverhuur wordt verlaagd, net als de belastingen in box 2. Ik zeg er wel eerlijk bij dat ieders hoofdvraag vanavond is hoe het uiteindelijke Belastingplan er nou uitziet.

Mijn tweede vraag aan de Kamerleden die tegen dit Belastingplan willen stemmen, zou zijn: waarom? Waarom stemde u de afgelopen jaren voor de respectievelijke Belastingplannen terwijl uw kritiek op het beleid ook destijds niet mals was? Normaal gesproken is het Belastingplan een debat dat door de financiële woordvoerders technisch wordt behandeld, maar omdat onze premier te veel tweette en te weinig bestuurde, en omdat Kamerleden op een ondemocratische wijze misbruik maken van het feit dat we een minderheidskabinet hebben, zichzelf soms overschreeuwen en overvragen en lijden aan een verknopingsziekte, worden het debat van vandaag en de stemmingen erover volgende week verheven tot een kermisattractie, opgeluisterd door onder anderen de nestor van deze Kamer, die in de bijna 30 jaar dat hij hier Kamerlid is, voor het eerst meedoet aan het debat over het Belastingplan.

Ik denk dat heel veel Nederlanders klaar zijn met het theater dat wij hier ook vandaag, en juist vandaag, weer opvoeren. Nederlanders willen dat wij aan de slag gaan, dat wij dingen bereiken voor hen, dat wij slechte plannen beter maken en dat wij goede plannen gewoon steunen. Nederlanders hebben ons hier neergezet om te leveren. Voor spektakel kunnen ze echt beter doorschakelen naar Videoland of Netflix. Al die Nederlanders die ander beleid willen, vinden onze fractie aan hun zijde. Dat beleid moet worden bijgestuurd, of kabinetten kunnen worden weggestuurd, maar eigenlijk hoort dat thuis bij andere debatten en bij andere stemmingen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Markuszower. Het woord is aan mevrouw Keijzer voor haar inbreng in eerste termijn. De minister-president heeft overigens aangegeven direct te kunnen aanvangen met de beantwoording na de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Mevrouw Keijzer, gaat uw gang.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Voorzitter. Wat moet je hier nou eigenlijk mee? Is dit een serieus kabinet? Is dit een serieuze minister-president? Ik ben eigenlijk gewoon een beetje verdrietig dat we hier nu staan zoals we hier staan. We hebben geen idee wat er de komende dagen nog gaat gebeuren en over welk Belastingplan wij gaan stemmen. We hebben werkelijk geen idee. Maar het is eigenlijk nog erger, want deze minister-president vierde de verjaardag van zijn

partij — dat mag, hè; dat is echt iets om te vieren — met zeggen dat er in deze Kamer onbetekenende marges zijn. Hij had het vooral over de fractievoorzitter van de PVV, maar wij weten eigenlijk dat hij er veel meer bedoelt, want hij wilde ook niet samenwerken met JA21. Daar heeft hij nog steeds geen excuses voor gemaakt.

Door die houding naar mensen die anders denken en anders kijken dan jij, zitten we nu in de situatie waar we in zitten. Je moet namelijk samenwerken met elkaar, ook als je het gloeiend met elkaar oneens bent. En dat lukt niet. Elke handreiking leidde zo'n beetje tot een halve of hele kabinetscrisis. Die laatste hebben we nu in ieder geval, want feitelijk steunt deze coalitie dit kabinet niet meer. We gaan de komende dagen eens met alles en iedereen praten, voor de schermen met degenen die wel een vinkje krijgen van deze minister-president en achter de schermen met degenen die geen vinkje krijgen van deze minister-president.

Het Belastingplan in feite gaat over de vraag wat voor Nederland je wil, wat voor economie je wil. Het is dus helemaal niet gek dat er breder wordt nagedacht en dat er breder wordt gesproken. Ik ben het dus eigenlijk wel eens met wat de heer Klaver zei, dat het zo raar is dat het Belastingplan zo weinig belangstalling had de afgelopen jaren, want in het Belastingplan bepaal je met elkaar waar het geld vandaan komt om alle plannen te betalen. Dat is onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Wat voor land wil je economisch zijn? Dat is de vraag die voorligt. Wil je een land zijn waar bedrijven floreren? Wil je een land zijn waar mensen hard werken om vooruit te komen? Wil je een land zijn waar ondernemen zin heeft, omdat je gesteund wordt? In dit land zijn inmiddels jongeren aan het rekenen hoe ze onder de €50.000 bruto kunnen blijven om in aanmerking te kunnen komen voor een sociale huurwoning. Dat komt door ons belastingstelsel. In dit land gaan ondernemers nadenken hoe ze de winsten onder een bepaald niveau kunnen houden om uiteindelijk niet nog meer belasting te moeten gaan betalen. In dit land hebben we een box 3-systeem opgetuigd waardoor achter elkaar huurwoningen verkocht zijn, achter elkaar — dat komt door de Wet betaalbare huur, maar ook door box 3 — waardoor jongeren nog moeilijker een huis kunnen kopen.

Voorzitter. We zijn een land waarin met dedain gesproken wordt over ondernemers: profiteurs die wel wat meer belast kunnen worden. Het is werkelijk ongekend. In de brief van vijftien pagina's wordt nog even uitleg gegeven aan de stelling van de fractie van PRO dat er heel veel miljonairs zijn die geen inkomstenbelasting betalen. Dat is niet het geval, gewoon niet waar. Het zijn lage percentages en er zijn verklaringen waar dat door komt.

Voorzitter. Ik sta hier als eenpitter, maar ik doe mijn werk gewoon, dus ik heb amendementen ingediend om de accijnzen op brandstof te verlagen, want ook brandstof zit nog ver boven wat het in het buitenland kost. Ondernemers gaan kapot.

Voorzitter. En hoe zit het nou met de sierteelt? Ik heb een amendement ingediend om die maatregel gewoon volledig terug te draaien. Het is volstrekt onduidelijk welke move dit

kabinet gemaakt heeft, waardoor het ook niet meer uit te zoeken is hoe je dat kunt amenderen als Kamer. Sierteelt, waar heb je het over? Bloemetjes. Maar dit is ook een belangrijke economische sector.

Voorzitter, tot slot ...

Ja, het is een belangrijke economische sector, ook al is dat niet in aantallen. Het kabinet gaat zitten lachen. Dat stoort me mateloos, want ik weet hoe er over dit soort sectoren gesproken wordt. Het is gewoon ongepast om hier te gaan zitten lachen. Ik weet, meneer Heinen, zeg ik via de voorzitter, dat u daar niet zit te lachen om hetgeen wat ik zeg, maar het is wel buitengewoon ongelukkig. Ik weet hoe er gesproken wordt over verschillende economische sectoren. Dit is een kleine, maar een zeer bepalende in onze winkelstraten.

Tot slot, voorzitter. We gaan op een gegeven moment stemmen over de amendementen. Ik wil aan het kabinet vragen ... Ik wil aan de voorzitter vragen om in ieder geval een dag nadat er over de amendementen gestemd is over het Belastingplan te stemmen. Ik wil het kabinet vragen of er een tabel kan komen waarin precies in één oogopslag te zien is over welk Belastingplan wij dan stemmen.

De minister-president gaat nu antwoorden. Ik zal blijven zitten, omdat ik dat netjes vind. Maar ik vind het een schande dat het nu even afgeraffeld gaat worden omdat de minister-president naar een Benelux-vergadering moet, waar we vast weer alle prachtige foto's van kunnen zien. Het land wordt in de steek gelaten.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de minister...

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik heb trouwens gewoon spreektijd, voorzitter. U hoeft mij niet in de rede te vallen.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer, u liep een minuut uit in de tijd. Ik heb u niet onderbroken. U moet dit niet doen. Dit moet u niet doen. U heeft spreektijd opgegeven. U ging een minuut over uw tijd heen. Ik heb u niet onderbroken. Dit gaan we niet doen. Het woord is aan de minister-president voor zijn beantwoording. Gaat uw gang.

Termijn antwoord

Minister **Jetten**:
Voorzitter, dank u wel. Vanaf de start weten we dat we het niet alleen kunnen. Nederland is ook groot, vrij, rijk en welvarend geworden dankzij de kracht van samenwerking. Dat is ook precies de inzet van dit kabinet vanaf de start. Met dit Belastingplan en de Miljoenennota markeren we weer een stap vooruit. Op een aantal belangrijke punten is

tegemoetgekomen aan voorstellen vanuit oppositiepartijen. Een groot aantal oppositiepartijen heeft daar de afgelopen tijd ook de tijd voor genomen. Alle tijd die daarin is gestoken, wordt zeer gewaardeerd.

Natuurlijk zijn er verschillen en heeft niet iedereen zijn zin gekregen, maar we zijn op een aantal grote opgaven die we met elkaar hebben gemarkeerd toch verder gekomen. Nederland heeft te lang stilgestaan als het gaat om meer betaalbare woningen, het investeren in onze eigen veiligheid, het aanjagen van onze economie of het openbreken van het stikstofslot. Daar hebben we gisteren een grote stap in gezet, mede dankzij samenwerking met boerenorganisaties.

Met dit Belastingplan financieren we een aantal grote opgaven: investeringen die Nederland veiliger maken in een onrustige wereld, die de economische groei aanjagen en die meer betaalbare woningbouw dichterbij brengen, onder andere met miljarden meer investeringsruimte voor woningcorporaties. Deze keuzes zijn belangrijk. Juist in een wereld die steeds instabieler is, is het belangrijk om te laten zien wat Nederland in huis heeft.

Daarom hebben we de afgelopen tijd dankzij voorstellen van de oppositie bijvoorbeeld extra investeringen in infrastructuur en extra middelen voor internationale samenwerking aangekondigd en de korting op de brandstofaccijns doorgezet. Er komt meer investeringsruimte voor woningcorporaties, extra geld voor een kansrijke start voor jongeren en een forse investering in vaccinaties voor oudere doelgroepen. Daarnaast hebben we ruimte gecreëerd voor de sociale partners om te onderhandelen over een sociaal akkoord waarmee we de komende jaren de economische groei kunnen aanjagen en onze sociale zekerheid kunnen versterken.

Nu heeft het kabinet, met drie aanpassingen aan het Belastingplan, een voorstel in deze Kamer neergelegd, een voorstel waarvan wij ervan overtuigd zijn dat het goed is voor Nederland. We hebben vanavond gehoord dat veel fracties daar nog aanvullende verbeteringen voor hebben en dat daarvoor amendementen zijn of worden ingediend. Ook hebben we gehoord dat coalitiefracties bereid zijn om die amendementen de komende dagen op inhoud te beoordelen, met een duidelijk doel: steun voor het Belastingplan en de Miljoenennota in beide Kamers van dit parlement. Dit kabinet zal daar de komende dagen, ook met de appreciaties van alle amendementen, aan bijdragen, zodat dit debat zorgvuldig en goed kan worden afgerond.

De heer **Wilders** (PVV):
Ik denk: waar ben ik hier in hemelsnaam in terechtgekomen? Het lijkt wel een soort surrealistisch debat. Het gaat de hele dag over de puinhoop in het kabinet. De minister-president gaat hier staan, pakt een lading papier en leest teksten op alsof het allemaal geweldig gaat met zijn kabinet. Maar het gaat, zeg ik via u, meneer de voorzitter, tegen de minister-president, niet goed met het kabinet. Het gaat ook niet goed met u. U heeft nul regie. Het kabinet heeft de afgelopen maanden alleen maar voor ruzie, ellende en

onenigheid gezorgd. U bent de regie zelf totaal kwijt. Uw coalitiegenoot, de heer Bontenbal, heeft gepretendeerd de regie van u te hebben overgenomen, nadat het u niet is gelukt om meerderheden op links of op rechts te krijgen om uw plannen ook door de Eerste Kamer te krijgen. Dat is u niet gelukt. U staat hier een beetje te doen alsof het allemaal zomer en zon is. U bakt er helemaal niets van. Ik zei al in mijn termijn: de baan als minister-president is een paar maatjes te groot voor u. Wees dus eens eerlijk. Reflecteer op z'n minst eerlijk dat u er tot nu toe een puinhoop van heeft gemaakt. Dan kunnen we daarna misschien een eerlijk gesprek voeren over hoe het anders moet.

Minister **Jetten**:
Dit kabinet heeft er heel bewust voor gekozen om in een heel vroeg stadium alle ruimte te geven, ook aan niet-coalitiefracties, om bij ons voorstellen in te dienen. Dat ging over inhoudelijke plannen, zoals het grote stikstofpakket, om boeren weer meer toekomstperspectief te geven en de vergunningverlening voor de economie op gang te krijgen. Dat ging over de vele migratiewetten die de minister van Asiel en Migratie door beide Kamers heeft geloodst, waarmee hij de grootste hervorming in vele decennia op het gebied van asiel voor elkaar heeft gekregen. Dat geldt ook voor de Miljoenennota en het Belastingplan.

Voorzitter. Al voor de zomer hebben de minister van Financiën en ik meerdere gesprekken gevoerd met partijen om te kijken waar we de plannen van de coalitie bij kunnen stellen om die brede steun voor elkaar te krijgen, omdat brede steun ook leidt tot hervormingen die langer dan één kabinet standhouden. Dat heeft geleid tot grote aanpassingen op de SZW-begroting, tot extra geld voor de OS-begroting, en tot een lange lijst aan keuzes in het Belastingplan. Denk aan een vliegbelasting die beter aansluit op de buurlanden, het voortzetten van een accijnsverlaging vanwege de hoge benzineprijzen en extra tegemoetkomingen in de reiskosten, een oplossing voor de achterstalligonderhoudproblemen in onze infrastructuur.

Dit kabinet is dus niet doof of blind voor kritiek of voor plannen van anderen, maar kijkt elke keer heel serieus hoe daaraan tegemoet gekomen kan worden. Had ik dan graag gezien dat het allemaal iets soepeler en sneller was gegaan? Jazeker. Tuurlijk. Daarom hebben we daar ook de afgelopen weken weer avonden en weekenden aan besteed. Dank voor iedereen die daar de agenda voor vrijmaakte. We zien ook dat we er nog niet zijn. Daarom gaan de komende week die gesprekken hier in de Kamer verder om op basis van een aantal amendementen ook dit Belastingplan aan een meerderheid te helpen. Ik ben ervan overtuigd dat dat kan lukken.

De heer **Wilders** (PVV):
Dit is echt te gênant voor woorden. Ik krijg bijna plaatsvervangende schaamte als ik deze riedel van deze minister-president, die de helft weer van papier opleest, aanhoor. We zijn — wat is het? — acht dagen van de stemmingen vandaan. U bent er maanden mee bezig geweest. U heeft nog niet het begin van een meerderheid voor het Belastingplan,

misschien in de Tweede Kamer maar zeker niet in de Eerste Kamer. Wat heeft u nu? Er zijn plannen gepresenteerd door de minister van Financiën over de kleine spaarders waardoor een van uw partijen bijna verzoop in de electorale ellende. U heeft daarna onderling ruziegemaakt. U heeft met links en rechts gepraat. U heeft niemand bij elkaar gebracht. Uw kabinet loopt op zijn laatste benen. Het is over een week misschien voorbij. We horen vandaag een van uw coalitiepartijen zeggen ... De heer Bontenbal zegt: "Ik accepteer het niet dat de VVD vermogen niet verder wil belasten. Ik ga het zelf regelen. Ik ga zelf met partijen als PRO en dergelijke praten, wat je er ook van vindt." En de VVD zegt: "Dat gaat ons een stap te ver. Dat gaan we niet meemaken." Vandaag lag uw kabinet al bijna op zijn kont. We hadden al bijna nu al, vandaag, een kabinetscrisis. U staat daar lachend te doen alsof het allemaal prima is en alsof u het fijn zou vinden en alsof het iets beter zou gaan. Dit kabinet bestaat bijna niet meer omdat u als minister-president niet in staat bent om de regie te nemen, om leiderschap te tonen, om zelf niet alleen maar in het buitenland te zijn en privéplaatjes te plaatsen maar om zelf met die partijen aan tafel te gaan en een meerderheid te vinden. Nogmaals, van mij hoeft het niet. Hoe eerder u weg bent hoe beter, wat mij betreft. Maar als minister-president heeft u een taak en heeft u een plicht om te zorgen dat er eenheid is. Ik heb nog nooit in zo'n korte tijd zo'n rotzooi in een kabinet gezien. Wat bent u aan het doen?

Minister **Jetten**:
Wij hebben de afgelopen — wat is het? — acht, negen maanden een enorme trits aan wetsvoorstellen door dit parlement kunnen loodsen, omdat veel partijen in dit huis gelukkig bereid zijn om gewoon constructief naar inhoudelijke voorstellen te kijken. Dat zijn partijen die dit bloedserieus nemen, die ook dit Belastingplan bloedserieus nemen omdat dit simpelweg gaat om de vraag "waar halen we volgend jaar ons geld vandaan?" en "hoe investeren dat belastinggeld op een verstandige manier voor onze veiligheid en voor onze welvaart?". Daarvoor is dit kabinet besteld. Ik loop nu tien jaar hier in Den Haag rond. Dat is stuk minder lang dan de heer Wilders, maar in die tien jaar was er altijd één constante: eindeloos geklaag over een verstikkende discipline binnen de coalitie. Het mooie van dit kabinet vanaf dag één is: wij hebben geen 76 zetels of meer, dus we moeten op alle voorstellen die we doen altijd de hand reiken naar anderen, goed luisteren of iemand anders misschien een beter voorstel heeft. We hebben laten zien dat we bereid zijn om die samenwerking te zoeken, om plannen bij te sturen en ons door anderen te laten overtuigen. Dat kan ook bij dit Belastingplan.

Ik heb vanavond drie coalitiefracties gehoord die heel duidelijk zeggen: er is onderling een pakket met afspraken gemaakt, daar hou je elkaar aan en daar voer je een stevig gesprek over. Maar ik heb ook drie woordvoerders gehoord die de bereidheid hebben getoond om verantwoordelijkheid voor dit land te nemen en in de komende week zaken te doen om in beide Kamers van het parlement het Belastingplan aan een meerderheid te helpen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Wilders** (PVV):
Ja, ik rond af. We hebben hier een minister-president die zegt "we". Maar er is geen "we". U heeft geen "we". Niet alleen zijn de drie fractievoorzitters van de coalitiepartijen afwezig — die laten hier dat "we" niet zien — u heeft gewoon geen "we". Er is geen kabinet met een eensluidend geluid. Er zijn partijen die A willen, er zijn partijen die B willen en er zijn partijen die nauwelijks met elkaar omgaan. Als u zo doorgaat, krijgt u volgende week in dit huis geen meerderheid voor het Belastingplan, wat ook voor de Eerste Kamer geldt. De partijen hier in dit huis die ik heb gehoord, of het nu gaat om PRO of om de rechtse groepen, zijn ook vandaag geen millimeter dichterbij gekomen. Ze zijn eerder verder van u af gegaan. Dus wat bent u in hemelsnaam aan het doen? Hou ermee op als u het niet kan. Laat iemand anders het doen. Misschien kan een van de heren bij u aan tafel het tijdelijk van u overnemen. Ik maak er geen grapje over, want dit is bloedserieus.

Ik loop hier al een hele tijd rond. U was degene die mijn kabinet, het kabinet waarin wij de grootste partij vormden, verweet dat het een puinhoop was. Nogmaals, het huidige kabinet is niet te vergelijken met dat andere kabinet. U bakt er in die korte tijd helemaal niets van.

Voorzitter, ik rond af. Ik zeg tegen de minister-president: doe het goed of doe het niet. U kan het niet. U bent duidelijk een paar maten te klein voor deze functie. Hou er dan mee op en doe dit land de puinhoop die u ervan maakt niet aan.

Minister **Jetten**:
Dit kabinet bestaat niet uit weglopers die, als het even spannend wordt, wegrennen voor hun verantwoordelijkheid. Wij nemen die verantwoordelijkheid voor de volle honderd procent. Zoals we het afgelopen jaar hebben laten zien, zijn we er wel in geslaagd om de grip op migratie te vergroten, de instroom te laten dalen, in het afgelopen kwartaal de opvang van asielzoekers veel beter te organiseren en de grootste wetgevingspakketten op migratie erdoorheen te loodsen. Dat was precies het punt waar het vorige kabinet het heeft laten liggen. Ik ben er trots op dat ons dat lukt, net zoals het ons lukt om het stikstofslot open te breken, de woningbouw aan te jagen en met het parlement na te denken over hoe de gezondheidszorg eerlijker en beter kan worden georganiseerd. Zo zullen we ook tot de laatste snik eraan werken om tot een goed Belastingplan te komen.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik denk dat er enige verwarring is over wat het vervolgproces is. Hoe gaat het kabinet aan het verkrijgen van die meerderheid werken? Ik hoop dat de premier wat meer kan schetsen wat er gaat gebeuren. Waar vindt het gesprek plaats, met welke partijen vindt dat gesprek plaats en wat is de rol van de coalitiepartijen daarin? Ik heb verschillende zaken gehoord. Ik heb twee fracties gehoord die zeggen dat het belangrijk is dat ze er als

coalitie samen uitkomen, maar dat er ook verschillend gestemd kan worden als dat nodig is. Er is één fractie geweest die heeft gezegd: wij hanteren een keiharde rode lijn, dus dat gaan we niet meemaken. Die fractie dreigde eigenlijk met een kabinetscrisis. Kan de minister-president schetsen hoe het vervolgproces eruit gaat zien?

Minister **Jetten**:
Het was volgens mij de heer Klaver die afgelopen weekend als eerste zei: als het niet lukt om met het kabinet tot een totaalafspraak te komen, is het aan de Kamer. Dan is het aan het kabinet om aan te geven op welke punten het het Belastingplan nog wil aanpassen. Dat heeft het kabinet gedaan met zijn brief van dinsdagochtend. Dan is er in de Tweede Kamer — dat vind ik eigenlijk wel mooi — alle ruimte om daar met elkaar het debat over te voeren en via amendementen te bekijken of het Belastingplan nog een bepaalde kant op gestuurd kan worden. Wij zullen als kabinet alle amendementen die ingediend zijn of nog worden ingediend van een uitgebreide appreciatie voorzien. Dat wordt maandag en dinsdag voortgezet in het WGO en in het tweede deel van dit debat.

Ik heb vanavond drie coalitiefracties gehoord die eigenlijk op één lijn zitten, ook met het kabinet. Zij zeggen: wij willen graag zicht op die meerderheid in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Dit betekent dat het een belangrijke week wordt. Coalitiefractievoorzitters en -woordvoerders hebben aangegeven dat zij daar veel tijd en energie in gaan steken. Dat geldt ook voor ons. Als dat nodig is, zullen we daarvoor ons beste beentje voorzetten.

De heer **Klaver** (PRO):
De coalitiefractievoorzitters gaan daar veel tijd voor vrijmaken, maar niet vanavond. Het feit dat het inderdaad hier in het parlement ligt, betekent — daar heeft de premier helemaal gelijk in — dat het chefsache is, maar dat was het vanavond niet voor de coalitie. Ik vind dat heel pijnlijk om te constateren. Ik begrijp dus goed dat het gesprek gewoon hier in de Kamer gaat plaatsvinden, dat er eigenlijk een normaal amenderingsproces is en dat de minister-president aangeeft dat alle amendementen nog gewaardeerd gaan worden. Zou hij alvast kort kunnen ingaan op het amendement dat wij zojuist hebben ingediend? Ik heb daar wat wisselende geluiden over gehoord in de Kamer. Er was veel enthousiasme. Er was ook hier en daar iemand die er wat kritisch over was. Wellicht zou de minister-president er wat over kunnen zeggen.

Minister **Jetten**:
Allereerst, over de afvaardiging van fracties ga ik natuurlijk niet. Er staan hier volgens mij zeer gewaardeerde collega's, die daar in vele WGO's al vele uren in hebben zitten en die vanavond een kraakheldere inbreng hebben afgeleverd. Dat gezegd hebbende, hebben we het amendement net natuurlijk al met een schuin oog bekeken. Ik denk dat het consistent is met wat de heer Klaver al langere tijd heeft uitgedragen. Het klopt dat zijn fractie samen met Volt die meerderheid in zicht kan brengen of kan leveren. Maar de maatvoering van het amendement is fors. Dat ga ik in het kabinet heel zorgvuldig

bespreken. We zullen het dus ook van een kabinetsappreciatie voorzien, richting u, maar ook richting de coalitiefracties, die vanavond hebben aangegeven dat ze zelf dat amendement op zijn merites gaan beoordelen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat is heel helder. Allereerst vind ik het heel fijn dat er op deze manier naar gekeken gaat worden en dat er consistentie wordt gezien. Ik zie daarin een openheid, in ieder geval vanuit het kabinet, om hiernaar te kijken. Maar ik heb net ook een coalitiefractie gehoord die gewoon haar veto uitspreekt. De VVD zegt gewoon: op vermogen mag er helemaal niks; dat gaan wij niet meemaken. Er wordt hier gewoon gedreigd met een kabinetscrisis. Wat is de reactie van de premier daarop? Dat beperkt namelijk nogal de ruimte in het parlement.

Minister **Jetten**:
Net zoals de heer Klaver consistent is in zijn inbreng, waren de drie woordvoerders van de coalitie dat vanavond ook. De standpunten van die partijen kennen we. Voor een deel zijn er afspraken vastgelegd in een coalitieakkoord over wat wij de komende jaren belangrijk vinden, welke financiële keuzes we maken en welke immateriële keuzes we maken. Het is ook klip-en-klaar dat er bepaalde thema's zijn waarover we als coalitiefracties hebben gezegd dat we elkaar dat niet aan gaan doen. Dat kan voor de heer Klaver niet als een verrassing komen. Wij hebben op Prinsjesdag, bij de APB en bij de AFB laten zien dat we soms echt bereid zijn om hele grote stappen te zetten. Met het volledig uit de boeken halen van een voorgenomen bezuiniging op de begroting SZW bieden we ruimte voor de sociale partners om te onderhandelen over een sociaal akkoord. Dat hebben ook de drie coalitiefracties volmondig gesteund. Daarmee laten we volgens mij heel goed zien dat we soms ook tot het onmogelijke bereid zijn om verstandige dingen voor het land te doen. Dat neemt niet weg dat het ook deze coalitiefracties natuurlijk helemaal vrijstaat om ook uw amendement op de inhoud te beoordelen.

De heer **Schenk** (FVD):
Vraag eens aan een willekeurige Nederlander hoe hij of zij kijkt naar de eerste maanden van premier Jetten. De antwoorden die je vooral terug zult horen zijn: AI-tweets, snoepreisjes naar het buitenland, het op de bek slaan van politieke tegenstanders, een absurde uitspraak op het D66-congres, en de grote puinhoop dat er nog steeds geen meerderheid is voor het Belastingplan, waar dat normaal een vanzelfsprekendheid is. Hoe kijkt premier Jetten zelf naar zijn eerste maanden als minister-president?

Minister **Jetten**:
Als je het land in gaat en aan Nederlanders vraagt waar zij zich druk over maken, dan zal het antwoord vaak zijn: de veiligheid in de wijk. Of: oorlog op het continent. "Kunnen

mijn kinderen nog een betaalbaar huis vinden?" "Hoeveel geld hou ik over aan het einde van de maand, vanwege de belasting op m'n werk of de prijzen aan de pomp?" Dat zijn nou precies de thema's waarover dit kabinet heeft gezegd dat het de grote opgaven zijn en dat het alles op alles gaat zetten om daarvoor tot oplossingen te komen. We hebben een enorm pakket aan versnellingsmaatregelen om de woningbouw fors aan te jagen, waardoor we de komende jaren die 100.000 woningen per jaar in beeld gaan brengen. We hebben de oprichting van een nationale investeringsinstelling aangekondigd en een aparte instelling om disruptieve innovatie in Nederland aan te jagen, waardoor er de komende tijd enorme kansen zijn voor meer economische groei, voor het aantrekken van bedrijven uit het buitenland en het helpen laten groeien van start-ups en scale-ups uit eigen land. In dit Belastingplan zit een korting op de brandstofaccijns, zit een verlaging van de vrachtwagenheffing, zitten allerlei andere regelingen die ertoe leiden dat mensen minder geld kwijt zijn aan de pomp en meer geld overhouden in de portemonnee. Dat zijn de thema's waar Nederlanders zich druk om maken en niet om uw focus op de social media van welk kabinetslid dan ook.

De heer **Schenk** (FVD):
Een aantal van de dingen die de premier noemt, schrijft hij toe aan zijn eigen kabinet. Maar die woningbouwlocaties zouden er al komen. Die zijn nu aangewezen als rijksbouwlocaties. Het kabinet klopt zich heel trots op de borst van "kijk eens, wij gaan bouwen", maar zonder het kabinet waren die woningen er ook gekomen. Als we kijken naar maatregelen op asiel: dat zijn de asielwetten van minister Faber geweest, onder premier Schoof. De premier kan toch niet volhouden dat wanneer je aan willekeurige Nederlanders vraagt hoe ze terugkijken op de eerste maanden van Jetten, ze over beleid gaan beginnen? De premier moet toch erkennen dat hij vooral schittert in allerlei dingen die niets met politiek te maken hebben?

Minister **Jetten**:
Alles is politiek, zelfs een belastingplan waarin je met elkaar grote keuzes voor het land maakt. Het gaat inderdaad niet om beleid. Mensen willen gewoon zien: wordt mijn leven concreet beter? Is die betaalbare woning meer binnen handbereik? Houd ik meer geld over aan het einde van de maand? Daar mogen Nederlanders ons op afrekenen. Al het andere is bijzaak.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Schenk** (FVD):
Exact. Daar mogen de Nederlanders deze premier op afrekenen. Het leven wordt onbetaalbaar als gevolg van het beleid van dit kabinet. Het leven wordt onveilig als gevolg van het beleid van dit kabinet, onder andere doordat er nog steeds 800, 900 of 1.000 asielzoekers per week binnenkomen. Het kabinet lijkt geen enkele prioriteit te zien om die grootste knelpunten, de dingen die Nederland onherkenbaar maken, aan te

pakken. Er lijkt nog steeds geen zicht op een meerderheid. Misschien wel in de Tweede Kamer, maar zeker niet in de Eerste Kamer. Ik zou tegen de premier willen zeggen, ook na het debat van vandaag: beste meneer Jetten, trek uw conclusies en stop er lekker mee. Dat zou veel beter zijn voor Nederland. Dan gaan we lekker weer naar de stembus en kunnen we weer gaan kijken welke kant we met dit land op kunnen. Wat ons betreft is dat helaas niet de kant van dit kabinet.

Minister **Jetten**:
We zijn pas net begonnen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Uiteindelijk rust het budgetrecht gewoon bij deze Kamer. Ik zou willen vragen of het kabinet de appreciaties zou willen beperken tot de vraag of iets wettelijk wel of niet kan. Omdat qua begrotingsregels toch alles al losgelaten is en alles naar de Kamer gegaan is, hoeven we daar geen vermoeiende discussies over te voeren. Ik heb nog een vraag openstaan. Wij hebben tot en met zaterdag gesprekken met het kabinet gevoerd. Ik hoor nu dat we bij de fractievoorzitters of de partijleiders moeten zijn. Ik weet het eigenlijk allemaal niet meer. Kan de minister-president nog antwoorden of de gesprekken met het kabinet nog voortgezet zullen worden of dat dit het was?

Minister **Jetten**:
Wij zijn altijd bereid om door te praten over welk onderwerp dan ook. Er staan ook nog een heleboel begrotingsdebatten voor de komende weken op de rol. De vakministers zitten elke dag klaar om te kijken waar we kunnen tegemoetkomen aan wensen en ideeën die vanuit oppositiepartijen worden aangedragen. Wij hebben afgelopen dinsdagochtend in de ministerraad de laatste nota van wijziging op het Belastingplan vastgesteld en de novelle uitbreiding vermogenswinstbelasting box 3 naar uw Kamer gezonden. Overigens zit bij beide brieven een aantal handreikingen richting de fractie van de BBB. We hopen dat u die echt op de inhoud wilt beoordelen. Maar er is voor dit kabinet richting de stemmingen op 12 november geen mogelijkheid meer om een nieuwe nota van wijziging naar de Kamer te verzenden.

Waar de heer Vermeer mee begon, klopt volledig. Het budgetrecht ligt bij u als Kamer. Dat is de komende week waar het zwaartepunt zal moeten liggen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Begrijp ik het dan goed dat wij de brief met ons aanbod aan het kabinet moeten doorsturen naar de drie fractievoorzitters?

Minister **Jetten**:
Ik denk dat dat niet nodig is, omdat iedereen de inzet van BBB, JA21 en SGP heel goed kent op de drie thema's die in de brief zijn aangedragen. We hebben ook met u al een en ander gewisseld. De minister van Asiel en Migratie blijft bijvoorbeeld doorwerken

richting de begrotingsbehandeling om te laten zien welke aanvullende maatregelen het kabinet wil nemen om de grip op migratie te vergroten.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De minister-president heeft het over alles op alles zetten om ervoor te zorgen dat de mensen aan het einde van de maand de rekeningen kunnen betalen. Hij noemt daarbij de prijzen aan de pomp. Als er één ding is waar heel veel mensen in het land echt ontzettend kwaad over zijn, dan is het wat ze voor een liter benzine of een liter diesel aan de pomp moeten betalen. Een liter benzine kost inmiddels gemiddeld €2,23 en een liter diesel €2,41. Mensen kunnen het gewoon niet meer betalen. Mensen worden echt helemaal gek van wat ze voor brandstof moeten betalen. Wat mij ergert, is dat dit kabinet niet alles op alles zet om ervoor te zorgen dat die prijzen naar beneden gaan. Door wat het kabinet doet, komt het erop neer dat de prijzen hoog blijven. Ik vraag aan de minister-president waarom dit kabinet niet alles op alles zet om de benzineprijzen voor mensen te verlagen.

Minister **Jetten**:
De heer Van Baarle komt, net als alle jaren, op voor de belangen van mensen die van de auto afhankelijk zijn om naar hun werk te gaan, mantelzorg te verlenen of wat dan ook. Daarom had ik gedacht dat de heer Van Baarle wel enthousiast zou zijn over een belastingplan waarin de kortingen op de brandstofaccijnzen niet stoppen per 1 januari aanstaande, maar worden voortgezet, zodat ook volgend jaar de prijzen aan de pomp niet nog harder doorstijgen zonder ingrijpen. We verhogen ook de maximale onbelaste reiskostenvergoeding. Het was volgens mij mevrouw Van Eijk die er daarstraks al heel terecht op wees dat dit voor heel veel mensen al snel zo'n €40 tot €50 in de maand scheelt in de kosten die zij maken voor het tanken voor woon-werkverkeer. Dus als de heer Van Baarle tegen dit Belastingplan stemt, zegt hij eigenlijk tegen al die forensen: sorry, wij gaan u niet helpen op die twee punten. Dus als u nog voorstellen heeft om de accijnsverlaging verder op te schroeven, of de onbelaste reiskostenvergoeding nog op een andere manier in te richten, dan zien we uw amendement tegemoet en dan gaan we daar ook een appreciatie bij geven. Maar kom er niet mee aan dat dit Belastingplan niet goed is voor mensen die van de auto afhankelijk zijn.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Mensen betalen nu €110, €120, €130 voor een tank benzine en die moeten blij zijn omdat deze minister-president zegt: ja, maar we gaan het ten minste niet nóg duurder maken. Daar moeten mensen blij mee zijn? Mensen moeten blij zijn dat ze alleen een kruimel toegeworpen krijgen met de vergoeding voor werkkosten? Kijk naar andere landen: in België is een liter benzine bijna €0,40 goedkoper dan in Nederland. In Duitsland hebben we het over €0,10. Daar worden wel maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat die prijs daalt. En mensen in Nederland moeten blij zijn dat deze minister-president zegt: we maken het ten minste niet nog duurder. Mensen kunnen het al niet

betalen. Ze betalen €120 voor een volle tank. Deze minister-president zou niet moeten zeggen: wees blij dat we het niet nog duurder maken. Deze minister-president zou moeten zeggen: we gaan het goedkoper maken, per direct, door de accijnzen verder te verlagen. Waarom doet hij dat niet?

Minister **Jetten**:
Je moet ook onder de streep kijken naar wat het totale koopkrachteffect is voor het komende jaar. We nemen talloze maatregelen om ervoor te zorgen dat de koopkracht voor mensen er volgend jaar ook weer netjes uitziet, zeker na een jaar als dit jaar waarin die voor heel veel mensen goed is vooruitgegaan vanwege het feit dat Nederland er relatief goed voor staat. Het is dus niet zo een-op-een te vergelijken met België of Duitsland, omdat daar ook hele andere belastingregels gelden. Veel van de Europese landen die de afgelopen tijd hebben gekozen voor een forse accijnsverlaging hebben ook gemerkt dat vervolgens de effecten op de internationale energiemarkt de accijnsverlaging weer tenietdoen en dat de rekening van de accijnsverlaging ook gewoon ergens anders in de samenleving wordt neergelegd. Het is kiezen in schaarste. Daarom hebben we gekozen voor de combinatie van het schrappen van de vrijheidsbijdrage, het voortzetten van de accijnsverlaging en de onbelaste reiskostenvergoeding, omdat je alleen blindstaren op de accijnzen, zoals de heer Van Baarle wil doen, ertoe leidt dat het geld juist niet terechtkomt bij de mensen met de kleinste portemonnee. Dat hebben we al een paar keer heel goed voor u in kaart gebracht.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Natuurlijk gaat het om die belastingen, want de benzineprijs in Nederland wordt voor een ontzettend groot gedeelte bepaald door het feit dat de belastingen in Nederland veel hoger zijn. De reden waarom een liter benzine in België … We zien gewoon de pijnlijke voorbeelden, zeg ik tegen de minister-president. We zouden er ons toch voor moeten schamen dat Nederlanders met jerrycans naar België rijden om te tanken? Daar moeten we ons toch voor schamen: dat we onze eigen mensen tot benzinevluchtelingen maken?

De **voorzitter**:
De minister-president.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik zeg tegen de minister-president: dat komt door de hoge belastingen. Ik vraag aan hem: als u het zelf niet wil doen, doe het dan voor de mensen in het land. Die €0,40 per liter die we hier te veel betalen in vergelijking met België. Verlaag het daarvoor; kom voor de mensen op.

Minister **Jetten**:
Ik heb volgens mij helder toegelicht waarom we kiezen voor een voortzetting van de

korting op de brandstofaccijns en voor een aantal aanvullende maatregelen die een groter positief effect hebben op de koopkracht.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik zei het in mijn bijdrage al: politiek draait om meerderheden; de rest is poëzie. Mijn vraag aan de premier is toch wat nu het routeplan van het kabinet is op zoek naar meerderheden. We hebben een minderheidskabinet, een belastingplan dat nog niet stoelt op een meerderheid, en zeker ook een aantal naar de Kamer gestuurde begrotingen die nog niet stoelen op een meerderheid, bijvoorbeeld die van VWS. Welke route ziet de premier nou naar een meerderheid voor het Belastingplan, de begrotingen en nog een jaar beleid voor het kabinet-Jetten?

Minister **Jetten**:
Ik vind de heer Hoogeveen misschien wel de mooiste poëet in het debat van vanavond. Hij haalde volgens mij alleen wel een Amerikaanse president aan die de staatsschuld in zijn termijn nogal heeft laten oplopen. Ik weet dus niet of die quote helemaal paste bij zijn betoog. Wij hebben vanavond en ook op andere momenten het debat over het Belastingplan. Er is al een groot aantal amendementen ingediend. Die leiden er hopelijk toe dat er niet alleen hier in de Tweede Kamer, maar zeker ook in de Eerste Kamer een meerderheid voor het Belastingplan geregeld kan worden. Ook in de begrotingsdebatten die al gaande zijn, zie ik een aantal hele mooie bewegingen. Veel van die begrotingen kunnen op hele brede steun rekenen. Volgens mij was dat vorige week het geval bij de IenW-begroting, bijvoorbeeld omdat we daarin extra geld uittrekken voor achterstallig onderhoud. Dat is een wens die door veel oppositiepartijen, waaronder die van de heer Hoogeveen, was aangedragen. Zo zullen we dat de komende weken gewoon begroting voor begroting aflopen met elkaar.

Ik heb al eerder aangegeven: als we het Belastingplan eindeloos verknopen met allerlei andere thema's, om daarmee je stem over het Belastingplan te laten bepalen, dan maken we het echt nodeloos complex. Dan wordt het ook wel heel ingewikkeld om de komende jaren hier in Den Haag grote keuzes met elkaar te maken. Het gaat om thema's die fracties die heel nauw aan het hart liggen. Dat zien we natuurlijk. Daarom gaan we daar heel serieus mee om. We zullen in al die begrotingsdebatten kijken hoe we elkaar maximaal kunnen vinden. Ik zou de heer Hoogeveen, echt wel een van de betere fiscalisten hier, nu echter ook willen vragen om dit Belastingplan te beoordelen op de inhoud. Daar zit ook voor JA21 en de kiezers van JA21 heel veel moois in.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Het citaat van net was van de oud-premier van België, Jean-Luc Dehaene, een christendemocraat. Het was niet van Ronald Reagan. Ik haalde een ander citaat aan.

Dit baart me echter wel een beetje zorgen, als ik heel eerlijk ben. We zijn nu al een aantal maanden bezig en met het kabinet gesprekken aan het voeren. De heer Klaver heeft constant en consistent gezegd: het moet over links. De heer Klaver doet echt een aantal

voorstellen waar ik gillend van wegren. Als ik een aantal voorstellen doe, dan zal de heer Klaver gillend wegrennen. Dat hebben wij consequent gezegd. We hebben ook consequent gezegd dat we, als we doorgaan voor wat de heer Vermeer "de 100 zetelfatamorgana" noemde, op een gegeven moment tegen een muur op rijden.

Ik hoor de premier nu nog steeds over het Belastingplan en over een aantal begrotingen zeggen: "Ik hoop dat de Kamer het inziet. Ik hoop dat de Kamer inziet dat er zaken voor haar tussen zitten. Ik hoop dat ze inzien dat er een meerderheid komt." Dat is toch geen fijn gevoel voor een minderheidskabinet? Je zou die meerderheid toch eigenlijk al bij de voordeur hebben moeten regelen? Wij als JA21 hebben onze wensen duidelijk neergelegd. De SGP heeft duidelijk haar wensen neergelegd. BBB heeft dat ook gedaan. Ik merk toch het gebrek aan onderhandelingen. Het was vaak een inventarisatie. Ik merk dat we nu aanlopen tegen het gebrek aan onderhandelingen. Kan de premier daarop reflecteren?

Minister **Jetten**:
Ik denk dat het voor iedereen zoeken en wennen is, omdat er voor het eerst in hele lange tijd in dit land een minderheidskabinet zit. Dat vraagt wat van ons, van de houding van het kabinet. Het vraagt wat van de coalitiefracties. Het vraagt ook wat van oppositiepartijen. Wij hebben daarom voor de zomer een uitgebreide ronde gemaakt langs bijna alle fracties. Een enkele fractie zei bij voorbaat: u hoeft niet langs te komen. Een aantal fracties heeft na een goed gesprek met een bak koffie gezegd: het was gezellig, maar focust u zich vooral op andere partijen. Er zijn zo'n zeven oppositiepartijen waarmee we de afgelopen maanden vaak en intensief hebben gesproken. Dat heeft geleid tot forse aanpassingen op de begrotingen. De begroting is met vele miljarden verbouwd. Het Belastingplan is met vele miljarden verbouwd. Wij als kabinet hebben vanaf de eerste dag gezegd: wij gaan geen platte links-rechtskeuze maken. We zullen altijd langs de lijnen van de inhoud goed luisteren en bekijken waar we bereid zijn om onze plannen aan te passen. Dat blijven we tot het laatste moment doen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Wat ik probeer te zeggen, is het volgende. Wij als oppositiepartijen maken geen deel uit van dit kabinet. De heer Klaver heeft volgens mij een keer bij een talkshow gezegd — dat heb ik ook ervaren — dat mensen in zijn achterban zeggen: joh, je mocht niet eens aan tafel zitten bij de formatie; waarom zou je nog je nek uitsteken voor dit minderheidskabinet? Wij hebben altijd consequent gezegd: we hebben onze wensen, maar we willen ook onze verantwoordelijkheid nemen; we gaan die onderhandelingen aan. Vervolgens zie je dat het toch in de vangrail loopt. We zien dat er op een aantal van onze immateriële wensen — vanaf het allereerste begin zeiden wij "het Belastingplan plus aanverwante begrotingen plus asiel- en migratiemaatregelen" en had de SGP het

over medische ethiek — onvoldoende zekerheid en comfort is, zowel in de Tweede Kamer als in de Eerste Kamer, om aan onze wensen tegemoet te komen én om een meerderheid te hebben. Het moet toch enig ongemak geven aan dit minderheidskabinet dat er nog steeds geen meerderheid is, terwijl het ondertussen toch echt al lang vijf voor twaalf is geweest?

Minister **Jetten**:
Het is op dit moment zes voor twaalf, 23.54 uur. Natuurlijk is het een veel prettigere positie als je nu al had geweten hoe de stemmingen in beide Kamers de komende weken zouden verlopen. Ik vind het echt te prijzen dat de heer Hoogeveen en anderen deze weken en maanden echt hebben laten zien: "We nemen gewoon verantwoordelijkheid voor het land. We willen dat er een goede begroting komt. We zijn bereid om zaken te doen, maar we gaan zeker niet overal voor tekenen, omdat we ook een duidelijke positie hebben, zeker vanuit de oppositie." Dat is volgens mij precies waar Nederlanders naar snakken. Ik bedoel dat we in Den Haag niet alleen maar lopen te bekvechten om te bekvechten en om een leuk filmpje te kunnen knippen, maar dat we ook af en toe gewoon zeggen: ik zit hier met een sterk mandaat van de kiezer en ik voel mij verantwoordelijk om volgend jaar op een goede manier met de belastingcenten om te gaan. Dat is ook voor dit kabinet echt super-, superduidelijk.

Tegelijkertijd hoop ik dat de heer Hoogeveen begrijpt dat wij af en toe ook aangeven dat wij sommige immateriële thema's serieus zullen benaderen als wij een belastingplan neerleggen waar financiële keuzes in zitten. Ik hoop dat hij ook begrijpt dat het heel moeilijk wordt om dit land te regeren als dat allemaal met elkaar verknoopt raakt. Dat is volgens mij ook niet nodig, omdat er heel veel andere momenten zijn waarop we daarover met elkaar een goed debat kunnen voeren en omdat we elkaar soms ook kunnen vinden op inhoudelijke keuzes.

De heer **Stoffer** (SGP):
Ik ga hier toch even op door. Ik snap heel goed wat het kabinet hier neerzet en dat het zegt: kijk naar dit Belastingplan. We hebben hier ooit de premier met de minister van Financiën langs gehad. Toen ging het over alles wat nu voorligt, het Belastingplan en de begrotingen. De indruk die toen in ieder geval gewekt werd, was: "We gaan met elkaar bekijken of we er op al die onderwerpen uitkomen. Uiteindelijk maken we nog een politieke weging. Als er dan nog specifieke dingen zijn die moeilijk liggen, bekijken we of we met elkaar tot een totaal kunnen komen en het kunnen dragen." De specifieke dingen die moeilijk zouden kunnen liggen, zijn die immateriële zaken die wij met z'n drieën voorleggen. Dat was voor ons toen al lang helder.

Er is één moment geweest waarop we echt het idee hadden dat we aan de onderhandelingstafel zaten. Er wordt altijd veel gezegd over minister Heinen, maar ik wil hem wel complimenten geven, want we hebben er ruim een week gezeten. We — dat waren JA21 en de SGP in dit geval — hadden daar voor ons gevoel nog best een heel eind

kunnen komen. In één keer stopte dat. U weet beter dan wij waarom dat stopte; wij zien natuurlijk allerlei dingen in de krant staan. Dat is gestopt en dat is jammer. Daarna waren het wel elke keer gesprekken, maar het kwam niet tot een onderhandeling. Nu kom je in zo'n soort patstelling. Wat ons betreft kan het nog steeds, maar ik wil de premier wel het volgende vragen. Alleen dat Belastingplan is mooi, maar wij hebben permanent aangegeven dat het gaat om het geheel. De heer Klaver zal zo dadelijk komen. Die heeft ook telkens aangegeven: het gaat wel om het geheel. Zou de minister-president daar toch nog iets over kunnen zeggen, daarop kunnen reflecteren? Want nu lijkt het alsof wij heel oneigenlijke dingen voorstellen, maar het is wel waar we mee begonnen.

Minister **Jetten**:
Zeker in de zomer waren de gesprekken daar heel erg op gericht: kun je met elkaar afspraken maken die leiden tot totaalsteun voor de gehele Miljoenennota, dus alle begrotingen en ook het Belastingplan? Er zijn een aantal fracties, waaronder die van u, meneer Stoffer, die nog steeds aangeven dat die bereidheid er is, mits er aan bepaalde voorwaarden kan worden voldaan. Er zijn ook fracties, waaronder in uw blok, als ik dat zo mag noemen, die hebben aangegeven: eigenlijk zijn er wel een paar begrotingen waar we liever sowieso tegen willen stemmen. Het is dus per oppositiefractie verschillend hoe dat wordt gewogen en hoe men daarin zit.

Voor de SGP is natuurlijk medische ethiek het belangrijkste thema. Dat heeft u ook al in het debat over de regeringsverklaring uitgebreid met mij gewisseld. Ook daar hebben we de afgelopen maanden denk ik laten zien dat we elkaar, in de wetenschap dat we elkaar nooit zullen overtuigen van elkaars standpunten, toch wel degelijk beter begrepen, bijvoorbeeld als het gaat om het doen van aanvullende analyses van waarom vrouwen in het tweede trimester soms toch voor een onmogelijke keuze staan. Mevrouw Bikker heeft daarover een heel heldere toezegging gekregen in het debat met minister Hermans. De heer Stoffer heeft net als mevrouw Bikker ingezet op het programma Kansrijke Start, om te kijken hoe daar structureel extra geld voor kan worden vrijgemaakt om mensen juist op die kwetsbare momenten van betere zorg en ondersteuning te voorzien.

Wat ik daarmee probeer te zeggen, is dat we juist op zo'n heel zwaar en gevoelig thema elkaar de nieren fors hebben geproefd. We hebben op een aantal elementen een minister van VWS gezien die stappen zet die ze misschien zelf vanuit haar eigen overtuiging eigenlijk niet zou willen zetten, maar dat toch doet omdat ze u als Kamer daar goed heeft gehoord. Nu, in deze fase, leggen we ook de vraag terug of we dan die medisch-ethische thema's weer zullen beetpakken op de momenten waarop die onderwerpen op de agenda staan en daar nu de keuzes over inkomstenbelasting, accijnzen en andere zaken daar niet te veel mee belasten, omdat het ook geen recht zou doen aan het belang dat we beide denk ik hechten aan goede medisch-ethische afwegingen.

De heer **Stoffer** (SGP):
Hoe zeg ik dit nu? Kijk, wij hebben een bod neergelegd als blok. De minister-president zegt eigenlijk: in uw blok. Nou, het is het blok van de heer Eerdmans als de grootste en dan komen BBB en wij. We hebben met elkaar gezegd: we leggen een bod neer. Dat gaat voor ons in principe over het Belastingplan en we kijken constructief naar alle begrotingen. Waarom is dat constructief? Wat ons betreft steunen we die met z'n allen allemaal, maar het kan natuurlijk zijn dat er nog allemaal amendementen in komen vanuit bijvoorbeeld PRO die, hoewel ze misschien heel legitiem zijn, voor ons de verkeerde richting op gaan. Voor ons gaat het bod dat we hebben neergelegd over het geheel. Dus wij denken nog steeds met z'n drieën vanuit het geheel en dat biedt meerderheden in deze Kamer en in de Eerste Kamer. Dus ik geef het nog maar een keer mee. Wat ons betreft staan we er tot 12 november echt zeer voor open om er met het kabinet — het mag ook met de coalitiepartijen — over te praten. Het gaat ons om het belang van echt doorregeren, het land besturen, voor die hele periode en voor alles.

Minister **Jetten**:
Genoteerd.

De heer **Klaver** (PRO):
Vandaag werd duidelijk dat er wederom een blokkade ligt van de VVD, zoals we er al heel veel van hebben, als het gaat om het belasten van vermogen. Weer heel eloquent verwoord vandaag. Kan de minister-president bevestigen dat ik in alle gesprekken die wij hebben gehad iedere keer heb gevraagd "ligt er een blokkade op vermogen, kunnen we daarover doorpraten" en dat het antwoord daarop iedere keer was: jazeker, daar ligt geen blokkade en daar kunnen we over doorpraten?

Minister **Jetten**:
Ja. We hebben altijd in alle openheid die gesprekken gevoerd met elkaar.

De heer **Klaver** (PRO):
Is die openheid er bij het kabinet nog steeds, is dan mijn vervolgvraag. Ik snap heel goed dat u zegt: laten we het niet simpel links of rechts maken. Het is niet dat linkse en rechtse partijen het op alles met elkaar oneens zijn. Er zijn ook zaken waarop je elkaar kunt vinden. Alleen, de keuze die nu voorligt voor in ieder geval het Belastingplan, maar ook voor de begrotingen is supersimpel: of je geeft toe ... Laat ik het anders formuleren. Of je haalt als kabinet de blokkades weg op het gebied van abortus, medisch-ethisch, op het gebied van migratie, op het gebied van stikstof. Als je die blokkades weghaalt, heb je een route naar een meerderheid in de Eerste en in de Tweede Kamer. Of je haalt de blokkade weg als het gaat over het belasten van miljonairs. Dan heb je ook een route in de Tweede en de Eerste Kamer, met Volt en met PRO. De twee routes zijn volstrekt helder en daarin moet een keuze worden gemaakt. Wat heeft het kabinet nodig om die keuze te kunnen maken?

Minister **Jetten**:
Ik heb vanavond gehoord dat nog een aantal fracties meer, aanvullende amendementen gaan indienen. Die kunnen wij de komende dagen van een appreciatie voorzien vanuit het kabinet. Het was volgens mij de heer Vermeer die net vroeg: waar beoordeel je dat dan op? Nou, dat is voor een deel op uitvoerbaarheid en allerlei andere haken en ogen, maar voor een deel zullen we ook als kabinet wegen of we het amendement passend vinden bij onze ambitie om het land weer in beweging te krijgen en het economisch en qua veiligheid te versterken. Dat wil niet zeggen dat de coalitiefracties daar nog een aanvullende weging op zullen maken. Ik heb daar vanavond ook helemaal niet per se blokkades op gehoord. Ik heb vanavond alleen wel gehoord dat partijen voor hun eigen principes staan. Ze hebben ook onderling met elkaar afspraken gemaakt en zullen daar dus ook met elkaar een stevig gesprek over voeren, voordat ze duidelijk maken hoe ze daarover zullen stemmen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Klaver** (PRO):
Ik vond de fracties van het CDA en D66 volstrekt helder. Dat was natuurlijk helemaal niet instemmend, want er moet nog gekeken worden naar hoe het eruitziet, maar ik zag wel de open houding die ik ook bij het kabinet dacht waar te nemen. Ik heb één fractie gehoord, de VVD-fractie, die zei: "Ammenooitniet. Vermogen gaan we niet doen. Daar mag de coalitie niet voor stemmen." Het was niet eens: wij gaan het niet doen. Daar mag de coalitie niet voor stemmen, is wat de VVD zei. Daarmee legt ze een enorme hypotheek op de verdere gesprekken die moeten gaan plaatsvinden.

De kernvraag blijft de volgende. Dit kabinet heeft allemaal blokkades. De minister-president kan blijven zeggen: beoordeel nou onze plannen. Dat doen we. We hebben ze beoordeeld. We vinden het niet voldoende. Dat hebben andere partijen ook gedaan. Dus welke blokkade gaat u opheffen als kabinet? De blokkades op stikstof, migratie, abortus en andere medisch-ethische kwesties of de blokkade op het punt dat er geen miljonairsbelasting mag komen? Dat zijn de routes. Dat is al vanaf dag één ongeveer duidelijk. Als het kabinet en de coalitie hier niet in kunnen kiezen, dan is het crisis en rijdt u op die muur af. Dat zou echt zonde zijn.

Minister **Jetten**:
Ik heb die blokkade vanavond niet zo gehoord. Ik heb vanavond gehoord dat ook coalitiefracties zeggen: we gaan het op de inhoud beoordelen. Dat is geen makkelijke beoordeling. Dat zijn zware politieke keuzes, die ook raken aan een coalitieakkoord. Als het raakt aan een coalitieakkoord, zul je ook als coalitiefracties moeten wegen of je het waard vindt en wat dat dan betekent voor de totale politieke balans die je met elkaar hebt. Volgens mij gaat dat met open vizier de komende week gebeuren.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Kan de minister-president mij vertellen welke afspraken het kabinet heeft gemaakt met de heer/de Groep Markuszower?

Minister **Jetten**:
Ik was nog niet aan het einde van mijn beantwoording, dus daar was ik anders zo meteen bij aangekomen. Heel veel fracties hebben zich de afgelopen tijd bij het kabinet gemeld in de aanloop naar een specifieke begrotingsbehandeling om te kijken of er extra geld bij kan of dat het geld binnen de begroting op een andere manier kan worden ingezet. In dit geval waren er een aantal fracties waaronder JA21, 50PLUS en de Groep Markuszower die hebben aangegeven graag nog wat extra geld voor de JenV-begroting te willen, boven op wat er bij Prinsjesdag al extra was bij gekomen, voor een aantal hele specifieke wensen die ook bij gemeentes leven, die ook in de asielketen leven. Daar heeft het kabinet gehoor aan gegeven.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Goed dat dit helder is, want we horen net coalitiepartijen zeggen: er zijn geen afspraken gemaakt met de Groep Markuszower. Blijkbaar dus wel. Blijkbaar maakt dit kabinet dus financiële afspraken met de Groep Markuszower. Dat bleek ook wel uit dat de heer Markuszower eerder kon opnoemen wat er in de wijziging van de begroting van JenV stond dan dat die naar de Kamer was gestuurd. Deze minister-president gaf in een debat aan dat Groep Markuszower zich buiten alle constructieve samenwerking had geplaatst vanwege de uitspraak: maximaal geweld tegen Palestijnen. Deze premier weet dat die fractie nog steeds stemt voor een verbod op hoofddoeken op scholen, voor het sluiten van alle islamitische scholen. Ik vind het ongepast dat deze minister-president zakendoet, financieel, met een fractie die dit soort uitspraken doet en die discriminatie bepleit. Waarom doet hij dat?

Minister **Jetten**:
De heer Van Baarle insinueert hier nu een of ander gedoogakkoord dat er niet is. Dat is er niet. Maar hij krijgt, net zoals wanneer de DENK-fractie het kabinet benadert met conceptmoties, amendementen of een vraag, ook antwoord. Het zou wat zijn als het kabinet dat niet doet bij 150 Kamerleden die hier gewoon hun werk aan het doen zijn. Ik verwacht ook dat alle vakministers in de debatten hun werk doen en fracties van antwoorden voorzien, net zoals ze dat ook in dit geval, bij de JenV-begroting, hebben gedaan.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De minister-president moet het nou niet klein maken en doen alsof er niets aan de hand is. Ik heb in de totstandkoming van dit Belastingplan geen afspraken gemaakt met dit kabinet over de inzet van miljoenen euro's zoals de heer Markuszower die net kon

presenteren. Dus dit kabinet heeft financiële afspraken gemaakt met de Groep Markuszower. Dat gaat ver. Dat gaat ver. De heer Markuszower stond bijna te praten als een soort coalitiepartij, toen hij iedereen opriep om voor dat Belastingplan te stemmen.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Van Baarle** (DENK):
Me dunkt dat het dan bijna lijkt op een soort gedoogconstructie. Ik vraag aan deze minister-president, die zich altijd voordeed alsof hij hele progressieve principes had en niet discriminatie wil normaliseren, hoe hij hier kan bijdragen aan de normalisatie van discriminatie door zaken te doen met extreemrechts. Dat kan hij toch niet doen?

Minister **Jetten**:
Ik heb al in meerdere debatten stevige confrontaties gehad met de heer Markuszower over zijn uitspraken, die ik op momenten ook echt niet door beugel vond kunnen. Daar hebben we met elkaar in alle openheid over gewisseld wat we daarover wilden wisselen. En als dat in de toekomst weer moet, dan doen we dat. Ik heb net zeker geen steun voor dit kabinet van hem gehoord. Ik heb juist gehoord op welke punten hij er zeer ontevreden over is. Dus volgens mij was klip-en-klaar dat ook die fractie volgende week amendementen gaat beoordelen op de inhoud en op basis van de aangenomen amendementen vervolgens bepaalt hoe ze stemmen bij het Belastingplan.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat lijkt nu wel de enige route te zijn voor een meerderheid voor het Belastingplan. De VVD heeft immers heel duidelijk aangegeven dat over het amendement dat wij samen met PRO hebben ingediend over vermogen, geen stappen ondernomen kunnen worden. De minister-president geeft zelf aan dat de eisen van BBB, SGP en JA21 niet ingewilligd kunnen worden. Dus dan is dit de enige route die overblijft. Ik ben dan toch benieuwd hoe de minister-president ernaar kijkt dat, naast het feit dat Gidi Markuszower een oproep heeft gedaan van geweld richting Palestijnen, er daardoor geen meerderheid in de Eerste Kamer is.

Minister **Jetten**:
Ik heb volgens mij vanavond al een paar keer gezegd dat de inzet van het kabinet en de coalitie een meerderheid in beide Kamers is. Dus je moet twee keer optellen. Het is belangrijk om ook te wegen of fracties of partijen überhaupt zetels hebben in de Eerste Kamer en, zo ja, hoeveel dat er dan zijn, en of je dan in de Eerste Kamer tot een meerderheid komt. Zolang die er niet is, blijven we kijken hoe we die wel kunnen bouwen.

De heer **Dassen** (Volt):
Daarin begint de tijd wel te dringen.

Minister **Jetten**:
Ja.

De heer **Dassen** (Volt):
De VVD werpt een blokkade op om ook maar iets op vermogen te doen. Ze zeggen zelf: dat is in strijd met het coalitieakkoord; dat gaan we niet doen. De minister-president zegt zelf: de immateriële eisen van de rechtse partijen gaan we ook niet inwilligen. Dan is dit de enige route die op dit moment openligt. Ik ben serieus zoekende hoe de minister-president het voor zich ziet om te zorgen dat er met PRO, Volt, eventueel met ChristenUnie en 50PLUS ... Er moet op een gegeven moment wel iets van richting komen, en daar wachten we al heel lang op. Nu zitten we acht dagen voor de stemming. Hoe gaat de minister-president dit doen?

De **voorzitter**:
Inmiddels zeven.

Minister **Jetten**:
Ik ga wel een beetje in herhaling vallen. Nogmaals, ik heb net geen blokkades gehoord. Ik heb net alle drie coalitiefracties horen aangeven: wij willen die meerderheid, ook in de Eerste Kamer, en daarvoor gaan we met open vizier de amendementen beoordelen. Dat dat in de coalitie ook nog tot een paar stevige gesprekken leidt, kan echt niemand verbazen. We zijn denk ik de afgelopen maanden al van heel ver gekomen. Kijk wat we hebben gedaan. We hebben de hervormingen op de SZW-begroting uitgesteld, zodat de sociale polder aan het werk kan. Er komen honderden miljoenen extra voor internationale samenwerking, er komt extra geld voor justitie en veiligheid, extra geld voor AI en digitalisering en een andere, betere, meer gerichte regeling voor specifieke zorgkosten. Dat is voor miljarden aan verbouwingen van deze begroting, en dat laat volgens mij zien dat deze coalitie en dit kabinet niet toondoof zijn maar dat we, veel meer dan welk kabinet voor ons dan ook, de bereidheid hebben getoond om een beweging richting de Kamer te maken.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Als iedereen "kies" zegt en je niet kiest, is het lastige natuurlijk dat je wel op die muur blijft afrijden. Dat is ook weer een beetje de conclusie van het debat vanavond. We blijven allemaal in herhaling vallen, maar dat is omdat we ook geen steek verder komen op deze manier en dat dit de afgelopen maanden natuurlijk op deze manier heeft plaatsgevonden. Als de conclusie van de VVD is "we willen niet", dan wordt het heel lastig. Dan maak ik me er grote zorgen over dat er dadelijk een meerderheid is met Gidi Markuszower en dat er geen meerderheid is in de Eerste Kamer. Dat zou ik echt onverantwoord vinden en ik denk ook niet dat de minister-president dat zelf zou moeten willen.

Minister **Jetten**:
Wij willen inderdaad ook in de Eerste Kamer een meerderheid. Dat betekent dat we de komende dagen goed naar alle amendementen moeten kijken om te zien welke route er richting die meerderheid ligt.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De premier kan met alle geweld een meerderheid willen in de Eerste Kamer, maar er is nog steeds geen antwoord op de vraag hoe hij dat gaat doen. We zien dat er allerlei blokkades zijn. De grootste blokkade zit bij de VVD; tenminste, dat lijkt nu zo te zijn. Zojuist zei de premier nog tegen de heer Klaver dat alles tijdens de gesprekken openlag en dat er geen blokkades waren, maar de VVD zei zojuist: vermogensbelasting gaan we niet doen. Wat is het nou? Is het nou: er waren geen blokkades? Of zegt de VVD ook intern: die gesprekken gaan we niet doen?

Minister **Jetten**:
Het zijn vertrouwelijke gesprekken, maar de heer Klaver vroeg mij of ik kon bevestigen dat hij die vraag heeft gesteld in de gesprekken die we hebben gevoerd en dat ik die altijd zo heb beantwoord. Dat is ook zo. Dat neemt niet weg dat ook coalitiefracties — dat geldt voor alle drie de coalitiefracties — hard hebben onderhandeld tijdens de formatie, daarbij belangrijke dingen hebben binnengesleept en soms ook hebben gemarkeerd dat dit soort thema's voor hen te ver gaan, bijvoorbeeld vanwege het vestigingsklimaat. Dan is het dus niet raar dat je komende week ook amendementen gaat beoordelen met dat in het achterhoofd. Maar nogmaals, ik heb van alle drie vanavond gehoord dat ze die met open vizier beoordelen, want zij willen graag die meerderheid in beide Kamers der Staten-Generaal.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De premier kan steeds de hele formatie erbij halen, maar het gaat natuurlijk over het Belastingplan, waarbij we heel specifiek zien dat er eigenlijk sprake is van een schot voor open doel. Er ligt een prachtige, brede meerderheid voor ons, met hele redelijke voorstellen. Dan vraag ik me af of er echt is onderhandeld over die vermogensbelasting. Of zegt de VVD meteen: we gooien de deur dicht? Is er bijvoorbeeld over onderhandeld om iets minder te vragen van de miljonairs? Is er überhaupt een onderhandeling op gang gekomen? Want als dat niet zo is, dan is dit gewoon kansloos. Dan is dit debat ook kansloos.

Minister **Jetten**:
Dit debat is zeker niet kansloos. Ik zal niet nog een keer opsommen wat we de afgelopen tijd allemaal al hebben aangepast in de Miljoenennota en het Belastingplan, maar dat hebben we niet gedaan omdat we dat zelf per se wilden. Wij vonden namelijk dat we überhaupt een heel goed coalitieakkoord hadden, maar dat hebben we nu op veel elementen bijgeschaafd en bijgestuurd. Volgens mij staat al in het voorwoord van het coalitieakkoord dat, als je dit soort grote hervormingen wil op woningbouw, op het

aanjagen van de economie, op investeringen in defensie of op een nieuw fiscaal stelsel, waarvoor we in het voorjaar ook met aanvullende plannen komen, het helpt als dat in de oer-Hollandse traditie van polderen met zo veel mogelijk partijen tot stand komt. Dat lukt op een aantal thema's goed, zoals op stikstof en op woningbouw. Dat lukt op het Belastingplan duidelijk nog wat minder, maar daar leren we ook elke week van en ook daar hebben we laten zien dat die ruimte om afspraken te maken er wel degelijk is.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik constateer dat we zo geen stap verder komen, want met het Belastingplan was het vanaf het begin heel helder: het kabinet heeft twee lijnen om een meerderheid te krijgen in de Eerste Kamer. Dat heeft het kabinet nog steeds niet geregeld. De vraag is dus hoe de premier er nu voor gaat zorgen dat er straks wél een meerderheid is in de Eerste Kamer.

Minister **Jetten**:
Door de komende week alle amendementen van oppositiefracties heel serieus te bekijken en te voorzien van een oordeel vanuit het kabinet en door met de coalitiefracties dit gesprek hier in de Kamer ook af te ronden, zoals dat ook hoort.

De heer **Klaver** (PRO):
Laten we eerlijk zijn: dit Belastingplan is veel, veel te spannend op het allerlaatste moment. Dat is niet verantwoord als we het hebben over de inkomsten van de overheid, maar mijn vraag gaat over iets anders. De minister-president wijst bijna letterlijk naar de minister van Financiën als het gaat over de afspraken die zijn gemaakt met de heer Markuszower, maar hij heeft zelf de brief getekend. Het is een besluit van de ministerraad en daarmee ook van deze minister-president. Er is gewoon 95 miljoen toegezegd aan de Groep Markuszower.

Minister **Jetten**:
Dat heb ik net gezegd. Ik vind dit dus een beetje een rare aanloop. Ik heb dit ...

De heer **Klaver** (PRO):
Een rare ....

De **voorzitter**:
Wacht even. Dit wordt een gesprek en niet meer een debat.

De heer **Klaver** (PRO):
Nou, inderdaad een goed gesprek, zou ik zeggen.

De **voorzitter**:
Meneer Klaver, uw vraag aan de minister-president.

De heer **Klaver** (PRO):
Er is geld geboden aan de heer Markuszower. Dat heeft hij aangepakt. Hij wil dit gaan steunen. Daarmee lonkt er een meerderheid hier in de Tweede Kamer, namelijk met 50PLUS, de ChristenUnie en de Groep Markuszower. Dat is geen meerderheid in de Eerste Kamer. Mijn vraag is als volgt. Als er geen meerderheid is in de Eerste Kamer — die doorkijk kunnen we hebben — gaat de minister-president dan het Belastingplan hier door de Tweede Kamer loodsen langs deze route en het erop aan laten komen in de Eerste Kamer?

Minister **Jetten**:
Nee. Ik heb net ook heel duidelijk gemaakt dat wij graag een meerderheid willen in beide Kamers. Hoe eerder daar zicht op is, hoe beter. Dat betekent dus ook voorafgaand aan de stemmingen die hier op 12 november staan ingepland.

De heer **Klaver** (PRO):
Dit is belangrijk. Daarmee sluit hij de "route-Markuszower", noem ik het maar, uit. Dat is de route zonder een meerderheid in de Eerste Kamer. Die sluit hij uit. Dat is geen route die het kabinet gaat bewandelen.

Minister **Jetten**:
Ik vind dat een beetje een flauwe vraag. Er ligt nu een Belastingplan in de Tweede Kamer waar we drie nota's van wijziging op hebben gemaakt op basis van gesprekken die we hebben gevoerd. Dat zijn keuzes van het kabinet. Daar staat inderdaad mijn handtekening onder. Het is nu aan de Kamer om die te beoordelen. Daar stemt u zelf volgende week over, maar dat betekent ook dat we nog een volle week hebben om met elkaar te kijken of we al voordat die stemming hier plaatsvindt duidelijk kunnen maken dat die meerderheid ook in de Eerste Kamer er gegarandeerd gaat komen. Waarom is dat belangrijk? Omdat in de Eerste Kamer uiteindelijk het recht van amenderen niet bestaat. Dat is gewoon een heel platte ja-neevraag. Dan ben ik het met de heer Klaver eens: het is eigenlijk te groot om het daar dan op aan te laten komen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat ben ik eens met de minister-president. Dit Belastingplan is te groot en ook te risicovol voor de uitvoering om het aan te laten komen op de Eerste Kamer, want daar kan niks meer gewijzigd worden. Dus daarom is mijn vraag nogmaals: ik vind eigenlijk — dat is superrelevant — dat de minister-president hier moet uitsluiten dat die route wordt gekozen, de route-Markuszower in de Tweede Kamer, zonder dat je weet of er een meerderheid in de Eerste Kamer is; kan hij dat gewoon hard uitsluiten?

Minister **Jetten**:
150 Kamerleden stemmen volgende week over de amendementen en het Belastingplan.

De leden van het kabinet zijn geen onderdeel van die 150. Dat is aan uw Kamer. Maar het was ook de heer Klaver zelf die vorige week zaterdag zei: het is nu ook aan de Kamer. De coalitiefractievoorzitters en de drie coalitiewoordvoerders hebben dat vanavond ook bevestigd. De Kamer voelt een grote verantwoordelijkheid in deze week om met elkaar te kijken: kunnen we eruit komen of kunnen we nog op een aantal thema's extra zaken met elkaar doen, zodat die route naar de meerderheid in de Eerste Kamer ook in zicht is?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik heb een staatsrechtelijke vraag aan de minister-president. Ik hoorde de heer Klaver net zeggen dat als dit kabinet voor een bepaalde route kiest, of als een bepaalde route gematerialiseerd wordt, automatisch een route in de Eerste Kamer afgesloten zou zijn. Dan lijkt het erop alsof de heer Klaver aan de senatoren van zijn fractie daar eigenlijk een soort oekaze vanuit dit huis uitvaardigt. Ik wil eigenlijk aan de minister-president vragen of hij dat niet in strijd acht met het grondwettelijke recht en ook de plicht van Kamerleden om zonder last te stemmen.

Minister **Jetten**:
Ik ga niet nu hier interpreteren wat de vraag van de heer Klaver net misschien had kunnen betekenen. Daar moet u echt met elkaar een debat over voeren.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Jawel, maar de minister-president is ook minister van Algemene Zaken en in dat kader volgens mij ook een beetje de hoeder van onze rechtsstaat. Ik denk dat ook de partij waar de heer Jetten vandaan komt die rechtsstaat hoog heeft staan. Ik maak me toch wel een beetje zorgen dat er in dit huis Kamerleden en fractievoorzitters zijn die een oekaze uitvaardigen op leden van een ander huis, die zonder last horen te kunnen stemmen. Het lijkt mij dat hier de grondrechten van Kamerleden worden geschonden.

Minister **Jetten**:
Ook de leden van de Eerste Kamer stemmen zonder last. Die zijn alle 75 zo eigenwijs dat ze echt wel zelf een oordeel gaan vellen over het Belastingplan.

De heer **Klaver** (PRO):
De minister van Alle Zaken! Als we voortaan dingen in de fractie hebben, ga ik gewoon vragen of de minister-president dat vanuit zijn verantwoordelijkheid kan oplossen.

Minister **Jetten**:
Dat is goed.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat is een toezegging, die zou ik graag genoteerd zien!

De **voorzitter**:
Bij dezen.

Minister **Jetten**:
Dat scheelt weer een motie.

De heer **Klaver** (PRO):
Dat scheelt weer een motie op dit punt!

Nou ga ik hier toch echt nog even iets scherper in. Het ligt namelijk bij de Kamer. Hoe hier wordt gestemd is prima, maar de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de Belastingdienst ligt bij dit kabinet. Die ligt natuurlijk bij de staatssecretaris, maar ultimo bij de minister-president als eindverantwoordelijke voor alles wat er in dit kabinet gebeurt. Daarom gaat dit kabinet natuurlijk wel kijken, zoals bij ieder wetsvoorstel. Het is niet zo dat ze denken: nou, welke uitslag zou er zijn na de stemmingen van volgende week? Je probeert vooraf helder te hebben hoe het ligt. Daarom is mijn vraag als volgt. Als vooraf blijkt dat er eigenlijk geen meerderheid voor is in de Eerste Kamer, maar wel in de Tweede Kamer via de route-Markuszower, kan de minister-president dan hier nu vanavond zeggen: dat gaan wij niet doen?

Minister **Jetten**:
Voor die vraag zijn de routes irrelevant. We hebben als kabinet te beoordelen of we een belastingplan goed en verantwoord vinden voor Nederland. We hebben in het verleden, niet zo heel lang geleden nog, gezien dat er in de heat of the moment amendementen werden aangenomen waarvan we later denken: was dat nou zo verstandig? Daar heeft uw Kamer ook een aantal procesmaatregelen voor genomen, zodat er extra tussenstappen zijn om een geamendeerd wetsvoorstel goed te kunnen beoordelen. Wij zullen straks dat Belastingplan ook verdedigen in de Eerste Kamer. Dat moet dan wel een belastingplan zijn waar we inhoudelijk helemaal achter staan.

De heer **Klaver** (PRO):
De minister-president is meestal heel scherp in de beantwoording, maar hier draait hij iets weg. Die amendementen waren geen foutjes bij de stemmingen. We wisten al bij de stemmingen hoe de verhoudingen lagen. Nog steeds kun je onverantwoorde dingen doen, maar dan wist je hoe de verhouding lag. Het punt is als volgt. Wij weten volgende week voordat we gaan stemmen hoe de verhoudingen hier, in de Tweede Kamer, en in de Eerste Kamer liggen. Ik vind het echt van belang — en het is ook wel een keer tijd — dat de route-Markuszower wordt afgesloten. Waarom duw ik hierop door? Omdat ik zie dat er geld is geboden aan de Groep Markuszower om steun te kopen. Ik zie een groot gevaar voor de Belastingdienst en voor de uitvoering als hier straks iets wordt aangenomen, maar er geen steun voor is in de Eerste Kamer en het daar wordt weggestemd. Ik wil van de minister-president horen: daar laten wij het niet op aankomen. Kan hij dat bevestigen?

Minister **Jetten**:
Daarom heb ik nu al een uur aangegeven dat we zoeken naar een meerderheid, niet alleen in de Tweede Kamer, maar ook in de Eerste Kamer. Als we amendementen of

andere inhoudelijke voorstellen van een fractie beoordelen, wegen we dat heel zwaar mee. Laten we wel wezen: wat is het? 80 miljoen cumulatief voor de JenV-begroting in de nota van wijziging. Daar zie ik geen uitvoeringsproblemen ontstaan. Sterker nog, dat komt tegemoet aan de verzoeken van burgemeesters en veiligheidsdiensten om die begroting verder op te plussen. Maar dat is eigenlijk niet relevant. Het gaat hier om het volgende. Zijn er in de komende week nog amendementen of andere voorstellen vanuit de Kamer die kunnen leiden tot de meerderheid in de Eerste Kamer? Daar is onze inzet op gericht. Dat heb ik deze avond ook van de drie coalitiefracties gehoord.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Klaver** (PRO):
Maar ik vraag niet naar de inzet. Die snap ik. De inzet is duidelijk. Die inzet is er ook al best wel een tijdje. Maar nu komt het erop aan. We weten dat het voor de VVD een begaanbare weg is om het Belastingplan gewoon door de Tweede Kamer te loodsen en het dan te zien in de Eerste Kamer. Dat is een onverantwoorde weg. De VVD probeert vandaag gewoon vrij bot allerlei routes af te sluiten. Zo vraag ik ook gewoon van de minister-president om hier niet alleen te zeggen: onze inzet is de meerderheid in de Eerste Kamer. Maar als volgende week blijkt dat die meerderheid er niet is in Eerste Kamer, kan hij mij dan garanderen dat hij het er niet op aan laat komen in de Eerste Kamer? Dat is een hele simpele vraag. Kan de minister-president garanderen dat hij het er niet op aan laat komen in de Eerste Kamer en kijkt of er dan een meerderheid is? Die vraag is te beantwoorden met ja of nee.

Minister **Jetten**:
Daar is alle inzet van niet alleen deze drie leden van het kabinet, maar ook van vele anderen, al vanaf de zomer op gericht. Ik vind het ook een beetje een flauwe als-danvraag, die volgens mij ook niet zo heel veel toevoegt aan alles wat ik inhoudelijk al heb gezegd.

Dat brengt me bij de laatste vraag die ik moest beantwoorden, namelijk die van mevrouw Van Brenk: wat is het effect van het verwerpen van het Belastingplan? Dat is niet alleen dat al die extra dingen die ik al een paar keer heb opgenoemd niet doorgaan, maar dat is ook dat er in de komende jaren ontzettend grote inkomstenderving voor de Rijksoverheid ontstaat. Dat is in 2027 al 1,9 miljard en in 2028 6,1 miljard. Dat loopt op tot structureel 9 miljard euro minder inkomsten voor de Rijksoverheid en dus ook minder geld om te besteden aan defensie, onderwijs, het aanjagen van de economie en extra ruimte voor het versnellen van de woningbouw. Dit Belastingplan, dat zo veel bevat, waarin we al oppositiepartijen tegemoet zijn gekomen, waarbij er nog steeds bereidheid is om zaken te blijven doen, verwerpen, vinden wij echt onverantwoord. Daarom zullen wij er de komende weken alles aan doen om het in beide Kamers aan een meerderheid te helpen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Bent u daarmee aan het einde van uw beantwoording gekomen?

Minister **Jetten**:
Ja.

De **voorzitter**:
Dan zijn we voor nu aan het einde … Ik zie opnieuw de heer Schenk.

De heer **Schenk** (FVD):
Het zou kunnen gebeuren dat het Belastingplan geen meerderheid krijgt. Dat betekent natuurlijk niet per definitie een val van het kabinet. Het kabinet kan dan ook besluiten om gewoon door te gaan met het Belastingplan zoals het er lag, dus zonder de maatregelen die nu voorgesteld worden. Ik heb de volgende vraag. Als het Belastingplan geen meerderheid krijgt, stapt het kabinet dan op?

Minister **Jetten**:
We gaan er alles aan doen om het wel aan een meerderheid te helpen.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik had ook gevraagd of de minister-president wilde reflecteren op hoe het traject tot nu toe verlopen is en op hoe we dat in de toekomst wat zorgvuldiger en beter gaan doen.

Minister **Jetten**:
Ik heb daar, denk ik, al een paar dingen over gezegd, ook in het interruptiedebat met de heer Hoogeveen, de heer Stoffer en de heer Klaver. Er zijn volgens mij een paar zaken relevant. De Kamer is zelf ook in een paar Scandinavische landen op werkbezoek geweest. Als je ervan uitgaat dat je de komende jaren misschien wel vaker met minderheidskabinetten te maken hebt, is het heel belangrijk om vaker toe te werken naar brede, langjarige akkoorden over grote inhoudelijke thema's. Dat vraagt een andere manier van samenwerken en met elkaar onderhandelen om tot zo'n akkoord te komen. Een heel goed voorbeeld daarvan is, denk ik, de manier waarop verschillende partijen bezig zijn om bij VWS te kijken hoe ze, in plaats van alleen de begroting te beoordelen, de komende jaren kunnen komen tot een groter hervormingspakket voor de zorg van de toekomst. Als het gaat om de financiën hebben we in de zomer veel tijd besteed aan gesprekken met verschillende oppositiepartijen om tot een allesomvattend akkoord te komen. Het was wellicht verstandiger geweest om dat veel eerder meer sec op te knippen in Belastingplan en specifieke begrotingen. Dan hadden we het wellicht wat overzichtelijker gehouden. Maar die gesprekken zijn zo aangevlogen omdat iedereen daar gewoon zat met de intentie om het goede voor het land te doen.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
De vraag die bij ons in ieder geval opkomt, is of de eenheid, die vandaag misschien iets minder goed te duiden is, er straks ook zal zijn, als we doorgaan. Want die meerderheid

in de Eerste Kamer moet er inderdaad ook komen. Hoe sterk is dit kabinet in het gezamenlijk optrekken daarin?

Minister **Jetten**:
Sterk. Dat zie je op alle grote dossiers waarop we forse voortgang boeken. U mag mij en de leden van het kabinet aanspreken op de eenheid van het kabinetsbeleid, en ik vind het tegelijkertijd ook verfrissend dat de coalitiefracties niet met een fusieproces bezig zijn maar ook hun eigen kleur op de wangen houden.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ja, tot slot. Nou ja, ik hoop in ieder geval dat dit kabinet echt doorzet. Wij zeiden al dat er op heel veel dossiers echt daadkracht getoond moet worden. Het tempo moet echt vele malen hoger. Ik hoop dat het kabinet dat ook echt beseft.

Minister **Jetten**:
Dat ben ik helemaal met mevrouw Van Brenk eens.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
In mijn bijdrage heb ik het Belastingplan "een fossiel belastingplan" genoemd. Ik wil toch wel graag van de minister-president weten of een belasting op vervuiling überhaupt op tafel heeft gelegen, of dat het klimaat echt volledig is vergeten.

Minister **Jetten**:
Mevrouw Teunissen heeft namens de Partij voor de Dieren volgens mij acht amendementen ingediend die zien op fiscale vergroening. Daar zal de staatssecretaris volgende week uitgebreider op ingaan. Wij staan voor de klimaatdoelen voor 2030, 2040 en 2050. Daarvoor is heel veel werk te verzetten. Ook in Nederland merken we de gevolgen van klimaatverandering meer en meer, bijvoorbeeld in periodes van extreme droogte of juist heftige regenval. We zien hoge energierekeningen en een bedrijfsleven dat vraagt: ik wil wel heel graag verduurzamen, maar hoe kan dat met netcongestie en een hele hoop andere problemen? Daarin zijn we superambitieus, onder andere met die noodwet netcongestie. Ook zijn we op dit moment bezig om een aantal aanvullende klimaatmaatregelen te beoordelen, die bijvoorbeeld kunnen helpen in de industrie of in de gebouwde omgeving.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dan wil ik alleen maar constateren dat … Kijk, ik zie heus ook wel dat de amendementen weinig kans maken op een meerderheid, maar dat het niet eens de inzet van het kabinet is geweest om vervuiling te belasten en zo ook iets te doen voor het klimaat, toont wat mij betreft aan dat de 2030-ambitie totaal niet serieus wordt genomen. We hebben nog drie jaar om die te bereiken. Dit Belastingplan was echt een kans. Die kans heeft het

kabinet in ieder geval gemist. Wij doen met onze voorstellen wat we kunnen doen, maar ik vind het echt heel teleurstellend dat het kabinet deze kans niet heeft aangegrepen.

Minister **Jetten**:
Met de huidige ETS-prijzen en energieprijzen zijn er heel veel prikkels voor bedrijven om te verduurzamen en de CO_2-uitstoot snel naar beneden te brengen. Ze lopen alleen tegen hele praktische problemen aan, zoals ruimte op het stroomnet en de vraag of ze de komende jaren FID kunnen nemen voor die grote omschakeling van de fabrieken. Daar werken we hard aan, onder andere via maatwerkafspraken bij Tata en via gerichte investeringen in innovatie en opschaling van groene technieken. De minister van Financiën is bijvoorbeeld met de minister van Klimaat volop bezig om het waterstofnetwerk versneld uit te rollen, om groengasproductie in Nederland naar een hoger plan te tillen en om te kijken hoe we warmtenetten in woonwijken makkelijker kunnen uitrollen. Dat zijn allemaal hele grote keuzes die gaan helpen om de klimaatdoelen te gaan halen.

De **voorzitter**:
Tot slot ten aanzien van het Belastingplan.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ja, tot slot. De minister-president vergeet hier dat belasting op vervuiling ook gewoon iets oplevert voor de schatkist. Dus als je niet voor vermogensbelasting kiest, dan kun je er ook voor zorgen dat we geld krijgen voor hardwerkende mensen door dat uit de vervuiling te halen, zodat we niet over hun rug maatregelen hoeven te nemen. Daar kiest het kabinet niet voor, constateer ik. Dat maakt het echt een fossiel Belastingplan en een gemiste kans.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik had de minister-president de vraag gesteld hoe hij zelf vond dat het gaat en daaraan gekoppeld of dit ook het idee was van de minister-president van een minderheidskabinet.

Minister **Jetten**:
Wij hebben in de formatie heel duidelijk geconstateerd dat verschillende routes naar een meerderheidscoalitie er niet in zaten en dat we wel allemaal vonden dat het op een aantal grote thema's tijd was voor doorbraken. Deze drie partijen waren bereid om die uitdaging ter hand te nemen. Gezien wat er de afgelopen maanden allemaal aan wetgeving door de beide Kamers van het parlement is geloodst, laten we op veel thema's, van migratie tot woningbouw, van stikstof tot landbouw en natuurbescherming, zien dat het heel erg prima gaat. Ja, dit Belastingplan kost veel meer tijd dan ons allemaal lief is geweest. Daar leren we van. Dat gaat volgend jaar hopelijk beter.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik kan dit gewoon echt niet begrijpen. Ik snap het gewoon echt niet. Als je hier het

gebouw uitloopt en iemand aanschiet op straat ... Zelfs op dit moment, meneer Wilders, ook op dit moment om 0.30 uur. Iemand die je nu aanschiet op de fiets ... Nou, niet schieten. Als je iemand even aanspreekt op de fiets en vraagt wat de problemen zijn in het land, dan zegt die persoon: ik kan de energierekening niet betalen. De prijzen stijgen in de supermarkten. De zorgpremie is omhooggegaan. Het eigen risico is omhooggegaan. Een op de vier mensen draait de kachel niet open. Een op de vijf mensen kan de zorgkosten niet betalen.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
U staat hier te steggelen, weken achtereen. De heer Klaver komt op bezoek. De heer Markuszower heeft blijkbaar ook een dealtje gesloten. En al die problemen worden niet opgelost. U zegt: ja, dit is eigenlijk wel een beetje wat ik ervan had verwacht, maar ik moet nog even wat leren. We zijn een jaar verder. We hebben een jaar lang naar een openbare formatie zitten kijken en al die problemen van mensen worden niet opgelost. Ziet u dat? Ziet u dat de mensen die prijzen zien stijgen en dat er geen oplossing voor komt?

De **voorzitter**:
"Ziet de minister-president dat?" U spreekt via de voorzitter.

Minister **Jetten**:
Zeker. We zijn net als het kabinet-Rutte IV bij de start van dit kabinet binnen enkele weken geconfronteerd met een oorlog elders op de wereld die enorme impact heeft op de energieprijzen, waardoor veel Nederlanders ook nu weer denken: kan ik de energierekening betalen; durf ik überhaupt de verwarming aan te zetten? Dat is ook precies de reden waarom we dat Noodfonds Energie weer open hebben gesteld, met meer geld en veel simpelere regels, een noodfonds waar de heer Dijk en zijn partij zich al veel vaker hard voor hebben gemaakt. We zien tegelijkertijd: als die mensen elk jaar dat noodfonds nodig hebben om de energierekening te betalen, dan is er iets veel fundamentelers in die huishoudens aan de gang. Denk aan energiearmoede door een slecht geïsoleerde woning of door een woningeigenaar, een verhuurder die zijn verantwoordelijkheid niet neemt. Daarom werken we ook aan het versnellen van het uitfaseren van die slechte energielabels, door woningcorporaties in dit geval — wat is het? — 22 tot 28 miljard euro extra investeringsruimte te geven met dit Belastingplan. Die extra investeringsruimte gaan woningcorporaties niet alleen inzetten voor nieuwbouw, maar ook voor het verbeteren van de bestaande voorraad.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik wil niet het hele debat dat ik bij de begroting vanochtend heb gevoerd herhalen, maar ik haal energie er wel even uit, omdat het allemaal bij elkaar optelt. Het zijn de huurverhogingen, de stijgende boodschappenprijzen in januari en februari. Alle onderzoeken laten dat zien. Er is gierende inflatie. We zijn echt pas aan het begin. De prijzen voor gas en elektriciteit liggen hoger dan bij de invoering van het energieplafond in 2023 en er gebeurt niets. Dit kabinet komt met een pleister. U had daarmee bezig moeten zijn, in plaats van de hele tijd al die verschillende partijen te moeten ontvangen en die vervolgens weer allemaal de deur te wijzen omdat de VVD de boel aan het blokkeren is. Dat had u moeten doen. Dit minderheidskabinet wordt het zoveelste experiment dat mislukt, en nu ook: we gaan hier nu weg en er is nog steeds geen meerderheid.

Minister **Jetten**:
Maar er ligt wel een aantal heel duidelijke amendementen en er komen er nog meer bij. Zo kunnen we dat volgende week wel voor elkaar krijgen met elkaar.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister-president voor de beantwoording in de eerste termijn van de zijde van het kabinet.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Dat is niet het einde van de eerste termijn van de zijde van het kabinet, want die gaat aanstaande dinsdag verder. We zijn aan het einde gekomen van deze vergaderdag. Ik sluit de vergadering.

Sluiting

Sluiting 0.38 uur.